

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS, DE VICTO-
RIA VERBI DEI, LIBRI
TREDECIM.

LOVANI

Excudebat Seruatius Sassenus, Expensis Viduz Arnoldi Birckmanni,
Anno à Christo nato, M. D. LXVI.

Cum Gratia & Priuilegio.

Reuerendissimo in Christo

PATRI AC DOMINO, DOMINO NICOLAO VVESTO, DEI GRATIA EPISCOPO ELIENSI IN ANGLIA,
Iohannes Cochleus S. D. P.

Vltā quidem, reuerendissime pater, Ruperti Abbatis quondam Tui-
tientiſis opera in lucem labore noſtro edita ſunt Coloniz intra trien-
nium hoc proximum. Libri ſanē ſupra centum quadraginta. Neque
tamen omnia huius Theologi opera perquirere potuimus. Deſide-
ramus adhuc quindecim libros eius de glorioſo rege Dauid, decem
libros in Iob, & quzdam alia opusculā minora, quz neq; Vveſtpha-
liz, neque Bauariz, nec Hercinię ſyluz, vetuſtę monaſteriorū bibliothecz, partim
ā nobis, partim ab aliis diſcuſſę, reddere potuerunt. Leodij quidem extant adhuc
quatuor libri carminum & hymnorum eius, in monaſterio ſancti Laurentij, vbi mo-
nachum primò egit priuatim, antequā Sigeburgum aut Tuitū veniſſet. Vndē &
tredecim libri eius in Matthæū, in manus noſtras, interceſſione innocentiffimi viri
Theodoricę Hezij, traditi ſunt, Sed nimia locorum diſtātia me abſterret, ne petere
auſim commodato vetus illud exemplar. Opto igitur, vt vicinior quiſpiā opus illud;
deuotiffima nimirum mente, in laudem Dei, Chriſtiq; eius & ſanctorū Chriſti co-
hæredum ab illo conſcriptum, ad excitandam ſimilem in nobis cordis deuotionem
virtutiſq; amorem exſcribat & euulget. Opto item, vt aliquis pietatiſq;
publicę ſtudioſus, reliqua huius authoris opera perquirat fecilius quā nos, eaq;
inuenta, per chalcographiam communicet nobis. Quòd ſi chalcographiz impenſas
ferre aut nolit aut nequeat, tradat exēplar inſigni bibliopolę Franciſco Birckman-
no, cui Colonienſi, cuius ſanē impēſis, & reliqua Theologi huius opera debemus.
Quoniam verò opus eius de Victoria verbi Dei, ab alijs in minori forma editū eſt,
Vt igitur cæteris commodē iungi ac coaptari queat, viſum eſt operę pretiū fore, id-
ipſum denuò edi in ea forma, qua cætera iam edita videmus, & quidem ſub tui potiſ-
ſimum nominis patrocinio, reuerendiſſime domine, quia nullum ſcio alium, qui
ſit vel verbi Dei in corda populorum ſeminandi ſtudioſior, vel ad benefa-
ciendum pauperibus, præſertim literarum ſtudioſis, propenſior.

Bene vale præful ornatiffime, & nuncupationē hanc
authoritate tua confirma. Ex monte ſancti

Victoris, prope Moguntiacum,
Quarto Idus Apriles.

M. D. X X I X.

INDEX CAPITVM LIBRORVM

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE

VICTORIA VERBI DEI.

CAPITA LIBRI PRIMI.

- Q**uid sit victoria verbi dei, quare, & propter quæ adueniarum, nempe diabolum, hinc n'opus ita inscripserit. cap. 1.
- Q**uod verbum dei sit filius dei, & quod premium cognitionis eius sit protectum dei, propter quam & gratias agimus. cap. 2.
- V**erbum dei magnificè quidem per opera, magnificentius verò per seipsum cognoscitur. cap. 3.
- S**olus à deo doctus, dignè verbi dei eloqui posse. ca. 4.
- M**agnificentia vict. verbi dei n' laude maiore esse. ca. 5.
- Q**uibus & quare noibus, hinc verbi dei in scripturis nominetur, & quid sint septem capita draconis. ca. 6.
- Q**uare diabolus draco nominetur, & quando inceperit primum exercere comas, & quod agnus, id est, verbum dei t'ocidem habeat comas. cap. 7.
- Q**uod causa rebellions fuerit superbia, & que fuerint cause fu perbiens. cap. 8.
- Q**uod per superbiis factus sit medacij pater, & quodnam fuerit illud mendaciu ex heretis propheticis. cap. 9.
- S**atanâ suo ipsius medaciu ceperit, ceteros angelos despectisse, materialitè, & equalitatè dei ambuisse. ca. 10.
- S**atanâ suâ ipsius mendaciu, & ceteris angelis p'edicasse per suus filios, nonnullis, vt se pro deo haberent. cap. 11.
- S**atanam neminem creationis & conditionis sue concessam putasse, ideoque nullis contra se testimonium veterum fuisse. cap. 12.
- S**olus verbi dei testimoniu conuictu satanâ, & euidem verbi dei testimoniu nō latuisse ceteros spiritus. ca. 13.
- P**artem spirituum superbia & invidia deprauatos, testimoniu verbi dei non recepisse, partem humiles, & n'bedientes in veritate persequisse. cap. 14.
- S**atanam propter testimoniu verbi dei deo damnatum, & sanctis angelis gladio verbi dei debellatum, & de eor lo relictum esse. cap. 15.
- D**e eo quod in psalmo scriptum est: Tu tremulis es, & quis resistit tibi, exure ita tua. cap. 16.
- P**ulcherrima similitudine declarat, motus & affectus animi in deo nō cadere, sed eū immutabile esse. ca. 17.
- E**s illis certamine, quo diabolus victus est, quendam de principibus malicie coelestis, & principatum, & in clyrum nomē retulisse, vt iam dicitur Michael, id est, qui sicut deus. cap. 18.
- D**e eo quod dicitur esse ad beatum Iob: Quis demisit lapidem angularem terræ, cum me laudarent simul astra maritima, & iubilarent nimes filij dei. ca. 19.
- D**e eo quod dicitur est ad eū dem beatum Iob: Presertim & terror apud eum est, qui sicut concordiam in sublimibus suis. cap. 20.
- S**atanam nō statim vt conditus est, cecidisse. cap. 21.
- S**atanam in sublimibus dei pacem turbasse. cap. 22.
- Q**uod Christus cum diceret, Videbam satanam cadentem, si nō solum hominem esse, verumetiam verbum patris ab xterno fuisse insinuarit. cap. 23.
- Q**uestionem quare deus satanam cum malum fuit sciret carnis, soluit, iustitiamque dei irreprehensibilem defendit. cap. 24.
- V**ide & quod diabolus proctus sit, quali de celo, qualè iam tunc in infernum ceciderit. cap. 25.
- Q**uare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius daemones appellati sint. cap. 26.
- Q**uibus vobis nouem arduines angolarum in p'phetis figurati sint, & quod mali spiritus vltra resurgere non possunt. cap. 27.
- F**all eos, qui opinantur angelos ante coelū & terram creatos. cap. 28.

Angelos nō ita creatos, vt proficere nō possent, sed solum deū abiq; profectu, semper fuisse perfectū. ca. 29.

Angelos bonos, cognita in desolatione satanis fortitudine in confirmatione sui, bonitate verbi dei, in eternam sanctæ trinitatis laudem prorupisse. cap. 30.

CAPITA LIBRI II.

- Q**uid sit quod dominus ad Ezechielem prophetam dixit: fili hominis, leua plantam super regem Tyri. cap. 1.
- Q**uendam modum filij israel delere tribu Benjamin, plazerunt, ita verisimile plantasse sanctos angelos, dimittito cuiusmodi regni dei numero. cap. 2.
- Q**uare filius hominis inbeatur plangere principem Tyri. cap. 3.
- S**olus den notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod restituendus esset numerus cuiusmodi dei. cap. 4.
- C**onstituto mundo factum hominem, propter quem diabolus contra verbi dei certamen arripuit. cap. 5.
- D**iabolum veterem diuini nominis ambulationem retinuisse, deum verò in proposito p'uehendi hominis ad similitudinem suam, persequisse. cap. 6.
- D**iabolum impedere voluisse propostu dei, & cur deus homini preceptum posuerit. cap. 7.
- D**iabolum serpentem ingressum decepto homine, moruisse, vt iam dicitur serpens annuus. cap. 8.
- Q**uare diabolus serpens annuus, deus autem antiquus dierum appelleretur atq; predicetur. cap. 9.
- D**iabolum, cum deciperet hominem, iisdem vsum fuisse fraudibus, quibus nunc sophiste vtantur. cap. 10.
- H**ominem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse. cap. 11.
- N**on dei presidentiam culpandam, sed creatoris leuitatem accusandam, cum consideramus, tam angelū quā hominem, non potuisse sustinere magnitudinem diuine beneficentiae, ne superbiat. cap. 12.
- V**tile fuisse, vt reuelaretur per experientiam, quod nouerit deus per scientiā, scilicet nō posse principatu creaturam humiliter sustineri, nisi à verbo incarnatum. ca. 13.
- D**eum quasi dimisisse, dum deciperet hominē serpens, deinde excisurum, tanquam potentem ut palatū à vino, percussisse inimicos suos. cap. 14.
- Q**uibus verbis, & quare serpentem, virum & mulierem increpauerit deus. cap. 15.
- Q**uare prima promissio conterendi serpentis, que fuit caput victoriae verbi, non ad mulierem, sed ad serpente potest facta sit. cap. 16.
- P**er mulierem & semen illius intelligi quidē omnes electos, precipuè tamen beatam virginē Mariam, & semē eius qui Christus est, sicut per semen serpentis, eos qui sunt ex patre diabolo intelligimus. cap. 17.
- H**anc inimicitiam caput & initium fuisse bellorum domini, & quod sacra scriptura dicitur liber belloru domini, & liber iustorum. cap. 18.
- I**nter Cain semen serpentis, & Abel semen benedictionis, ammanum statim inimicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte figurasse. cap. 19.
- A**bel per iustitiam fides ad similitudinem dei factus, & hominibus mortuum, deo melius viuere, iam loqui etiam. cap. 20.
- G**enerationem Cain, qui erat serpens, velocius pullulasse, ciuitates & regna cōstruisse. Item, Cain reprobosus, Abel autem electorū generationis principium fuisse, vtique deinde secundum caritatem annuipias d'aluuij vindictam moruisse. cap. 21.

Elohorum generationem, deleto Abel, tardius per Seth & Enos restitutum, nō habere iustitiam permanentem, sed futuram inquirere. cap. 22.
 Generationem filiorū Dei deuotū per mulieres callido antiqui serpentis consilio corruptam fuisse. cap. 23.
 Quo pacto sit intelligendum quod Deus dixit: Peccatet me fecisse hominem, & delebo hominem, quē creauī à facie terræ. cap. 24.
 Quis sit quod Moyses de Deo scripserit, Et praeuocans in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus. cap. 25.
 Quo dolore tactus esse dicitur intrinsecus. cap. 26.
 De diluuiō, iūdo de tribus iudicis Dei. cap. 27.
 Quis sit quod dominus dixit: Non permanēbit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. cap. 28.
 Quare Noe accepta sententia perdendē ueneris carnis nō intercesserit pro hominibus sicut Moyses. cap. 29.
 Quis sit quod serpens est, Noe inuenit gratiam eorū domino. Item Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis. cap. 30.
 Quod Noe quia seruauerat uerbum Dei, idem à uerbo ser uatus sit. cap. 31.
 Quod dominus propositum suū satis declarauit rociēs benedicendo hominibus. cap. 32.

CAPITA LIBRI III.

DE tribus filiis Noe, Sem, Cham, & Iaphet, & quid sit, Dilatet Deus Iaphet, & habet in tabernaculis Sem. cap. 1.
 De confusione linguarum, natiuitate Abraham, & secundo promissionis uerbo, quod in somno eius benedicende essent omnes gentes. cap. 2.
 Quod confusio linguarum abscondendo diuinae promissionis thesaurū p̄seruit. cap. 3.
 Quod mysteria Dei non solis exteris per confusionem linguarum, uerumetiam indigenis Isaacitis per æmigmata & figuras abscondita fuerint. Item de tribu linguarum literis inuentis. cap. 4.
 Quod serpens antiquus propter uerbum promissionis contra Abraham, Isaac, & Iacob, iudicia quidem motus sit, no cetera tamen eis non poruerit. cap. 5.
 Quod Ioseph deinde, primos serpentes insultus per fratres propter somnium excepit. cap. 6.
 Quis sit quod à Hieremia dictum est, Vox in Rama audita est, &c. Rachel plorans filios. cap. 7.
 Quod serpens ille antiquus nō solum infidias fratrum, uerumetiam illecebras concupiscentiæ mulieris aduersum Ioseph suscitabit, neq; tamen uicinet. cap. 8.
 De tertio promissionis uerbo, non auferetur sceptrum de Iuda, donec ueniat qui mittendus est. cap. 9.
 De signo mulieris amictæ sole, parturientis & clamantis ut pariat, & itē de signo draconis magni, &c. cap. 10.
 Coronam duodecim stellarū in capite eiusdē mulieris fuisse principes duodecim tribuū, & quod in uero habuerit, fuisse uerbum promissionis. cap. 11.
 Quomodo primum cepit parturire, clamare, cruciari ut pareret. cap. 12.
 Quod agnus quem immolabant filij Israel, uerbo fuerit typus incurramus, contra Pharaonem regem Aegypti caput primum serpentis. cap. 13.
 Quod omnipotentis uerbum Dei percussit primogenia Aegypti. cap. 14.
 Quod de eodem uerbo dictum sit, Exultauit ut gigas ad currentem uiam. cap. 15.
 Idem uerbum Dei Aegyptiis fuisse gladium acutum, filij autē Israel agnō matrem & materum. cap. 16.
 Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint. cap. 17.
 Quam ob causam item post eadem primogenitorum, omnes Aegyptij aequo operi fuerint. cap. 18.
 Haec omnia Abraham a Deo predicta fuisse, & quod filij Israel Aegyptios iuste spoliarint. cap. 19.

Eandem esse draconem & Behemot, eumq; à solo uerbo uinci, ut multiplices pecces & mollis loquatur. ca. 20.
 Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem, & gloriam uocamus suam, ut faceret eū excellentem cunctis populis. cap. 21.
 Populo Israel non solum commissa, uerumetiam scripta fuisse eloquia Dei, idq; digito ipsius. cap. 22.
 Nihil uulnus inuenit literarum ad cognitionem Dei creatoris esse. cap. 23.
 Sicuti priores duæ tabulae Moysi fractæ sunt, ita & literarum characteres, sub Eisdem mutatas fuisse arbitramur. cap. 24.
 Dona esse Dei, quod homo in uerbo Dei possit meditari, deinde & eloqui, demum & scribere, aliorum scripta legit. cap. 25.
 Sacramenta ecclesiae sub sacratum suspensio literarum latens, similes esse thesaurū abscondito in agro. ca. 26.
 Hunc thesaurū ideo absconditum fuisse, ne paruus quibus lacte opus erat, solidum cibum ferre non possent, & porci margaritas pedibus subiectas conculcarent. cap. 27.
 Exemplis p̄satur, non ea periuissē, ut sacramenta scripturæ aperti uerba prodantur, donec opere complerentur. cap. 28.

CAPITA LIBRI IIIII.

QUAM animalium septem illa capita draconis similes fuerint. cap. 1.
 Quod facies secundi capitis facies, uirtus fuerit, quem fecit Aaron, & quomodo tunc ualer in uero habens clamauerit. cap. 2.
 Quod idem caput sublatum ad tempus, sub Ieroboam deuotū erectum sit. cap. 3.
 Quod per iudices dominus populum ab idololatria repperit, & ab hostibus defendent, uincitque per eos uerbo Dei. cap. 4.
 Iudices, non nisi clamante ad dominum populo, suscitatos. cap. 5.
 Quis ob causam iudices illi salutores appellati sint. ca. 6.
 Duodecim iudices, & duodecim Apostolos, esse uiginti quatuor seniores. cap. 7.
 Quare apostolus, nō ut iudicibus gladio uti liceret. ca. 8.
 Quam in periculis uersati sint iudices Israel. cap. 9.
 Quare Heli ad numerum duodecim iudicum non pertinet. cap. 10.
 Quis sit apud Esaiam, Vocis nomen eius, Accelera spolia detrahera, festina predari. cap. 11.
 Idem uerbum Dei, & per Dauid uicisse, quod antea per iudices uicerat. cap. 12.
 Quare Dauid non edificauit domum domini. cap. 13.
 Proiecto Saul, & electo Dauid, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem facit, uel ditat, humiliat & sublimat. cap. 14.
 Quomodo Saul, & quomodo Dauid contempserint uerbum domini. cap. 15.
 Quod utriq; se peccasse confessi sint, & quare huius confessio accepta, illius reiecta sit. cap. 16.
 Dauid exauditus esse, quia secundum uoluntatem Dei perierat. cap. 17.
 Quod Deus in sermonibus suis iustificari uisus non fuisset, nisi Dauid miserum esset. cap. 18.
 Promissiones legis cū conditione, promissiones autē Abraham & Dauidi absq; eōdēdione factas fuisse. cap. 19.
 Quis sit quod Apostolus ait: Si enim quis ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est reprobatio. cap. 20.
 Quis sit, quod idem Apostolus ait, Iustitiam Dei in euangelio reuelata est eōdē in fide, & quare nam illa iustitia sit. cap. 21.
 Verbum Dei tam in Saul quam in Dauid ueritas palam obtinuisse. cap. 22.

- Quomodo appareat in duobus illis verū esse sapientia dictum, Melius est duo simul esse quam vnum. cap. 13
 Salomonem habuisse quidem verbum Dei, sed non quiescisse cum eo vt foueretur, ideoque cecidisse, nec subleuatum esse. cap. 14
 Propter peccata filiorum David, non emeritum esse propitium Deū, quia iurauerat illi. cap. 15
 Cur iurare debuerit ac voluerit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his, quae loquitur absque interpositione iuramenti. cap. 16
 Quibus ex causis maxime digni fuerint Abrahā & David verbi promissionis cum iuramento repositiuentis. cap. 17

CAPITA LIBRI V.

- Quomodo secundū caput draconis vitulus. scilicet Hieroboam deuo fuerit erectum. cap. 1
 Quamuis etiam Baal seruerint, & adorauerint, vitulum tamen caput idololatris fuisse. cap. 2
 Hoc caput, tamenque miri videretur, quod tamen vt relictū permisionem fuisse populo Dei. cap. 3
 Quodnam primum verbi Dei bellum aduersus hoc caput fuerit. cap. 4
 Quod Iehu primus pro testimonio verbi Dei occubuerit. cap. 5
 Quod mysterio ob curat, a leone prophetam in via occisum. cap. 6
 Quod duodecim scissura palli Alur Syloisae significauerit. cap. 7
 Deū nullo iudicio regē Hieroboam super Israel cōstituisse, nō vt peccare liceret, sed quia peccatum erat. ca. 8
 Heliam prophetam, ne ignorantes simul cum impiis errarent, a Deo missum esse. cap. 9
 Quae miracula fecerit Helias, & quod spiritus Heliz duplex in Heliseo, duplicato miraculorum numero cōprobetur. cap. 10
 Quid & quando profecerint in populo, Helias & Helizus prophetae. cap. 11
 Quare zelus Domini propter Baal amplius, quam propter vitulos aureos, in Helia exarsit. cap. 12
 Domus in viua & verbis vitulifera peccata domus David, misericordiam verō ob displicere ab eo. ca. 13
 Quamuis zelus in Helia quod dignitatis fuerit. ca. 14
 Heliam translatum, ante drem magnū & ierusalē domini mutendum, & in Iohannē Baptistā completum esse. cap. 15
 Verisimile esse, Enoch & Heliam translatos, à moriendi necessitate liberatos esse. cap. 16
 Post Heliam & Helisium idem verbum Dei, alius propheta succedentibus oon defecisse. cap. 17
 Quod sit, quod per Osee dictum est: Non addam vltra misereri domui Israel, sed oblivione oblitiscar eorum & domus Iuda misererebor. cap. 18
 Quod verbum Dei oondum incarnatum, id est, Emanuel vōndum natus, liberant terram à rege Assyriorum. cap. 19
 Idem verbum, antequam sciret puer vocare matrem, accelerasse, spolia detrahit, & praedari festinasse. ca. 20
 Datus in captiuitatem decem tribubus, finitum bellum verbi Dei, contra vitulos aureos. cap. 21
 Assyrios iustiores fuisse quam Israel, ideoque eis in captiuitatem traditum esse. cap. 22
 Quare domus Iuda seruatus sit, Israele in captiuitate ducto, cum vtrouque iustis aliquos fuerint. cap. 23
 Quare in lege scriptū sit: Locutus est dominus ad Moysem, quod prophetas autē scitū est verbum domini. cap. 24
 Omnes ad quos verbum Dei factum est, non omnes sūt ad quos locutus est, bestias & filios Dei fuisse. ca. 25
 Non Moysem reliquis prophetis comparatum, sed legē promissionibus gratia collatam interiorē esse, eo quod usquam legatur, factum est verbum domini ad Moysem. cap. 26

- Quod reges & regna antiqui draconis capsa dicantur. cap. 1
 Regnum Assyriorum, & regnum Chaldaeorum eodumdem, verum caput draconis fuisse, simile locum. cap. 2
 Quomodo Deus domum David zelo profectus fuerit in bonum, diabulos vero in malum. cap. 3
 Draconem seruo hoc capite, aduersatum quidem verbo Dei intentione, cooperatū tamen fuisse effectū. cap. 4
 Quibus peccatis in domo David, puniendus draco ille iurauerit. cap. 5
 Quod obfessa & expugnata Hierusalē, & populo translato, in fortitudine manus fuit Nabuchodonosor se fecisse sit gloriatus. cap. 6
 Nabuchodonosor typū diaboli gefuisse, & effectū quidem Deo seruasse, voluntate verō satellitem diaboli fuisse. cap. 7
 Quod dominus quamuis verberaret populem, promissiones suae non fuerit oblitus, sed prophetas suscitauerit, & varam coorruerit. cap. 8
 Quomodo & quo ordine verbum Dei Nabuchodonosor percussit, & tandem vicerit. cap. 9
 Multis rationibus somnium Nabuchodonosor oblitabile fuisse. cap. 10
 Quod somnium Nabuchodonosor significat. cap. 11
 Quare Nabuchodonosor, & oon alius quispiam, hoc somnium viderit. cap. 12
 Crudelitatem regis, benevolentiam & attentionem Dauidi interpreti concussisse. cap. 13
 Nabuchodonosor regem verbum Dei ex ore Danielis ferre oon potuisse, quia ex daret in faciem. ca. 14
 Nabuchodonosor adhauc tam superbum fuisse, vt istud suum adoran suberet. cap. 15
 Quare scriptura, calicem aureum Babyloniae meretrici tribuerit. cap. 16
 Quis ob causas regnum Babylonicum per aurum, & regnum Persarum atque Medorum signatum sit per argentum. cap. 17
 Quomodo causam regnum Graecorum per aes signatum fuerit. cap. 18
 Quare regnum Romanorum per tibias ferreas, pedes partium ferreas, partim hōiles significatum fuerit. cap. 19
 Quod mixtura ferri & testis significet. cap. 20
 Quare exclamauerit Nabuchodonosor, Ecce ego video quatuor viros solutos, & species quarū finalis fuisse Dei. cap. 21
 Quare appellatio filii Dei, ab inimico, & persecutore primum vsurpari debuert. cap. 22
 Confessionem & laudem Nabuchodonosor, propter superbiam, & tumidam vanitatem reprobat fuisse. ca. 23
 Quod sicut tribus pueri in camino essent filius Dei, ita omnibus affuturus sit, qui se constantur. cap. 24
 Quare Deus, non vt in scripturis, ita & templum defendendū, ne conficiat. cap. 25
 Tones victum Nabuchodonosor, nunquam tamē fuisse ex animo humilitatum. cap. 26
 Nabuchodonosor tanquam bonē formū comedisset. ca. 27
 Quo sensu verum fuerit, quod Nabuchodonosor dixit: Nonne haec est Babylon, quam edificauis. cap. 28
 Nabuchodonosor oon mentē tantū, verum & formam amisisset, cum formam vt bos comederet. cap. 29

CAPITA LIBRI VII.

- Althafar regē iam rē cū manus hominis in pariete scribitis appareret, a verbo Dei victū fuisse. cap. 1
 Danielē non perturbatum, sed confidenter asperit, legisse, & interpretatum fuisse. cap. 2
 Quod sibi velle primum verbum, mane, id est, omerit. cap. 3
 Quod

Quid velit secundū verbum, Tetel, i. appensum. cap. 4.
 Quid velit tertium verbum, Paret, id est, diuisum. cap. 5.
 Quod scriptum & dictum tunc est contra vniuersum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere iurari. cap. 6.
 Quid significet, Mane, cōtra principē huius mundi. ca. 7.
 Quid significet Tetel, contra eundem principem mundi. cap. 8.
 Quid significet Paret contra eundem, & quid Persa, & Mardochai, quibus diuisum regnum eius datur sit. ca. 9.
 Hanc manum apparentem, significat manum Dei, de qua David: Firmetur manus tua, & exaltet dextera tua. cap. 10.
 De quatuor bestias, quae Daniel viderat, & quare Deus auertit diem appellatur. ca. 11.
 Quatuor regna, non ex Deo regnasse. cap. 12.
 Summam verū omnium & regnum ad Deū pertinere, sed quatuor bestias quantum quaeque poterat, ad se rapuisse. cap. 13.
 Soluti verbi Dei verū esse impensum, humans omnia imulari. cap. 14.
 Regnum Mecedorum & Persarum, quantum capiti draconis fuisse. cap. 15.
 Satrapas Mecedorum & Persarum Dariae fuisse, in quam ipse incidit fuisse. ca. 16.
 De oratione Danieli contra Hierusalem, propter quam accusatus, & cum reā liberare non posset, in lacū leonum proiectus fuit. cap. 17.
 Danielem in martyrio verbi Dei, tribus pueros nō fuisse infensorem. cap. 18.
 Completo captiuitatis annorum numero, non propheta tantū, verum etiam angelos super reedificatione Hierusalem laetatos fuisse. cap. 19.
 Danieli non solum reedificatione templi, verum etiam omnium regnorum futuro iucundus, reuelata fuisse. cap. 20.
 Donum Dei, quae Cyros reedificandam decreuerat, à Dario, violenta ita verbo Dei, tandem iudicata fuisse. cap. 21.
 Tempus, quod ab exitu sermonis, vsq; ad completionem operis interceperit, nō modo corā Deo breue, verum etiam hominibus vtile fuisse. cap. 22.
 Vnde Cyro homini gentili tanta circa Deū celi, & circa captiuum eius populo beneuolentia prouenerit. cap. 23.
 Cyrum ita regem factum, vt diuinam circa se providentiam agnoscere poterit. cap. 24.
 An libertas captiuus à Cyro donata Iudaeis, eidē ad reuerentiam salutem in assequendam prouenire poterit. cap. 25.
 Quae vera confessio sit, & quid eisdem Cyro de vera confessione defuerit. cap. 26.
 Maiorem laudandi Dei occasione esse, non modo in templo Hierosolimitani, verum etiam totius generis humani reparatione, quam consecratione. cap. 27.
 Quomodo id quod de Cyro dictum est: Assimilatus te, & non cognouit me, intelligendum sit. cap. 28.
 Titulum Psalmi 64. ad huius captiuitatis solutione pertinere. cap. 29.
 Iuxta prophetiam Aggaei, nouissimi templi maiorem gloriam quam primi, propter verbum incensarum fuisse. cap. 30.
 Esdras, Nehemias, Iosuech, & Zorobabel, tempore solutione ex prouentibus illis rebus fuisse. cap. 31.
 Esdras propter renouatam nouis characteribus legem praecipuum fuisse. cap. 32.

CAPITA LIBRI VIII.

Somnium Mardochai non fuisse vanum. cap. 1.
 Nisi de charum & Aman per duos dracones, sed diuisum in rationibus signatus fuisse. cap. 2.
 Sicut Aman Mardochao cratem parauerat, & in ea suspensus fuit, ita principem huius mundi diabolum Chaito cratem parauit, & in ea victum fuisse. cap. 3.

Paruum fontem, qui in magna creuerit flumina, Hester regnam fuisse. cap. 4.
 Dei providentia factum, vt Mardochai in captiuitate maneret, cum qui uellent, liberatum in paruum rediit recipiens. cap. 5.
 Aman exaltatum & adorari iussum, etiam regnum am-bussit, & Mardochao propter seruatum regem, totius regnum fuisse. cap. 6.
 Aman Mardochao inimicum, cum videret sibi non fieri eius genu, totius gentis Iudaeae extirpanda consiliū cepisse. cap. 7.
 Quod ob causam, Mardochai Aman nō adorauit. c. 8.
 Quam ob causam aliquot homines contra reprehensionem adorari poterunt. cap. 9.
 Quare tam difficultas ad regē aditus fuerit, vt qui nō uocatus adiret, occideretur. cap. 10.
 Aman fluit tempus perditionis Iudaeis per fontes quos fuisse, cum an perditio essent nouis cognouisset. c. 11.
 Aman per fontes decipit, spiritū dedisse Iudaeis, ad impetrandum à Deo auxilium. cap. 11.
 Semper fuisse, qui diuinis promissionibus de Christo memores, in implenda desiderauerunt. cap. 13.
 Hester quatuor illis celeberrimis uirtutibus praeditam fuisse. cap. 14.
 Quomodo uirtus temperantiae in Hester reuerentia sit. cap. 15.
 Quomodo iustitia in ea deprehensa sit. cap. 16.
 Et hoc iustitia fuisse, quod in circumfusa propter occisionem coniungi subuenerat. cap. 17.
 Quomodo prudentia in eius consilio spectata sit. ca. 18.
 Quod prudenter coram rege petitionem suam exposuerat. cap. 19.
 Eius prudentiam uetus diuinae providentia fuisse. ca. 20.
 Aman in coonatio quasi hamo captum fuisse. ca. 21.
 Quanta laetitia in ea boni zeli fortitudo. cap. 22.
 Quoties uerbum Dei aliquot ea capitibus draconis uicerit, perfores in qua uicerit, uirtutis signa constituisse. cap. 23.
 Quod mysterii continet, quod Aman in periculo, quod Mardochao parauerat, suspensus fuerit. cap. 24.
 Quod mysterii continet, quod domus Amē data in Hester regem. cap. 25.
 Somnium Mardochai, in quo paruum fontem in flumina magnum, deinde in sole folem uiderit, in Hester regem completum fuisse. cap. 26.
 Captiuitate populi propter uerbum Dei, multo quam gentium imperium libertate gloriouosius fuisse. cap. 27.
 Superato per uerbum Dei, Persarum & Mecedorum regnum, Macedonum, quod in Daniele per hircum captiuum significetur, successisse. cap. 28.
 Quas ob causas regnum Macedonum in priore uisione per pardum, in posteriore per hircum fuerit signatum. cap. 29.
 Quas ob causas regnum Persarum & Mecedorum in priore uisione per uisum, in posteriore per asnetum fuerit significatum. cap. 30.
 Quare hircus uisum tantum asnetus autem duo cornua habere uisus sit. cap. 31.
 Magna uirtutis uerbi Dei pars in hoc esse, quod sicut reges mutanda praedixerunt, ita & mutauerunt. cap. 32.

CAPITA LIBRI IX.

Præfatio ad Chunonem quam conuenit se frigidum aque negligentem, orationibus; suam pollicetur. cap. 1.
 Responso iucunda Chunoni facta, qui rogabat ut praedicationem secundae libri Machabaeorum explicat hanc operi in seruet. cap. 2.
 Quam caput draconis fuisse regnum Graecorum. ca. 3.
 Principes Persarum & Graecorum n. i. o. s. angelos debere intelligi, reuelantes principibus bonis, id est, angelis. cap. 4.
 Prius

Principem populi dei Michaelen esse, bonos principes omnes inter se confiteri, malos vero & neque cum bonis, neque inter se conuenire. cap. 5.
 Quis præterit fit inter bonos & malos principes. cap. 6.
 Quomodo principes Persarum restarent: xxi. diebus. ca. 7.
 Quomodo oratio oratoribus, mali spiritus præuenit cū bonis. cap. 8.
 Quomodo sit intelligendum, quod dictum est: Ecce Michael uos de principibus primi uenit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. cap. 9.
 Quomodo sit intelligendum, quod ait: Cū enim egredieris, apparuit tibi princeps Græcorum ueniens. cap. 10.
 Quomodo regnū Græcorum originem carperit. cap. 11.
 Regem Alexandrū de Hammonis filium uideri uoluisse, idq; per hircum capturū qui terrā non tangebatur, Danieli significatum fuisse. cap. 12.
 Quomodo Alexander Hierosolymam uenit, & principem sacerdotum uelibus factis indutum ueneratus sit. cap. 13.
 Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus uita decessit. cap. 14.
 Fractio cornu alia quatuor successisse, ideoq; draconem cum septem tantum capita habeat, decem tamen distemata gestare. cap. 15.
 Antiochum pro cornu patulum, quod de uno ex quatuor exierit, significatum fuisse. cap. 16.
 Onyx pinnam sanguine quatuor hoc draconis caput maduisse, & eum factum fuisse. cap. 17.
 Quibus peccatis populus meruerit, ut deus per Antiochum eos assiligeret. cap. 18.
 Quibus successibus populi flagitia soluta fuerint. cap. 19.
 Quid sit, quod dominus per Zachariā dixit: Quis ego irarus sui parū, ipse uero addidit uenit in malum. ca. 10.
 Quid sit deum irasci parum. cap. 11.
 Quid Antiochus addiderit in malum. cap. 12.
 Quæ Antiochus Hierosolymis fecerit, ad paruum Dei iram pertinere. cap. 13.
 Quid ludas ad ritum gentiliū coegerit, additamentū fuisse in malum. cap. 14.
 Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse Leniathan. cap. 15.
 De ira dei magna, quæ sit. cap. 16.
 Parū dei iram placari posse, magnū nō posse. cap. 17.
 Mullerem in uero habentem, deo nō paruisse & clamasse. cap. 18.
 Septem fratres Machabæos, & matrem eorum præcipue cum paterentur, clamasse. cap. 19.
 Quod carne porcina uesci noluerint, passionis eorū causam fuisse, & quod in mundis omnia munda. cap. 20.
 Quis ratione deus in ueteri lege inter munda & immunda disti creuerit. cap. 21.
 Septem fratres Machabæos, præcipue uenerabiles esse, quod resurrectionem mortuorum apertè confessi sunt. cap. 22.

CAPITA LIBRI X.

Sanctos per eadem uicisse regna. cap. 1.
 Sanctos egentes, angustatos, afflictos, in solitudine esse errasse in montibus. cap. 2.
 Quanta fuerit letitia iēplū emunda & renouati. cap. 3.
 Quis sedulo flagitauerit Chump, ut procerum, s. Macha. interpretaretur, idq; se iam facturum. cap. 4.
 Onyam cum multis ludæis Aegyptum profectum fuisse ibiq; templum edificasse. cap. 5.
 Quos & quibus temporibus Iudæi Hierosolymis scripserint fratris in Aegyptum. cap. 6.
 Materiam, intentionem, & uilitatem prologi. s. Machabæorum se proficuecuram. cap. 7.
 Quæ fuerit mater, siue argumentū eius prologi. cap. 8.

Quæ fuerit intentio eiusdem prologi. cap. 9.
 Solum templum Hierosolymitanū legitimum fuisse, propter promissiones dei illic implendas. cap. 10.
 Quis ratione saluationis loco scriptū sit: Adaperat cor uestrum in lege sua. cap. 11.
 Quenam fuerit illa tribulatio & impetus, qui uenerat super Iudæos. cap. 12.
 Quare Iudæi terram sanctam appellauerunt. cap. 13.
 Quomodo intelligendum sit: In frequentare dies scanzophæzicæ mensis Caslea. cap. 14.
 Quod semel & iterū eisdē de causis scripserint, & quod admonitio secunda austerior quam prima sit. cap. 15.
 Eadem ratione sanctam ciuitatem qua terram sanctā esse appellatam. cap. 16.
 Eadē ratione ignē de celo datū commemorari. cap. 17.
 Quis ille ignis fuerit. cap. 18.
 Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemias orationem commemorari. cap. 19.
 Eadem ratione tabernaculi & arce cōmemorationem, atque excusationem factam. cap. 20.
 Quomodo, quæ de tabernaculo & arca dicta sunt intelligi debeant. cap. 21.
 Quis hancq; sensū Hieremias illa scripserit, Iudæos suo proposito adaptasse. cap. 22.
 Eadem ratione, qua superior, orationē moysi, & ignē de celo datum. cap. 23.
 Quis uultu hostes uerbi Dei uelociter sicut umbra trāserunt. cap. 24.
 Quare deus populo suo cetera regna subiacere noluerit. cap. 25.
 Machabæos societatem cū Romanis iure nō debuisset, & quare tam cito morte solutus fuerit. cap. 26.

CAPITA LIBRI XI.

Verbum domini per Esaiam: Si non, ut putauit, ita erit, quomodo sit intelligendum. cap. 1.
 Quomodo de aliquo potare parū dicatur. ca. 2.
 Inter omnia quæ deus parauit, præcipuum fuisse, solum quem draco deoratus uolebat, ad se & thronum suum rapendum. cap. 3.
 Innocentiam sapientiam. Interim quid sit: Noli regibus dare uinum, sed his qui amaro sunt corda. cap. 4.
 Sextū caput draconis cui similia fuerit, dici nō posse. ca. 5.
 Quod Hebræi putant de sexto capite dictum: Extremum autem apert de sylas, &c. interpretatum. cap. 6.
 Quomodo bestia quarta de manu ascenderit, & sextū caput draconis in ordine constituerit. cap. 7.
 Herodē patre Idumæo, quare uerō Arabica natū & fenarū Romano regem Iudææ decreuim fuisse. cap. 8.
 Discordias inter fenarum, & populum Iudæicum, Herodis regnum peperisse. cap. 9.
 Neque Iceptum, neq; decem de Iuda auferendū, donec ueniret Christus. cap. 10.
 Præter Zachariam, Elizabeth, Symeonem, & Annā prophetissam, multos fuisse, qui aduentum Christi expectarunt. cap. 11.
 Neque demonstrando, neque uicando, Christum prodignitate inditari possit. ca. 12.
 Quod per Esaiam dictū est: Egredietur uirga de radice Jesse, quomodo sit intelligendum. ca. 13.
 Tunc excelsus Libani creuidisse, cum Herodes alienigena regnauerit, replūq; subuersum de nouo edificet. ca. 14.
 Herodem renouando templum, se Dauid & Salomonū impudenter comparare uoluisse. ca. 15.
 Quod populos super istos hominis opera nequaq; laudari, neq; tanto peccatorum debuisset indulari. cap. 16.
 Quare deus Herodem in regiam, & sacerdotalem stuperem, ita fenare permisit, ut oē quidem filij parceret. cap. 17.
 Virgē uirginē Mariæ, Christum uerō florem esse, & cui da radice

Quid velit secundum verbum, Tetel. i. appensum. cap. 4.
 Quid velit tertium verbum, Parei, id est, diuisum. cap. 5.
 Quod scriptum & dictum tunc est contra vnum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi. cap. 6.
 Quod significet, Mane, cetera principē huius mundi. ca. 7.
 Quod significet Tetel, contra eundem principem mundi. cap. 8.
 Quid significet Pars contra eundem, & quid Persa, & Macedonia, quibus diuisum regnum eius datū sit. ca. 9.
 Hinc manum apparentem, signasse manum Dei, de qua David: Firmetur manus tua, & exalteris dentes tuos. cap. 10.
 De quatuor bestis, quas Daniel viderat, & quare Deus antiquus diem appellatur. cap. 11.
 Quatuor regna, non ea Deo regnasse. cap. 12.
 Summam verū omnium & regnum ad Deū pertinere, sed quatuor bestias quantum quaeque poterit, ad se rapuisse. cap. 13.
 Solus verbi Dei verū esse imperium, humana omnia huiusmodi. cap. 14.
 Regnum Macedonum & Persarum, quartum caput draconis fuisse. cap. 15.
 Sacrasit Macedonum & Persarum Daniels fons, in quam ipsi inciderit iudicio. ca. 16.
 De oratione Daniels contra Hierusalem, propter quam accusatus, & cum rex liberatus non posset, in lacu leonum proiectus fuit. cap. 17.
 Danielem in martyrio verbi Dei, tribus poens nō fuisse infensorem. cap. 18.
 Completo captiuitatis annorum numero, non prophetam tantū, verum etiam angelos super reuolucione Hie rusalem laetatos fuisse. cap. 19.
 Daniels non solum reuolucione oē repli, verum etiam omnium regnorū futuro euentus, reuelata fuisse. cap. 20.
 Domum Dei, quae Cyrus adificandam decreuerat, à Dario, vincitote ita verbo Dei, tandem adificatā fuisse. cap. 21.
 Tempus, quod ab exitu sermōnis, vsq; ad cōpletionem operis intercesserit, nō modo curi Deo breue, verum etiam hominibus vtile fuisse. cap. 22.
 Vnde Cyro hominis gentis tanta circa Deū caritas, & circa capientem eius populū beneuolentia prouenerit. cap. 23.
 Cyrum ita regem factum, vt diuinam circa se prouidentiam agnoscere poterit. cap. 24.
 An libertas capitiui à Cyro donata Iudeis, eidē ad atenam salutem affequentiam prouenire potuerit. cap. 25.
 Quae vera confessio sit, & quid eundem Cyro de vera confessione deseruit. cap. 26.
 Maiorem laudandi Dei occasione esse, non modo in templi Hierosolimitani, verum etiam totius generis humani reparacione, quā cōseruacione. cap. 27.
 Quomodo id quod de Cyro dictum est: Assimilauit te, & oon cognouit me, intelligendum sit. cap. 28.
 Titulum Psalmi 64. ad huiusmodi prouisionē pertinere. cap. 29.
 Iuxta prophetiam Aggei, nouissimi templi maiorem gloriam quam primi, propter verbum incarnatum fuisse. cap. 30.
 Esdras, Nehemiam, Iosedech, & Zerobabel, tēpore solutū captiuitatis illustres fuisse. cap. 31.
 Esdras propter ierosolitam nouis characteribus legem perceptum fuisse. cap. 32.

CAPITA LIBRI VIII.

Somnium Mardochei non fuisse vanum. cap. 1.
 Mardocheum & Aman per duos dracones, sed diuersis rationibus signatos fuisse. cap. 2.
 Sicut Aman Mardocheo crucem parauerit, & in ea sufficiens fuerit, ita principem huius mundi diabolum Casiolem crucem parasse, & in ea victum fuisse. cap. 3.

Paruum fontem, qui in magna creuerit flumina, Hester reginam fuisse. cap. 4.
 Dei prouidentia fictum, vt Mardocheus in cōseruacione maneret, cum quis vellet, libertatem in patriam rediendi recepissent. cap. 5.
 Aman exaltatum & adori iussim, etiam regnum amittisse, & Mardocheo propter seruatum regem, iocundum factum fuisse. cap. 6.
 Amas Mardocheo inimicum, cum videret sibi non fore esse gē, totius gentis Iudaeae extirpandae consiliū cepisse. cap. 7.
 Quis ob causam, Mardocheus Aman nō adoriuerit. ca. 8.
 Quis ob causam aliquot homines citā reprehensionem adori posuerit. cap. 9.
 Quare tam difficilis ad regē datus fuerit, vt qui nō vocatus adiret, occideretur. cap. 10.
 Aman stultē tempus perditionis Iudaeorū per fortis quod fuisse, cum an perdisi essent nondū cognouisset. ca. 11.
 Aman per fortis deceptū, spaciū dedisse Iudaeis, ad impetrandū à Deo salutem. cap. 12.
 Semper fuisse, qui diuinae promissionis de Christo memores, etiam impleti desiderauerint. cap. 13.
 Hester quatuor illis celeberrimis virtutibus praeditam fuisse. cap. 14.
 Quomodo virtus temperantia in Hester reuerentia. ca. 15.
 Quomodo iustitia in ea deprehensa sit. cap. 16.
 Et hoc iustitiae fuisse, quod incircumciso propter necessitatem conuicti sustulissent. cap. 17.
 Quomodo prudentia in eius consiliis spectata sit. ca. 18.
 Quod prudentes coram rege petitionem suam exposuerint. cap. 19.
 Eius prudentiam verius diuinae prouidentis fuisse. ca. 20.
 Aman in conuictio quasi hamo captum fuisse. ca. 21.
 Quanta lucra in ea boni zeli formido. cap. 22.
 Quoties verbum Dei aliquot ex captiuis draconis viderit, persona in qua viderit, victoriae signa conuulsisse. cap. 23.
 Quod mysterium continet, quod Aman in patibulo, quod Mardocheo parauerat, suspensus fuerit. cap. 24.
 Quod mysterium continet, quod domus Amī data sit Hester reginae. cap. 25.
 Somnium Mardochei, in quo paruum fontem, in flumina magnum, deinde in solem conuerti videt, in Hester reginae completum fuisse. cap. 26.
 Captiuitatē populū propter verbum Dei, multo quāvis gentium imperio libere, gloriosius fuisse. cap. 27.
 Superas per verbum Dei, Persarum & Macedonū regnos, Macedonia, quod in Daniele per hunc caprarum significatum, succubisse. cap. 28.
 Quis ob causam regnum Macedoniae in priore visione per pardum, in postiore per hircum fuerit signatum. cap. 29.
 Quis ob causam regnum Persarum & Macedonū so pno re visione per vitium, in postiore per asnetum fuerit significatum. cap. 30.
 Quare hircus vnum tantum, asnetus autem duo cornua habere visus sit. cap. 31.
 Magni victoriae verbi Dei parte in hoc esse, quod sicut regna mutanda praedicta sunt, & mutauerint. ca. 32.

CAPITA LIBRI IX.

Profitatio ad Chononem qui conuenit se frigidum aequē negligenter, orationibus; suam postulatur. cap. 1.
 Responsum iucunda Chononi facta, qui rogatur, vt praefationem secundae libri Machabaeorum explicatū hanc operi inferret. cap. 2.
 Quomodo caput disponit fuisse regnum Graecorum. ca. 3.
 Principes Persarum & Graecorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, id est, angelis. cap. 4.
 Pius

Principem populi dei Michaelem esse, bonos principes omnes rater se confensio, malos vero neque cum bonis, neque inter se conuenire. cap. 5.
 Quale peccatū sit inter bonos & malos principes. cap. 6.
 Quomodo princeps Persiarū resurrexit xxx. diebus. ca. 7.
 Quomodo nobis orantibus, mali spiritus praesentent cū bonis. cap. 8.
 Quomodo sit intelligendum, quod dictum est: Ecce Michaele unus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persiarum. cap. 9.
 Quomodo sit intelligendū, quod ait: Cū enim egredierer, apparuit princeps Graecorum ueniens. cap. 10.
 Quomodo regnū Graecorū originem cepit. cap. 11.
 Regem Alexandrū se Hammonis filium uideri uoluisse, idēq; per hunc caprarū quae terrā noui tangebatur, Daniels significatum fuisse. cap. 12.
 Quomodo Alexander Hierosolymam uenerit, & principem sacerdotum retribuis sit indotum ueneratus sit. cap. 13.
 Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus uita decesserit. cap. 14.
 Fractio cornu alie quatuor successisse, ideoq; draconem cum septem tantum caputa habeat, decem tamen distemata gestare. cap. 15.
 Antiochum pro cornu paruulum, quod de uno ex quatuor exierit, significatum fuisse. cap. 16.
 Onyx primum sanguine quantum hoc draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse. cap. 17.
 Quibus peccatis populus meruerit, ut deus per Antiochum eos affligeret. cap. 18.
 Quibus successibus populi flagitis uicta fuerint. cap. 19.
 Quid sit, quod dominus per Zachariā dixit. Quia ego iratus fui patri, ipsi uero addiderunt in malum. ca. 20.
 Quid sit deus israeli parum. cap. 21.
 Quid Antiochus addiderit in malum. cap. 22.
 Quid sit, quod dominus per Zachariā dixit, ed paruum Dei iram pertinere. cap. 23.
 Quod ludaeos ad ritum gentiliū coegerit, additamentū fuisse in malum. cap. 24.
 Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse Leuiathan. cap. 25.
 De ira dei magna, quae sit. cap. 26.
 Purus dei iram placari posse, magnū nō posse. cap. 27.
 Mulierem in uetro habentem, denuō parturisse & clamasse. cap. 28.
 Septem fratres Machabaeos, & matrem eorum precipuē cum paterentur, clamasse. cap. 29.
 Quod cane porcina uesci noluerint, passionis eorū causam fuisse, & quod mundi omnia munda. cap. 30.
 Quae ratione deus in ueteri lege inter munda & immunde discerneret. cap. 31.
 Septem fratres Machabaeos, precipuē uenerabiles esse, quod resurrectionem mortuorum operet confesū fuit. cap. 32.

CAPITA LIBRI X.

Sanctos per fidem uictis regno. cap. 1.
 Sanctos regentes, engulfatos, afflictos, in solitudine uictis esse in montibus. cap. 2.
 Quanta fuerit laetitia israeli emundati & renouati. cap. 3.
 Quam sedulo flagitauerit Chum, ut proceris, a Macha interpretaretur, idēq; se iam facturum. cap. 4.
 Onyam cum multis ludaeis Aegyptum profectum fuisse idēq; templum redificasse. cap. 5.
 Quones & quibus temporibus Iudaei Hierosolymis scriberint fratibus in Aegypto. cap. 6.
 Materiam, intentionem, & uisitatam prologi. e. Machabaeorum se profecturum. cap. 7.
 Quae fuerit materia, siue argumentū eius prologi. cap. 8.

Quae fuerit intentio eiusdem prologi. cap. 9.
 Solum templum Hierosolymitanū legitimū fuisse, propter promissiones dei illi implendas. cap. 10.
 Quae ratione saluationis loco scriptū sit: Adaperiat cor uestrum in lege sua. cap. 11.
 Quenam fuerit illa tribulatio & imperus, qui uentura super Iudaeos. cap. 12.
 Quare Iudaei terram sanctam appellauerunt. cap. 13.
 Quomodo intelligendum sit: frequenter datus scenophagus mentis Caeleu. cap. 14.
 Quod semel & iterū enūctū de causis scripserit, & quod admonitio secundā eufertius quam prima sit. cap. 15.
 Eadem ratione sanctam ciuitatem qua terram sanctā esse appellatam. cap. 16.
 Eadē ratione ignē de caelo datū commemorari. cap. 17.
 Qualis ille ignis fuerit. cap. 18.
 Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemias orationem commemorari. cap. 19.
 Eadem ratione tabernaculi & arcae cōmemorationem, etque excusationem factam. cap. 20.
 Quomodo, quae de tabernaculo & arca dicta sunt intelligi debeant. cap. 21.
 Qualiscunq; sensus Hieremias illa scripserit, Iudaeos suo proposito adaptasse. cap. 22.
 Eadem ratione, quae superiora, & rationē moysi, & ignis de caelo datum, cap. 23.
 Quam multi hostes uerbi Dei uelociter sicut umbra transierunt. cap. 24.
 Quare deus populo suo cetera regno subicere noluerit. cap. 25.
 Machabaeos societatem cū Romanis inire nō debuisse, & quare tam cito morte sublati fuerint. cap. 26.

CAPITA LIBRI XL

Uerbum domini per Esaiam: Si uos, ut putatis, ita erit, quomodo sit intelligendum. cap. 1.
 Quomodo de aliquid putare potest dicatur. ca. 2.
 Inter omnia quae deus putauit, precipuum fuisse, filium quem draco deuorare uolebat, eū se & theoum suum rapendum. cap. 3.
 Inuocat sapientiam. Interim quid sit: Noli regibus dare uinum, sed his qui emato sunt corde. cap. 4.
 Sextū caput draconis cui simile figurat, dici nō posse. ca. 5.
 Quod Hebraei putant de sexto capite dictum: Esternus uisit eam epus de sylue, &c. in epus esse. cap. 6.
 Quomodo bestia quarta de mari ascendit, & sextū caput draconis in ordine constituerit. cap. 7.
 Herodē patre Idumaeo, matre uero Arabica narū & senaru Romano regem Iudaeae decessisse fuisse. cap. 8.
 Discordias inter senatum, & populum Iudaicum, Herodis regnum peperisse. cap. 9.
 Neque scripturam, neq; ducentem de Iuda eferendum, donec ueniret Christus. cap. 10.
 Praeter Zachariam, Elizabeth, Symeonem, & Annā prophetissam, multos fuisse, qui aduentum Christi expectarint. cap. 11.
 Neque demonstrando, neque uisitando, Christum prodiguntare indicari posse. ca. 12.
 Quod per Esaiam dictū est: Egredietur uirga de radice Iesse, quomodo sit intelligendum. ca. 13.
 Tunc excelsi Libani recidisse, cum Herodes alienigena regnas et, replēq; subactum de nouo redificaret. ca. 14.
 Herodem uenotum templum, si Dauidi & Salomoni impudenter comparare uoluisse. ca. 15.
 Quod populus super illius hominis opera nequaquam laudari, neq; tanto peccatorum debuisset adulari. cap. 16.
 Quare deus Herodem in tegiam, & sacerdotalem stuperem, ita finire permisit, ut ne quidem filij parceret. cap. 17.
 Uirgē uirginē Mariā, Christum uero florem esse, & cur de radice

- de radice Iesse, nō de radice Dauid dictum sit. ca. 18.
 Quid significans in rebus gestis radica Iesse, hoc est, Dauidis, quod ad Christum pertineret. cap. 19.
 Laudabile Dei consilium esse, quod in humilitate diabolum atq; Herodem fetulerit, & ars arte Iulian. ca. 20.
 Quam uale oobis fuerit, Christū ē parere uirgine matris nati. cap. 21.
 Laudat incarnationem uerbi, ex psalmo Dauidis: *Ituū uox meum uerbum bonum.* cap. 22.
 Quomodo uerbum Dauidis intelligendum sit. Lingua mea calamus scribar. cap. 23.
 Quomodo intelligendū: *Eructauit cor meū uerbo bonum, deo ego opes mea regū.* cap. 24.
 Quare Deus incarnatus, & non potius per angelum genus humanum saluare uoluerit. cap. 25.
 Christum, salua matris uirginitate, natum esse. cap. 26.
 Quid sit: Speciosus forma p̄x illis hominū, & gladius super femur accinctus. cap. 27.
 Sicut superformis spiritus super flore requiescit, ita in p̄cepti laude p̄sinitus hic regē Christū canit. ca. 28.
 Quare nō dictum sit, manebit, sed requiescit super eum spiritus domini. cap. 29.
 Præter Christum neminē fuisse, super quem requiescit spiritus domini dici posset. cap. 30.
 Sicut uerba Aaron, ita & uirga Iesse, su perba certaminis haem fecit. cap. 31.

CAPITA LIBRI XII.

- B**estiam uirgiem Mariam mulieris in utero habentis, parturientis, & ut parat clamantis non mannam partem fuisse. cap. 1.
 Draconem etiā Mariæ filium deuorare uoluisse. cap. 2.
 Quare diabolus Christum Herodi proderet oon potuerit. cap. 3.
 Christū à diabolo, non ut cognoscatur, sed ut corrum peratur, tentatum fuisse. cap. 4.
 Quia de causa Christum nō solum demoniis, uerū etiam Apostolis ne se proderent, probauerit. cap. 5.
 Quare Iudas, in ipse Christus esset quæserit, & quare ipse ante passionē semper obicere respondit. ca. 6.
 Christum, vbi tempus alius, non solum nō prohibuisse, uerū etiam se regem p̄x dicitis uoluisse. ca. 7.
 Christum a seilo indidentem, regnorum huius mundi cōtempum p̄x se tulisse. cap. 8.
 Christi regnum oon de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse. cap. 9.
 Diabolum insidians uisū Christi deceptum, Dei consilium impedisse, sed non promouisse. cap. 10.
 Per mortem Christi sacramenta baptisatis, eucharistie, & spiritus sancti dona, nos cōiue quos esse. cap. 11.
 In quem usum sacramenta eucharistie nobis relictum sit. cap. 12.
 Spiritum sanctū primū in remissionem peccatorū, deinde in diuisiones gratiarum, super nos effundis. cap. 13.
 Hæc sacramenta oonque diabolum, neque impios homines cognouisse. cap. 14.
 Draconem serpens per impios homines contra Christum retortus esse, & septimo comprehensum fuisse. cap. 15.
 Quare dictum sit. *Dulcius, qui simul contumelaretur, & non fuit.* cap. 16.
 In Christo duas uoluntates, diuinam atq; humanā iussisse, quarū altera mortē uoluit, altera expauit. cap. 17.
 Quare dictum sit, apud ipsum est sapientia, & fortitudo. cap. 18.
 Quare Christus gladius in uaginā recōdi sufferit. cap. 19.

- Quid dictum sit: *Egredimini, & uidete filie Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronatus erit. mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* cap. 20.
 Quid sanguineus sudor portenderit. cap. 21.
 Quare dictum sit: *Corrua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.* cap. 22.
 Quare dictum sit, *Capulus leonis Iuda, ad prædam filii Israelis.* cap. 23.
 Quid dictum sit: *Requiescens accubauit ut leo, & quasi leona, & quam necessarium fuerit, ut mortuus non careret sepultura.* cap. 24.
 Quare dictum sit: *Maledictus à Deo, qui pendet in ligno.* cap. 25.
 Quid dictum sit: *Mulier cū parit, misera habet, & quod Christus in sepulchro sabbatizauerit.* cap. 26.
 Exurge gloria mea, exurge palatium & cithara, de Christo resurrectione loquitur esse. cap. 27.
 Vt obediens dominus uictoria, de Christo dictum sit. cap. 28.
 Quareque uolens Christi esse signacula sufficit. ca. 29.

CAPITA LIBRI XIII.

- Q**uomodo raptus sit filius mulieris ad Deum, & thronum eius. cap. 1.
 Quid sit, raptum esse ad deū & ad thronū eius, & quid sit illud: *Pauis apostolus non ab hominibus neq; per hominem, sed per Iesum Christum.* cap. 2.
 Rapto illo ad Deum & ad thronum eius, nondum penitus inpletam esse promissionem: *In semine tuo benedicuntur omnes gentes.* cap. 3.
 Quomodo mulier in solitudine fugerit. cap. 4.
 Quomodo Michael & angeli eius pugnauerunt contra draconem. cap. 5.
 Quomodo draco proiectus in terram, miserit aquas de ore suo. cap. 6.
 Quomodo aqua eiusmodi primū occulte irreperit, deinde per incrementa uires capiens, per quatuor partes orbis sese extendit. cap. 7.
 Quo adiunxerit testa mulieris, & absorberit flumē. cap. 8.
 Septimum caput draconis plaga gladij occisum in mortem. cap. 9.
 Quomodo plaga mortis eius sanata sit. cap. 10.
 Caput aliud esse Antichristum, cui draco dederit uires suas, & potestatem magnam. cap. 11.
 Quid sit aliud Apostolus, & nunc quid detineat scias, ut reuelaret suo tempore. Et de sacramentis mulieris, beatus insidentis. cap. 12.
 Quare apostolus tam obscure dixerit: *Tantū qui tenet, teneat, donec de medio fiat.* cap. 13.
 Quanta res draco excrucians sit p̄ Antichristū, & quod minus Iesus interfecit sit ipsum spiritus eius sui. ca. 14.
 Interfectio Antichristi consummatam esse uictoria uerbi Dei. cap. 15.
 Quid sit quod ad bestium Iob dictum est: *Ecce spes eius frustrabatur eum.* cap. 16.
 Quid sit spiritus omni domini aliquid fieri. cap. 17.
 Quam facile omnia possit uerbum Dei, exemplis probat. cap. 18.
 Quanta facilitate nosistros cum diabolo & angelis eius precipitatus sit. cap. 19.
 Quid sit, quod dictum est apud Esaiam, & erit lux luna sicut lux solis, & lux solis septemphater, sicut lux septem dierum. cap. 20.

CAPITVM LIBRORVM DE
Victoria uerbi Dei Finis.

PRAEFATIO TOTIVS OPERIS,
DOCENS, QVA OCCASIONE HOSCE DE VI-
ctoria verbi Dei libros suscepit scribendos.

V P E R, quoniam in hostes optabili Chuno pater comobis Sigebertus, nostram praesentia tua serenare habita oculum, nos more solito severo i ceteris, conserchamns aliqua de

Daniel.7.

sanctarum maiestate scripturarum. Erat autem nobis tunc sermo praecipuus de quatuor illis grandibus bestis, & visione Daniels, quarum prima quasi leona, ipsa sicut regnum Babyloniarum. alia similis viso, ipsa sicut regnum Persarum & Medorum. alia quasi pardus, ipsa sicut regnum Graecorum. quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreae habens magis, comedens atque comminens, & reliqua peribis suis comelicans, ipsa sicut regnum Romanorum, quarum videlicet regnorum singula suis temporibus super cetera gentium regna principium tenuerunt. Regna haec idcirco per bestias feracissimas, & sanguinis avidas recte figurata esse dicebamus, quia plena et nuditatis feritate, & sanguine inmodum bestialiter debaccando impleta, sanctos quoque Dei altissimi contriverunt. At vero regnum Dei, regnum esse pacis, regnum charitatis & permagistram, imperium pietatis, & dominatio

Regnum Dei

veritatis & iustitiae & mansuetudinis. Et idcirco debuisse secunda regni vel regi dissimulandis dissimilium quosq; habere imaginem. Et veraciter ita est, sequitur enim, Adspicebam, duxerit horum postis sunt, & antiqua dicuntur secundum. Item, Adspicebam ego in visu nocturno, & ecce in nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & respice ad antiquum dierum praesentis, & in conspectu eius adoraverunt eum, & dedit ei pacificationem & basorem & regnum, & omnes populi & tribus & lingua servaverunt ei. Quid, rego, dissimilium quomodo eiusmodi bestiae ascendentes de mari, & filius hominis veniens in nubibus caeli, & perveniens usque ad antiquum dierum candidum, & capillis mundissimum praesentis antiquitatem nitentem & sedentem in throno postis, & indicantem de bestis illis, quae regnare se gestimaverunt inconsulta sapientia sua senectutis? Cum igitur de regnis illis, & de sanctis altissimi, quos illa regna bestialiter contriverunt, loqueremur, tu repente quaesitione fecisti de Machabaeis, qui parvi, quia terra bestia sunt, id est, Reges Graecorum sanctam certantem, multis praebis & materialibus armis repugnauerunt, & exinde in ecclesia Dei memoriam merito sui acquisitionis, dixisti. Scire velle certius, quia causa sit, ut eorum bellam defensionem non minus, quam indefensam sanctorum martyrum patientiam, in sancta ecclesia legendis & cantandis celebretur. Respondeo. Quod enim dicitur, Certantem librorum & virtus militaris, cum auxilio Dei multum nobis & unum seculo profuit. Agebat enim diaboli per Antiochum, qui appellatus est Epiphanes, id est, invisibilis, ut nulla esset memoria sine expectatu, vel fides, eius repraesentationis, quae ad Abraham facta est, dicente Deo, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Quod enim egit ille Antiochus? Adhuc tantum abominandum idololatriam desolationis super altari Dei, & per universas civitates Iudaeae in cireniae adstraverunt aras, & ante ianuas domorum & in plateis incendebant thura, & sacrificabant, & libros legis Dei combusserunt igni, scandentes eos, & apud quemqueque inveniebantur libros iustitiae Domini, & quicquam observantem legem Domini, secundum edictum regis trucidabant enim. Nihil unum hoc agendo fiebat, ut arbor bona succideretur, & radicibus extirparetur, ne bonus ex ea proveniret fructus, id est, ut genus Iudaeorum destrueretur, ne in semine Abraham, quod est Christus, omnes gentes benedicerentur, ferretur, ut in quod proposuerat & promiserat Deus. Defensio est radix, ut talis & tanius inde possit fructus fieri, ut quae impleret veritatem Dei. Et idcirco Machabaei per quos id effectum est, iure nomen celebre possident in Ecclesia Dei. Similiter de Hestet atque Machabaeis sentiendum est, quia cum diceretur de his illi, Surge, & comede carnes plurimas, id est, cum Persarum atque Medorum regi Assuero dixisset Aman, Deterne ut percat gens Iudaeorum, & decem milia talentis appendam arcas in gazae tuae, steterunt pro amicum suis & pro gente sua, ut verba sua in patibulo appenderent Aman, quod Machabaeis pariter ac, & decem filii eius cruci afficerentur, & per omnes provincias una die ubi quis constituta, videlicet eam caperet Iudaei de hostibus suis. Cum haec Deus similia respondisset de illis, & de ceteris antiquis sanctis, per quarum labores & bella necessaria seruitur caecitatem verbum Dei, ne periret genus illud, de quo carnis sumere proposuerat, ad salutem generis humani, Tu vehementer delictatus ratione huic incedas, repente in istam vocem te oppisti. Scribe tibi librorum de victoria verbi Dei. Hoc idem repetens crebro iustitiam, & nonne respice, vehementer inflare non desim, parant quid hinc, sicutesse terra aemulorum, & iustitiam boni operis esse odere passus secandum dignitatem virali, quem praefixisti, ut vocetur liber de victoria verbi Dei. Vae res magna est, & ad eloquendum difficilis iudicium & impossibile est, eam dignis verbis consequi, quia victoria magna est, & magnus Deus qui vicit. Verbum quippe Deus est magnus (inquam) & fortis est qui vicit, & magnus hostis qui victus est, magnum certamen, & magna causa certaminis. Sed & hoc inferam, quia magna est dilectio tua, quae ad istud me compellit, & magnus debet esse honor sancti fundi, ad placendum verbo Dei, per quod iustus factus & liberatus, sine cuius gratia nemo vivit. Adhuc igitur ipsum verbum, ipsa sapientia, quae operavit os tuum, & lingua tu insipientium fecit disertus, tuas, ac mecum laude replet, ut causam gloriam & magnitudinem eius iura ut & tibi iugesse, & mihi obsequasse, & alium legisse proficiscam. Tam nunc opus hoc ingrediens, dignum arbitror ab ipso vocabulo excutiri, id est, in primis dicere summam causam, cur vocetur, vel quid sit victoria verbi Dei, &c.

Daniel.7.

Genesi. 22.

1. Machab. 2.

Galat. 3.

Hestet. 3.

Genesi Dei sumus, id quod sumus

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTO-

RIA VERBI DEI

LIBER PRIMVS.

*Quid sit victoria verbi Dei, quare, & propter quem aduersarium, nempe diabolum,
hoc opus ita inscripserit.* CAP. I.

Reman. 8.

Ictorem verbi Dei, effectum & opus perfectum dicimus propositi Dei, ad laudem ipsius omnipotentis & inuisi, quod neque mori, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia potuit vel poterit auertere, quin fieret & fiat quod ipse proposuit & decreuit fieri. Quam verè laudabilis & magna sit eiusmodi victoria verbi dei, magis ac magis nos admirari faciet consideratus diligentius ille hostis, qualis vel quantum sit, qui propositum eius

Apostol. 12.

auertere voluit, & adhuc contendit, cum ceciderit, & coles victus sit. Quis enim vel quantum ille est draco magnus & rufus, habens capita septè & cornua decem. Draco (inquiam) magnus, serpens antiquus, vocatusq; diabolus & satanas, orbis vniuersi seductor. Iste est aduersarius verbi Dei, & cum talis ac tantus sit, pugnando & repugnando rebellis, non potuit tamen, nec potest auertere propositum Dei. Hæc est victoria verbi Dei. Quia (secundum Apostolum) Deus quos præcisiuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis eiusdem verbi dei, eiusdem situi sui, eosdè & vocauit, iustificauit, magnificauit per ipsum verbum suum carnem factum, per ipsum filium suum Deum & hominem Iesum Christum, cuius est victoria tanta, tam nobilis, vt victo & confuso dracone iam dicto, sedeat nunc à dextris Dei. In procedu sermonis dicendum erit de illo tali aduersario, cur vel vnde dicatur & sit draco, vnde magnus, vnde rufus, que sint eius capita septem, & que cornua decè, vnde vel ex quo accipitur vt serpens mereretur vocari, vnde diabolus, & quamobrem satanas vocetur, id est, aduersarius. Nunc verò illud dicere præstat, quid sit ipsum verbum Dei, vt videlicet principium, vel caput sermonis ornatum, vt dignum est,

Reman. 8.

Dracon.

Serpens.

Diabolus.

Satanas.

labear sanctorum confessionis & adorationis.

*Quod verbum Dei sit filius Dei, & quod premium cognitionis eius sit protectio Dei,
propter quam & gratias agimus.* CAP. II.

Verbu Dei.
Ioban. 1.

Verbi huius euangelista testis est amantissimus, cum dixisset. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, e continuo subiunxit, & Deus erat verbum: Secundum huius euangelisti tutissimam fidem, verbum Dei Deum esse credimus & confitemur Deo, apud quem erat, in principio, consubstantialem. Credentes autem & confitentes adoramus cum patre & spiritu sancto hunc Deum, gratias agentes, quia meruimus nosse eum, quia videlicet cognitio eius magnum habet premium. Scriptum est enim de viro iusto, qui per fidem cognouit eum. Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. Nimirum, quia cognitio nominis eius magno premio digna est, vt videlicet cognitor eius ab ipso protegatur. Loquitur sapientia in parabolis, desiderans vt dicitur genter cognoscatur. Quis iuste ita vit ocs terminos terræ: Cui tu sine dubio responderis, Deus, statim percunctatur & dicit, Quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti: Sic pereun tante sapientia, profecto tunc temporis in plerisque responsio deficiebat, imò præter paucissimos diuinum atque propheticum habentes spiritum, ferè nullus respondere nouerat, quod eiusdem Dei nomen esset pater, & quod filius eius verbum siue sermo vocaretur.

Psal. 90.

Proter. 30.

Matth. 17.

Proter. 30.

Psal. 90.

1. Corin. 13.

Ipsa ergo sapientia, que percunctata fuerat sapienter & discretè multisq; temperanter suæ percunctationi respondet, ita vt margaritas ante porcos non proiciat. Sequitur enim, Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se. Idem namq; est, ac si dicat, Nomen filij eius sermo Dei est, & qui nouit ac diligit hoc nomen, sic eo quasi ignito protegitur clypeo. Bene ergo confortans cognitorem suum, Protegam (inquit) eum, quoniam cognouit nomen meum. Cum igitur cognitionis eius tam magnum sit premium, gratias (vt iam dictum est) agimus ipsi, qui cognouimus & confiteri meruimus hoc verbum, magisq; ac magis cognoscere cupimus ipsum, quia dum sumus in hoc corpore peregrini, visionem diuinitatis cognoscere non possumus ad perfectum. Sed sicut ait apostolus. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognosciam sicut & cognitus sum.

Verbum

Verbum Dei magnificè quidem per opera, magnificentiùs uero per seipsum cognoscitur.

CAPVT III.

Quomodo autem nunc ex parte cognoscitur? non tantùm vno modo cognoscitur, sed modis duobus. Cognoscitur enim ex operibus, & cognoscitur ex semetipso. Et magnificè quidem ex operibus, sed longè magnificentiùs cognoscitur ex semetipso. Quibus facta operibus cognoscitur? vtiq; ex omnibus quæ facta sunt, quia videlicet omnia per ipsum facta sunt. Angeli, Archangeli, Iheroni, Dominations, Principatus, Potestates, Virtutes, Cherubim & Seraphim, cœli, terra, mare, & quæcunq; in eis sunt, omnia per hoc verbum facta sunt. Ipse enim, scilicet Deus pater, dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Sic dixit, & facta sunt, vtiq; per verbum facta sunt. Ex omnibus hic cognoscitur hoc verbum, sicut cuiuscunq; arduis ex opere suo cognoscitur ingeniù. Inde Apollolus, Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Inter ipsa quæ facta sunt, per quæ cognoscitur, quoniam per ipsum facta sunt, non parum admirationis facit ipse eiusdem verbi aduersarius, quia ille quoq; per eum factus est talis ac tantus, qualis vel quantus ex multis scripturarum locis intelligi potest. Et ex illis maximè verbis ad beatum Iob, quibus describitur mirabiliter descendente ipso. Qui sicut cætera, sic & illum fecit per verbū suū. Ecce Behemoth quem feci tecū, & vsque ad illud, Non est super teerary potestas, quæ comparatur ei, qui factus est, vt nullum timeat. Inter cætera, inquit, per quæ hoc verbum cognosci debet, & illa mirabilis creatura & super ipsam celebrata eiusdem verbi victoria, magnificum dant omnipotentis vel fortitudinis eius experimentum, quam videlicet victoriā pro posse nacturū, primū ipsas demonstrare nititur personas victoris atq; victi. Porro ex semetipso magnificentiùs, vt iam dictum est, Verbum ipsum cognoscitur, quando gratia præcellentis dilectam cuiuslibet animam uisitat fortiter, atq; suauiter afficit, propriè substantiæ cōtactu. Hæc talis cognitio siue experimentū valde paucorū est. Deniq; præter Apostolos & prophetas atq; apostolicos viros, quorū vita summis virtutibus clauit, nō facile quis existimate potest beatitudinis Iulius forte consequutus esse, vt anima eius adhuc degē: in carne, saltē ad momentum aliquoties vim sensumq; percipiat illius substantiæ fortissimæ, qui sentit qui tactus est illa fortitudine spiritus hominis, cacet de re huiusmodi, subsistens autē silentio reuenter abscondit, quia ineffabile est quod scribit. Dicit cuius illorū, Factū est verbū domini ad me, sed nō dicit, qualiter affecta fuit in illa hora mens siue anima ipsa, quæ meruit aduentū verbi domini ad se. Sed & frustra laborat et homo homini edicere.

Solos à Deo doctos, digne uerba Dei eloqui posse.

CAP. IIIII.

Felix ille, qui taliter meruit bonum gustare verbū. Felix qui taliter meruit audire, quā ueraciter dictum sit, Et Deus erat uerbum. Scriptum est enim, Beatus homo, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Illū erudit dominus, & eruditus est, docuit eū, & doctus est. Doctus ad militiam, eruditus ad pugnam. Ille homo per similitudine equus est, ut dicitur ad beatū Iob, Equus nobilis, cuius dominus fortitudine præbuit, cuius collo hinnitum circumdedit, cuius narium gloria terror est, qui tanto seilore consiliis exultrat audent, & contemnit draconis, tunc atq; membris eiusdem aduersarij uerbi Dei. Fortis est enim Deus, qui tetigit illū, imo & ipsa fortitudo est uerbu Dei, nec solum fortitudo, uerū & sapientia est vnum idemq; uerbum. Inde & fortis & sapiens effectus est, quisquis talem eius meruit aditum. Fortis est, ita ut etiā contemnat mortem. Sapiens, ita ut rectum & bene sonantem loquatur sermonem. Nec mirum, quomodo enim nesciret loqui, cui Deus uerbum suum comunicauit, qui ipsam uerbi substantiam gustauit? Idcirco dignum est, ut uerba eius uerba Dei, & uerba Dei uerba eius confueuerunt dici. Veruntamen hoc vnum singulare uerbum solius Dei, & non etiam cuiuslibet, dicitur aut est uerbum hominis. Diligenter animaduertendum est, nōnihil differre cū legimus vel audimus in singulari numero, uerbum domini, & plurali numero, uerba domini. Verbum namq; hoc singulare diuina substantia est, substantia non facta, neq; creata. Et idcirco uerbu dicitur, & est solus Dei. Verba aut, quæ in scripturis sanctis legimus uel audimus à Deo per hoc uerbum effecta, & per hominē administrata sunt, & idcirco aliter uerba Dei, aliter rectè dicuntur uerba cuiuslibet hominis. Vnde notandū, scriptū quidem sic esse, Verba Hieremij filij Heleij, & uerba Amos, qui fuit in pastoralibus Thetue. Nulquam autē scriptū esse, Verbu Hieremij, siue uerba Amos, siue uerbu alicuius ceterorū, nisi ita duntaxat, Verbu domini quod factum est ad illum vel illum, Verbu quippe Deus est, & non est alicuius, nisi solius Dei uerbu.

Magnificentiam uictoria uerbi Dei omni laude maiorem esse.

CAP. V.

Nos, qui tali modo uerbum hoc nosse necdū meruimus, quo (vt iam dictū est) ex semetipso cognoscitur. Vtinā saltem illo priore modo, videlicet quo cognoscitur, ex operibus nosse mereamur. Ad hanc intentionē, ad hoc studium, vt seruentur essem, tu me patrum

A 4 aman

Ioban. 1.

Psal. 150.

Opus probat arripit. Roma. 1.

Iob 40.

Iob 41.

Verbum internum.

A Deo dicitur.

Laban. 1.

Psal. 93.

Iob 39.

Fortes et sapientes facti uerbu Dei.

Verbu, uerba domini.

Hierem. 1.

Amos 1.

amantissime sedula commoitione magis ac magis excitasti, suggerendo, vt hoc opus ignem, de victoria verbi Dei. Hæc enim operum eius pars, est pars optima & præclarissima, cui videret licet operi ad laudem & gratiarum actionem referendam, nulla omnino lingua sufficiat. Cæterum de operibus cæteris, de creatura mundi, de mysticis huius verbi legalibus, prophetiis, atq; euangelicis, & de gratia spiritus sancti iam dudum egi quod potui, parum nimirum exiguum sentiens, quicquid potui secundum quantitatem vel dignitatem rerum quas proposui, iuxta illud sapientis, Glorificantes dominum quantumcumque poteritis, superius lebit ad huc & ad n. irabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude. Exaltantes quoque replemini virtute, ne laboretis, non enim peruenietis. Quis vidit eum & enarravit, & quis magnificavit eum sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his. Pauca enim vidimus operum eius. Cum sic ille dicat, & ita sit. Quid de multiplici censeam, siue in illa parte operum eius quam prædixi, in qua glorificare, benedicere, & exaltare illum intendi, siue in ista parte quam nunc tu mihi proposuisti, id est, in victoria qua diabolum vincit. Multum inualidum & elinguum ad tantam rem me esse fateor. Sed quoniam propositio est de ipso verbo, verba multa nascitura esse non congruè spero. Faciam igitur secundum iam dictam exhortationem sapientis, vt exaltem quidem in victoria sua verbum Dei quantum potero & prout ipsum donauerit. Veruntamen scio & confiteor, quod victoria eius maior sit omni laude, neque labore, quia non perueniã vt possim eã dictis exæquare, vel ipsum, sicut est magnificare.

Quibus nominibus, & quare hostis verbi Dei in scripturis nominetur, & quid sint septem capita draconis. CAP. VI.

*Apoct. 12.
Draco.
Serpens.
Diabolus.
Satanas.*

Satanas.

*Diabolus.
Lucæ 10.
Serpens.
Draco.*

*Gene. 22.
Exod. 1.
Capita draconis.*

3. Reg. 18.

*Danie. 3. 6.
Hester 3.
1. Macha. 1.
2. Macha. 7.*

IAm nunc verbi inuis aduersarius agnoscendus est ex suis nominibus. Dicitur in Apocalypsi. Draco magnus, draco rufus, habens capita septem, serpens antiquus, vocaturque diabolus & satanas. Vocabula hæc reciproca sunt. Neque enim prius fuit causa illa propter quam dicitur draco, quam illa, cuius intuitu dicitur serpens antiquus, neque prius accidit, cur vocaretur diabolus, quam fieret ipse satanas, id est, aduersarius, imo prius exitus siue accidit, cur vocaretur satanas, deinde cur diabolus, deinde cur serpens antiquus, deinde cur draco tot capitum, draco magnus, draco rufus. Deinde ex eo satanas dicitur, & est, ex quo aduersari coepit verbum Dei, & inter angelos seditionem fecit turbator pacis, rebellisq; luminis, & deinde vice proinde accepit sententiam, iuxta quam dicitur diabolus, id est, deorum fluens. Vnde dominus, Vnde debam (inquit) satanã sicut fulgur de caelo cadentem. Post hæc egit cur merito vocetur serpens antiquus, videlicet quando primum decepit hominem serpente ingressus. Deinde proficiens in peius egit cur vocetur draco, & non qualiscumque, sed draco magus, draco rufus habens capita septem, quando qui antiquus seducere per fallaciam conseruerat vniuersum orbem, addidit cum fallacia vim quoque, qua reges & principes, ac superbos homines instigans ad persequendum & occidendum electos propter verbum Dei, quod primum coepit agere statim vbi ad Abraham facta est repromissio beati seminis, quod est Christus, in quo omnes gentes benedicendæ sperabantur. Hoc fieri coceptum est per Pharaonem regem Aegypti, qui primum pueros Hebræorum masculos in aqua necari iussit. Regnum ergo Aegypti primum draconis huius caput fuit. Secundum caput draconis, regnum Israel fuit, scilicet propter peccatum Salomonis, quibus temporibus Isabél cum rege Achab & Atalia filia ipsorum, regesq; aliam in Samaria, quim in Hierusalem prophetas verbi occiderunt. Tertium caput sunt regnum Babyloniorum, qui Hierusalem & templum quod tunc erat vnicum nominis domini, succenderunt, tresq; pueros in fornacem ignis, & Danielem miserunt in lacum leonum propter verbum Dei. Quartum caput fuit regnum Persarum atq; Medorum, qui vniuersum genus Iudæorum, vnde verbum erat incarnandum, vna die delere voluerunt. Quintum caput regnum fuit Græcorum, cuius videlicet regni rex impudens Antiochus, verbi siue legis Dei memoriam omnem delere volens, inter cætera scelerata crudelia, septem fratres cum matre ipsorum nimis atrociter interemit. Sextum caput, regnum fuit Romanorum, sub quo hoc verbum incarnatum in cruce ascendit per Pilatum, & per manus Romanorum martyres eius innumera biles occisi sunt. Septimum caput erit Antichristi regnum.

Quare diabolus draco nominetur, & quando inceperit primum exercere cornu, & quod agnus (id est, verbum Dei) totidem habuit cornua. CAP. VII.

*Exod. 19.
Draco.*

Igitur a tempore Pharaonis, draco coepit haberi, qui iam serpens erat, ex quo primum hominem per serpente decepti. Quod si authoritas requiritur, apud Ezechielem dixit dominus, Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum & dicit, meus est fluuius, & ego feci memetipsum, &c. Nimirum dum in persona Pharaonis diabolum arguens, dicit ei draco magne, satis constat, quod a tempore eiusdem Pharaonis illud agere coepit, vnde mereret draco vocari. Nam catenus non persequeretur violentem, tantummodo seducens fraudulenter. E contra simul considerandum, qua tunc etiam illud celebratum est

rum est, propter quod verbum Dei cōsuevit agnus appellari. Ille namq; Pharaō typus diaboli, *Agnus.* draconis magni, multis plagis satigatus, tandem victus per imolationem agni, dimisit populum Dei. Hæ animaduersus, pulcherrimū est etiā illud reminisci, quia quot sunt illius draconis capita, totidem sunt huius agni cornua, sicut scriptum est in eodem A pocalypsis libro, in quo legitur draco tot habere capita. Et vidi in medio throni & quatuor animalium & seniorum *Apoc. 5.* agnum stantem tanquam occidum, habentem cornua septem, &c. Magna & mira sunt hæc scripturarum sanctarum sacramenta, de quibus in ordine dicendum erit, prout verbum ipsum sua donauerit gratia. Nunc altius recurrere libet, scilicet ad initium duelli, quo primū satanas ille confurrexit aduersus verbū Dei, & victus de celo cecidit. Libet etiam in primis quaerere, quantum de facris poterit scripturis conici, quæ causa inimicitiarum fuerit, vel qualem hostis ille materiam habuerit superbiendi.

Quod causa rebelionis fuerit superbia, & quæ fuerint causæ superbiendi. CAP. VIII.

S Habuit autem materiam superbiendi, speciositatem, scientiam, & magnitudinem propriæ conditionis. Speciosus namq; & pulcherrimus conditus fuit, quod & ipse cōditor testatur, cum apud Ezechielē dicit. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus. Eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, omne lignum paradisi Dei non æsimilatū est illi & pulchritudinis eius, quoniam speciosum feci eum. Hæc de pulchritudine eius. Porro scientiam eius multam ibidem hoc modo significat. Aquæ nutriuerunt illum, abyssus exaltauit eum, flumina eius manabant in circuitu radicū eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Manifestus quoq; in eodem propheta, dum sub nomine principis Tyri denotatur, scientiamq; (per aquas intelligi solet) in eo fuisse pronunciat, idē Deus simul cum pulchritudine, de qua dictum est. Plenus (inquit) sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisi, tu Cherub extensus & protegens. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur. Quod tertium erat, id est, magnitudo eius, per hoc satis exprimitur, quod illic dicitur extensus & protegens. Amplius aut per illud quod loco supra memoratur, cum dixisset. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, addidit, & excelsumq; altitudine. Est post pauca, Cedri (inquit) non fuerunt altiores in illo paradiso dei, abietes non adæquauerunt summam eius, & platanj non fuerunt æquales frondibus illius. Per metaphoram line dubio cedri & platanj, & abietes, quæ non adæquauerunt summam eius, angelicæ siue archangelicæ dignitates intelliguntur. Fuit ergo pulcher & speciosior cæteris, quia omne lignum (inquit) paradisi Dei nō est æsimilatū illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Fuit & maior & altior, quia abietes non adæquauerunt summam eius, fuit & sciencior, quia riuos suos per quos scientia designatur, emisit ad vniuersa ligna regionis iste Cherub. Hæc tria quisque perpendens, scilicet magnitudinem, scientiam, & pulchritudinem eius, clarius agnoscat, cur dum contra eum sub nomine principis Tyri inuehatur propheta ex persona Dei, Tu, inquit, signaculum similitudinis. Cuius enim similitudinis, nisi sanctæ & adorandæ trinitatis signaculi? Secundum hæc tria fuit. Sancta quippe trinitas ipsa est magnitudo, sapientia, & pulchritudo. Magnitudo namq; filij & spiritus sancti, pater est. Sapientia patris & spiritus sancti, filius est. Pulchritudo patris & filij, spiritus sanctus est, quia magnitudine, sapientia, & pulchritudine participauit (teste scriptura) plus cæteris. Per hoc ipsum aliquatenus claret, cur dictus sit signaculum similitudinis. At ille vecors cum in tanto honore esset, non intellexit, & hæc omnia vertit in materiam superbiendi. Non sufficit ei tanta largitas creatoris, nisi idem diceretur vel existimaretur de ipso quod de Deo, nisi appellaretur Deus, nisi adoraretur ab angelis vt Deus, nisi prædicaretur & ipse increatus. Negauit quippe Deū esse creatore suum, & dixit se esse Deum. Sic etiam in propheta supra memorato, dum sub nomine Pharaonis illi exprobrando dixisset dominus Deus. Ecce ego ad te Pharaō rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, statim subiixit, Et dicit, meus est fluuus, & ego feci memetipsum. dixit se esse increatum, negauit Deum esse creatorem suum, & sub nomine principis Tyri dicit idem dominus Deus contra eum. Eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.

Quod per superbiam factus sit mendacijs pater, & quodnam fuerit illud mendacium ex literis prophetici.

CAP. IX.

Eccc hoc est mendacium quod iste diabolus genuit, cuius patrem hunc esse pronunciauit dominus. Iesus Christus veritas & verbum Dei, dicens ludæis, Vos ex patre diabolo estis, & delideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non fuit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendaciū, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius, subauditur mendacijs. Hoc fuit initium duelli, principij certaminis, quod tale mendaciū locutus est ex propriis. Ex propriis, inquam, quia non sic res le habuis quomodo dixit. ego feci memetipsum, Deus ego sum. Genitura ista cordis eius, contra eam est genitura cordis vnius & solius

Veritas. folius Dei, contraria verbo Dei, veritati Dei. Hoc est inimicitiarum exordium, & illæ inimicitie naturales sunt. Naturaliter quippe diffentiunt veritas & mendacium. Veritas est verbum Dei, Mendacium est nihil. Veritatem istud nihil ad illud, confititur, ut qui altus erat, qui magnitudinis, sapientie, & pulchritudinis multum habebat, in alterum versus sit ita, ut iam neq; magnus, neq; sapiens, neq; pulcher possit esse vel dici. Nemp; ad eò magnus esse deus, ut sit quasi scitis. Nam dabo te, inquit dominus, ò Cherub In cinerem, super terram, in conspectu omnium videntium te. Sapiens esse desijt. Nam perdidisti, inquit dominus, sapientiam tuam. Pulcher esse desijt. Nam polluisti, ait, sanctificationem tuam. Sed reuertamur ad ordinem. Nondum enim totum auidimus sacrilegium superbie eius quod perpetravit adhuc in illa magnitudine, sapientia, & pulchritudine conspicius, propter quod & sic miser factus est, bonis illis expoliatus.

Satanam suo ipsius mendatio deceptum, ceteros angelos despectisse, maiestatemq; & equalitatem Dei ambiuisse. CAPVT X.

Ezech. 28. **V**bi mendax ille mendacium illud locutus est. Ego feci memetipsum, & Deus ego sum, de-
Ezech. 14. liberaui adhuc apud se, & proposuit, dixitq; in corde suo. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Nimirum nubium nomine, ceteros omnes angelos cognominauit, forsatis ob magnitudinem & pulchritudinem suam, quæ non paruus erat in oculis suis, ceteros omnes angelos in emetipso viliores iudicans, quanto nubes, licet aliquatenus candida vel lucida, obscuriores sunt pulchritudine luciferi. Luciferum namq; volebat se haberi. Vnde & cum improprio ei dicitur. Quomodo cecidisti de caelo lucifer, qui mane oriebaris? Profecto quia ubi dixisse legitur. Ascendam super altitudinem nubium, ibidem quando cum exprobratione lucifer nuncupatur, datur intelligi, quòd ceteros angelos in corde suo quali nubes reputauerit, arbitrans de semetipso, quòd esset tanquam lux qua nubes indigent ut illustrentur. Sed illud occurrit, quod ibidem vt rursus dixit. Super astra Dei exaltauisti te, & ascendam super altitudinem nubium. Ad quod dicendum, quòd neq; astra hæc visibilia, neq; nubes tunc erant, & idcirco per astrorum & nubium vocabulum intelligi oportet ordines angelorum quos ille, quamuis essent astra Dei reputabat nubes comparatione suis. Ceterum quoquo modo loqueretur, illud constat, quòd de seipso cunctos habuit, nam omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbie. Quid tandem est quod ait, Ascendam in caelum super astra Dei super altitudinem nubium. Nonne in caelo erat, & propter hanc superbiam de caelo cecidit ille Satananas? Nonne super altitudinem nubium eiusmodi ascenderat, cum (sicut iam dictum est ex alio propheta) abietes & platani, per quas intelligunt, quod eadem altitudines angelicæ dignitatis, non fuerint æquales frondibus illius, non adæquauerunt summicitæ eius in paradiso Dei. Alium ergo ascensum oportet intelligi, videlicet ascensum cordis non corporis, ascensum honoris non loci. Ex abundantia est astruere prouentionem honoris ascensum rectæ diæ, cum in scolis quoq; pueri lætinent, dum nobiliter dicentem malitibus suis. Quo potuit dicere quos populus perducere liber. Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui. Quod dixit, Ascendâ, tumor suæ ambitionis, quia qui dicebat, ego feci memetipsum, Deus ego sum, consequenter sic ambiebat ascendere in caelum, ut caeli teneret imperium, sic exaltare super astra Dei solum vellebat, sic ascendere super altitudinem nubium, ut adoraretur & honorificaretur concentu angelorum tanquam Deus & dominus ipsorum. Hoc enim habet suprema dictio siue dactionis eius conclusio. Nam ac si aliquis quaereret. In quo ascendes? Ero (inquit) similis altissimo.

Satanam suum ipsius mendacium & ceteros angelis predicasse, persuasisset; nonnullis, ut se ipso Deo haberent. CAPVT XI.

Ezech. 28. 29. **Q**uomodo hoc autem fieri possit, nisi ipsorum consensu angelorū? Ut igitur in rem pro-
Ezech. 31. cederet, quod apud se habebat huiuscemodi consiliū, coepit predicare de semetipso omnibus angelis, confidens vt erat plenus sapientia, quod etiam iam haberet ad persuadendum, vt crederetur sibi dicenti. Ego feci memetipsum. Deus ego sum. Quæ scilicet sunt illæ linguæ angelorū, nimirū cõstat eum hoc de semetipso predicasse, quod in eū propheticæ scripturæ veritatis testatæ sunt. Nec verò vt cunctis, sed magna scientiæ, quæ plenus erat, arte, predicabat omnibus angelorum coetibus, Deum se esse. Quid enim aliud per illud innuitur, quod loco supra memorato, inter cætera quæ dominus dicit, contra eum sub nomine Assur: Flumina eius (inquit) manabit in circuitu radicū eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis, & multiplicata sunt arbuta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis. Riuos namq; suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Quia sapientiæ suæ multâ effundendo, vniuersas angelorū multitudine circumuenire, & in sententiâ suâ de ducere laborauit, vt apud illos tanquã altissimus haberetur, & adoraretur vt Deus. Et eleuati sunt rami eius præ aquis multis, quia maior quàm erat, coepit haberi apud maximâ partem angelorū, præ multa sapientiâ, quæ sese cõmendauit, de quibus post illa quæ sic dicit. Et ærmulata sunt eum omnia ligna volupratæ, quæ erant in paradiso dei. Notandum quid

quid vel qualiter dixerit, quia non ait, & æmulata sunt eum omnia ligna regionis, sed æmulata sunt eum omnia ligna volupearis. Et misit quidē riuos suos ad omnia ligna regionis, sed æmulata sunt eū tantummodo omnia ligna volupearis. Quia cunctos quidē angelos per suam sapientiam decipere, & ad suum fauorem deducere tentauit. Sed ad iustus sunt ei tantummodo spiritus illi, qui gloriam suam querebant, non Dei, quos delectabat seruire potius creaturæ, quam creatori. Ita esse vel maxime liquet ex eo, quod tandem dicitur ei. Ecce deductus es cum lignis volupearis ad terram vltimam, in medio iuriscunciorum dormies cū his qui interfecti sunt gladio.

Ezech. 31.

Satanam neminem creationis & conditionis sue conscium putasse, ideoque nullius contra se testimonium veritum fuisse.

CAPVT XII.

Quem putaret posse esse ex omnibus angelis, qui dicente ipso. Ego creatura Dei non sum ego à nullo factus sum, sed ego feci memetipsum, obuiaret & diceret: falsum tu loqueris. Quem times et posse inueniri testē Dei, qui testificaretur, & diceret, ille te fecit. Verus namque ille testis est, & certus, qui quod vidit & audiuit, hoc testatur. At verò cunctos ō spirituum suae angelorum nullus vidit, vel audiuit, quando illum fecit Deus. Nullus quippe ex omnibus adhuc fuerat conditus, omnes minores sunt, hic primus erat. Testatur hoc ipse Deus, qui ad beatum Iob illum mirabiliter describit. Ipse (inquit) principium est viarum Dei. Elphas quoque Themianites, dum de eodem iusto viro nimis male sentit, putans eum contra Deum superbare & imitari linguam blasphemantis. Nunquid (ait) primus homo es tu, & ante colles formatus? Idem enim est ac si diceret. Sic eleuat te cor tuum, & sic tumet contra Deum spiritus tuus, vt imitari videaris Adam qui superbia ipiritu deceptus, perijt, imò & diabolum qui ante colles, id est, ante ceteros angelos formatus, contra creatorem superbiuit. Cum igitur nullum haberet ex omnibus angelis conscium suae creationis, qui dicere posset (ego vidi vel audiui ego quòd primus ipse conditus fueris) quem putaret stare posse contra se testem Dei. Quis reuelaret secretas indumentis eius & in medium oris eius quis intraret & portas vultus eius quis aperiret & Nimirum arbitrato eius nullus erat qui posset eum arguere esse mentium, & conditionis eius proferte iudicium.

Ioban. 3.

Iob 40.

Iob 15.

Solum verbi Dei testimonio conuictum Satanam, & eiusdem verbi Dei testimonium non lacuisse ceteros spiritus.

CAPVT XIII.

Sed ecce in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc serat in principio apud Deum. Hoc verbum, hic Deus testis esse debuit, & testis esse potuit verus idoneus, quòd Satanus ille falsus esset, quòd mendacium loqueretur. Nam ipse est super omnes ipse ante omnes, & quod vidit & audiuit, hoc testatur. Quod autē non vidit, aut quid nō audiuit, qui omnia vidit cum fierent & imò omnia vidit & audiuit antequam fierent: Nam omnia per ipsum facta sunt, & quod factū est in ipso, vita erat. Vidit etgo illū quoque angelum summū cum fieret, vidit & audiuit antequam fieret, & idē per ipsum factus est. Proinde poterat testari de illo superbo, quòd esset falsa locutus, quòd esset factus vel creatus. Cū itaque riuos suos emitteret (vt supra iam dictum est) ad vniuersa ligna regionis mitebatur. E contra, verbum hoc sōns v uis & verus qui apud Deum erat, iuxta illud. Quoniā apud te est sōns vitæ. Mitebatur (inquit) ad irrigandū eadē ligna regionis id est, ad instruendā spirituum agmina cognitione veritatis. Talis namque sōns est hoc verbum, vt sit eia lumen cordis illuminans oculos mentis ad illuminandū & videndū, non solum quæ præsentia, verum etiam quæ præterita & quæ futura sint. Vnde cum dictum esset, quod præmissimus. Quoniā apud te est sōns vitæ, continuo subiunctum est. Et in lumine tuo videbimus lumen. Huius rei sufficiens habemus experientia in hominibus sanctis, ad quos factū est verbū domini, qui & proinde videntes dacti sunt, quia in isto lumine sic videntur sumē, vt cum eatenus fuissent nonnulli ex ipsi homines sine in eria, imò pastores, vt Amos & Dauid, repente fierent literati, & peudentes eloqui mystici, & interpretes coelestium secretorum, miri & magnifici. Nonne etiam homines huiusmodi inter cetera quoque conditionē & presumptionē viderunt illius Satanæ? id est, a duellarij, quæ & descriperunt per figuras & tropologias ceterorumque superbitorū principū huius seculi, qui illi sunt imitati. Itaque salte secundū exemplū hominū prophetarum huius verbi domini perspicuū nobis sit, quia electi angeli per infusionem eiusdē verbi scierunt, nec quasi incertū senserūt, sed claro lumine viderūt illud quod erat præteritum, scilicet & quod sicut ipsi iuniores ita fecerunt vt nus Deus illū primū. Hoc erat verbū, & fideie verbi testimonij verbi quod erat Deus, qui non in incerto quicquid loquitur, sed quod vidit & audiuit, hoc testatur. Testimonij eius spirituum pars quaedam accepit, pars quaedam nō accepit. Pars quæ testimonij eius accepit, signauit, quia Deus verax est, dicens. Vides quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me. Et Satanus ille mendax est, qui dixit. Deus ego sum, & in cathedra Dei sedē, & meus est fluuius, ego feci memetipsum, & cetera huiusmodi.

Solu verbi

Dei testimo

nium perbi

bet verita-

ti.

Ioban. 3.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

Ioban. 1.

A iij

Partem

Partem spirituum, superbia & invidia depravatos, testimonium Verbi Dei non receperunt, partem humiles & obedientes in veritate persequi. CAP. XIII.

PARTI quæ testimonium eius non accepit, sic est inexcusabilis, ut ille idem princeps & pater mendacij, qui contra propriam conscientiam mentitus est, dicendo, se esse quod non erat, negando se esse quod erat. Nihilominus nãq; & ipsi omnes scire poterunt, verum esse verbi Dei testimonium, sed rebelles luminibus. Et id verbo extiterunt propter superbiam, seu propter invidiam, cuius videlicet superbiam sine invidia nunc vix proverbiis visitatum est. Ob derogationem melioris semper favere peiori. Hoc illi spiritus qui dicuntur & sunt maligni, sine dubio fecerunt. Invidentes namq; meliori, imò soli bono creatori, malum & mendacem Satanam, id est, aduersarium eius sui fauoribus extulerunt, testemq; eius, & verbum eius oderunt & repulerunt, ut puta quorundam exemplum maligni quoq; homines eidem domino deo dicere soliti sunt. Recede à nobis scientiam vitarum tuarum nolumus. Talium spirituum maximè Iudæi imitatores fuerunt, de quibus non recipiens testimonium suum, ait id ipsum Dei verbum. Nunc autem & viderunt & oderunt, & me & patrem meum. Superbiam atq; stultitiam illorum quidam propheta de clamavit, cum præmississet. O Israel quæ magna est domus Dei & ingens locus possessionis eius, magnus & non habet consummationem, excelsus & immensus, ita Iubian xix, Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum. Non hos elegit dominus, necq; viam disciplinæ inuenerunt, propterea perierunt, & quom non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. Profecto & superbia illorum nomine gigantium congrue signatur. Insipientia autem proprio vocabulo expressit. Magnitudinè quoq; immanitate rebellios eorum, qua contra veritatem rebellauerunt miro modo, ita proprie quim breuiter exposuit, dicendo, scientes bellum. Porro sanctorum spirituum, qui (sicut in dictum est) verbi Dei testimonium acceperunt, sapientiam, humilitatem, atq; obedientiam lubinde pulcherrimè expressit dicens. Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis & claritate sunt, vocatæ sunt, & dixerunt, asinus, & luxerunt ei cum iucunditate. Deinde contra principem illum malignorum, qui dixit. Deus ego sum, veraciter intulit dicens. Qui fecit illos hic Deus noſtet est, & non æstimabitur alius ad illum.

Satanam propter testimonium Verbi à Deo damnatum, à sanctis angelis gladio Verbi Dei debellatum, & à cælo reiectum esse. CAP. XV.

IGITUR quia gigantes erant, quia scientes bellum erant, id est, quia superbi erant, & tota intentione creatori rebellabant, decebat eum qui fecerat eos ut tam contra ipsos quam contra principem eorum, æquam proferret sententiam, & ostenderet in illis fortitudinem suam. Sententiam ipsam nomine gladii, loco superius memorato per prophetam contra Assur designat, cum dicit. Cui assimilatus es, & inclyter atq; sublimis inter ligna voluptatis. Ecce deductus es ad terram ultimam, in medio incituncilorum, dormies cum his qui interfecti sunt gladio. Eandem sententiam damnationis, licet illic per gladium intelligi, cum dicitur in Apocalypsi de bestia quæ de mari ascendit, quia habet plagam gladii, & vixit. Plagam namq; gladii habet bestia, & vixit, quia sententiam damnationis diabolus in cælo accepit, & adhuc superbit, ac semetipsum defendit. Itaq; gladio percussus est cum lignis voluptatis, id est, sententia verbi Dei, damnatus est cum angelis sequacibus suis. Damnatus autè per sustulimium verbi Dei iudicium, statim de cælo proiectus est per ministerium sanctorum angelorum, victoriæ verbi Dei militantium. Sed quæ vel qualia fuerunt vel sunt arma, quibus illi spiritus in illo prælio vsi sunt? Non vtiq; arma materialia fuerunt, sed omnis armatura eorum fuit & est ipsum Dei verbum. Ipsum (inquam) Dei verbum rebellibus illis spiritibus vim suam per angelos sanctos intentans per semetipsum perficit victoriam. Ignis quippe est Dei verbum, id est, sic intolerabile impijs, spiritibus malignis, vt est insinuis corporibus ignis visibilis. Hinc in parabolis scriptum est. Omnia sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se, & Psalmista dicit. Ignitum eloquium tuum verhementer. Item, sicut luit cæra à facie ignis, sic pereant peccatores à facie dei. Igitur non qualibuscumq; armis diabolus, & angelos eius debellauerunt sancti angeli, sed igne ardente, in ipsis namq; est verbi dei. Et enim ignis iste intolerabilis quidem est impijs & odientibus se, sed blandus & suavis est pijs & diligentibus se. Idcirco apud prophetam supra memoratum in angeli sancti lapides dicuntur igniti. Sic enim scriptum est. Et posuit te in monte sancto dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Et subinde ait. Et peccasti, & eieci te de monte sancto dei, & perdidisti o Cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

De eo quod in Psalmis scriptum est: Tu terribilis es, & qui resistit tibi, extitit ira tua: quid idem est, ac si dicat. Nō ex quo quisq; peccat, sed ex quo tibi resistit peccator (quod ille primus fecit) ira tua vim suam exercere, qui resistere nemo potest. Et quis rectè considerans

EXTITIT IRA TUA? CAPVT XVI.

EX eo satis liquet, quam veraciter Psalmista dicat. Tu terribilis es, & qui resistit tibi, extitit ira tua: quod idem est, ac si dicat. Nō ex quo quisq; peccat, sed ex quo tibi resistit peccator (quod ille primus fecit) ira tua vim suam exercere, qui resistere nemo potest. Et quis rectè considerans

Iob 1.

Ioban. 15.

2. Thimo 3.

Baruch 3.

Ezech. 31.

Apoc. 13.

Arma propria Dei. Verbum Dei ignis.

Prover. 20.

Psalm. 118.

Ezech. 28.

Psalm. 75.

fiderans tantam terribilis Dei non peririmeat læ & Ille qui videbatur sibi fortissimus sic inter angelos, quoru volebat esse dominus, quasi cæra, vel tanquã stipula inter flammam inualidus est inuenus. Quis hoc in laudẽ verbi dei nõ admiserit? Cõsideretur diligẽtius litera prophetis, quomodo in eũ deelarar, præmiserat, dicẽs, Omnis lapis preciosus operimentũ tuũ, sardius, topazius, iaspis, chrysolirus, onix, berillus, saphyrus, carbunculus & smaragdus. Post hæc ira turbat iunxit. Repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & eieci te de monte Dei, & perdidisti õ Cherub protegens de medio lapidum ignitorũ. Nouẽ pretiosos lapides, per quos nouẽ angelorum intelligimus ordines, quos velur operimentũ sibi vsurpabat ad ornatu & obsequiũ suum, lapides ignitos appellauit. Nonne hæc dicens, mirabilẽ euentũ prædicauit? Velur si quis lateru vel prado palliũ vel tunicã rapiat & induat, statimq; in lorica siue thoracẽ ignitã cõuertatur. Verẽ igitur tu terribilis es Deus, & nemo resistit tibi. Nam vbi resistere tibi quis audeat, exiit ira tua, quæ nõ potest portari. Ille tã magnus, tã robustus, dũ à facie tua effluxit, sicut fuit cæra à facie ignis, terribiliter in semetipso expertus est, & omnibus pro experimento sufficit, quod tibi nemo resistere possit. Veruntamẽ eũ legimus vel audimus, ex tunc ira tua, seu quodlibet aliud eiusmodi, nõ intelligimus, nec intelligere debemus de Deo impasibili, quod in eum cadant motus animi, qui signantur vocabulo iræ vel furoris. Ipse namq; suavis semper in tranquillitate omnia disponit, sed creasura corrupta, suoq; vitio turbata, ipsam creatoris suauitatem atq; tranquillitatẽ malẽ & pœnaliter sentit. Inde est, quod vno eodẽq; tẽpore in momento, & in lapide supradictos, qui incorrupti sunt, illustrat, & non vrit, & aduersarios illorum vrit, & nõ illustrat, qui sunt corrupti, & à natura bona degeneres. Hoc licet satis per semetipsum intelligibile sit omni sensato homini, iuuat tamẽ adhuc per notã similitudinẽ indagãdo melius intueri.

Pulcherrima similitudine declarat, motus & affectus animi in Deum non cadere, sed eum immutabilem esse. CAP. XVII.

ECCE quæpiam lapidem lucidum ex clarissimis lapidibus eiusmodi, qualium vocabulis in propheta (vt iam dictũ est) Dominus Deus nouem ordines angelorum significauit. Plerunq; dum labe atrolis in facie solis sereno caelo fulgentis, statimq; lapis idem in paruis sulquanturam magni solis concipiã imaginẽ, supponit continuũ materiam per aridã ignitã eticam. Nonne vnus idemq; splendor solaris, & in lapide radium vibrat innoxium, & in materia iam dictã tactu molestum traheit incendium? Vnus idẽq; ignis & in lapide radiat, nec vrit, & in efea sumat, & vrit. Non ergo mirum, quod Deus noster, quod Deus noster, qui (vt ait Apostolus) ignis consumens est, simul vno eodẽq; actũ, sanctos angelos sic ignitos reddit, vt ipsoru pulchritudo & delectatio sit, & aduersarios suos ite attingat, vt consumantur pœnaliter affari. Itaq; & perdidisti õ Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, subauditur, quia tu illorum ignem siue terre non potuisti. Tua namq; superbia, & illoru humilitas, ita sunt contraria contrarietate naturalĩ, vt quod illis gloria est, id ipsum tibi poena sit. Sciendum in retea, quia quocunq; se vertat, poenam suam secundum portat, & plaga ignis ignitorum lapidum, qua semel est fulminata, intrinsecus in ipso perseverat. Hæc eius poena ex illis domini dactis ad beatũ lob (saluosaratione intellectu) valet intelligi. De ore eius lampades procedunt sicut redæ ignis accensæ, de naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ, atq; feruens halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. Interim ergo donec veniat dies vniuersalis iudicii, quo in ignem æternum, qui paratus est ei & angelis eius, præcipitabitur eundẽs videntibus, iam habet poenã incendium fulminis, quo fulminatus de caelo cecidit, & nihil sic timet, quã fulmen verbi Dei, nihil habens virium, vt subsistere possit vbicunq; illud senserit, in corde vel ex corde & ore hominis, siue angeli verbi eiusdem dilectionem habentis.

Ex illo certamine, quo diabolus victus est, quandam de principibus militiae celestis, & principatum inchoyram nomen retulisse, vt iam dicatur Michael, id est, quis sicut Deus. CAP. XVIII.

EX illo certamine magno & mirabili, pulchro nomine & honore donatus vnus & primus de militiae celestis principibus gloriose rediit, nomine videlicet, vt exinde vocaretur Michael. Honore non solum angelorum, verũ etiam hominũ habentis Dei verbũ ipse sit princeps. Sic enim Daniele de illo ab alio angelo dictũ est. Et ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutoriu meũ. Item, veruntamẽ annunciauo vbi quod expressum est in scripturis veritatem, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Itẽ post aliqua. In reĩpore autẽ illo, conturget Michael princeps magnus, qui sitat pro filius populi cui, & veniet tẽpus, quale nõsur ex eo, quod geres esse cõperunt, vtiq; ad tẽpus illud nõ dicatur. Qui sitat pro filius populi, loquẽs illi, cuius populo soli credidit & ponẽ tũc erar verbũ Dei, dicens ei. Princeps vester magnus. Profecto cõstat, quia princeps est omnũ, vsq; ad finẽ seculi, qui verbũ dei credit, & cõsuetur. Er hoc honore vel principatu donatus est, ex quo cõtra diabolũ diẽnt, Deus ego sum, resistit, vt dicitur, Quis sicut deus, & vincẽdo illũ probauit, quia nullus est alius sicut deus.

Hinc

Execl. 28.

Affectus
quomodo
iribuntur
Deo.

Deus semper immutabilis.

Hebr. 12.

Execl. 28.

Job 42.

Matth. 25.

Michael,
Dent. 10.

Daniel. 22.

Hinc (vt iam dictū est) nomine quoq; est donatus, vt Michael vocaretur. Michael namq; interpretatur, quis sicut Deus. Iste, & ruc in celo victor effulsit, & nūc in ecclesia, quæ ad celū tendit. Vnde & ipsa celū dicitur, quia celestem vitam ducit, eundē antiquum hostē vincit, mystica Apocalypsis continet scriptura. Et factū est (inquit) præliū magnū in celo. Michael & angelus eius pugnabant cum dracone, & draco pugnabat, & angelus eius, &c. Magnus igitur princeps iste est, printeps belli diuini, Verbum autem Dei belli eiusdem virtus est. Nam quia verbum ipsum Saranam illum, & tunc in celo tanquam Deus elisit, & nunc caro factum in hoc mundo fortem eundem tanquam sortior alligauit. Inde archangelus iste cum angelis suis pugnando, & tunc illum de celo protere potuit, vbi dicebat Deus ego sum, & sedet vel sedebat in cathedra Dei & nunc eundem de templis vel delubris idolorum, vbi à nobis genibus colebatur, proterahere præuoluit, pugnando contra illum, non solum cum angelis suis, verum etiam cum hominibus sanctis, maxime pp̄p̄ martyribus Christi, quibus mortē vicasse fuit.

De eo quod dictum est ad B. Iob. Quis dimisit lapidem angularem terræ cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. CAP. XIX.

Itaq; protedi illo, laudauerunt & iubilauerunt angeli sancti, participes cum Michaelē, & cooperatores victoriæ verbi Dei, sicut ipse Deus & dominus ad B. Iob loquens, pulchre innuit. Præmissio namq; Vbi erat quando ponebam fundamenta terræ & Indica mihi, se habes intelligentiam & quis posuit mensuras eius, si nosci? vel quis extendit super eā lineam? & super quo bases illius solidatæ sunt? & tra iubilauit. Aut quis dimisit lapidē angularem eius cū me laudarent simul astra matutina, & iubilarent oēs filij Dei? Equidem si futurorū prophetā in verbis istis attendimus, spiritalis terræ, id est, sanctæ ecclesiæ positio, dimensio, atq; solidatio, & vtiliter intelligimus, cuius lapis angularis est Christus, sicut docet beatus papa Gregorius. Verū tamen si præteritorū narrationē attendere placet, quia reuera deus huius terræ, quā calcamus fundamenta posuit (quod mirabile eū) super nihil, & bases eius. i. firmitatē eius solo præcepto suo solidauit. Lapis alius, scilicet Satanas, erit intelligendus lapis terræ angularis. i. princeps huius mūdi. Nā de isto sine dubio superius idē Iob assumpta parabola, dixit. Lapidē quoq; caliginis & vmbre mortis diuidit torrens in populo peregrināte, eos quos oblitus est pes egenus hominis & inuolus. Haud dubium, quin eoloco laps Satanas ille debeat intelligi lapis caliginis, vtp̄ta nihil habens de illuminatione septē oculorū, quos in alio lapide Zacharias propheta vidit. Lapis (inquam) caliginis & vmbre non qualiscunq; sed vmbre mortis. Iste lapis diuidit torrens iudicij diuini in populo peregrinante, vt videlicet non obscuret, non sua caligine inuoluet eos, qui in hoc mūdo à populo peregrinos se esse nouerunt, quod manentē lucē nō habet, sed futurā inquirunt. Diuidit ab eodē populo cū eiusmodi lapidē, etiā eos quos oblitus est pes egenus hominis, & inuolus, id est, oēs homines impios, quos propter incredulitatē ipsorū oblitus est, & dereliquit pes egenus hominis. i. gratia Iesu Christi, qui cum diues esset, propter nos pauper factus est. Dereliquit (inquā) vtp̄ta inuolus, quia noluerit parere, vel parari apud se vitam domino. Lapis itaq; durissimus ille hostis, lapis terræ angularis. i. superbus princeps huius mūdi, rectē valet intelligi. Et illū Deus reuera amittit. i. deorum misit, nec alius nisi Deus dimittere potuit. Cū igitur dereliquisset illū, laudauerūt (inquit) simul astra matutina, & iubilauerūt oēs filij Dei. Quod dixerat, laudauerūt astra matutina, repetit dicendo, Et iubilauerūt oēs filij Dei, videlicet, sancti angeli, qui dū in gratiā claritate persistēt, rectē dicuntur astra matutina, id est, angeli lucis. Angeli habentes charitatē, & cognitionem dei, quæ tunc illis per uictū ruina diaboli clarius illuxit.

De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob, Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. CAP. XX.

Quale autem putamus huius laudationis, vel iubilationis initium fuisse? Quid pulchrius, eo quod sonat ipsum nomen Michael? Quid ad tonandā laudem honoris, quā in istud. Quis sicut deus & Nimis res ipsa ferebat, vt sic inronantes laudarent, atq; iubilarent, quatenus in ipso laudis & iubilationis exordio vidēt illū, stultitiæ magnæ redarguerit, qui sibi videbatur esse sicut deus & verū & solū deū dignē magnificarent, quod ei similis esse nō possit & Ius. Simul (inquā) videlicet, quod illa victoria, magnā cū diabolo & angelis eius excluserat discordiā, magnā omnibus reiduis illi beatis spiritibus fecerat concordā. Ablatū erat de coetu illorū omne scandālū. Hinc est illud ad B. Iob. Potestas & terror apud eū est, qui facit cōcordiam in sublimibus suis. Planē veraciter dictum, sed non bene, neq; compenter utatur. Nam quia dixerat idem sanctus Iob in fine sermonis. Quod si non est ita, quos potes me arguere, esse mentitū, & ponere ante Deū verba mea? Vnde amicorū eius, qui omnes de illo sermonis nimis malē sentiebat, putans eum hoc dixisse per nimiam mentis superbiā. Potestas (inquit) & terror est apud eum, qui facit concordiam in sublimibus suis, ac si diceret. Ille te potes arguere esse mentitū, qui terribiliter potuit arguere diabolum, & deiecit illo, pro eo quod in sublimibus suis faciebat dūcor

discordiam, indissolubilem in eisdem sublimibus fecit concordiam. Potestas (inquam) & terror apud eum est, sicut ex illo, & ex omnibus superbis comprobatum est, & ex eis qui propter superbiam percussus, & omnibus bonis spoliatus, nunc in sterquilino sedes. Male quidem (vt iam dictum est) & incompetenter ille dixit. Quia contra verum simplicem, rectum, Deum timentem, & à malo recedentem dixit, sed nihilominus bona & vera sententia, quæ rectè dici potest contra talem quæpiam, qualem illum esse putabat. Cum igitur dicit, quia simul astra matutina laudabant siue iubilabant, magnam insinuat excusam esse discordiam, magna mox factam in cælo cadente diabolo concordiam. Non leuiter est hoc sentiendū, quasi aduersarius ille in ista tanta multitudinē spirituum paruum discordiæ fecerit tumultum, dum se mendaciter Deum vellet haberi contra verum Deum & vnum.

Satanam non statim, vt conditus est, cecidisse.

CAPVT XXI.

El qui opinione illa præuentus est, vt eundem Satanam cecidisse putet statim vt conditus *Quando et ceciderint eum* est, non apparet, nõ accedit ad cor, vt sentiat, magnum illum fuisse diabolice seditionis & discordiæ tumultum, licet magnas esse iras dæmonum, magnum e contra zelum bonum, & gelium, non ignoret sanctorum angelorum. Prius ergo sciendum est, eum non cecidisse statim vt conditus est. Sic enim in eum per prophetam supra memoratum dictum est. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. *Exreb. 28.* Perfectio dicto huius modi, à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, sentium siue opinionem illam non admittit vbi datur, vel putet quis, quod vbi conditus est ille, statim ceciderit. Consequeretur etiam illa suspitio, vt posset suspitari, quia qualis idem nunc est, scilicet malus, talis à Deo conditus esset. Nunc autem & innocentem & rectum illum fuisse conditum, & non parua mora permansisse in medio angelorum sanctorum, præfens sermo conuincit, dum ita præmittit. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in vis tuis. Ac demum subiungit. A die conditionis tuæ, ac de inde, donec inuenta est iniquitas in te. *Exreb. 28.* Diem conditionis non sic ac eipimus, vt nunc cursum & recursum solis, quia necdum erat sol iste visibilis, sed melius exprimi non potuit sensus prophetæ, vel Dei ad hominem loquentis. Non ergo putandum est, quod conditus statim ceciderit, imò istud verum est, quia primum conditus, sed demum politus est in illo paradiso cælesti. Sic enim ibidem scriptum est. In die (inquit) qua conditus es, foramina tua præparata sunt, tu Cherub & extensus protegens, & posui te in monte sancto Dei. Sed & illud datur intelligi, quod nõ statim in initio peccati de cælo proiectus fuerit, sed ipsum quoque expectante patiente Dei. Ipse autem secundum duritiam suam & cor impoenitens iram sibi ticsauriuit. Cum enim præmissum fuisset, donec inuenta est iniquitas in te, statim subiuñtū est. In multitudinē negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, statimque & peccasti, *Roma. 2.* & tunc demum. Et cieci te (inquit) de monte Dei. Tria hæc sunt incrementa peccati, quæ in hominibus quoque tandem lastu consequitur iudiciū Dei. Primum, iniquitas mente concepta. Deinde ipsam iniquitatem non semel aut vno actu, sed multipliciter adimpletæ. Deinde opera iniquitatis defendendo peccare. Itaque quia & inuenta est iniquitas in te & multitudinē negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, non parua intelligitur mora in iniquitate illius peccatoris antiqui, ad instruendos electos angelos, vt scirent iustum esse iudiciū Dei, videntes illum peccatorem, quod esset incorrigibilis. *Exreb. 28.*

Satanam in sublimibus Dei pacem turbasse.

CAPVT XXII.

Igitur in sublimibus Dei discordiæ tumultus grandis exitit inter magnas iras dæmonum, magnamque & bonum zelum spirituum bonorum. Nimirum vt hoc animaduertamus, scilicet quod in sublimibus Dei nimium pacē turbauerit. Idcirco sub nominibus arguitur hominū, qui terram turbauerunt, videlicet. Assur Pharaonis, regisq; Tyri, & Nabuchodonosor regis Babylonis, diciturq; illi. Nunquid iste est vir qui conturbauit terrā, qui concussit regna, qui posuit orbem deiarū, & vrbes eius destruxit? Item. Tu enim terram dispersisti, tu populū occidisti, & ex terra huiusmodi. Alioquin si non secundū horū similitudinē de ipso est sentiendū, quod ita turbauerit angelos per semetipsum, sicut turbauit gentes per talium superbias hominū tyrannidem in populos arripientū, vt quid nominibus & rebus gestis denotatur illorū? Non ergo dubiū quā à tunc propter illū motū fuerint virtutes colorū, quæ & vltimo iudicio contra eum mouendæ sunt. Motus ille quantus fuerit, vt tandē rueret ille de cælo proiectus, ipse qui proiecit illū Deus, Dei verbū breuiter innuit dicens. Videbā satanā sicut fulgur de cælo cadentem. Quomodo cadit fulgur & viciq; motis atq; collisus nubibus tanto cum fragore, id est conitru, vt concutit machina cæli, & terra tremere videatur. Tūc fulgur excelsium breui luce, statimq; dissipat. Itaque dicit, sicut fulgur, mirandū innuit mouē virtutū cælestiū, magnūq; præliū angelorum, Michæel principe contra illum, magnūq; super hæc omnia verbi omnipotentis, quod ipse est, tonitruum, & excutiendū illum, vt de cælo caderet cū vana luce sua, protinus extinctus est. *Esaia 14.* *Luce 10.* *misit,*

miser, coque proiecto, serenitas pacis coelo rediret. Notum est, cur ita dixerit, cur ita raliter illius latana mentionem fecerit, videlicet propter gaudium in consultum discipulorum septuaginta duorum quos ipse miserat. quos reuerli, Domine (inquunt) etiam demonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Idcirco tale illis obiecit vt cauerent exemplum, ne & ipsi per vanam gloriam seducti exciderent, & abirent retrorsum.

Quod Christus, cum diceret: videbam satanam cadentem, se non solum hominem esse, verum etiam verbum patris ab aeterno susse insinuaverit. CAP. XXIII.

Simulq; hæc dicens antiquitatem suam paucis credulo auditori suauiter insinuat verbis. Quam enim antiquus est, qui illud videbat? Nimirum secundum hominem qui videbatur, cum hæc diceret, paulo plus quam triginta annorum erat. Porro longè ante triginta annos, imò ante omnes annos, & ante creationem solis, curus circuitus annu efficit, satanas ille cecidit. Igitur qui illud videbat, longè ante suæ carnis annos erat. Et verum est, nam in principio verbum erat, in principio verbum deus ipse erat. Sed & hoc attendendum, quia nec ita dixit, vidisatanam, sed videbam; ait, satanam de coelo cadentem. Resque quidem dixisset, & verum esset dixisse, vidi, sed videbam verbum imperfecti temporis, quamuis præteritum, plus cõtenet, & maiorem sensum importat auri bene audienti. Deniq; vidi satanam de coelo cadentem, nec solere posset, Michael quoq; & quilibet alius angelorum, quibus vtriq; videntibus, ille cecidit, die solum videtibus, verum etiam cum illo præstantibus. At verò nullus eorum est dicere, videbam, sed tan tum vidi cadentem. Hic solus est, qui non solum modo tunc vidi cadentem dum caderet, sed etiam videbat cadentem antequam caderet, sed & antequam idem formaretur aut fieret. Fiebat namq; per ipsum, sicut & omnia per ipsum facta sunt, nec poterat deus verbu ignorare, quid de illo esset futurum, præsertim eum ipsum sit verbum quod homines facit prophetas, id est, præficos futurorum. Hoc planè sciendum & confrendum, quia dum fieret ille angelus, dum formaretur ille lapis magnus, & præpararentur foramina eius, sicut in eum per prophetas dicitur.

leban. 1.

Exech. 28.

Iob 42.

Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt. Cum, inquam, præpararentur foramina eius, videbat verbum deus, quod in eis foraminibus ligaturas auri non esset recepturus lapis rebellis & durissimus. Hoc vt manifestius dictum sit, dum ingenio, intellectu, memoria, plenaq; & perfecta rationalitate magnificè inligiretur, videbat verbum deus, quod creatoris sui dilectionem, qua ad illum solum deberet astrangi, nullo modo ellet recepturus. Melius ergo & magnificèntius videbam, ait, cadentem, subauditur, etiam antequam caderet. Nam angelorum illoque pollet quiuis dicere, vidi cadentem, & subaudiretur, dum caderet. Ad summum & illud inferre libet, quia solus iste videbat, iecurus sui. Angeli autem viderunt in magno terrore positi. Sic enim ad beatum Iob dicit ipse dominus. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & terribi purgabuntur.

Questionem, quare Deus satanam, cum malum fore sciret, creavit, soluit iustitiamq; Dei irprehensibilem defendit. CAPVT XXIII.

Exod. 9.

Iob 34.
Mali princeps
per quare.

Exod. 9.

Dicit aliquis, si iam tunc videbat cadentem, quare illum tam magnificè formabat? quare foramina eius tam diligenter præparabat? Si quem res ista mouet, idem illi quod de Pharaone dictum est, de illo quoq; satana respondendum est. Quia in hoc ipsum excitaute, vt ostendam in te fortitudinem meam, vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra. Hoc audiens fidelis animus, qui de domino in bonitate sentit, non suspicatur, quod eundem Pharaonem malum esse voluerit, vel in malum esse fecerit deus, sed ita intelligit (in hoc ipsum excitaute te) Vel sic, vt alibi legitur *Poluere* ac si diceret, Regem feci, vel esse voluit. Longè enim aliud est, esse hominem malum, & aliud hominè, qui malus erat, excitaute & subleuaute in regnù. Quod malus est homo, à se in seipso sit, quod autem cum sit malus, in regnù ascendet, Dei ordinatione sit, aliquando propter peccata populi, aliquando propter probationem, vt manifestant elesti, aliquando propter declarandam & amplificandam gloriam & laudè nominis Dei, vt pro sit audientis per interitum illorum cognouisse omnipotentiam Dei, quod manifestè de illo Pharaone vox prædicat diuina. In hoc ipsum (inquiens) posuit te vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in vniuersa terra. Quid aliud sana fides sentire debeat de illo satana, præsertim eum typus illius Pharao fuerit, quod omnis sancta Christi nouè ecclesia? Igitur & de illo rectissime dicitur, quia cum iecret creator illum malum futurum eum faceret, vel priusquam eum faceret, sicut videbat, ita & damnabat malum. Et vt in illo ostenderet fortitudinem suam, magnam, sapientem, speciosum (sicut iam superius ex Propheta demonstratè est) fecit eum, & tanta præ cæteris angelis illi contulit, qui malus spontè futurus erat, quanta nec Pharao, qui similis illi dicitur, præ cæteris hominibus habere potuit, qui priusquam in regem excitauret malus erat. Deniq; Pharaone aliquis homo in regno ipsius, & scatura maior & sapientiar capator, & forma pulchrior esse potuit. Illo autè satana nullus ex angelis altior, sapientior aut ipse

aut speciosior fuit. Nam (vt supra memoratū est) omne lignum paradisi Dei (ait Deus ipse per prophetam) non est assimilatum illi. Veruntamen quia loquitur dominus. Nunquid nosse ordinem cœli, & ponere rationem eius in terra? Nos super questione hæc temperantes, cum Apostolo dicamus. O altitudo diuitiarum sapientie & scientie Dei, quam incomprehensibilibus iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.

Vnde & quo diabolus proiectus sit, quali de cœlo, quale iam tunc in infernū ceciderit.

CAPVT XXV.

FACTUM est quod videbat veritas, cecidit satanas. Vnde cecidit & de cœlo inquit. De cœlo vtiq; non suo, sed domini, quia nec saltem in cœlo cœditus fuit, sed postquam conditus est, positus fuit in cœlo ab eo qui & cœlum & ipsum condidit. Plana sicut homo non in paradiso factus fuit, sed postquam factus est, tulit eum factor eius, & posuit eum in paradiso voluptatis. Sic & illum non in cœlo fecit, sed factum in cœlo posuit. Vnde cum ptæmilisset, Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt, ru Cherub exreatus & protegens. Tunc demū subiunxit. & posui te in monte sancto Dei. Iure ergo de cœlo cecidit, quia quod datum sibi erat in cœlo, rapinam arbitratu est, & per humilitatem non custodiuit. Vbi autem cecidit? putas in terra? vtiq; in terram. Veruntamen non talem, vt nūc videmus eam. Tunc enim terra inanis erat & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, imò & ipsa terra tegebatur aquis, nec à cæteris distincta erat elementis, chaos erat magnum, quod illic terre nomine signatur, id est, non tantum vnum elementum, quod prius aridam, & deinde terram Deus appellauit, sed tota quatuor elementorum moles confusa. O cetero miserum, non tamen miserabilem. Quanta enim ex beatitudine, in quamram miseriam ceciderit quantis ex diuitiis, in quamram paupertatem incidit? Nihil hiemisi abyssum inuenit, & tenebras super faciem abyssi. Non erant hic regna mundi & gloria eorum, quæ aliquando domino Iesu ostendens, Si, inquit, a doraueris me, hæc omnia tibi dabo, quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Quid dico, regna mundi nondum erant? Sol & luna, stellæ & lumen, & cætera omnia, quæcunque die secundo, & deinceps facta sunt, nondum erant, sed tantum (vt iam dictum est) chaos, & super faciem abyssi caligo tenebrarum. Sciendum quippe, tres esse cœlos, auctoritate scripturarum. Primum & summum quod à principio creauit Deus, quod est inuisibilis patris beatorum spirituum. Infimum verò, aeternum istum qui cœlum dici consuevit, vnde & dicuntur volucres cœli. Medium autem, firmamentum, quod die secundo Deus fecit, cœlumq; appellauit. Hoc cœlum medium nondum erat factum, quando diabolus cecidit, sed erat factum cœlum illud inuisibile, quæ habitatio est sanctorum angelorum & hominum, semper lucens illis ex Dei visione, Et hoc infimum cœlum, scilicet aer, nihil habebat saltem corporeæ lucis, sed tenebræ (inquit scriptura) erant super faciem abyssi. Isti duo cœli, medium & infimum, comparatione illius tertii, terra sunt, quia terrenis conspicuntur oculis. Illud autem, quod terrenis non conspicitur oculis, priusquam immutentur per gloriam resurrectionis, dicitur cœlus cœli. Luxta illud Davidicum. Cœlum cœli domino, terram dedit filijs hominum. Nonne ergo iam tunc vsque in infernum cecidit? Reuera, quamuis nondum in inferiorem missus sit, iam iste locus, infernus est illi, respectu latitudinis illius domicilij sui quod dereliquit, respectu principatus sui quem non seruauit, & sub caligine tenetur vinculis æternis, quemadmodū Iudas Apostolus in epistola sua dicit. Angelos verò qui non leuauerunt suum principatum, sed detulerunt suum domicilium, in iudicium diei magni vinculis æternis sub caligine retentauit. Petrus quoq; apostolus, id ipsum confirmat his verbis. Si enim Deus angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari.

Quare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius demones appellati sint.

CAPVT XXVI.

REST igitur ex eo vocabulum sortitus est, vt vocaretur diabolus, quod primus edidit per scripturam David, loquens in spiritu. Constat super eum peccatorem, & diabolus flet à dextera eius. Diabolus namq; hebraice deorsum fluens, iuue clausus egestulo interpretatur. Porro vocabulum, de quo iam dictum est, scilicet satanas, quod interpretatur aduersarius, cuius propter causam nominis cecidit, & factus est diabolus antiquior, scriptura libri Iob primus edidit. Quodam (inquit) die cū venissent filij Dei, vt assisterent corā domino, aduise etiā inter eos satanas, ex quo superbite exiit, ex eo satanas est, scilicet Dei aduersarius, & ex quo proprie eandē superbiam proiectus cecidit, ex eo dicitur & est diabolus. Tunc namq; deorsum fluxit, & egestulo clausus est, quia videlicet in grande chaos cecidit, longe à sublimitate Dei, & quasi in egestulo tenetur, dū in aere depressus impossibile sentit esse, vt cursus ascēdat illuc vnde cecidit, imò futurum esse non ignorat, vt adhuc inferius præcipitetur, tradaturq; inferno inferiori, sed ad hoc in die iudicij reseruari. Nec verò loco tantūmodo deorsum fluxit, sed etiam intentione

B

semper

Ezech. 3.

Roma. 11.

Gen. 1.

Ezech. 28.

Gen. 1.

Luc. 4.

Matth. 4.

Col. 1. 11.

Psalm. 23.

Gen. 1.

Cœlum cœli

Psalm. 113.

Infernus

locus.

Iuda. 1.

2. Petri. 2.

Diabolus.

Psalm. 108

Satanas.

Iob. 1.

semper deorfum fluit. Semper enim vilissima quæq; appetit, tam vilis nunc nebulo, quam gloriosus archangelus primùm exiit. Quod perpendat qui potest, ex eo quod in scriptura sacra spiritus immundus nuncupari consuevit. Græcè quoq; diabolus idem sonat, quod Latine criminator suæ accusator, & hic sensus veraciter illi congruit pro causa duplici. Nā & omne crimen suum refert semper, & ab initio recitit in Deum, Iese iustum, Deum verò audens dicere iniustum, & factis criminibus innocentiam accusat electorum. Vnde & in Apocalypsi angelica voce dicitur. Proiecisti est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Angeli eius græcè dæmones, id est, scientes dicuntur. Præsciunt enim multa futura, vnde & solent responsa dicere aliqua. Inest namq; illis cognitio rerū plus quàm infirmitati humanæ, partim subtiliori sensus acumine, partim experientia vitæ longissimæ, partim per Dei iustum angelicā revelatione. Hi corporum aëreorum natura vigent. Ante transgressionem quidem cælestia corpora gerebant, lapsi verò (et iam dictum est) per superbiam, in aëream qualitate conuersi sunt.

Quibus verbis nouem ordines angelorum, in prophetis figurati sunt, & quid mali spiritus ultra resurgere non possint.

CAPVT XXVII.

AT contra beati illi spiritus, qui in creatoris sui dilectione sua manserunt, & in veritate steterunt, venerabilibus ordinibus distincti, & ipsen dationis nominibus meriti sunt decorati, vt alij vocentur & sint angeli, alij archangeli, alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates, alij virtutes, alij Cherubim, & alij Seraphim. Isti noui ordines angeloni, lapides illi sunt preciosi, sardius, topasius, iaspis, chrisolitus, onix, berillus, saphirus, carbunculus & smaragdus, quorum vt foramina, sic & tua præparata sunt, inquit, in die qua conditus es tu Cherub, extensus & protegens, sed non similiter vt isti, tu quoque in foraminibus tuis auriligatoris recepisti, imò repulisti manum aurificis siue archetis Dei. Qualis auri ligaturus receperunt? Aurum est verbum Dei, aurū illud, est spiritus oris domini. Illo auro sic sunt ligati lapides preciosi, lapides igniti, vt in æternum sicut in ordinibus suis, & nullus ex eis vnquam excidere possit. Hoc est quod psalmus canit. Verbo domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Ipsi sunt lapides, ipsi sunt caeli. Lapidem, propter æternā stabilitatem, firmamq; æternitatem. Coeli, propter inhabitantem in eis sanctam trinitatem. Hæc est iam victoria verbi Dei, quia contra principem malignitatis, ne cum illo caderent, sunt præuenti, & reuerenti per ipsum verbum, per quod & fuerant conditi. Et raptor qui illos rapere nitentur, comprehensus est, & ingentis ruinæ poenas dedit. Compleuit in his quod voluit verbū Deus, verbum quod dixit Deus. Fiat lux, & facta est lux. & eodem verbo iudicis Deus lucem & tenebras. Firmatum namq; est iudicium, & data est immutabilis sententia, vt diabolus & satanas lucis relugantur in quantum amplius lux fiat, neque vilis apostatarum angelorum eius ad confortium lucis, id est, sanctorum angelorum ultra resurgat.

Falli eos, qui opinantur, angelos ante caelum & terram creatos.

CAPVT XXVIII.

Reuerter nunc respondere libet quorundam opinioni, qui opinantur, quod antequam caelum & terra fierent, statim fuerint angeli. Et quid aliud respondendum est, nisi quod. huiusmodi opinio, neq; scripturæ alicuius testimonium, neq; vllum rationis habeat firmitatem. Non enim ita scriptum est. In principio creauit Deus angelos, sed, in principio creauit Deus caelum & terram. Deinde paucis interpositis, Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi, & spiritus Dei ferebatur super aquas. Tunc demum subiunctum est. Dixitq; Deus, Fiat lux, & facta est lux. Lucem hanc, angelicā esse naturam nonnulli doctorum, præcipueq; beatus Augustinus sentit, eiusq; sensus non solum ratio, verum etiam, quod maius est, scripturæ voluntas diligenter considerata valde cõsensit. Quod si quis dubitare voluerit, dicat ipse, cum locus extra caelum & terram nullus sit, angelicique vtrique locales sunt & circumscripsi, quo in loco esse potuerint, si ante creationem caeli & terræ fuerant conditi? Quod si quaeritur vnde sint facti, qui tam gloriosi sunt & splendidi? Respondetur vtrique potest, quod de aeris substantiis facti sint. Habent enim, & à doctoribus tacitum non est, eos habere corpora aërea, quæ tamen in sanctis angelis feliciter immutata sunt, vt dicantur & sint corpora cælestia. Porro apostatae angeli, ab illa felicitate lapsi, rursus in aëream qualitate conuersi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed caliginosa ista tenere sunt permisi, qui eis quasi carcer est, vsq; ad diem iudicii. Non nullos forte hoc dæmo contingit ostendi, putantes non conuenire angelorum dignitati, vt de aëre substantia dicantur vel credantur facti, cum tamen firmiter teneant, vt necessarium est, verum corpus Christi de terrena substantia lumpum esse, quod super omnes angelos, & super omnes caelos ascendit, & sedet nunc ad dexterā maiestatis in excelsis. Quis autē nesciat, terræ molem siue substantiam elementis aëris multo grauiorem siue inferiorem, multoq;

toque seculum uorem esse; Terra namq; ex terrorum quedam sex elementorum est: Quis rursus
 nesciat genus humanum de limo terræ formatum, in resurrectione ad societatem & æqualita-
 tem sanctorum perueniurum esse angelorum; namq; hominem ex eadem uassa lesum Chris-
 tum, unam cum uerbo in beata trinitate personam, sedere & regnare super omnes choros an-
 gelorum: Nihil igitur putes beatis angelis quis derogari, si dicantur facti esse de aere, dum re-
 gem & dominum ipsorum, quem ipsi adorant, consistet corpus habere de limo terræ. Ad tum-
 mum, ruina spirituum apostatarum, quo (ut iam dictū est) de coelo in aerem modò lapsi sunt,
 eodē modo cōiuncti ees, quōd natura de coelo fuerint, sed aere inferiori Deus illuc eos transu-
 lerit, sicut hominem propter simile peccatū, sententia penē simili, licet multo clementiori com-
 prehendit, scriptura dicente. Eniui cum dominus Deus de paradiso uoluptatis, vi operaretur
 terram, de qua sumptus est. Aequum profectō iudicium, ut uerque, quia gratiam perdidit, in
 illud reuocetur, unde existendi initium sumpsit. Hic in terram paradiso inferiorē, ille in aere
 coelo inferiorē. Veruntamen his nunc omisit, in beatorum felicitate angelorum, primā ha-
 tus libelli constituiendus est finis.

*Angelos non ita creatos, ut proficere non poterint, sed solum Deum absque profectu
 semper fuisse perfectum.*

CAPVT XXIX.

Firmati uerbo domini cæli illi, nouemq; (ut iam dictum est) ordinibus distincti, nō parum
 profecerunt ad cognitionem creatoris sui, & eius per quod facti sunt uerbi, & diuinitatis cor-
 dibus charitate pleni, laudauerunt laude incensabili tremendam fortitudinem eius, quam ui-
 derant in iudicio & deiectione tanti aduersarij. Nam profectis & proficere adhuc sanctos quoq;
 angelos constat in cognitione creatoris sui, restante Apotolo, qui cum præfuisse inuictigra-
 biles esse diuinitas Christi & dispensationem sacramenti abconditū & seculum in Deo, qui omnia
 creauit, subiunxit atq; ait. Vt innotescat principibus & potestatibus in cælestibus per eccle-
 siam multiformis sapientia Dei. Per ecclesiam, id est, per ea que in ecclesia uel cō ecclesia Deus
 homo factus egit, sponsus pro spōsa, passus, mortuus, & resurgens a mortuis, superato princī-
 pe moris innotescere dicit principibus & potestatibus in cælestibus multiformē sapientiam
 Dei, siue dispensationem sacramenti abconditū & seculum in Deo, qui omnia creauit, uidelicet ita,
 ut admirantes in visu tantæ potentie, dicant. Quis est iste rex gloriæ? quis est iste rex gloriæ?
 sed de hoc alius. Nunc illud dicendum erat, quia non (ut nonnulli putant) tales creati sunt an-
 geli, ut creati illis, continuo nihil deesset totius perfectionis, quia profectō solus creator est, qui
 absque profectu perfectus semper fuisse uel esse credendus sit. Alioquin si ab initio creationis
 perfecti fuerunt angeli, & nihil defuit eis, multos consiliarios in cæteris operibus suis Deus ha-
 bere potuit. Dicit autem scriptura prophetica. Quis adiuu spiritum domini, aut quis consi-
 larius eius fuit & ostendit illi? Apostolus quoque ait. Quis enim cognouit sensum domini, aut
 quis consiliarius eius fuit? Nimirū licet de profectu, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso
 sunt omnia, solus creator & sciuit & fecit omnia. Angeli autem ubi ab ipso creati sunt, cæteris o-
 peribus ipse statum admisit, qui bono & simplici oculo uiderunt, & non inuiderunt, sed lauda-
 uerunt sapientiam tanti artificis, ad eius amicitiam dignè sunt procecti. Qui uerò nequam ha-
 bentes oculum, inuiderunt & oderunt, iuste repulsi, longeq; sunt remoti.

*Angelos bonos, cognita in deiectione satana fortitudine, in confirmatione sui boni-
 tate uerbi Dei, in æternam sanctæ trinitatis laudem prorupisse.*

CAPVT XXX

Sublapto igitur, & turbatissimo de turbato satana siue diabolo cum angelis eius, cōtinuō pro-
 fectum hunc sancti angeli habuerunt, ut nouam diuinitatis laudis habentes materiam, nouum
 inciperent canere carnicum. Fortitudinem namque creatoris in magnæ creaturæ deiectione
 uiderant, gratiam & misericordiam creatoris eiusdem in semetipsis agnouerant, qua se se, ne
 & ipsi corruerent præuentos fuissent non ignorant. Eiusdem quippe conditionis cum essent, suā
 in perditione illorum salutem reseruatam, statimq; reuerentio non leuiter appendere potue-
 runt aut possunt. Laxata sunt foramina lapidum preciosorum, laxata & dilata sunt, puluis
 in semetipsis auri receperunt, grossiores atque fortiores insolubilibus auri ligaturas admiserunt,
 & ad creatorem suum æterno amore adhaerēti sunt. Ex eo laudantes atque subilantes iacere non
 possunt, sanctam trinitatem glorificantes, silentium non habent, nec habebunt in sempiternū.
 Verè ergo beati, quia uerbo domini sic firmati sunt, & spiritus oris eius sic firmata est omnis
 uirtus eorum, ut nullus unquam instabilitatis timere possunt euentum. Hæc est uictoria uerbi
 Dei, de monia in spiritu sancto iam tunc de coelo eiecientis, quia licet in ipso propositum fue-
 rat, ita factum est, dum isti intellectuales cæli eius in ipso sunt firmati, & in spiritu oris Dei.

FINIS LIBRI PRIMV.

B 4 RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITL- ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER SECVNDVS.

*Quid sit, quod dominus ad Ezechielem prophetam dixerit, Fili hominis, leua plantam
super regem Tyri.*

CAPVT I.

Ezech. 28.

Nereca dum laudantium atque iubilantium pro victoria verbi Dei angelorum, mens humana contemplari nititur, gaudium & exultationem, ecce audita facit, non leuiter attendendum verbum ipsum factum ad prophetam, & dices, Fili hominis, leua plantam super regem Tyri, & dices ei, Hæc dicit dominus Deus. Tu signaculum similitudinis eius, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti, &c. Magna & mira verbi domini disciplina cuius præceptum est, vt tanti aduersarij ruinam irrecuperabilem plangat propheta. Nā & in celo beatis spiritibus illis exultantibus pro ipsius verbi victoria plantam super eiusmodi creaturam leuare iubebat, pro eo quod in illa fuisset inuenta iniquitas, & perdidisset iam verbum ipsum perditione sempiterna. Nescit homo viuens quid laudantes & iubilantes dicant angeli, & si quis audiuisset quæ ex eorum dictis, nō annuntiavit hominibus torum quod audiuit, quia dicta illorum arcana sunt, & non licet ea homini loqui. Verumta men postquam incarnatus id ipsum verbum pæc crucem & sanguinem suum, de eodē aduersario rursus triumphauit. Iam non est cur debeat plangi, vel super eum plantam leuari. Antea victor exercitus verbi Dei, victrix colorum militia omnis, sic imperfectum habere poterat gaudium, quomodo bello ciuili peracto, multumque ciuibus peremptis, pars victrix plenarium non potest triumphaliter victoriæ suæ celebrare tripudium. Habet enim quod plangat, quia videlicet tot vel tantis ciuibus omissis orbata ciuitas, diminuta est respub. Exemplum de sacra proferte libet hâstoria.

a. Cor. 12.

*Quemadmodum filij Israel, deleta tribu Benjamin plangunt: ita versimile plangisse
sanctos angelos, diminuto ciuium regni Dei numero.*

CAP. II.

Isa. 21.

Cum pro scelere ciuitatis Gabaa, quæ erat in tribu Benjamin filij Israel, commune contra filios Benjamin bellum suscepissent, atque semel & iterum frustra congressi, tertio tandem confidit ita vicissent & interfecissent eos, vt non remaneret ex eis, nisi sexcenti viri, venerunt omnes in domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes, vsq; ad vesperam leuauerunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes. Quare dominus Deus Israel, factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis. Rursusq; altera die concursantes, & holocausta domino offerentes flebant & dicebant: Ablata est vna tribus de Israel. Non vixit pornitebat eos, quod Israel suos vicissent & occidissent iure prælii, sed quod causa vel malum accidisset, propter quod sic oportuisset fieri. Deniq; inter ipsum ploratum, dum consiliū quærent qualiter a blata possent recuperare tribum, dixerunt. Quis non ascendit in exercitum domini de vniuersis tribubus Israel? Et ecce inuenti sunt habitatores labes Galaad in illo exercitu non fuisse. Miserunt itaq; decem milia viros robustissimos, & præceperunt eis. Ite & percurrite habitatores Galaad labes in ore gladij, tam vxores quâ paruulos eorum, & tantis virginibus reuerate. Sicut dictum, sic factum est. Non ergo fleuerunt, quod vni tribum deleuissent, sed quod causa euenisset cur ita facere merito debuissent. Iuxta hanc similitudinē non absurdè vel incongruè credi potest, piores sanctos fecisse angelos id quod facere iubetur homo propheta, & verbi Dei auditor, scilicet leuasse plantam super illum regem Tyri, id est, principem huius mundi. Ita vt gauderent quidem, illo deiecto factam esse concordiam sublimibus Dei, sed dolerent imminutam esse ciuitatem supernam, paucioresq; esse ciues regni Dei.

Quare filius hominis iubeatur plangere principem Tyri.

CAPVT III.

Ezech. 27.

Tyru.

Causa similis, & si nō prorsus eadē, erat prophetæ vel cuiilibet homini, vt leuaret plantam super lapsum primi hominis. Eo nanque per præuersionem labente, non partis aliquantæ detrimentum sed totius massæ, totius generis humani consistat euenisse interitum, ergo & hoc facere debuit, & facere iustus est propheta, scilicet leuare plantam, siue assumere lamentum super genus humanum, dum dicitur illi. Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum, & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas. O Tyre, tu dixisti, perfecti decoris ego sum, &c. Tyrus namq; genus humanum, vel præsens designat seculum, non solum propter situm & circumfuentiam aquarum, abundantiamq; negotiationum, verum etiam propter sui nominis interpretationē. Interpretatur enim angustia, Et quod est humani generis præsens vita, nisi mæra angustia, & angusta mæra. Porro vt leuaret plantam

placētum super regem Tyri, id est, diabolum, principem huius seculi, nō eadem fuit causa homini quam fuisse iam dictum est sanctis & beatis angelis. Cur ergo illum plangere iubetur dicendo, Fili hominis leua placētum super regem Tyri: Quomodo plangere debet illū, cuius ruina non hominum, sed angelorū multitudines diminuit: Hominiibus autē mansiones in coelestibus ad quas ascendere, & quas possidere possint cadendo vacuas reliquit planē, non ociosa hæc inquisitio, & non inutiliter solui potest. Quod ut planius fiat, videndū prius est, quis vel qualis ille placētus sit, de quo curare deceat Deū, dicitur. Fili hominis leua placētū, placētus ille humilitas mentis & contractio cordis est, considerantis & videntis opera domini, quā terribilia sit in conspectu, non solū super filios hominū, verum etiam super ordines angelorū. Ille euera vnitate plangit, ille placētum rationabilem leuat super regē Tyri, qui contrito corde, & humili spiritu scrutatur, & perpendit quid sibi faciendum sit pulueri & cineri, cum ille summus angelus tam magnus, tam sapiens, tam speciosus, ita terribiliter proiectus sit, pro eo quod creatori suo subditus esse noluit, tamq̃ vilis, tam fatuus, tam deformis sit effectus, ut iuxta veritatem prophetiam, Omnes qui viderint eum, obstupefiant super eo. Quia nihil factus est, & non erit in perpetuum. Qui hæc percipiens humilitatē animam suam huius potenti manu Dei, vera humilitate, vero humilitatis spiritu, qui vbi cor tetigerit, vtiq̃ excitat inenarrabiles gemitus. Ille reuera placētum leuauit super regem Tyri, condolens sibi met, quod vel de imitatione eius aliquid iniquum admittit, vel quod fieri potest, ut admittat si nondum admittit. Ad hoc pertinet quod Psalmista dicit. Seruite domino in timore, & exultate ei cū tremore, & quicquid huic simile per sonat in scripturis sanctis, per quod commouetur homo, ut vigilans & valde sollicitus sit, ne quando in superbia elatus in iudicium incidat diaboli.

Soli Deo notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod resistentis esse numerus eorum Dei.

CAPVT IIII.

ET quidem sancti angeli de irremediabili (vt iam dictū est) suæ multitudinis plangere poterant in spiritu pietatis. Deus autē apud le in verbo suo, in quo vita erat quicquid factū est, iam dudum habebat & videbat quā esset facturus, ad gloriā & laudem nominis sui. Solus ipse nouerat, & cunctis angelis absconditū erat, quemadmodū Apostolus cum vidisset, quæ sit dispensatio facerēt, addidit absconditū in Deo, qui omnia creauit, ut innotescat principatibus & potestatibus in coelestibus per ecclesiam multoformis sapientia Dei. Quid erat absconditū, vel quale erat illud sacramentū: Nimirū vt summæ beneuolentiæ largitas, largissima creatoris beneuolentia, de inope & abiectione terræ materia, quæ tunc sub aquis latebat gloriosam & angelicæ claritati consimilem ardet creaturā, & vni personæ ex multitudine eiusdem creaturæ suæ daret potestatem & honorē & regnū, nihilq̃ minus haberet creatura ipsa, quā ipse creator omnium, sorumq̃ Reipub. eius oblineret imperiū. Verē magnū pietatis sacramentū, quod tunc quidē (vt iam dictum est) per absconditū, nunc autē manifestū est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicarū est gentibus, creditū est mūdo, assumptum est in gloria. Nota est persona illa, quā nō solummodo creatura, sed etiā creator est, id est, nō solummodo homo, sed etiā Deus est. Celsitudinē illā diabolus per luperbū ambitu præsumpsit, dicendo. Ascendā super aspidem nubium, & similis ero altissimo. At ille scilicet altissimus tantæ præsumptionē repulit & damnauit, nō quod eandē suā celsitudinē rapinā arberaretur, cuperetq̃ gloriari solus, sed quod sciret creaturā non posse humiliter sustinere tantæ felicitatis pondus, nisi creatura ipsa sic assumere, vt salua vnitate personæ esset etiā creator. i. Deus. Res tanta tā mirabilis ingenti prælio decerata, tandem ad effectū peruenit, victo & cōfuso diabolo, q̃ per audacissimā impudentiā semper nifus est auertere propitiū Dei. Et hæc est victoria verbi Dei, cuius prædicare triumphū præsumens opus intēdit. &c.

Condito mundo factum hominem, propter quem diabolus contra verbum Dei certamen arripuit.

CAPVT V.

Quid lōgius morer, potius est locus certaminis, & factus est locus legitima possessio Dei, & causa totius certaminis hoc modo potius est. Dixit Deus, fiat firmamentum, & factū est firmamentū in medio aquarū, diuisitq̃ aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentū, dixitq̃ Deus: Congregentur aquæ quæ sub celo sunt in locum vnum, & appareat arida. Factū est ita. Ipsi partibus tribus, scilicet firmamento, id est, celo, & congregationibus aquarum, id est, mari, & arida, id est, terra, locus effectus est, scilicet hic mundus, & deinde ornatus est, ita vt rectē vocetur cosmos in Græco, quod ornatum sonat in Latino. Dixit enim Deus. Germinet terra, &c. & genuit herba virentē, & afferentē semen iuxta genus suū, lignumque faciens fructū, & habens vnumquodq̃ semen secundū speciem suā. Dixit Deus. Fiant luminaria in firmamento cœli, & factum est ita. Dixit Deus. Producant aquæ, & produxerunt reptilia animæ viuens, & volatiles super terrā, sub firmamento cœli. Dixitq̃ Deus. Producat terra animam viuētem in genere suo, iumenta & reptilia & bestias terræ, secundum species suas, & factum est ita. Vt tandem esset homo, qui (vt dictū est) possessio Dei totiusq̃ certaminis est causa, non

B iij dixit

in quocunque enim dic comederis ex eo, morte morieris, debuit adesse fides hominis, vt crederet verbo Dei, tanquam veritati. Hæc ergo tria si non defuissent homini, iam tunc factus fuisset ad similitudinem Dei, quoniam in his tribus haberet, signaculum trinitatis.

Diabolum serpentem ingressum, decepto homine, meruisse, vt iam dicatur serpens antiquus.

CAP. VIII.

Egit econtra ille hostis Dei, vt non reciperet homo præceptum Dei, vt sibi potius quam Deo fieret homo similis. Serpentem namque ingressus: Cur (inquit ad mulierem) præceptum vobis Deus, vt ne comederetis de omni ligno paradisi? At illa, Ne forte (inquit) moriamur. Et ait: Nequaquam (ait) morte moriemini. Sed cur præcepit vultis melius nosse cur ita præcepit? Ecce dico vobis. Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Credidit mulier magis diabolo, quam Deo, magis serpenti quam creatori, & ambo comederunt, scilicet mulier & vir. Itaque similitudinem dei perdidit, & ei potius facti sunt similes cui crediderunt, quia simile peccatum admisissent. Propter quod enim peccatum ille cecidit de caelo, nisi quia dixit, Ascendam in caelum, & similis ero a trinitati? Quid autem aliud in prævaricatione illis presumere persuasit, dicendo, Comedite, & eritis sicut dii? Igitur quasi palmam de homine obtinuit aduersarius Dei, & magnifice gloriabatur, quasi vicisset & auertisset penitus propositum Dei, vt puta dicens in corde suo, Non Deus ad similitudinem suam, sed ego feci hominem ad similitudinem meam. Ex eo qui prius causas habuerat, vt vocaretur diabolus & Sathanas, iam tertiam habere causam, vt ad huc alio nomine vocetur, scilicet, serpens antiquus. Hoc est illi opprobrium sempiternum, quod tali nomine censetur. Hoc illi exprobrat verbum Dei, Dei veritas, quia pro admittendo tali sacrilegio serpentem ingressus est, venenata totus ardens invidia. Qui enim hoc intendens cum fuisset summus iniquus, abiectionem reptile ingressus est, vt suum mendacium de serpente in mulierem, de muliere in virum serpere faceret, ad perditionem totius posteritatis, ad mortem totius generis humani, nonne merito nomen serpentis hæreditavit?

Quare diabolus serpens antiquus, Deus autem antiquus dierum appelletur, atque prædicetur.

CAPVT IX.

NEC verò prætereundum, quod non solummodo serpens, verum & cum adlectione serpens antiquus cognominatur. Rectè siquidem sic prædicatur, quia multo vetustior est serpente illo visibili animante siue reptili, quem ingressus, & per quem locutus venenum deceptionis effudit. Ille namque sexta die mundanae creationis inter animalia cetera creatus est, dicente Deo. Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, reptilia, & bestias terræ secundum species suas. At ipse videlicet diabolus quam vetulus est? Ipse est principium verum Dei, ait ipse Deus ad beatum Iob: Multum ergo antiquus ille serpens est. Attamen non sic prædicatur, vel prædicari debet antiquus, quo modo Deus. Ille namque solus sic prædicatur antiquus, vt hoc ipsum adiectiuum vice proprii nominis ponatur, vt illic: Aspicebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Item, Et ecce in nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit. Huiusmodi dictio per tropum ponitur, qui à grammaticis Anonomaia dicitur, videlicet cum vice nominis, aliud iniquiter prædicatur. Igitur serpens antiquus quidem, & ab initio nocens & persequens. Antiquus (inquam) adiectiuum dicitur. Solum autem Deus, quia ab æterno & in æternum est, quia sine initio, & sine fine est, propriè vel proprii nominis vice, antiquus dierum gloriose prædicatur. Talis victor, vt sibi videbatur, qualem & quam congruam suæ victoriæ acquisiuit titulum, vt vocaretur extunc serpens antiquus, & diabolus & sathanas, contra quod Deus dicitur & est solus antiquus dierum, & solus altissimus, & solum verbum eius veritas.

Diabolum (cum deciperet hominē) iisdem sum fraudibus, quibus nunc Sophista utuntur.

CAPVT X.

Porro, victoria iam in qua gloriabatur (vt iam dictum est) talis erat, qualis odibilium Sophistarum esse solet. Nam per æquiuocationes, incautos & imprudentes circumuenit in primis, dicendo, Nequaquam morte moriemini, volens intelligi mortem carnis, quæ est separatio animæ & corporis, cum Deus dicitur, in quocunque die comederis ex eo, morte morieris intelligi voluerit mortem animæ à Deo. Deinde dicendo, Aperientur oculi vestri, a peritionem oculorum valde nequiter æquiuocauit. Est enim alia apertio oculorum, quæ cognitari erat cõfuisibiliter se esse nudos. Et est alia, quæ illuminatio dicitur, vt nihil latere possit. Illum priorem modum apertionis oculorum ille proditor intendit, hunc autem posteriorem, seducta mulier intellexit. Similiter æquiuocè dixit, Eritis sicut dii, & suos angelos cogitans, quos intendebat generi humano ita ingerere, vt diuinam illi exhiberent culturam. Ipsos autem intelligere volens, quod æquè vt creator Deus vera diuinitate differret. Item dicendo, Sciens bonum & malum

B iij boni

boni & mali cogitabat experimentum. Ipsos autem volebat intelligere, scientiam omnium rerum bonarum siue malatum, scientiam omnium, inquam, siue præteritorum, siue præsentium, siue futurorum. Idcirco dicere noluit, scientes omnia, sed scientes (inquit boni & malum, ut dum eundem euenissent contra spem, sensumque illorum, ipse nihilominus seipsum defendere possit tantamquam veracem, & omnia vera locutum. Rectè igitur sapientia, Qui sophistici (inquit) loquitur odibilis est, omni re defraudabitur. Non enim data est illi à domino gratia, omnium enim sapientia defraudatus est. Cum hæc dixit, rectè subaudimus, quemadmodum ille serpens antiquus, qui verè omni scientia defraudatus est. Sic in eum per prophetam inter cætera dicitur. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. Sic enim quisquis eiusmodi est, ipse similiter quemadmodum ille serpens omni est sapientia defraudatus, nec verè dici potest sapiens, sed maliciosus.

Faominem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse.

CAPVT XI.

NEC verò tantummodo de victoria gloriabatur, verum etiam de iustitia, siue de iusta victoria sibi met placebat, Dei & hominis inimicus nimis iniustus. Neque enim inuiti, sed volentem hominem vicerat. Denique neque de ignorantia, nec de infirmitate homo excusari poterat. Quomodo de ignorantia excusaretur, cui rem per se nescitipsum notæ fecerat Deus? Quomodo de infirmitate, qui nullas corporis vel carnis suæ pugnas patiebatur? Ne salte eluriret, succedere poterant cætera omnia paradisi ligna, quæ gratia largitoris abundanter non excepto tribuerat. Ex omni (inquiens) ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Restat ut per superbiam & contemptum peccasse credatur, nolendo, scilicet patimpenum, nolendo recognoscere quod eundem quem creator em & tam delictioli paradisi habebat largitorem, debere habere etiam præceptorem & dominum. Ita esse liteta quoque manifestè declarat. Cum enim dixisset dominus Deus ad mulierem. Quare hoc fecisti? nullum subiectionis aut humilitatis verbum respondit, sed hoc tantum dixit: Serpens decepit me, & comedi. Adam quoque nihil aliud respondit, nisi hoc: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedisti mihi de ligno, & comedi, profecto telpona hæc non consentientur de domino, hauri & humilium, sed rebellium sunt & contumacia. Palam enim faciunt dicta hæc, quia non quasi per vim capti, sed quasi transfugæ defecerant ab imperio legitimi domini, & creatoris sui. Igitur quodam quidem iure genus humanum perualor hostis extunc detinebat, sed nihilominus in ipsum tota petitionis hominum causa redundat. Nec verus iusta fuit eius victoria, quam eiusdem inuidentiæ callida malitia, & maliciofa calliditas.

Non Dei providentiam culpandam, sed creatura leuitatem accusandam, quam consideratur, tam angelum quam hominem non potuisse sustinere magnitudinem diuina beneficentia, ne superberet.

CAP. XII.

Disceptant nunc vique homines cuiosi, & inquieti secretorum Dei scrutatores nimis, scrutatores suspiciosi, quare inquit, Deus omnipotens & Deus omnia sciens, non præcauit, ne illa contingerent? Si voluit angelum in caelo, & hominem permanere in paradiso, cur non prauidit, cur non prius effectit, ne vel angelus in caelo, vel homo peccaret in paradiso? O homo quisquis es, qui veras quæstiones huiusmodi, desine sit pulsata altitudinè maiestatis creatricis, magisque pulsa & accusa leuitatem vtriusque creaturæ rationalis, scilicet tam angeli quam hominis, quia neuter ingentia Dei beneficia sustinuit, vterque grandia Dei dona in materiam vertit superbiendi. Quis enim nisi bonum creatoris donum in superbiam extulit, tam hominem quam angelum. Illum in apke celsitudinis angelicæ constituit, istum patrem multitudinis hominum, multitudinis sanctorum, & Dei filiorum esse volens, in paradiso collocat. Nimirum magna vtriusque celsitudo, illius in principatu angelico, istius in propagando genere humano. Neuter pondus tanti honoris humiliter ferre potuit, vterque vterque creatura leuit. Vnde autem leuitas vtriusque creaturæ, nisi ex propria conditione? Et ut manifestius dictum sit, vnde vterque leuit, nisi quia de nihilo vel de non existentibus creata est? Creatus quidem est homo de aliqua materia, scilicet de terra, sed ipsa terra de nihilo creata. Similiter angelus de qualicunque materia creatus sit, ipsa eius materia de nihilo creata est, quia ergo tam angelus quam homo de nihilo creatus, creatura leuit est, & nisi ipsum, per quod creata est verbum domini, verbum increatum per amorem suscipiat, nullius ponderis est: nullum Dei donum, siue beneficium ferre potest humiliter. Quid ergo homo Deum accusas, si cuncta dona sua creaturæ subtrahit, nihilque confert, ne habeat occasionem superbiendi ipsa creatura, siue angelica siue humana quid erit? Si autem omnia vni, quæ cuiuslibet creaturæ conicit, non supportat creatura per elationem subuerfa. Ecce comprobatur est ex duobus, scilicet ex summo angelo & ex homine, qui prior conditus, & pater omnium fuit constitutus, quia principatum omnium nullum humiliter ferre potest, nisi Deus increatus.

Vtilis

Vtile fuisse, & revelaretur per experientiam, quod nouerat Deus per scientiam, scilicet, non posse principatum creaturarum humiliter sustineri, nisi à verbo incarnato.

CAPVT XIII.

Comprobatum (inquam) est, hoc notum esse valde tam angelis quam hominibus electis utile esse. Dicit enim Apostolus, Scimus autem, quoniam diligenter Deum omnia cooperatur in bonum. Si omnia, nonne inter omnia tale experimentum cooperatur in bonum? Profecto non parua cooperatio est bonum res gesta, per quam ad cognitionem creatoris eruditi sunt & erudiantur vique nunc. Scimus enim, & adhuc discimus recolendo ista, quae nunquam obliuisci debemus, quia necessarium fuit, ut neque angelus, neque homo quicumque principatui totius creaturae adipisceretur, sed solus Deus ipse, qui veraciter dicere potest. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Planè & cum angelum summum in caelo, & cum protoplastum collocauit in paradiso, illum super ceteros angelos, istum ut humani generis esset vnus propagator sciebat apud te, neutrum posse in talis disciplinae magisterio ceteris praesidere, ut diceret. Discite à me, quia mitis sum, & humilis cordis. Sciebat (inquam) sed non eo modo quo seire vult res, de quibus iudiciaria debet proferre sententiam. Exempli gratia, Sciebat quod peccatum esset Sodomae & Gomorrhuae, & tamen sciebat. Descendam, & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me opere compluerint, an non est ita, vt sciam. Ergo modo quodam nouerat, scilicet per scientiam: modo quodam non dum nouerat, videlicet per experimentum. Ita & antequam angelum sublimaret in caelo, & humani generis propagatorem in paradiso, nouerat iam vtrumque per scientiam, sed nondum per experimentum. Noluit ante experimentum proferre iudicium, expectans vt notitia suae partem electos haberet, tam homines quam angelos, quod ab experimento actum est, & vtriusque peritile est. Sed iam ad ipsum certamen & victoriam verbi Dei secundum res gestas recolendam ordine accedendum est.

Deum quasi dormiuisse, dum deciperet hominem serpens, deinde excitatum, tanquam potentem crapulatum à vino percussisse inimicos suos. CAP. XIII.

Paululum quasi dormitauerat dominus Deus, quodammodo dormierat, interim dum res accidit, qua se serpens ille victorem esse, id est, propositum Dei auertisse putabat. Nisi enim dormiisset siue dormisset, nihil auersarius eius efficere potuisset. Hoc ipsum videlicet eum dormiisse dormitione quadam, propter quam solemus ducere, Exurge, quare obdormis domine? Scriptura innuit, cum dicit: Et cum audissent vocem domini Dei ambulatis in paradiso ad auram post meridiem. Post meridiem namque deambulare ad auram, consuetudinis humanae est, vt post quiddam soporem quispis qui forte crapulatus obdormierat in aura tepida respirare, & corpus suum refrigeret ac reuertat. Dormierat ergo quadam dormitione, id est taciturnitate, permitiendo serpenti accedere, mulierem colloqui eum serpente, virum quoque mori pariter per inobedientiam morte animae. Porro vt sic dormiret Deus, culpa hominis exiuit, quia Deum neque gratias agendo, neque inuocando excitauit. Quid igitur à diabolo factum fuerat, nisi quodam latrociniū quomodo gloriosi solet sur cum furatus recesserit, sic ille deceptor ad horam gloriarī pro scelere suo potuit. Verum sicut tempore longe posteriori factum, & scriptum est. Et excitatus est, tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus à vino, & percussit inimicos suos. Ita & de illo tempore rectè dici potest excitatus enim est tunc, tanquam potens crapulatus à vino, id est, tanquam negligens factus hominibus propter ausum superbiae, qua Deum sibi similem amblerat homo. Excitatus (inquam) est, id est, requiuit perditum, & percussit inimicos suos, videlicet serpentem, virum, & mulierem. Quo percussit eos? Nimirum verbo suo, verbo vitionis, singulis quidem pro merito, sed non eadem anima ductione percussit. Nam quomodo percussit quis inimicum suum vt interficiat illum, ita percussit serpentem antiquum vt damnaret, imò vt damnationis sententiam confirmaret super eum. Et quomodo percussit quis filium, vel seruum suum, vt corripiat eum, ita percussit superbientem hominem, vt ad humilitatem, quae initium salutis est, reduceret eum.

Quibus Verbis, & quare serpente, virum, & mulierem increpauerit Deus. CAP. XV.

Al enim ad serpentem, quia lecessi; hoc, maledictus eris inter omnia animalia terrae, super peccatum tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitae tuae. Mulieri quoque dixit. Multiplicabo erunas tuas, & conceptus tuos. In dolore paries filios tuos, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Adx verò dixit, Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes eam, &c. viciq. Donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es & in puluere reuertaris. Profecto neque mulieri maledicta es, neq. viro maledictus es, dixit: sed tantum hoc, maledicta terra in opere tuo. Cuius videlicet terrae maledictio non aliud est quam multimoda & frequens afflictio, quae per varios euentus terrae ex eo corruptae & deterioratae affligitur homo. Sibi serpenti dixit, maledictus eris, quo videlicet dicto, firma & immutabilis intelli-

intelligenda est sententia æternæ damnationis, quamvis enim ita litera sonet, vt de animante serpente possit intelligi, nihilominus tamen & multo amplius de serpente diabolo totum oportet intelligi. Alioquin quomodo pro maledicto vel pœna maledicti reputabitur illi, quod dictum est ei. Super peccatum tuum gradieris, cum hoc ipsum prius à natura habuerit, quam diabolus eo vsus fuit ad perditionem hominis. Magis ergo illi serpenti antiquo hoc positiuè est in maledicto, vt supra peccatum suum gradiat, & terram comedat eunctis diebus, id est, vt super homines eos tantum, qui ita terra sunt, vt non desideret, aut respiciant exilium, quærat & deo-rem odio insatiabili, cor de impenitentibus, ita datus in reproborum sensum, vt contra intentionem suam, semper bonum Dei circa electos, dum impedire nititur, magis expedit, & adiuuet propostum. Quod est inro modo gradi super peccatum suum. Porro ad mulierem & ad virum quæcunque dicta sunt, etiam ipsa mors corporis, quam imponens misericors Deus, quia puluis es, ait, & in puluere reuertentis, verba sunt corruptis & saluare cupientis, & iam tunc vias hominis auersis, sapientis ipsius, vt saltem sola veraxio det intellectum audiuisti, memoremque faciat hominem suæ conditionis, vt humilior corrigi possit & saluari.

Quare prima promissio conserendi serpentis, qua fuit caput Victoria verbi, non ad mulierem, sed ad serpentem facta sit:

CAP. XVI.

- Gen. 3.** **C**apitulum diffusissimum quod maximum est, & maxime ad præsentis operis rationem pertinet, videlicet illud, quod ad serpentem post alia supra memorata dixit Deus. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Quid primum in hoc verbo gratiola fides miretur, & quid possimum collaudet: Verbi veritatem, an verbi & patris eius bonitatem: quod collaudet, vt magis dignè prædicare desideret, quia verè magna bonitate sic elocutus est, magna & constanti veritate locutus eius adimpleta est. Inimicitias, inquit, postam inter te & mulierem, tanquam diceret. Nunc mulier simul & vir tibi foederati sunt, & cumque fecerunt pactum, et cum morte sedus percusserunt, vt potè, quia à facie mea profugi atque absconditi, dum requiruntur à me, quare hoc fecerint, contemnunt vocem cornu mentis, & deservendo peccatum suum palam faciunt, quia tibi fauent, tibi consentientes tui amici sunt. Ego autem inuisi modis inimicitias dissoluam, inter te & mulierem inimicitias ponam. Cur hoc ad ipsam mulierem non dixit? Poterat namque vbi dixit mulierem, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuas, &c. hoc ipsum sic ad eandem dicere. Inimicitias ponam inter te & serpentem, & semen tuum & semen illius, cur ergo non dixit: Nimirum duplitem ob causam: primum, quia propter peccatum & peccati delationem hoc mulier non merebatur, vt iam tunc ad eam promissiones tales, promissiones tantæ gratiæ faceret Deus. Deinde quia non ad ipsam Euam, sed ad alteram eiusdem sexus personam, videlicet ad beatam virginem Mariam: intendebat ipse qui loquebatur. Redè igitur non ad mulierem malè meritam facta est auxilium: cui gratiæ promissio, sed potius ad serpentem insidiat & bellica comminatio. Quid autem hoc dicto Deus, nisi f. in eipsum in proposito suo manere: velle testabatur Serpentem namque insidiabatur, ne fieret quod proposuerat Deus, dicendo facturus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vixit, & hoc propositum se auersisse gloriabatur. Deus autem eiusdem propositi sui victoriam in potestate habens serpenti comminabatur.

Per mulierem & semen illius intelligi quidem omnes electos, præcipue tamen beatam virginem Mariam, & semen eius, qui Christus est, sicut per semen serpentis, eos qui sunt ex parte diaboli intelligimus.

CAP. XVII.

- Gen. 3.** **E**quidem principaliter beata virgo Maria, Mulier illa est, inter quam & serpentem inimicitias positurum se dixit, & posuit Deus: & semen illius, ius est ipsius, Iesus Christus. Veruntamen quoniam mulier, vniuersale feminei sexus nomen est, omnes per mulierem intelligimus personas electas feminei sexus, & per semen mulieris omnes personas electas virilis sexus, quarum omnium videlicet personarum utriusque sexus Iesus Christus, cum eadem ex qua factus est muliere, princeps & caput est. Quod si ratio queritur, cur per semen mulieris personæ intelligi debeant sexus virilis. A iunt, qui de naturis crispserunt, ex patre non semine puellis, & ex materno pueros nasci, quia duplici semine constat omnis parvus cuius maior pars inualuerit, occupat similitudinem sexus, igitur cum dicit: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, omnes electos, tam feminei quam virilis sexus, per mulierem & semen illius intelligimus, & e contra. Sicut per serpentem diabolus, ita & per semen serpentis omnes iniqui & maligni homines imitatores eius redè intelliguntur, licet ne minem genuerit aut creauerit ille. Nam si iniqui & impij homines, serpentes, id est, diaboli semen non essent: nequam quam dominus diceret Iudæis. Et vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis. Itemque vos facitis opera patris vestri, profecto diabolus volens intelligi.

Sequitur

Sequitur enim protinus in eodem sermone, Vos ex parte diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Eorum qui iam constanter dicuntur Semen serpentis, id est, sili diaboli, causa ut nascerentur peccatum exiit, dicente Deo ad mulierem, postquam peccavit consentiens diabolo, Multiplicabo erunas tuas & edocetis tuos. Porro illorum qui intelligitur per semet mulieris, causa ut nascerentur exiit benedictio Dei, qua ante praevocationem primis hominibus benedixit, sicut scriptum est. Masculi & foemina creavit eos, benedixitque illis, & ait, Crescite & multiplicamini.

Gene. 3.
Gene. 1.

Hanc inimicitiam caput & initium fuisse bellorum domini, & quod sacra scriptura dicatur liber bellorum domini, & liber iustorum. CAP. XVIII.

Capitulum hoc initium est libri bellorum domini, cuius Moyses hoc modo meminit. Si quidem Arnon, ait, terminus est Moab diuidens Moabitas & Amorrhæos, unde dicitur in libro bellorum domini. Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Quis enim est ille liber bellorum domini, vel quæ sunt bella domini? Constat nimirum ante ipsam, in qua hoc scriptum est, legem Moysi, nullos fuisse materiales, vel manu scriptos libros bellorum domini, sed nec vlla nouissima bella alia domini, nisi illa, quibus extunc politis inimicitias inter mulierem & serpentem, inter semen mulieris & semen serpentis hæcenus certatum est, & certabitur usque in finem sæculi. Et contritum est caput serpentis, & idem videntibus cunctis præcipitur in die iudicii, quæ victoria est verbi Dei. Ergo liber bellorum domini vniuersa sancta scriptura est, cuius partem præcipuam, scilicet pentateuchon Moyses ipse scripsit, & ætera volumina sacra veteris ac noui testamenti scribenda esse non ignorauit, cum esset propheta, qualis vitra non surrexit in Israel, siue de illo scriptum est. Quem nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atque portentis. Et quis dubitet librum eiusmodi, scilicet sacram scripturam, libri esse vel redè dici bellorum domini? Quid enim aliud continetur vel agitur in scripturis sanctis, nisi bellum & certamen verbi Dei ad destructionem peccati & mortis. Dicitur autem eadem scriptura sacra, liber iustorum. Scriptum est enim, Planxit autem Dauid planctum super Saul, & super Ionathan filium eius, & præcepit ut docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum. Idem enim est ac si dicatur, Quando malè pugnatum fuerat propter Saul, quia verbum domini non custodierat, præcepit ut docerent filios Iuda, in quo sperare deberent bellis fortitudinem, quæ intelligitur per arcum, id est, ut sic pugnare & victoriam sperare discerent, sicut docet omnis liber iustorum, omnis textus scripturarum sanctarum. Igitur ab hoc initio libri iustorum, libri bellorum domini, quo sic Deus edixit, inimicitias ponè inter te & mulierem, & semet tuum & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Ab hoc, inquam, initio eamquam de monte excelso virtutem contempleremur verbi dei, descendentem velut in campi planiciem aduersus malitiam siue mendarium diaboli serpentis antiqui, qualiter pugnauerit, qualiter vicerit atque triumphauerit, ut completo proposito suo, in quo benedicens primis hominibus in constitutione mundi, dicat tandem. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum in constitutione mundi.

Num. 21

Liber bellorum domini
Deut. 34.

Liberi illorum.

2 Reg. 1.

Gene. 3.

Mat. 25.

Inter Cain semen serpentis, & Abel semen benedictionis, dominum statim inimicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte figurasse. CAP. XIX.

Primum serpentis semen exiit Cain. Hinc Ioannes in epistola sua. Non, inquit, sicut Cain qui ex maligno erat serpentis, ergo semen erat, videlicet imitatione inuidiæ, non natura. Porro semen mulieris, semen benedictionis Dei, primus exiit Abel. Semen autè mulieris dico, quia fuit non ex peccato, propter quod mulieri dictum est, Multiplicabo erunas tuas & conemptus tuos, sed ex bono benedictionis, qua ante peccatum benedendo & direndo, Crescite & multiplicamini, nasci iusserat omnes sanctos. Inter hoc semen mulieris, & illud semen serpentis, Deus memor disposuit sui, statim inimicitias posuit. Inimicitiarum principium illud exiit, quod à semetipso dissenserunt studis diuersis, imò contrariis. Cain namque infidelis & agricola exiit, Abel fidelis & pastor ouium fuit, de quo Apostolus, Fide, inquit, plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium coniecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo. Eo nimirum modo maxime Deus inimicitias posuit inter eos, videlicet muneribus, Abel testimonium perhibendo. Sic enim scriptum est, Et respexit dominus ad Abel & munera eius, ad Cain verò & ad munera illius non respexit. Iratusque est Cain vehementer, & concidit vitulum eius. Inimicitias ergo inter utrumque Deus posuit, quia respectus Dei in Abel, semini nequam inimicitiarum & odii causa exiit. Sed & illud considerandum, quia contra serpentem in ipsa oblatione sua, pius Abel visibiles inimicitias exercuit, offerendo agnum simplex animal, & innocuum contra serpentem malitiosum atque nocuum. Sed quid euenit, qualis inimicitiarum tunc euenus exiit? Pium impium occidit, Semen bonum inuidia seminis nequam extinxit. Ecce initium bellorum domini. Hic primus ex facie verbi Dei, victoriam eiusdem verbi, præ mortis præcurusione declarauit.

1. Ioh. 3.

Gene. 3.

Gene. 1.

Gene. 4.

Hebr. 11.

Gene. 4.

Abel.

*Abel per iustitiam fidei, ad similitudinem Dei factum, & hominibus mortuum, deo me-
lium vivere, imò loqui etiam.*

CAP. XX.

Gen. 2.

Ecce iam unum hominem de massa illa, cuius principia fuerunt Adā & Eua, iuxta suam
proverxit intentionem bonam, quam proposuerat dicendo. Faciam hominem ad ima-
ginem & similitudinem nostram. Iste enim non solum ad imaginem Dei factus est, id est ratio-
nalis, quod non negatur etiam de maligno Cain, verum ad similitudinem quoque eiusdem dei, in
eo quod imitator eius extitit, per iustitiam fidei. Amplius autem in eo spectat, ad similitudinem
dei, quod pulcherrima in semetipso prætulit figuram verbi dei, verbi incarnandi, & per pa-
tientiam præstaturū victoriam peccati & mortis. Notum est alumnus sanctæ Ecclesiæ, penè cun-
ctis, quod dicitur, quia in Abel Christus, in Cain qui illum occidit, Iudæicus populus, qui Chri-
stum erat occisurus, in voce & clamore sanguinis Abel, accusatio sceleris Iudæorum inexcusa-
bilium, in terra quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem Abel, Ecclesia quæ sanguinem
Christi fideliter in sacramento bibitura erat, pia similitudine signabatur. Non ergo vinci, sed

Habr. 11.

vincere incipiebat verbum dei, propositum dei in morte iusti. Qui tunc reuera periecit, ad
imaginem & similitudinem dei, quando tali modo deti. Et enim hominibus quidem mortuus
est, sed deo vivit, deo loquitur, imò & nobis loquitur, & verbum dei sonat sanguis eius. Nam

Gen. 4.

& ipse Deus, Vox, inquit, sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et Apostolus Dei cum de-
xisset. Fide plurimam hostiam Abel obtulit deo subsecutus, & persecutus, & per illam, inquit, de-
functus adhuc loquitur. Nonne & hoc ipsum testatur in Evangelio dominus, qui cum de mor-
tuis daret testimonium resurrectionis, dicit deo. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus
Iacob. Protinus assumpsit dicens, Deus non est mortuorum Deus, sed vivorum. Omnes enim
ei vivunt. Ex abundantis est hoc astruere quod omnium primus Abel mortuus hominibus nisi
hilominus vixerit Deo, nisi quod delectabile est insultare serpenti antiquo, qui tam fatuus est,
vt iam victorem faciat Deum in bono proposito, dum cupit ipse esse victor. Quia quem scierim
terfici hominibus, melius scie vivere hominibus, & Deo, vel super pedes suum gradiens, idem
nequissimæ intentioni suæ omnino contraria efficiens.

Habr. 10

Mat. 22.

*Generationem Cain, qui erat semen serpentis, velocius pullulasse, civitates & regna
constituisse. Item, Cain reproborum, Abel autem electorum generationis principium
fuisse, & q; deinde secundum carnem conceptus diluuii vindictam meruisse.*

CAP. XXI.

Interea velociter pullulabat semen serpentis, quod erat Cain, videlicet secundū imitationem
patris eius, id est, serpentis antiqui, vtputa homicidæ & invidi, quia per invidiam & ipse occi-
dit. Velociter, inquam, pullulabat semen illud, tamq; regnare properabat, condens civitates

Gen. 4.

& oppida, sicut scriptum est. Et ædificavit Cain civitatem, vocavitq; nomen eius ex nomine si-
lii sui Enoch. Porro semen mulieris siue semen Dei, tardius veniebat, imò & rãdice perisse vide-
batur, quando abel non relicto femine, id est, nullos habens liberos, fuerat interfectus. Scđdum

Cain.

Abel.

Duarū ge-

neratio-

num prin-

cipia.

Gen. 6.

quippe est, Cain & Abel duarum generationum fuisse principia, quarum altera reproborum,
altera electorum generatio est. Sunt quidem generationes istæ, secundum carnem commixtæ,
sed hoc accidit per peccatum, quia cum corpissent homines multiplicari super terram, viden-
tes filii Dei, filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quæ ele-
gerant. Hoc ita contra Dei statutum evenit, sicut & illud, quod longè posterius filii Israel, con-
tra præceptum domini duxerūt uxores filias Chanaanæ originem, ipsiq; filias suas, eorum filios tra-
didērunt. vnde & accidit vt per mulieres subuersi, facerent malum in conspectu domini, ser-
uendo dils alienis. Sic, inquam, & illud contra Dei præceptum exiit, quod tunc filii dei, id est
homines electæ generationis, filias hominum, id est, generationis reprobæ, cuius Cain erat prin-
cipium, uxores acceperunt. vnde & ita corrupti sunt, vt Deus induceret diluuium, & deticeret
eos. Porro et enim, inquit, me fecisse eos. Cum igitur sublati esset iustus Abel, quasi de victo-
ria tumidus serpens sibi plaudebat, eo quod sublato bonæ generationis seminario, sola in mun-
do pullularet generatio sua, generatio mala & adultera.

Gen. 6.

*Electorum generationem, deleta Abel, tardius per Seth & Enos restauratam, non ha-
bere hic civitatem permangentem, sed futuram inquirere.*

CAP. XXII.

Gen. 4.

Sed cognouit adhuc Adā uxorem suam, ait scriptura, & peperit filium, vocavitq; nomen
illius Seth, dicens, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quæ occidit Cain, Sed & Seth na-
tus est filius, quæ vocavit Enos, iste cepit invocare nomen domini. Ab isto ergo semine mu-
lieris, altera generatio rectorum, quæ secundū carnem defecerat, in Abel resuscitata est. vnde
& congruum satis vocabulum posuit illi pater, vt vocaret eum Seth. Seils namque resurrectio
interpretatur. Nimirū vel prophetico spiritu, vel ab experimentis quibulibet Adā prædo-
ctus est, vt sciret eum esse de patre Deo, & per generationem eius implendum esse propositum
Dei, vt

Dei, vt prædestinati nascerentur electi, & idcirco dixit. Posuit illi Deus aliud semen pro Abel, quem occidit Cain. Quanta mora fuerat antequam resuscitaretur hoc principium bonæ generationis? Vixit Adam, inquit, centum & triginta annos, & genuit ad similitudinem suam imaginem suam filium, vocauitque nomen eius Seth. Nimirum per tot annos Adam potuit genuisse filios & filias, nec solus Adam potuit genuisse filios & filias, nec solum Adam, sed & ipse Cain, qui iam ciuitatem condebat. Reddè ergo & veraciter sapiens dixit. Hæreditas ad quam festinat in principio, in nouissimis benedictione carebit. Hoc enim non solum in quolibet homine, verum etiam in vniuersitate hominum, certis claret experimentis, quia videlicet generatio Cain, id est semen lepentis, & cum festinatione venit, & cum festinatione ciuitatis condita. Generatio autem Abel sive Seth, semen Dei, quod posuit Deus pro Abel, & tardius venit, & ciuitatem hic manentem non habuit, sed futuram inquisiuit.

Generationem filiorum Dei, demum per mulieres, callido antiqui serpentis consilio corruptam fuisse.

CAP. XXIII.

Quid ageret, quo se verteret ille serpens antiquus, dum semini suo contrarium semen Dei multiplicaretur? Inuenit quid faceret, vnde verbum Dei superaret, propolitiq; eius adhuc se se auertere posse sperabat. Sciebat quod per mulierem, virum primum cepisset. At verò tunc multæ fuc creauerant mulieres pulchræ & concupiscibiles, & viri quæuis iusti, ad libidinem prouisi, vt pote de viciata radice nati. Sciens ergo valere sibi ad mortis ipsorum prouencum, consortia mulierum alienarum, id est, earum quæ de generatione Cain exortæ sunt, egit vt fieret quod scriptura factum narrat, dicens. Cumq; cepissent homines multiplicari super terram, filiasq; procreauissent, videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Ecce primus effectus, primumq; experimentum, propter quod veraciter de illo ad beatum Iob dictum est. Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in vmbilico ventris eius. Per luxuriam namq; quæ viris in lumbis & foraminis in vmbilico est, rem tantam effecit, vt virtuosus sibi videtur, & potens sive fortis. Quia secundum intentionem suam non parum profecisse sibi videtur, in eo quod filios Dei, filijs sive filiabus hominum fecit conformes, vt nulla vel parua esset discretio generationis Cain, & generationis Sethi. An parum sibi visus est fecisse, quum is, qui proposuerat dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, talem, tanq; diuersum proferret sermonem? Pœnitet me fecisse hominem? Sic enim scriptum est. Delebo (inquit) hominem quem creauit, à facie terræ ab homine vique ad animantia, à reptilib; usq; ad volucres cœli. Pœnitet me fecisse eos. Si ergo ritè perpensis vanitatem serpentis blasphemæ, leuitatemq; inimici præsumptuosi, haud dubium, quoniam multum res illa magnos eius status auxerit, vt putaret, se omnino auertisse propolitiu Dei, verbumq; eius fecisse vacuum ad ipsum reuerti.

Quo pacto sit intellegendum, quod Deus dixit: Pœnitet me fecisse hominem, & delebo hominem, quem creauit à facie terræ.

CAP. XXIII.

Interim quid rogo est, quod vel scriptor de Deo loquens, pœnituit eum ait, quod hominem fecisset in terra? Vel quod ipse Deus, cum dixisset, Delebo hominem quem creauit à facie terræ, subiunxit. Pœnitet enim me fecisse eos & si idcirco delere se dicit hominem, quia pœnitet eum fecisse hominem, cur vel vnum tantopere, tanq; miraculo reseruat hominem, de cuius posteritate rursus multiplicentur homines boni & mali, & pauci quidem boni, multi verò mali. Valde repugnat hoc sensui, quem signare videtur litera dicens, quia Deum pœnituit. Nec verò factum hoc solum repugnat, ne sicut sonat litera, passiuè intelligatur Dei pœnitendo. Verū etiam & alterius loci scriptura, quæ dicit. Quia non est Deus quasi filius hominis vt mutetur. Itemq; de pœnitentia ait. Non flectetur, neq; enim homo est vt agat pœnitentiam. Si igitur Deus non quasi homo vel filius hominis est vt mutetur, & si pœnitentia non flectitur (vt verbi gratia nec nunc quidem quando dicit, pœnitet me fecisse hominem, vniuersum deleat hominem) qualiter in hoc dicto & loquentis veritatem, & non pœnitentis mutabilem seruauimus maiestatem? Hic primo sciendum est, magnâ eius quæ Deo ascribitur, & eius quæ homini accidit, pœnitentiam esse distantiam. Homo namq; cum sit mutabilis, aliquando de malis vel iniustis, aliquando de bonis quoq; & iustis actibus suis pœnitentiam gerit. Et neuter huius, id est, humanæ pœnitentia modus, in sapientem cadit. Sapiens namque apud philosophos seculi ille se esse conceditur, qui neque mali vel iniusti quequam, quod pœnitendo corrigat, admittit, neq; bonum aliquod vel iustum quod gessit in prauum mutauit. Quod si talis pœnitentia in sapientem non cadit, quanto magis Deo nunquam accidit? Ille namq; non nisi de bonis vel iustis nunquam pœnitentiam gerit aut gerere potuit, quia mali quippiam vel iniustum committere nunquam potest aut potuit. Multum ergo à pœnitentia hominis differt Dei pœnitentia, quæ nihil aliud est, nisi vel à misericordia ad iudicium, vel de iudicio ad misericordiam transitio.

C
Nati

Via Domini.
Psal. 24.
I. Reg. 17.

Nam istæ sunt vniuersæ viæ domini, misericordia & veritas iudicij. Est autem quando de misericordia transiens ad iudicium, nequaquam poenituisse dicitur, vt de iudicio rursus transeat ad misericordiam, videlicet dum homo peccator contra Deum permanet impoenitens, vt idem Saul, de quo eum dixisset dominus. Poenitet me, quod cõstituerim Saul regem. Postea Samuel contra eundem loquitur. Porro triumphator in Israel non pareret, & poenitudine non flecteretur, neque enim homo est, vt agar poenitentiam. Est etiam quando post misericordiam, vel inter ipsam misericordiz largitatem, exereens iudicium, nequaquam tamen à misericordiz proposito vlla poenitudine desistat. Exempli gratia, vt in Dauid, super quem post multam misericordiam, saeuerum propter Vriam Etharum iudicium exercuit, nec tamen eundem à facie sua proiecit licet proiecisset Saul. Secundum hanc misericordiz & iudicij dispensationem, poenitit quidem eum scilicet hominem, id est, de misericordia filius Dei impensa vel impendenda, transtulit ad iudicium. Verum tamen eadem poenitudine flexus non est, vt bonum desereret propositum, propter quod fecerat hominem primum.

I. Reg. 11.

Quid sit, quod Moyses de Deo scripsit: Et pracauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus.

CAPVT XXV.

Genes. 6.

Quid de hoc dicemus, quod non solum poenituisse, verum etiam intrinsecus dolore tactum fuisse dominum, scriptura testatur. Sic enim scriptum est. Poenitit eum quod hominẽ fecerit in terra, & pracauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo, inquit, hominẽ. Dicit aliquis, more humano scriptura loquitur, quia loquitur hominibus. Ita esse contentimus. Verum tamen necesse est verũ esse, quod scriptura loquitur veritatis. Dolor cordis dominum tactum fuisse pronunciat. Porro dolor quædam passio, de quatuor passionibus vna, quarum hæc sunt nomina. Dolor siue tristitia, gaudium siue inepa læticia, pietas siue timiditas, spes siue cupiditas. Has quatuor passiones, imò vitia, pueri legimus apud poetam insignem dicentem quã breuissime. Hanc metuunt homines, cupiunt, gaudentq; dolentq;. Cum ergo sit impassibilis diuinitas, offenditur quispiam, quores pro re merito siue huius loci, vbi dolore cordis intrinsecus Deum fuisse tactum sacra narrat scriptura. Sed et contra, sciendum, quia dolor alius, gaudium aliud, alia spes, alia timor, à sancta nobis scriptura prædicantur, quæ nõ passionem, siue vitia, imò summæ virtutes à spiritualibus spiritualiter intelliguntur. Est enim dolor, id est pietas, quam efficit spiritus sanctus, vnde & spiritus pietatis dicitur. Est gaudium fructus eiusdem spiritus, sicut dicit Apostolus. Fructus autem spiritus, est gaudium, & cetera. Est & spes primarum virtutum media, sicut ait idem qui supra. Nunc autem manent, fides, spes, & charitas, tria hæc. Est & timor sanctus, virtus & virtutum cultor, quem idem spiritus sanctus efficit, vnde & in ordine septem spirituum, sicut spiritus pietatis, vt iam dictum est, ita & tam præ dicitur spiritus timoris domini. Non igitur offenditur fidelis animus, tanquam in conuenienter de impassibili Deo prædicetur, quod licet licet sacra prædicat, dolore cordis tactus fuerit intrinsecus, quia reuera, sicut & alibi veritas prophetica testatur. Deus est æmulator & vlesicens Dominus. Nec omnino quispiam Deum veraciter imitatur, nisi sit particeps boni zeli vel æmulationis eius.

Affectus animi.

Affectus factuum.

Galat. 5.

I. Corin. 13.

Nam 1.

Quo dolore tactus esse dicatur intrinsecus.

CAPVT XXVI.

Zelus.

Zelus bonus.

Zelus malus.

Dolor namq; cordis, quo tactus est intrinsecus, tam fortis, tam pius, & impassibilis Deus, zelus bonus est, & idcirco non passionem, sed virtutẽ dicitur dolorem eius, vt verè est. E contra inuidia diaboli, per quam mors intravit in hunc mundum, zelus malus est, & ille zelus passio magna & misera, summumq; vitium est. Vtrunq; zelum diffinire libet. Zelus bonus est diligere homines, esse autem hominum iniquitates. E contra zelus malus est odisse homines, diligere autem hominum iniquitates. Et ille quidem Dei est, iste autem zelus diaboli est. Deus namq; primus est & præ omnibus diligit hominem, odit autem hominis iniquitatem. Imitantur autem hunc quicumque homines proximos suos ita diligunt, vt odio habeant, & persequantur mala facta ipsorum. E contra, diabolus primus & præ omnibus odit hominem, & diligit hominis iniquitatem. Imitantur autem illum, qui homines vel fratres suos ita oderunt, vt eorum diligant iniquitatem, id est, non diligunt nisi consentiant vel conformes sibi sũnt ad faciendum iniquitatem. Ista zeli oppositio contraria, diabolum Deo contrariũ, & hominibus conficit inimicum, & vtriusq; zeli continuum ab initio vsq; ad finem seculi perseuerat duellum, semper vincente zelo domini exercituũ, semper zelo diaboli eadente in confusionem & opprobrium. Diabolus in zelum amaritudinis, dum ad iniquitatem, quæ mors animæ est hominẽ allicere nõ potest, ad occidendum corpus per ministros suos conlurgit. Deus autem eum quidem à quo zelus eius recessit peccatoris vel impij, pro eo quod de iniquitate inerrigibilibus est, & corpus & animam in gehennam mittit. Eum autem, pro quo zelari dignatur, punit temporaliter ne puniat æternaliter. De huiusmodi Apostolus, Dum iudicamur autem, inquit, à Domini nõ conturbatur, vt non cum hoc mundo damnemur.

I. Cor. 11.

De diluuij, imò tribus iudicijs Dei.

CAPVT XXVII.

Poenitentia igitur & dolore cordis tactus intrinsecus, id est, bono zelo excitatus, quid dixit & quid fecit dominus Deus? Non, inquit, permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum. Ac deinde ad Noë, Fac tibi, ait, arca de lignis leuijatan. Ecce ego adducà diluuij aquas super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua vitæ spiritus est lubter còclum. Vniuersa quæ in terra sunt, confumentur. Iudicium hoc victoriæ verbi Dei pars magna, triumq; iudiciorum eius quoddam medium est. Notum quoque est, tria tremenda maiestatis eius esse iudicia. Primum, quò diabolus & fatanas ille de cœlo proiectus est. Secundum hoc, quo mundus per aquam mundatus perit. Tertium, quò in nouissimo die futurum est per conflagrationem ignis. Et primo quidem soli angelis, secundò soli hominibus iudicari, tertio tandem & homines & angeli sunt iudicandi. Itemque primi poena iudicij solis angelis, poena secundi solis hominibus, poena tertij simul & angelis & hominibus pro sui qualitate conueniens vel sufficiens parata est, mira & terribili dispositione creatoris. Angelos quippe, & non etiam homines æris substantia vehit, in quem angeli demones facti, de cœlo sunt præcipitati. Econtra, non angelorum vel spirituum, sed hominū vitam aquarum substantia suffocare potest vel potuit, quibus inundantibus, tunc homines terribiliter sunt delicti. At verò substantia ignis, tam angelos, quàm homines vrere simul poterit, in quem angeli demones facti, de cœlo sunt præcipitati. Econtra, non angelorum vel spirituum, sed hominū vitam aquarum substantia suffocare potest vel potuit, quibus inundantibus, tunc homines terribiliter sunt delicti. At verò substantia ignis, tam angelos, quàm homines vrere simul poterit, in quem angeli demones facti, de cœlo sunt præcipitati. Econtra, non angelorum vel spirituum, sed hominū vitam aquarum substantia suffocare potest vel potuit, quibus inundantibus, tunc homines terribiliter sunt delicti.

Quid sit quod dominus dixit, non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est.

CAP. XXVIII.

Quare autem facturus hoc iudicium præmisit, dicens. Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. Nonne & antequam hoc diceret, auferrebat spiritum homini Deus, & delicebant, & in puluerem suum reuertebantur? Nonne & primo dixerat homini, Donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluere reuertaris? Imò nonne idcirco emiserat eum de paradiso, ne viueret in aeternum? Dixit enim cum ironia grauissima, dixit iam tunc dolore cordis tactus intrinsecus. Ecce Adà quali vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. statimq; subiunxit. Nunc ego ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat & viuat in aeternum, emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis. Quid ergo sibi vult, quòd quando filij Dei, filias hominum vxores acceperant, illarq; genuerunt gigantes, id est, viros sanctos & potentes à seculo, quòd torturata iam erat terra, omniscq; caro corrumperat viam suam, cū propter hoc vellet inducere diluuium, quali tunc prigum decernens, dixit: Spiritus meus, id est, spiritus à me datus, siue ad imaginem meam factus, non permanebit in homine in aeternum? Quid inquam, nisi omnibus seculis factu factum esse vult ab experimentis, quòd sapienter & vltur, rationabiliter, & misericorditer faceret, hoc ipsum quòd hominem morte animæ iam mortuum, per peccatū, in corpore immortalitate esse noluit, edicendo illi, quia puluis es, & in puluerem reuertaris, præueniendo illum, & eijciendo de paradiso voluptatis, ne forte mittens manū, sumeret & comederet de ligno vitæ, & viueret in aeternum. Igitur cum dicit, Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum.

Hoc eum intendere arbitramur, vt approbemus & laudemus bonum eius consilium, quia verè quòd hominē in animam mortuū vetus esse corpore immortalē, hoc fecit misericorditer nobis consulens, & sicut scriptum est, præcauens in futurum. Quid enim si propter vitam longiuitulam, quæ tunc vivebat, alius annos nongentos triginta, alius nongentos quinque, alius nongentos sexaginta duos, alius nongentos sexaginta nouē, vt Mathusalem. Si, inquam, propter tantulam viuendi moram, quæ ad æternitatem comparata, nec momenti quidem, vel puncti rationem obtinet, ita superbiebant homines vii. Jamosi, à seculo potentes atque gigantes, id est, Dei contemptum habentes, mente superbissimi, & carne corruptissimi, sicut ipsa scriptura tempel & iterum atque tertio, imò & quarto inculcans & replicans manifestè asserit, quid egissent, vel quales fuissent, si sese nunquam morturos esse scirent. Perpendat, qui potest, quia reuēta nec leuiter dictum est, præcauens in futurum: nec leue fuit aut paruū, quòd præcauit Deus impedimentum salutis suorum ad æternam gloriam prædestinatorum, cupiens bonum vsque

C H ad vi-

ad victoriam perducere propositum. Arbitrari namq; licet, quia non minus in hominibus quam in daemonebus incorrigibile fuisse superbiae malum, addita corruptione carnis ultra miseriam daemoneum, qui carnes non sunt.

Quare Noe accepta sententia perdenda vniversa carnis, non interceserit pro hominibus sicut Moyses.

CAPVT XXXIX.

Genes. 6. Propterea dicentem Deum, Finis vniuersae carnis venit coram me, & ego disperdam eos cum terra, fac tibi arcam, &c. Audiu Noe vir iustus atq; perfectus, & tacet, nullamq; precem pro iniustis offert, vt Deū teneat, vt irā eius suspendat, Exempli gratia. Sicut eundem Deū tenuit Moyses, dicentem sibi: Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciāmq; te in gentē magnam. Hoc ille fecit, vt verē micis & iustus, nullatenus ambiens, vt fieret ipse in gentem magnam, magisq; alibi quā sibi consulens. Sed non proinde inimicitia aut iniustus Noe, qui cum pararet arcam cum filiis suis ad reparationem orbis terrarum non intercessisse legitur aut elaborasse, vt iratum cunctis videntibus & eundem delere volentem, tenere posset eundem Deum. Moysi namq; alia in fide & dilectione cordis sui fuit causa, quā ea, quos Iohannis sensus præbere videtur litera dicit. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob seruorum tuorum, quibus iurasti dare terram hanc, &c. Nam ille non tantum attendebat multiplicacionem seminis vel possessionem terrae Chanaan quam tunc erant intraturi, quantum aspiciebat ad honorem Dei, & salutemq; generis humani, vt esset deus verax, & victor propositi. Lucta illud. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Abraham namq; promiserat, imō & cum iuramento repromiserat Deus, quod in semine eius benedicerentur omnes gentes, quod est Christus. Et per os Iacob prædixerat spiritus veritatis, quod de tribu Iuda Christus foret nasciturus. Non, inquit, auferetur sceperum de Iuda, & du x de foemore eius, donec veniat qui mittendus est. Si ergo minus impleuisset Deus contra populum illum, dicens Moysi, Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos, &c. non videretur Deus iustificari in sermonibus suis, victoriamq; propositi percipisse verbum veritatis. Moyses namq; & si de genere Abraham, non tamen erat de tribu Iuda. Ideoq; & si faceret cum Deo in gentem magnam, vt de linea eius Christus nasceret, non omnino vicisset verbum Dei, quia non tribui Levi Christus, sed tribui Iuda fuerat promissus, vt ex ea nasceretur. Igitur eundem Deum quem iratum vni generi Moyses fideliter tenuit, Noe vniuersam carnem delere volentem, rationabiliter dimisit. Quia vni deleret, perditio multitudinis nihil impediebat victoriam verbi Dei siue propositi Dei, dummodo iuperest, vel vnus ad suscitandum semen mulieris, inimicitias habiturum conera semen serpentis.

Quid sit quod scriptum est: Noe inuenit gratiam coram domino. Item: Noe vir iustus atq; perfectus in generationibus suis. CAP. XXX.

Genes. 5. Hic vnus tunc iustus erat, sicut de eo scriptura dicit. Noe vero inuenit gratiam coram domino. Item, Noe vir iustus atq; perfectus fuit in generationibus suis. Porro generationes eius, ab eo quem posuit Deus, pro Abel videlicet. Seth namq; genuit Enos, & Enos genuit Cainan, & Cainan genuit Malalehel, Malalehel genuit Iareth, & Iareth genuit Enoch, & Enoch genuit Mathusala, Mathusala genuit Lamech, & Lamech genuit Noe. Nam istae generationes Noe, generationes erant filiorum Dei, & generationes Cain, generationes dicuntur filiorum hominum, cum scriptura sic dicat. Cumq; coepissent homines multiplicari super terram, filiiq; procreassent, videntes filii Dei filios hominum quod essent pulcherrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Cum igitur in generationibus suis, id est, generationibus filiorum Dei, solus Noe iustus atq; perfectus fuerit, magna & dolenda demonstratur accidisse corruptio filiorum Dei per commixtionem filiarum hominum, quarum pulchritudo mentes & oculos exoptat, & sine dubio corda peruertit, sicut recentiori tempore Salomonem quoq; sapientissimū, per mulieres alienigenas constat esse deprauatum. Vnus autem numero quid erat in illa tanta multitudine hominum, vt ipse diu viuens, & multipliciter generantium: Attamen vnus ille omnipotenti verbo Dei iussisset ad retinendam, siue persiciendam victoriam suam palmam, vt nihilominus quandoque perliceret bonum propositum, quod intendat dicendo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quid enim erat coram Deo omnis illa multitudo virentis & florentis seculi, nisi foenum & flos agrī. Verē enim foenum est populus, Verē omnis caro fennum, & omnis gloria eius tanquam flos foeni. Et sicut facile est foenum exire cari, & florem cadere vento flante, sic facile fuit verbo Dei, tantam multitudinem delere.

Esaias 40. Porro ipsum perbum domini manens in aeternum, obedientem sibi manere fecit hominem vnum, gubernans eum per contemptibile lignum.

Quid

Quod Noe quia seruauerat uerbum Dei, idem a uerbo seruatus sit.

CAPVT XX XI.

Puta ergo iam tunc sibi dixisse Deum, Quoniam seruasti uerbum patientiæ meæ, & ego te seruabo ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, tentare habitantes in terra. Multum enim attingit, ad laudem uictoriosi uerbi Dei, quod obseruator eius propter hoc ipsum, quod illud seruauit, seruatus est ab hora tentationis, imò à toto anno iudicij, id est, diluuii quod per totum annum terram uniuersam occupauit. Quod erat illud uerbum patientiæ Dei: Ecce, inquit, ego adducam diluuii aquas super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus uitæ est subter coelum, & cætera. Hoc uerbum rectè dicitur uerbum patientiæ Dei, quia uidelicet postquam hoc uerbum dixit Deus, adhuc diu patienter sustinuit. Anni serè centena interfuderunt ab hoc dicto, antequam inundaret diluuium, & illi credere nolentes, & in impietate permanentes, patientiam Dei comtènendo, iram sibi irremocabilem thesaurizauerunt. Hinc Petrus apostolus, Qui increduli, inquit, fuerant aliquando, expectabat Dei patientia in diebus Noe cū fabricaretur arca. Vigilanter itaq; atredenti liquer, quòd longa & magna fuerit patientia Dei, & quòd ueraciter ille uix iustus atq; perfectus seruauerit uerbum patientiæ Dei, uidelicet centum (ut iam dictum est) annis fabricando arcam. Irrationes & fortè multa dilaia sustinens ab incredulis, dum annuntiaet uerbo & opere, inundaturas super omnem terram aquas diluuii. Deniq; cum quingentorum esset annorum, locutus est ei Deus. Fac tibi, inquitens arcam de lignis leuigatis, Et eadè scriptura teste, sexcentorū erat annorum, quando diluuii aquæ inundauerunt. Quantos putas tanto tempore fluxus hominum sustinuit, si propheta suis quisq; temporibus per uerbum domini præciendo plagam quamlibet imminentem licet offenderunt, ut de uita quoq; periclitarentur? Undè & dicit quidam illorum, Formido & laqueus facta est nobis uaticinatio & contritio, cui incredibile uidetur iustum illum multum ostendisse fabricando arcam, & futurum prænuntiando diluuium per tot annos, apud superbos & gigantes illos, in illo recenti seculo, ceruicoso nimis atq; luxurioso? Igitur quomodo seruauit uerbum patientiæ Dei, & ipse Deus, siue uerbum Dei, seruauit illum ab illa seueritate iudicij, miraculo magno & congruente eius fidei? Sicut enim corruptionem fluxus, quibus omnis caro corruerat uiam suam, mente eueicit, & laudem iustitiæ, siue perfectionis habere meruit ita, & aquas diluuii uehementer inundantes per contemptibile lignum superando, seculis omnibus innocuit.

Multa ad Dei uerbi uictoriosi laudem attingunt. Genes. 6.

2. Petri 3. Patientia dei magna. Genes. 6.

Genes. 7. Plurimos Noe sustinuit hominū fluxus.

Quod Dominus proposuim suum satis declarauit toties benedicens hominibus.

CAPVT XXXII.

Post illud iudicium, uerbum Dei suos in mundo præcones & nouos & insignes habuit, imò ut haberet, effecit, quorum primus idem Noe cum filiis suis benedictionem eandem accepit, quam dudum Deus edixerat, quando primos homines masculum & feminam creauit. Sicut enim tunc illis benedixit Deus & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, sic & post diluuium residuis illis eodem uerbo benedixit. Sic deniq; scriptum est, Egredere, inquit, de arca tu & uxor tua, filij tui, & uxores filiorum tuorum tecum, cunctaq; quæ sunt apud te educ tecum, & ingredimini super terram, crescite & multiplicamini super eam. A c deinceps, Odoratufq; est dominus odore suauitatis, & benedixit Noe & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & implete terram, & sit terror uester ac tremor super cuncta animalia terræ. Deinde tertio, Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam. Trina uerborum eorundem repetitio, magna est propositi Dei confirmatio, quòd proposuit in uerbo suo, sciens & præciens atq; prædestinatos habens omnes sanctos atq; electos suos, quos nasci uolebat sibi de genere humano, quancis meritis crescere, quanto numero multiplicari haberent ex tunc usq; in finem seculi, quando & congregatis illis ad dexteram suam dicit ipsum uerbum incarnatum Iesus Christus uictor propositi, Venite benedicti patris mei, possidete regnum quod uobis paratum est à constitutione mundi.

Præcones sui in mundis semper Dei uerbum habuit. Genes. 3.

Genes. 1. Genes. 8. 9.

Ibidem. Sicut ergo electi in mundo nascituros, præciere meritis deo iuber. Math. 25.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITI-
ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,
LIBER TERTIVS.

De tribus filijs Noe, Sem, Cham, & Iaphet, & quid sit, Dilatet Deus Iaphet, &
habeat in tabernaculo Sem. CAPVT I.

Genes. 9.
Tabernacu-
la S^ci, quid
designent.
Genes. 11.

Vnc iam sermo per compendiu[m] currens, videlicet omniss[im]e[m] mysteriorum, siue allegoriarum longis itineribus, magnific[is] circuitibus deuenit ad tabernacula Sem dicente patre Noe: Dilatet Deus Iaphet, & habeat in tabernaculo Sem. Porro tabernacula S^ci, a doptione filiorum dei, & gloria & testamentum & le- gulatione, & obsequiis, & promissa intelligimus, quae omnia data sunt semini Abrahamae, qui fuit de posteritate Sem. S^ci quippe genuit Arfaxas, Arfaxas genuit Sale, Sale genuit Heber, Heber genuit Phaleg, Phaleg genuit Reu, & Reu genuit Saruth, Saruth genuit Nachor, Nachor genuit Thare, Thare genuit Abraham. Tabernacula ergo Sem, beneficia Dei sunt iam dicta, quae praestitit Deus semini eius Abrahamae venienti ex posteritate Sem, & recte illa beneficia intelligimus per tabernacula, quia videlicet Abraham & ceteri patres, per quos vel cum quibus illa sunt administrata, manent hic non quærentes habere ciuitate[m], & illa expectantes, cuius artifex & conditor est deus. In tabernaculis habitabant consuetes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Ad hæc igitur tabernacula Sem sermone deducto ingrediendum est, & reuertent[ur] aspiciendum, qualiter verbum dei peregrinationem nostram lubens, eximè mirauerit, contubernales non dignans habere homines, per quos omnem militiam nostræ salutis ordinaret, tamdiu cum illis commorans & per eorum voces sonans, donec ex ipsi[s] quoq[ue] carnem assumens bellator atq[ue] princeps belli totius, ipse ad pulchricum contra serpentem antiquum procederet.

Hebr. 11.

De confusione linguarum, natiuitate Abraham, & secundo promissionis verbo, quod
in semine eius benedicenda essent omnes gentes. CAP. II.

Genes. 10.

Diuisæ iam erant insulae gentium in regionibus suis, tam à filiis Iaphet & filiis Sem, quam & à filiis Cham. Enumeratis quippe filiis Iaphet statim subsuñctus est. Ab his diuisæ sunt insulae gentium in regionibus suis, vniuersaq[ue] secundum linguam suam, & familias in nationibus suis. Item, enumeratis filiis Cham, Hi filij Cham, inquit, in nationibus & linguis & generationibus, terrisq[ue] & gentibus suis. Deinde enumeratis filiis Sem secundum cognationes & linguas & regiones in gentibus suis, sic etiam præteritis. Hæc familiae Noe iuxta populos & nationes suas.

Genes. 11.

Genes. 10.

Diuersa lin-
guae.

Genes. 11.

Ab his, inquit, diuisæ sunt gentes in terra post diluuium. Quam autè ob causam in lingua diuisio eadem gentes diuisæ sint, conuino scriptura narrat, videlicet quia facere ciuitate[m] & turrim, cuius culmen ad caelum pertingeret, volebant per nimiam superbiam, quam ibidem scriptura denotat nominando illos filios Adam, ait enim, Descendit autem dominus vt videret ciuitate[m] & turrim, quam ædificabant filij Adam. Illic cū dicit, filij Adam, procul dubio subintelligendū est, ac si diceret, imitatores Adam, qui Dei similitudinem appetiuit, non per verbi Dei obedientiam, sed per mentis suæ superbiam. Ista diuisio, siue confusio linguarum, accidit in diebus Phaleg, qui & idcirco appellatus est Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra, vt iam dictum est. Anni scilicet centum nonaginta successerūt post illam diuisionem linguarū hominum, & natus est Abraham, ad quem incarnationis suæ desiderabilem fecit promissionem vnicū & indiuisibilem Dei verbum, dicente Deo ad illum. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciamq[ue] te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuū, eritq[ue] benedictus, atq[ue] in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Siue vt alibi dixit, Ex benedictur in semine tuo omnes gentes terræ.

Lingarum
confusio.

Genes. 12.

Abrahae
promissio.

Genes. 22.

Quod confusio linguarum abscondendo diuinae promissioni thesauro profuerit
CAPVT III.

Roma. 8.

Hinc illud dicere libet, quia sicut Apostolus ait, Omnia diligētib[us] Deum cooperantur in bonum, sic & illa confusio linguarum, & ianctis patribus ad quos factum est hoc verbum, & ipsi Deo Dei verbo cooperata est in bonū. Oportebat enim pro tempore, vt fieret occultatum tale mysterium, neque super eo disceptaretur per publicum, quia dignus eo non erat mundus, ubique totus vbique laicis & peiuisus, nimiumq[ue] serox atq[ue] superbus, quamuis rescenter seueritate inundantis diluuii percussus, & vique ad paruas reliquias vna si rage consumatus. Oportebat, inquam, interiri manere oculum talem, tante promissionis thesaurum. Primò, ne peregrini illi, quibus hoc bonum erat credendum, iam tunc inuidiam intolerabilem pate-

Dei myste-
rium oculi
tam mane-
re opereprae-
sum erat.

pate-

parentur. Deinde, ne diuinæ vocationis & supernæ spei margarita, ante porcos missa conculcetur. Sic erat verbo Dei pro sanctis patribus ab hominum impiorum vel secularium inuidia cauendum, quomodo cauetur pro radice nouella, dum adhuc vnicum vix virgultum protulit, vnde bonum speras vel desideras fructum, sicut enim extirpato radicum speciem fructus percipiendi præcidit, ita patribus si in tepestibus fuisset & persequentibus illata iniuria mortis, facultatem præpeditasset implendæ promissionis. Ideo verbum ipsum futuræ carnis suæ custodiam, testante Psalmo, cum dicit. Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et quid ad cautelam istam timidum, quim præmissa confusio linguarum? Et quidem expedierat & vile fuerat, quod vbi deus confudit linguas, turrim illam ædificantium, non audiuit vnicuique vocem proximi sui, & ædificare cessauerunt. Sed magis expediuit, vtiliusque fuit, quod gentibus ignorantibus præ confusione linguarum, sancta scriptura turris vera & verè pertingens vsq; ad altitudinem cœli construendæ erat, sacramenta continentis iam dictæ promissionis.

Quod mysteria Dei, non solis exteris per confusorem linguarum, verum etiam indignis Israelitis, per enigmata & figuras abscondita fuerint. Item de trium linguarum literis inuentis.

CAPVT IIII.

NVnquid verò & in sola multitudine seminis Abraham, Isaac, & Iacob, quæ videlicet multitudo duodecim tribuum, gens vna, vel populus vnus exiit, de futuro erant homines eiusmodi, homines indigni æquæ vt gentes vel incircūcisi, quibus manifestè deberet ostendi sacramentum verbi Dei? Non vtiq; de futura erant, imò futurum erat, vt in illa gente carnalium multitudo, sua insipientia paucorum spiritualium sagitare sapientiam, futurum hoc non ignorabat Deus ipse Dei verbum, dum sicut ad salutem nostram necessarium erat, suum per scripturam legis & prophetarum vellet hominibus præsignare consilium. Redè igitur non solum in vna lingua se abscondit verbum Dei, verum etiam in eadem lingua, quæ cæteris erat ignota gentibus, dicta vel decreta sua sic temperauit, hanc similitudinibus vel figuris obumbravit mysticis, vt vix pauci, vix solum spirituales percipere possent quale haberet consilium, quall ordine recuperare intendere salutem mundi. Propter hoc primùm literæ sunt, vt videlicet in eis & per eas significaretur, & vsq; ad tempus clauderetur atq; signaretur verbi Dei mysterium, venturi ad expugnandum generis humani inimicum, per assumptæ carnis & passionis suæ sacramentum. Primarium, id est, Hebraicarum ista reperendarum erat & fuit caula literarum. Primo namq; literæ hebraicæ per Moysen reperiæ, & Hebraicis traditæ sunt. Secundo græcæ, quas Græcis Cadmus tradidit, quo tempore dux Othoniel filius Israel præerat. Tertio loco tritum linguarum principalium, iunior Latina lingua, literas habere coepit, quas Carmentis repperit, quo tempore populum Israel iudicabat Iair. Et istæ quidem iuniores, græcæ & latinæ literæ ob humanas res significandas reperiæ, quandoq; ad diuinas res significandas gratia Dei sunt admissæ. Prima autem, id est, Hebraicæ ad significandas res diuinas, reperiæ, vt traditæ sunt. Nunc verò ad ordinem redeamus.

Quod serpens antiquus propter verbum promissionis, contra Abraham, Isaac, & Iacob, inuidia quidem motus sit, nocere tamen eis non poterit.

CAP. V.

Promissione beati seminis facta ad patres (vt iam dictum est) quomodo ille serpens antiquus quippiam inde cognouit, imò quomodo non cognosceret ipse callidus, & de regno suo, de regno mundi huius malè sollicitus. Circumibat enim terram, & perambulabat eam, tanquam fortis armatus custodiens atrium suum, attendens, ne quid forte contra suum principatū suboriretur, secundum illud quod audierat dicentem sibi Deū. Inimicitias ponit inter te & mulierem, & semē tuū & semē illius. Hinc etenim requisitus est sub eisdem serē temporibus à domino dicente Vnde venis Satan? & respondens ait: Circumui terram & perambulauit eā. Et dominus ad eū Nunquid, ait, considerasti sermō meū lob, quōd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Erat autem lob de stirpe Hus primogeniti Nabor fratris Abraham, cuius videlicet Hus, scriptura libit Geneos hoc modo meminat. His itaq; gestis, nuntiatum est Abraham, quōd Melcha quoq; genuisset filios Nachor fratris sui Hus primogeniti, & Bus fratrem eius. De stirpe Bus Helubuzites dictus est, qui & in libro Numeri Balaam nominatur. Porro iam dictus lob in terra Hus, qui fuit (vt iam dictum est) ex Nachor primogenitus Dinæ quoq; filius Iacob (vt Philo perhibet) exiit maritus. Istum considerauerat Satan circumuolando terram, & perambulando eam, quōd esset homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Quomodo ergo nō etiam considerasset Abraham, Isaac, & Iacob sidem promissionis habentes, & propter istam spē, peregrinando de gente in gentē, & de loco ad populum alteri pertranseuntes. Planè considerauit istos, & sciuit esse ciues regni Dei, regno suo contrans, & de ipsius semē mulieris percepit fore nasciturū suo semini contrariū. Sed quid ageret

C iiii Quomo-

Matth. 7.

Psal. 104

Ad Dei my-
steriū cele-
stum lingua
rum cōfusio
idonea.

Littera quæ
re.

Littera he-
braica, &
græcæ, lati-
næq; vnde
exiit.
Iudic. 3.
Littera he-
braica ad
quid reperi-
ta.

Iob 1.

Luce 11.

Genes. 3.

Iob 1.

Iob de stir-

pe Hus.

Genes. 22.

Psal. 104

Quomodo bonam radicem illam corrupperat, aut quorum per manus hominum extirparet. Verbum domini frequenter illos visitans, & intus fidem illorum incorruptam custodierat, & foris pro eis reges corripiebat, hominibus eis nocere non relinquebat. Et Abraham propter pulchritudinem Saræ, Isaac propter pulchritudinem Rebecce, & Iacob propter benedictionem quam iuraverat fratri suo, moei timuit, idcirco propter Laban de Mesopotamia fugit. Sed (ut iam dictum est) verbum domini quæquæ eis nocere non permisit, Nolite, inquit, tangere Christos meos, &c. Ita contigit, ut nunquam eis nocere prævaleret inimicus, nullum ex eis siue in anima, siue in corpore ledere posset ille serpens antiquus, &c.

Quod Ioseph deinde primos serpentis insultus per fratres propter somnum exceperit.

CAPVT VI.

Vluente tamen patre Iacob, primos serpentis diaboli assultus Ioseph sanctus exceperit, & in illo accrescente filio, aspectu decoro, pater pius non nihil passus est, quia patienti paterno corde vulnerato compassus est. In illum adulescentem totos malitæ suæ impetus ille inuidus intortit. Veruntamen non est factum quod voluit, ad quod fratres ipsius per inuidiam conelatos ut faceret animauit. sed factum est quod Deus voluit siue Dei verbum, quod cum illo & in illo fuit, sicut scriptum est. Quia eloquium domini in Ioseph inuauit eum. Quod enim serpens ille fieri voluit? Nimirum voluit illum occidi, & ex illa voluntate chusim diaboli homicidæ, ex illius inspiratione vox illa processit, ut videntes cum dicerent fratres sui. Ecce formicator venit, venite occidamus eum, & mittamus in eisternam veterem. Quod autem Deus voluit & profectum quia vocaturus erat famem super terram, & omne firmamentum panis contereere habebat. voluit mittere ante eos vtrum hunc, & potius in seruum venundari, quàm occidi Ioseph, ut humiliarentur quidem in compedibus pedes eius, & pertransiret ferrum animam eius, non tamen humiliaretur sub peccato anima eius, neque pertransiret ferrum corpus eius, haberetque patientiam donec veniret verbum Dei, donec in illam marcet eum eloquium domini, ut mitteret rex & solueret eum, princeps populorum, & dimitteret eum, constitueretque eum Dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Vixit ergo in illo iam tunc eloquium domini, quia non est factum quod primum dixerunt secundum inspirationem serpentis maligni, Venite occidamus eum. sed factum est illud quod sonuit, & vixit eloquium Domini per vnum illorum dicentem. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celauerimus sanguinem eius? melius est ut venundetur, & manus nostræ non polluantur, caro enim & frater noster est.

Quid sit quod à Hieremia ductum est: Vox in Rama audita est, &c. Rachel plorans filios suos.

CAP. VII.

PRimos assultus serpentis illos Idcirco dixerim, quia videlicet à promissione beati seminis facta ad Abraham, qui persecutionem pateretur, cuius sanguis propter iustitiam quaereretur, primus ille fuit. Vnde animaduertere licet sanctum & verè diuinum Euangelisimam in morte paruulorum innocentium fati congruè, multumque sapienter ita dixisse. Tunc adimpletum est quod dictum est per prophetam dicentem, Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos & noluit consolari, quia non sunt. Quid enim, nunc eiusmodi poentes testimoniū, omne filium qui pro causa occiditur illius beati seminis, quod est Christus vult haberi tanquam Ioseph? & omnem matrem quæcunq; pro tali causa occisum plorat filium, siue vna sit mulier carnalis mater, siue sit ecclesia spiritalis mater, piis matribus in morte ipsorum condolens, ut factum est, vult haberi tanquam Rachel? Et rectè ac rationabiliter vniuiculis illorum innocentium paruulorum mater, in tali causa vocatur Rachel, similiterque tota ecclesia martyrum Christi mater, quia videlicet illius, cuius primi animam ferrum pertransiuit, dicta est Rachel. Hoc spiritui sancto placet, in quo & propheta cecinit, & Euangelisimam intellexit, quia sicut tunc pater Iacob noluit consolari, & sicut mater Rachel si adiuuaret nollet consolari, eo quod non esset Ioseph, & tamen erat, & non solum vivebat, verum etiam potens erat, & prosperè agebat Ioseph. Ita ecclesia siue quæcunq; mater fidelium, plorat quidem perieratis affectu filium occisum, tanquàm non sit, sed ille est, & non solus est, verum etiam melius est, & verius vivit, idcirco quia talè ob causam euenit ei quod in hoc seculo non est. Proinde Rachel plorant filios suos, & nolenti consolari super eis, quia non sunt, continuo hæc dicit Dominus. Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo, & rex dominus. Et reuertentur à terra inimici tui, & est spes nouissima tuis, & reuertentur filii tui ad terminos suos. Firmiter hoc tenet catholica fides, quia filii euerterentur ad terminos suos, quia per martyres siue illi innocentes qui plorabantur, eo quod non esset, & nullam eam memoriam seculo reliquissent, reiuergent & apparebunt in regno Christi, regno suo secundum similitudinem illius Ioseph, qui cum pueratus à fera deuoratus, vixit, & viuens atq; potens inuentus est.

Quid

Psalm. 104

Psalm. 104

Genes. 37.

Psalm. 104

Genes. 37.

Matt. 2.

Niere 32.

7 bern. 1.

Gene. 37.

Niere. 31.

Quod serpens ille antiquus non solum infidus fratrum, verumetiam illecebras concupiscentie mulieris adversum Ioseph suscitavit, neque tamen vicerit.

CAPVT VIII.

NOrandū interea, quod nō vno modo tantū, sed duobus modis antiquus ille serpens aggressus est Ioseph. Neq; enim solūmodo per fraternā invidiā confurti exit, vt eum corporaliter occideret, sicut occisus fuerat Abēl, neq; solūmodo per loeminā circumuenire voluit eum, vt animam eius occideret, sicut circumuenit Adam, sed per vtrūq; & in vtroq; conatus eius frustratus est. Dixerūt namq; fratres insidentes, Venite occidamus eum, & Isaac non est: dixit domina mulier, Dormi mecum, & factum nō est. Grandis pugna, grande spectaculum. Vicit ille serpens, quia verū infligere non potuit, falsum conlinxit crimen, propter quod & humiliauerūt in compedibus pedes eius, & ferrū pertransiuit animā eius. Sed nonne hæc agendo serpens super peccus suū gradiebat, id est, in venia intentionem cōculcabat, subinet contrarius. Tali nāq; via, taliq; processu procedebat ad victoriā eloquū domini, quod insinuaui eū, & ad hoc perducebatur, vt prodesset illi somnia sua verbo domini consonantia, vt felicit vocat a fame super terram, consurgeret & staret manipulus eius, fratrumq; manipuli circumstantes adorarent mā nipulum eius. Itemq; vt sol & luna & stellæ vndecim adorarent eum super terrā. Quod fratres quidem fecerunt, pater autē non aliter seculi legitur, nisi quod iurata est de transire cor-pore eius adorauit Deū, conuersus ad lectū caput, qui videlicet pater per solē figuratus fuerat, sicut & fratres per stellās vndecim. Porro mater iam obierat, quæ per lunam signata fuerat, sed profectō si adiuueret tunc temporis, Deum in filio gratanter adoraret. Igitur in iau de sapientie victoris, quæ non est alia quā Deus, verbū Dei, veraciter est dictū, & læpe dicendū, quia venditum iustū istū non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eū, descenditq; eum eo in foueam, & in vinculis nōn dereliquit eum, donec afflaret illi sceptrum regni, & potentia aduersus eos qui eum deprimebant, & mendaces ostendit qui maculauerunt illum.

De tertio promissionis verbo, Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mutendus est.

CAPVT IX.

Post hæc insignia diuinæ virtutis, ecce iam tertio verbū promissionis, verbū iniustum tale per os Iacob patriarchæ edidit oraculū. Catulus leonis Iuda ad prædam illi mi accenditū, requefens accubisti vt leo & quasi leona. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrū de Iuda, & dux de scemore eius, donec veniat qui mutendus est, & ipse erit expectatio gentiū. Tertio hoc fuit beati seminis, quod est Christus, præconiū. Primum quippe fuerat illud ad serpentem. Inimicitias ponam inter te, &c. Secundū illud ad Abraham. In semine tuoq; benedicentur omnes gentes. A e perinde tertio hoc est, cuius veritas duo præcedentia perficit, & complet. Nam si Christus, imō quia Christus de tribu Iuda est, ergo semen Abraham est, & dū ad prædam accensurus præcinitur, verū esse confiteatur id quod inimicitias inter semen serpentis & semen mulieris positurum se prædixerat Deus. Itaq; domus quidē Iacob, in qua verbū promissionis repositum fuerat, maligni serpentis instinctu concussa, & scelere in fratre ad nullō contaminata est, & Ioseph laborauit vsq; ad vincula, sed ipsum verbū neq; cōculsum, neq; a ligatū extitit, quin imō quod semel & iterum prædixerat Deus, id ipsum tertio repetit, & clarius edicens per os patriarchæ in Aegypto peregrinantis, & in ipsa peregrinatione morientis cōfirmavit. Adde quod tempore quoq; aduentus eius certo signo præsignauit. Non auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, &c. Hoc nāq; signo, quia nō solū rex, verumetiam dux auferendus erat, & ablatu est de Iuda, id est, de gente Iudaica, temporibus Romani imperij, quōdo rex gaudus erat, & datus est Herodes alienigena, videlicet patre Idumæo, & matre natus Arabica. Hoc inquam, & si non alio signo cognoscendum & cognitum est tempus aduentus eius, taliter vt nunc apparet, quia non solum regem & ducem, sed & locum perdidit & gentem.

De signo mulieris amicta sole, parturiens & clamantis vt pariat, & item de signo draconis magni & rufi, &c.

CAP. X.

Qualiter deinde inimicitias læpe dictæ processerint, qua voce, qualibus conabimur verbis consequi, quali signo vel classico sono studiosus excitabit, attentumq; faciet spectatorem certaminis admirandū? Ecce Iohānes in Apoca. Iesu Christi dicit. Signū magnum apparuit in celo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et visum est aliud signum in celo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita septē, & cornua decē, & in capitebus suis septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partē stellarū coeli, & milit eam terra, & draco stetit ante mulierē quæ erat paritura, vt eū peperisset, filiū eius deuoraret. Signa hæc magna sunt, suāq; significatione & corpus dirigere sermonem, & attentū reddere valent auditorem. Signa hæc mentis oculos seruiunt, excitantq; & aperiant ad cognoscendam earum de qui

Mulier par de quibus loquimur, faciem rerum. Mulier quippe illa, ecclesia est. Draco ille diabolus est. Mu-
rariis retri lier tunc coepit in vtero habere, quando fides patriarcharum, de quibus nunc loquebamur, pro-
fra est. missionem habens. Christum coepit expectare. Diabolus autem tunc coepit draco esse, quando
Draco dia- contra fidem vel spem illam seuire coepit, aperta persecutione, scilicet mortuo Ioseph & om-
bolus effecit nibus fratribus eius, quando rex novus super Aegyptum constituitur, qui ignorabat Ioseph,
ceperit. & ait ad populum suum. Ecce populus filiorum Israel multus & fortior nobis est, venite sapi-
Exod. 1. enter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, &c. Tunc, inquam, coepit draco esse, & tantquam
libidem. draco non solummodo fraudulenter decipere, verum etiam fortiter pugnare. Non solummodo
 decipere animas, verum etiam occidere corpora, dicente illo rege. Quando obstiterebitis He-
 bras, & tempus partus adveniet, si masculus fuerit, interficite illum, si femina, referuate. Item
 ad populum suum. Quicquid, ait, masculini sexus natum fuerit, in flumen proiecite, quicquid
 feminine, referuate. Antequam tale quid iuberetur aut fieret eius institutu serpens eras, & serpens
 dici merebatur, quia decipendi latenter & subdole mentibus illabebatur. Extunc autem draco
 est magnus, draco rufus, palim seivens, aperte persequens, magnus magnitudine regu, & mul-
 titudine hominum impiorum interficientium, rufus sanguine piorum morientium.

Coronam duodecim stellarum in capite eiusdem mulieris fuisse principes duodecim tribuum,
quod in vtero habuerit, fuisse verbum promissionis. CAP. XI.

Philip. 3. **V**trumque signum, & mulier illa, & draco ille apparet & videtur in celo, quia videlicet ab
 his duobus xxi, qui coelestia meditantur, qui dicere possunt. Nostra autem conversatio in celo
 est, ab his inquam videtur, sentiturque animo, & in muliere quantus dolor, & in dracone illo
 quantus sit vel fuerit horror. Mulier illa amicta erat sole, quia dotata erat patriarcharum fides
Apocal. 12. coelesti promissione: luna sub pedibus eius, quia seculi temporalibus bonis sic vtebatur sanctis
 patres, ut non ipsa bona mentibus eorum dominarentur per cupiditatem, sed ipsi bonis illis per
Genes. 37. liberalem dominarentur dispositionem. In capite mulieris corona stellarum duodecim, quia in
 illo ptemitius ecclesie initio, filii Iacob patres fuere duodecim tribuum, iuxta illud, Fidele ve-
 sumus somnium, videbam per somnium quasi solem & lunam & stellam vndecim adorare me.
 Sine dubio si ella duodecima, ipse est, qui somnium viderat. Equidem secundum sua temporis
 illius merita, fratres vndecim non lucebant, sed secundum futurorum spem & electione que ex
 ipis erat assumenda, stellae lucidae erant illi stellae lucidae sunt eiusdem electionis principes, duode-
Apocal. 12. cim apostoli. Et in vtero habens inquit, Quid habens, & vnde habens? Habens, inquit, semen
 in quo benediceretur omnes gentes. Et hoc habens ex creatore Deo rationalis creatura, quamquam
Genes. 22. de proprio viro vxo legitima. Ex quo Deus Abraham semem illud promisit, & eiusdem Abraham
 caeterorūque cuiusque anima promissionis fide suscepit, extunc eadem mulier in vtero habere, id est,
 partum esse coepit. Et clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat. Mulieres quoque corporum
 parus ediderunt, & partu doloies illos expertae sunt, benevolentiam quum veraciter veritas
Apocal. 12. dicat. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius, &c. Sic profecto quae cunq; anima
 verbum Dei, verbum Deum, Christum Iesum filium Dei diligit, & in Christo pie volens vivere,
Iohan. 12. persecutionem parit, bene sentit id quod dicitur de muliere illa. Quia clamabat parturiens, &
Apoc. 12. cruciatur ut pariat. Nos coepit persequentes, victorie verbi Dei magna & praeciosa insignia in
 eo maxime continemus, quod superatis euctis draconis capitibus, filius mulieris masculus ra-
 ptus est ad Deum, & ad thronum eius, gentes omnes virga ferrea rectorus.

Quando primum coepit parturire, clamare, cruciari ut pareret.

CAPVT XII.

Exod. 2. **Q**vando (sicut iam dictum est) surrexit rex novus super Aegyptu, qui ignorabat Ioseph,
 & populum filiorum Israel crescentem assilgere coepit, & masculos occidi, vel in aqua nec-
 cari iussit, pro hoc invidens, quia crescebant & multiplicabantur, tunc in mulier illa in vtero
Exod. 2. habens, clamare coepit, quia videlicet tunc erigebat se primum caput draconis tam in illo rege,
 quam in eo qui mortuo illo successit. Tunc namque ingemisceret filii Israel propter opera vociferati
Vociferati sunt, ascenditque clamor eorum ad dominu pro openibus & auditu genitū eorum. Et omnes quidem
sunt, quid. vociferati sunt, sed non omnes vociferanti sententiam habuerunt, id est, non omnes vociferando
 corporum pariter & animarū suarum liberatores, quia ad patres ipsorum reponitū fuerat, quae
 rere vel desiderare scierunt. Nam ferē omnes de corporū sola salute solliciti, curā vel sollicitu-
 dine habere nescierunt de animabus suis. Hinc animaduertendū est, multū profusū mulieri,
 quod primum caput draconis contra se stare videt, quia videlicet illo periculo commoita se in
 vtero habere recognouit, & in partu sui felicitate sperare didicit. Nam si tranquillitas tempor-
 ris in Aegypto illi arrisisset, malē secuta iacuisset in medio fornicationū idololatris. De quibus
Exod. 23. per prophetam parabolice dictū est. Filii hominis, duae mulieres filiae matris vnius fuerunt, &
Vexatio in fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt, vbi subacta sunt vbera earū &
relleū dar fractae sunt mammae pubertatis earū. Bene igitur, quod saltem vexatio in tellectū daret auditū
 ut quam-

vt quamuis paucitamen nonnulli suspirarent & operarent iam semen illud quod Deus Abraham repromissit. Nam primus Moyses tunc ad Dominum dixit. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Sentiebat namque nihil per se vel per alium posse ad perfectum adduci, nisi venire ipse qui mittendus erat, de quo pater Iacob in benedictionibus Iudae. Non auferetur, inquit, scriptum de Iuda, &c. & hoc non sine magni desiderij clamore dixit, quippe qui & alibi tacito ore clamasse legitur, domino dicente. Quid clamas ad me? Clamabat igitur mulier id est, quae sic inieplebat esse ecclesia, quae signat mulier, & cruciabatur vt pareret, nonnulli sibi temporali liberatione corporum desiderantibus a diuinitate promissum patribus, liberatore animarum pariter & corporum.

Genes. 22.
Exod. 4.
Genes. 49.

Quod agnus quem immolabant filij Israel, ubi fuerit typus incarnandi, contra Pharaonem rex Aegypti caput primum serpentis.

CAPVT XIII.

SED iratus, inquit, dominus in Moysen. Perge, Aaron frater tuus egredietur in occursum tuum, & ostendam vobis quid ageat debeat. In hoc ipso dominum iubilatum dixit, quod Christum suum distulit, & non statim misit qui auerteret iram, quae propter Adae peccatum accidit. Veruntamen non omnino illum exauditum reliquit, ita videlicet, etsi ipsum quem missurus erat, pro quo (sicut iam dictum est) suspirans dixit Moyses. Obsecro domine, mitte quem missurus es, Hoc intendens Baptista Iohannes, qui ante illum missus est, ubi vidit eum ambulantem, dixit. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Contra ille Pharaon, qui tunc erat rex Aegypti, signum draconis iam dicti, signum & similitudinem gerebat diaboli, hoc innuus dicit in eum per prophetam spiritus Dei. Leoni gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari, &c. In illa similitudine sui, in illa immolatione agni, qualiter pugnaverit verbum Dei, qualiter illud primum draconis, id est, Aegypti regnum vicem atque conuerterit, quis nescit? Deiecit se a capite illud contra mulierem, vt omnem iram feminis tolleret expectationem, aboleret Dei nomen, perderet promissionis fidem, deglutiret futuri regni spem. Contra per Moysen vt verbum Dei suum in verbo Dei, Moyses multis caput illud plagis percutiebat. Dimittite inquit populum vt sacrificet michi in deserto, At ille videlicet Pharaon, non solum non dimisit populum, verum etiam irridens atque dicens. Vacant orio, & idcirco vociferantur dicentes. Eamus & sacrificemus domino, amplius oppressit eos operibus, in tantum vt dicerent Moyse & Aaron. Fortiter fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & praebuistis ei gladium vt occideret nos.

Exod. 4.
Exod. 12.
Agnus paschalis, signum virtutis Christi.
Exod. 4.
Iohes. 1.
Exod. 12.

Quod omnipotens verbum Dei percussit primogenita Aegypti.

CAPVT XIII.

Quid multa, post ranas & cinices, post muleas & locustas, quibus illud caput draconis extimulatum atque corrosio fuerat, post vesicas turgentes, & grandines igne permixtas, quibus & zuleratum atque grandinatam ingenuerat, cum neque istis neque ceteris plagis adhuc cederet exterminium primogenitorum, victorem asseruit sermo Dei. Et cum praedicta immolatione agni mystici. Dum enim (inquit sapientia) quietum silentium erent omnia, & nox in suo decursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exiliens de caelo à regalibus sedibus, durus debellatur in medium exterminium terram profulsit, gladium acutus infimularum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & usque ad caelum attingebat stans in terra. Hoc illa scriptura de illo noctis medio dixit, quando percussit omne primogenitum in terra Aegypti à primogenito Pharaonis, qui sedebat in folio eius, usque ad primogenitum caprae quae erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum. Surrexitque Pharaon nocte, & omnes serui eius, cunctaque Aegyptus, & ortus est clamor magnus in Aegypto. Neque enim dominus erat in qua non iaceret mortuus. Cum igitur & ista scriptura prior dixerit, factum est in noctis medio, percussit dominus omne primogenitum in terra Aegypti, & ista sequens dicat. Dum nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, & cetera. Non dubium quin dominus qui percussit ista primogenita Aegypti, propria sit persona verbi Dei, filij Dei. Verbi omnipotentis, filij victoriosi. Vnde vigilanter animaduertendum, quod cum dixerit: Tribuisti dominus percussit Aegyptios, cumque viderit sanguinem in superliminari & in vitroque poste, transcendit osium, & non timet percussorem ingredi, continuo iubilauit. Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in aeternum. Quid enim est praesenti loco dicere, Custodi tibi verbum istud legitimum, nisi ac si dicat, custodi tibi dominum istum usque in aeternum. (Verbum namque istud, omnipotens sermo iste, dominus est, vti iam dictum est, quem custodire oportet usque in aeternum) potius quam illius agni immolandi ritum, qui profecto permanere non debuit vt custodiri usque in aeternum, sed tantum usque ad illam plenitudinem temporis, quo incarnandum erat verbum istud, custodiendum usque in aeternum.

Sapient. 18.
Exod. 12.
Sapient. 18.
Exod. 12.
Custodire verbum legitimum.

Quid

Quod de eodem verbo dictum sit, Exultavit ut gigas ad currendam viam.

CAPVT XV.

- Sapient. 18.** **I**am descripto eius præstata diligentius consideranda est, Omnipotens, inquit, sermo tuus domine, exiliens de caelo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediâ exterminii terram profiliuit, gladius acutus, insimilatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad coeli attingebat stans in terra. Nonne magnum & fortem in his verbis, gigantem agnoscis? gigantem illum, de quo Psalmista canit, Exultavit ut gigas ad currendam viam suam, à summo caelo egressio eius? Quis enim alius gigas per incarnationem de caelo descendit, & superato mortis imperio, cum victoria in caelum ascendit? quod Psalmista propheticè spiritu cecinit. Nisi omnipotens sermo tuus domine, qui tunc de caelo à regalibus sedibus, durus debellator profiliuit in terram, & vsq; ad coelum pertingebat in terra ilans? Magnus vixq; gigas, qui stans in terra, vsque ad caelum pertingebat, quod Psalmista dixit de futuro propheta. A summo caelo egressio eius, & occursum eius vsque ad summum caelum. Et quod sapiens ille dixit de præterito memorans, Exiliens de caelo à regalibus sedibus in terram profiliuit, & vsq; ad caelum attingebat stans in terra. Eandem vnus eiusdemq; qui & incarnatus venturus erat in mundum, & nondum incarnatus venerat super Aegyptum, velocitate pariter & magnitudinem gigantem, magnificè prædicant. Verùm quia præsentis operis susceptum vel propositum noui est, eiusmodi mysteria perquirere, sed bellorum verbi Dei quandam velut historiam ceterè, hoc nunc in laudem victoriæ eius breuiter dicendum, quia dignum se fecit iste omnipotens sermo domini, quod tunc de caelo à regalibus sedibus taliter exaliuit, quod durus debellator gladiusq; acutus in mediâ exterminii terram profiliuit. & stans omnia morte repleuit, videlicet ita, vt non esset domus in qua non iaceret mortuus à primogenito Pharaonis, qui sedebat in folio eius, vsque ad primogenitum captiuae quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.

Idem verbum Dei Aegyptijs fuisse gladium acutum, filijs autem Israel agnuntem & mansuetum.

CAP. XVI.

- M**irabile vtiq; fecit inter domos Aegyptiorum & domos Israel vno eodemq; tempore, vna eademq; nocte. Illic id est in domibus Aegyptiorum tanquam durus bellator erat, tanquam gladius acutus sententiam vibrabat. In domibus autem filiorum Israël mitis se & humilem natura esse signabat. Per agnum, simplex & mansuetum animal, quod immolari iussuratur. Deus namq; mitis & humilis est, neq; apud nos talis didicit esse filius Dei, ex quo carnem nostram assumpsit, vt diceret, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, sed talis erat priusquam caelum & terra fierent, natura, propria, non cuiusquâ imitatione. Inter nos istud non discere venit, sed docere. Peccantium impietas rebellando hoc meretur, quod talis esse videtur, vt de illo tempore dictum est. Durus debellator & gladius acutus, videlicet quorum cor durum in anse rudine & patientia eius abutitur, vt ille Pharaos durus & superbus. Ille enim vbi primùm audiuit. Hæc dicit dominus Deus Israel, dimitte populum meum vt factificet michi in deserto. **Exod. 5.** Quis est dominus, ait, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? nescio dominum, & Israël nõ dimittam. Ita incipiens, magisq; ac magis cor suum indurans & aggrauans, hoc emeruit, vt ille mitis & humilis contineret mansuetudinem suam, & ostenderet in eum fortitudinem suam. Veruntamen neq; ipsum, neq; Aegyptios ceteros durus iste debellator debellauit, per semetipsum primogenita percussendo, sed percussori, videlicet angelo malo, potestatem dedit. De quo dixit ipse ad Moysen & Aaron. Cuncti viderit sanguinem in superliminari, & in vitroque poste, transcendet ostium, & non iniet percussorem ingredi domos vestras & incidere. Et Psalmista cum dixisset, Misit in eos iram indignationis suæ, &c. addidit continendâ immolatione per angelos malos. Vita namq; est iste omnipotens sermo, & mortis pœnitentiæ, quæ peccatorum est, in te amaritudinem non habet, sed ministros eiusdem mortis malos angelos in potestate habet, quos idcirco percutere iussit permissit, quia peccatores accusante culpa, iustitia vltiue non sunt.

Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint.

CAPVT XVII.

- E**T quid iustus, quid in ordine iustitiæ pulchrius, quam vt talium primogenita interficeretur? Primogenitum namq; domini, Pharaos & Aegyptij penitus auferre volebant, & idcirco iusta vice, pulchro ordine in exterminio primogenitorum plagam receperunt extremam, sicut apud ipsum dominum prædictum fuerat atq; præordinatum. Dixeratq; dominus ad Moysen, dum mitteret eum ad Pharaonem. Dices ad eum, Hæc dicit dominus, filius meus primogenitus Israel, dixi tibi. Dimitte filium meum vt seruiat michi, & nobis dimittere eum, ecce ergo interficiam filium tuum primogenitum. Claret ordo iustitiæ in eo quod eius interfecit primogenitum, qui primogenitum domini nolens dimittere. Vndè autè populus ille primogenitus domini

domini aut filius: Nunquid Deus illū genuerat? aut ante illum populum siue hominem, quem appellauit Israel, nullū a seculo electum, vel gratiæ suæ filium habuerat. Equidem primogenitus aliquo modo potuit populus ille dici, videlicet respectu gentis populi, quem postea regerantur erat per euangelium Christi filij sui vniuersi. Verumtamen nihilominus causa cognoscenda est, cur ille populus tali in tempore filius dictus sit primogenitus, videlicet quia ceteris de populo suo illo erat assumpturus idem Dei filius, verē primogenitus, verē vniuersus. Agebat hoc insisterē diabolus & intendebat, ne populus ille permaneret, vnde natus erat ille filius vniuersus & primogenitus in multis fratribus. Et idcirco quicquid in eūdem populum agebat per Pharaonem & seruos eius, in illum filium rectē refertur, cuius origine carnis prædicere festinabat, ne nasceretur. Non igitur leuē aut paruam ob causam primogenita cæsa sunt. Quod si quaeras, cur etiam primogenita cæsa sunt iumentorum? Ad hoc breuiter dicendum, quia per vim retinebat Pharaon iumenta vel armenta eorum. Cum enim diceret Moses, Hostias quoque & holocausta dabis nobis quæ offeramus domino Deo nostro, tunc tibi greges pergant nobiscum. Itemque dicente illo. Cum paruuli nostri & senibus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & armentis. Recede (ait) à me, & eoue ne vltra videas faciem meam. Si atque electi sunt de conspectu Pharaonis.

Quam ob causam isem post eadem primogenitorum, omnes Aegyptij aquis operi fuerint.

CAP. XVIII.

PLaga ista, id est, morte primogenitorum, caput illud coneritum & euictum est, ita ut molia loqueretur, & diceret. Surgite & egredimini, ite & immolate domino, sicut dicitis, & ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Sic locutus est recenti dolore adhuc faucibus, sed postmodum cum dimisisset populum, cum nunciaretur ei quod fugisset populum, & respirauit inuidia rediuisa, intumuit superbia, & cunctis curribus cum omni exercitu abeuntem Israel vsque in mare persequabatur, non tam vt illum ad seruendum sibi retineret, quàm vt omnino interficeret. Dixit enim inimicus, ait in canticō Moses, Persequar & comprehendam, diuidam spolia, & implebitur anima mea. Euaginato gladio meo, interficiet eos manus mea. Idcirco sicut dum primogenitus domini populum dimittere nollet, iuste primogenitum filium suum perdidit, ita nimirum iusto iudicio, dum omnes interficere cupit, ipse verā vice cum omnibus suis perit, cooperatus aquit, & ne vnus quidem superfuisset ex eis. Ita primum draconis caput videtur verbum Dei, per figuratiuum sacramentum futuræ suæ carnis siue passionis, id est, per spertinam immolationem agni. & mulier illa quæ in vtero habens clamabat, exultauit, id est, gens illa Christum quandoque paritura, præcentore Mose, canticum gloriæ domino cantauit. Vnde & sapientia dicit. Inimicos eorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, & decantauerunt. Domine nomen sanctum tuum, & victicem manum tuam laudauerunt pariter.

Hæc omnia Abrahæ à Deo prædicta fuisse, & quod filij Israel Aegyptios iusti spoliarent.

CAPVT XIX.

NONNE hoc est iustum & verum verbum, quod dictum fuerat ad Abraham patrem ipsorum? Scito, ait, prænoscentis quod peregrinum futurum sit semen tuum, in terra non sua, & subsistent eos seruituti, & assilgent annis quadringentis, statimque subiunxit. Verumtamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur cum magna substantia. Perpulchrum & expectatione dignum est, quod iste omnipotens sermo taliter exiliens de cælo à regalibus sedibus, vt supra memoratum est, gladius acutus, & durus rebellator, non solum illic, verumetiam in omnibus quæcumque debellat aut percutit, iudicio pugnat, iudicio vincit, nullumque omnino absque iudicio percutit, quia summus est iudex, imò quia iudicium est, quia veritas iudicij est. Vnde non noua assertionem, sed antiqua veritate in Apocalypsi de hoc dictum est. Qui sedebat super equum album, scilicet de hoc ipso verbo habere corpus immaculatum, quia vocabatur fidelis & verax, & iustitia iudicat & pugnat. Quod si iudicij vel iustitia iudicij quæritur, de hoc quoque quod iusti tulerunt spolia impiorum, quod cum substantia magna egressi sunt, spoliaueruntque Aegyptum, iubente ipso, vt postulare vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa aurea & argentea. Si, inquam, de hoc ratio quaeritur, qua cum iudicio factum esse probetur, sententia in promptu est iusta & nota, quia dignus est operarius mercede sua. Operarios autem Aegyptiorum, filios Israel fuisse quis nesciat? Præposuerat namque illis Pharaon magistros operum, vt assilgerent eos oneribus, ædificaueruntque illi vrbes tabernaculorum Pharon & Ramesses. Qualem pro illis operibus, vel inter illa opera tanti operarij mercedem receperunt nullam vti que mercedem bonam, sed e contrario poenam amaram, sicut scriptum est. Oderantque filios Israel Aegyptij, & affligebant eos illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris, luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus

D

premebantur

premebantur. Mercedem igitur quam illi iniusti, iniuste detinuerunt, isti iusti viderunt, & colendo spolia impiorum, iniustitiam argui non possunt, verbo ipso, quod Deus est fidelis & verax qui (vt iam dictum est) iustitia iudicat & pugnat contra gentem illam, cui seruerant) iudicant cum iustitia, vt egredierentur cum magna substantia.

Eundem esse draconem, & Behemoth, eumq; a solo verbo Vinci, vt multiplicet preces, & mollia loquatur.

CAPVT. XX.

- Behemoth** **P**atrata hac victoria, & victorici veritate verbi Dei, super illud primū caput draconis completa, sub eisdem temporibus, idem dominus dicebat ad beatum Iob, de eodem dracone quem Behemoth nuncupabat, qui in illo Pharaone victus est, per quem verbum promissionis eius impugnauerat. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Item, qui fecit eum, applicabit gladium eius. Nimium decebat eum, vt iam sic loqueretur, quia iam fecerat in illud primum, & facturus erat in cetera capita, vt vnumquodq; sibi mollia loqueretur. Nempis quicorde indurato, dura locutus fuerat, dicendo. Quis est dominus vt audiam vocem eius? Nescio dominum, & Israel non dimittam, & his similia, tandem humilitatis sic vulneratus, idem superbus postquam semel & iterum false dixit. Peccavi etiam nunc, orate dominum, peccavi, sed dimitte etiam hac vice peccatum meum, vt iam non valens ultra salire. Surgite, egredimini (inquit) & abeuntes benedicite mihi. In mari quoque positus fracta duritia mollissimè dixit. Fugiamus Israelem, dominus enim pugnat pro eis contra nos. Similiter de ceteris capitibus draconis, id est, de regnis, quæ pugnaverunt, vel per quæ draco ipse pugnavit contra verbum Dei. Iam hic breuiter dicendum est, quia iungula suæ temporibus & locis, post multam superbiam atque duritiam multiplicauerit præces, & locuti sunt mollia. Nam & Babylonij regni caput Nabuchodonosor, postquam ex hominibus abiectus est, & foenum vt bos comedit. Leuauit (inquit) oculos meos ad caelum, & altissimum benedixi, &c. Sic & Aman caput superbiæ regni Persici, cum vniuersum genus Iudeorum se iam delere putaret, tandem multiplicauit preces, & mollia locutus est in tantum, vt corruerit super lectulum pro anima sua rogans reginam Hester. Similiter de ceteris ex permixta reperietur in suis locis, quia veritates de agitatore illorum dracone diabolo dictum sit. Nunquid multiplicabit ad te preces, & loquetur tibi mollia? simulq; illud: Quis fecit eum, applicabit gladium eius, vt videlicet frusteretur conatus gladij eius, quemadmodum huius primi, qui cum dixisset: Euauginabo gladium meum, interliciet eos manus mea, suffocantibus aquis præpeditus est, vt gladium suum explicare non posset de vagina sua.

Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem & gloriam nominis sui, vt faceret eam excelsiorem cunctis populis.

CAPVT. XXI.

- V**erè magnum & laudabile victorici verbi Dei spectaculum, si ritè perpendas pugnantis siue duri debellatoris huius intentionem atq; propositum. Quid enim intendebat? Quid in proposito habebat, quando primum illud draconis caput omnipotens sermo tuus domine, de caelo i regalibus sedibus exiliens debellabat? qualiter belli siue victorici suæ fructum quærebatur? Hoc licet serè omnes nouerimus, tamen ex ipsius sacre scripturæ oraculo audire præsentis loco amplius delectamur, cum præmississet Moyses ad Israel. Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta eius, subiunxit intentionis summam. Vt faciat (inquit) te excelsiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem & nomen & gloriam suam. Quid hac intentione benignus, dulcius, amabilis? Populum numero exiguum, feruitute guerrarum, populis omnibus viliorem atq; contemptibiliorem, superbissimum famulantem, & in ipso famulatu inter opera dura luti & lateris assilgentibus, atque illudentibus Aegyptijis expositum, ita consolari intendebat, vt cunctis gentibus facere proponeret excelsiorem, & hoc intendens atq; dicens. Videns vidi afflictionem populi mei in Aegypto. Ad liberandum illum descendit, & hoc tam grande certamen suscepit. Quæ autem illa celsitudo sit, vel in quo populum illum cunctis populis excelsiorem facere voluerit, & fecerit, a postolicis enunciamus verbis, quia ipsorum est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissio, quorum pater, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus Deus in secula, amen. Num parua hæc celsitudo est? Et in alio loco, cum per cunctis aratus fuisset. Quid ergo amplius est Iudæo, aut quæ vtilitas circuncisionis statim? Ipse respondit. Multum per omnem modum. Primum, quia credita sunt illis eloquia Dei. Tanta celsitudine excellens facere illi dignatus populi præ cunctis populis. Quomodo vel quando illi eloquia sua credidit? Die quinquagesimo ascende ad me in montem, ait ad Moysen, & esto sibi daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas Iudæos Israel. Tanto ac tali studio Deus illis eloquia sua credidit, vt eloquiorum quoq; signa, scilicet literas traderet Moysi, dando illi tabulas scriptas digito Dei.

Populo Israel non solum commissa, Verumetiam scripta fuisse eloquia Dei idq; digito ipsius.

CAPVT XXII

Quia denique alius, nisi ipse Deus signorum huiusmodi, scilicet litterarum, author vel inuentor existimabitur: Sic namq; Moyses ipse testatur. Daboq; tibi (ait dominus) duas tabulas lapideas, legemq; ac mandata quae scripti. Legem cum dicit, subiungendo ac mandata, non vtiq; caeremoniarum, sed legem decem praeceptorum vult intelligi, & rursus scriptus est. Et reuerfus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu scriptas vtraque parte, & factis opere Dei. Scriptura quoq; Dei sculpta erat in tabulis, & in Deuteronomio digestus rursus decem mandatis. Haec (inquit) verba locutus est dominus, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi. Item, de tabulis secundis, quas fecit, prioribus factis. Cunctis dolosem (inquit) duas tabulas lapideas inftar priorum, ascendi in montem habens eas in manibus, & scripsit in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem. Itē in Exodo. Dedit quoq; Moyli (completis huiusmodi sermonibus in monte) duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digito Dei, ac deinceps. Praecidit tibi duas tabulas lapideas inftar priorum, & scribam super eas verba quae habuerunt tabulae quas fregisti. Quorsum ita tot testimonia? Videlicet vt liquidum constet, quod qui huiusmodi rationem & vocem suae linguam ad loquendum dedit, idem ipse Deus literas, id est, ipsas elementorum figuras primus per semetipsum conscripsit, & ei qui primus ex omnibus hominibus scribere meruit, scilicet Moyli scriptas tradidit. Necdum quippe vel ipse Moyses haequa scripserat, quando dixit ei. Ascende ad me in montem, & ero tibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legē ac mandata quae scripti. Equidem Graecis Cathamus, quo tempore dux Othoniel filij Israel praerax. Et Latinas literas tradidit Carmentis, quo tempore populum Israel iudicabat Iair. Sed hoc fieri potuit humana industria per imitationē scripturae prioris & diuini operis, vt iam non esset impossibile fieri in alia lingua, quod homini per semetipsum Deus ostenderit in vna, scilicet Hebraica.

Nihil vtilius inueryo litterarum ad cognitionem Dei creatoris esse.

CAPVT XXIII.

Notandum itaq; quod inter cuncta opera manuum hominum hoc vnum opus est, quod non habet homo ex artificio opificis Dei, & de cunctis operibus Dei, quae multa sunt, hoc vni opus est, quod homini manu sua iussu operari. Nam & in tabulis opere suo, scripturam suam scripsit, & homini in libro scribere iussit. Exempli gratia. Scribe hoc (inquit) ob monumentum in libro, & trade aurlibus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub caelo. Nunquid hoc tantum illi scribere iussit, quod Amalech principium gentium, id est, prius ex omnibus generibus venisset, & pugnaisset contra Israel, & idcirco memoria eius delenda esset? Imo amplius illud consistat, & dignē sciendum est, quod iusserit illi scribere. In principio creauit Deus caelum & terram, quamuis non sit praemissum, dixit dominus ad Moysen. Scribe hoc in principio. In principio creauit Deus caeli & terram, quod si vtilitatem huius operis, scilicet manu scribendi recte perpendis, profecto sateris dicere vei decessisse Deum maiestatis, quod figurat huiusmodi scilicet litterarū nō alius quā ipse primus author extitit. Quid enim est in omni mundo, in vniuersa multitudine rerū, vel signorū visibilium, quod humanae menti ad cognoscendū creatorē suum, tam efficax, tam vtile, tamq; certū praebat adiumentū? Nunquid ordo coeli, solis, & lunae, stellarum, quae omnia pulchra sunt, & creatricis omnipotentiae quaedam signa sunt, quae ita vt haec, verborū signa, sensus nostros instrunt aut instruere possunt. Haec signa de praeterito narrant, de praesenti demonstrant, de futuro seculo annuntiant, & quod vniuersum est, creatoris non solū omnipotentiam asseuerant, verumetiam voluntatem nobis inuolunt, & quorū volumus, Deus nobiscum per haec signa loquitur. Dignum igitur opus, quod ipse Deus operatus esse credatur, sicut manifestē scriptura testatur. Quia (sicut iam dictum est) prior ipse scripsit in tabulis opere suo, digito suo, vtiq; modo ineffabili, & deinde homini scribere iussit.

Sicuti priores duae tabulae Moysi fractae sunt, ita & litterarum characteres sub Esdrae mutatas fuisse arbitramur.

CAP. XXIIII.

Vnt autem litterae apud eosdem scilicet Hebraeos numero viginti duae, & characteres quidem simmutati sunt, quia certum est, Esdrā scribam, legisq; doctōrē post captam Hierosolimā, & in sauratione in templi sub Zorobabel a lias reperisse figuras, sed lono eodem permanente. Quod verō mirum si elementorum figuras, quas ipse Deus tradiderat, per prophetam Esdrā immutari vovuit, quem ipsam esse Malachiam accipimus, qui in ordine duodecim prophetarum est nouissimus, cum ipsas quoque tabulas, in quibus scriptura Dei litterae sculptae fuerant, quas nimirum non Moyses praecidit, sed Moysi ipse dedit, frangi placuerit, & atias Moyses ipse fecerit, quamuis nec in illis scripserit, dicente domino ad eum. Praecidit tibi duas tabulas lapideas inftar priorum, & scribam super eas verba, quae habuerint tabulae quas fregisti. Nam

D ij de prior

Antor b-

terarum

Deni.

Exod. 24.

Exod. 32.

Deni. 5.

Deni. 30.

Exod. 32.

Exod. 34.

Inueneres

litterarum.

Exod. 24.

Exod. 17.

Gen. 1.

Litterarum

utilitas.

Littera a-

pad Hebra-

as quot.

Esdras idē

qui Mala-

chias.

Exod. 39.

de prioribus tabulis, quòd non Moyſes illas præciderit, ſed dominus ipſe & ſcripſerit, & illi dedit, manifeſta eſt authoritas ſcripturæ, quæ dicit. Dixit autem dominus ad Moyſen. Aſcende ad me in monte, & ſto tibi, daboq; tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripli. Itè alio loco. Deditq; Moyſi completis huiſcemodi ſermonibus in monte Sinai duas tabulas teſtimoni lapideas, ſcriptas digito Dei. Non ergo mirum, ſi in reſtauratione ciuitatis vel templi literas, quas digito Dei ſcripſit, per hominem immutari placuit, cum in cõſtructione tabernaculi quandoq; deſtruendi, tabulas quas ipſe Deus præparauerat, homo ſegerit, & alias iuſſu Dei præciderit, poruit in vitroque, ſcilicet & in alteratione tabularum, & in demutatione literarum eiudem rei eſſe portentum; Quia videlicet futurum erat, vt omnia quæ tunc inſtituit Deus nondum homo factus pertranſirent. Nam ecce vetera ſunt, & tranſierunt, & noua omnia faciendi erant, vt nunc facta ſunt quæ inſtituit idem Deus homo factus, ſacerdos in æternũ, de quo Apoſtolus. Chriſtus autem aſſumens pontifex futurorum bonorũ per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, & cætera.

Hebr. 9.

Dona eſſe Dei, quòd homo in verbo Dei poſſit meditari, deinde & loqui, demum & ſcribere, atque aliorum ſcripta legere.

CAP. XXV.

ECCE quim paruo auxilio, quantum Deus & verbum eius ſubuenit generi humano! Vt gignitur tantum, ſicut iam dictũ eſt, literæ ſunt. Ecce de impẽſis tam paruis, quim magnum conſtructum eſt ædificium: Primò ex ipſis poſitum eſt fundamentum ſcripturatum, id eſt, ſcripturæ illæ quæ canonicæ dicuntur, per ſpiritus ſanctum conditæ ſunt, & deinde quim multi ex omnatione & gente, maximeq; Græci & Latini, non pluribus vli literis ſuperaddiſtauerunt: Inde factum, vt in publicum conuenium noſtrũ habeamus aſcitum, & habere ſemper poſſimus Dei verbum. Eatenus homines pauci inſtrui fuerant hoc verbo, quorum noſiſmiſiunt, Abraham, Iſaac, & Iacob, ad quos ſiebat Dei verbum, non huiſmodi lætione, ſed occulta inſpiratione, & idcirco pauciſſimi verbum percipiebant, quia tali inſtructione non multi digni erant. Literæ datæ conſeſtim viam ſecerunt multitudinẽ ad præſeſtim verbum Dei. Ac per hoc rectè dixerim, quia literarum authorem ſiue inuentorem primum, non hominem quempiam, ſed ipſum Deum eſſe decuit, cuius hoc tertium eſt munus ad cognitionem valens verbi ſui, quòd homini literas dedit. Primum namq; eſt donum Dei, quòd homo vixote rationalis verbum illud poteſt meditari. Secundum, quòd ſolus ex cunctis annantibus lingua hæbens eloquentem, ipſam ſuam meditationem valet eloqui. Tertium, quòd cum literas didicerit manu ſcribere, & aliorum manu ſcripta cognoscere poteſt verbũ Dei, ſapientiam Dei. Viſibilibus ſignis ſub iſtis ſignis primum illi populo credita ſunt eloquia dei, & inſtruitus eſt de adoranda maiestate vnũs & ſolus veri dei; quòd vnus ipſe cuncta creauerit, cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, quòd hominem ad imaginem ſuam erauerit, quòd ad Abraham, ad Iſaac, & Iacob locutus ſit, & ſemen eorum in populum ſibi peculiarem elegerit, & ſub eodem ſignis leges eius accepit, quorum ſumma tota eſt in præceptis decalogi, quæ ipſe ſcripſit in tabulis, & ſub eiſdem ſignis carimonia eius, id eſt, ritum vel ordinem eadem decora-
criticandum ſuſcepit.

Literarũ
inuentor
Deus.

Sacramentum eccleſiæ, ſub ſacrarum ſuperficie literarum latentia, ſimilia eſſe theſauro abſcondito in agro.

CAP. XXVI.

Theſaurus
in
agro.
Ezech. 16.

QUANTUM ſapientie theſaurus ſub iſtis putas ſignis, id eſt, literis, eſſe abſconditus. Quæ explicare poteſt diuitias ſalutis, quas illa mulier ſupra memorata in illa prima viſoria, videlicet vbi victum eſt & conuictum primum caput draconis, accepit reconditas ſub iſtis literis. Hinc eſt enim quod apud Ezechielẽ dominus ad eandem mulierem dicit. Et egreſſus ſum pactum tecum, & facta eſt mihi, & laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo, & veſtiti te diſcoloribus, & calciaui te hyacinthino, & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus, & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & dedi in aurem ſuper os tuũ, & circulos in auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo, & ornata es auro & argento, & veſtita es byſſo, & polymiſto, & multis coloribus. Tanti namq; diuitiarũ ſplendidũ nominibus, quid, niſi ſacramenta eccleſiæ ſub illius ſacrarũ ſcripturæ groſſo velamine latentia, ſignificate putamus? Nam ſi eiũſdem prophetiæ textũ in præcedentibus ac ſequentibus attendas, numitum conſtat, dicta hæc eſſe de ſactę legũ inſtitutione, quam d. domino in manu Moyſi, imò in diſpoſitione angelorum, eccleſiæ primitiua tunc accepta, plenã cœleſtibus iactamentis. Quiſquis hæc attendit, profeſſo veram & cõgruam perſpiciẽ illam parabolã verbi incarnati dicentis: Simile eſt regnũ cœlorum theſauro abſcondito in agro, quẽ qui inuenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuerſa quæ habet, & emat agrũ illi. Si quidẽ in literaturã illã in ſuperficie quodammodo agnoſcibilis eſt. Sed in huiſmodi agro theſaurus abſconditus eſt ſapientie cœleſtis, theſaurus nobilis, quem qui inuenit,

Latet ſub
groſſo ve-
lamine ſa-
crarũ
tranſiã.
Matth. 13.

inuenit, id est, qui intelligit recte gratulatur, & veraciter domino dicit. Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Qui hoc inuenio delectati, vniuersa quae habebant, venderunt, & agrum huiusmodi emerunt, vt exonerati secularibus negotiis, vacare possent, & intendere vel mediari in illa lege domini, & necdum potuerunt, nec nū ex parte cognoscere poterunt, senserunt dominum, latentem illic in factis figuratiuis & dictis mysticis.

Hunc thesaurum ideo absconditum fuisse, ne paruuli quibus lacte opus erat, solidū cibum non ferre possent, & porci margaritas pedibus subiectas conculcarent.

CAPVT XXVII.

PLANē sic abscondendo thesaurum tanti precij, iam tunc ipse primus fecit, quod alibi docet, cum dicit. Nolite margaritas vestras mittere ante porcos, ne forte conculcant eas, & conuerstia carent vos. Item, Sapientia docet, paruuli non solidum cibum, sed lacte esse offerendum. Hoc (inquam) tunc ipse fecit, dum verbi sui thesaurum & margaritas secretorum coelestium taliter signauit, vt nec porci inuenire possent, nec paruuli pressi pondere deficerent. Profecto, si temporis illius statum respicias, homines aut contemptores erant nimis, aut simplices, praeter paucissimos quos spiritus propheticus, qui in Moysē amplior erat, consilijs sui conficijs habere dignatus est. Exempli gratia. Chore & Dathan, atq; Abyron, & ceteri proceres synagogae, qui contra dominum & contra Moysen steterunt subannantes atq; dicentes. Reuera induxisti nos in terram, quae fluit riuus lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum vinearum. Nonne porci erant, qui conculcarent obiectas sibi vdiuident margaritas regni caelorum? Idcirco valde notandum, quod cum sanctae scripturae intentio tota tendat ad regnum caelorum, serē nusquam in omni pentateucho vlla sit mentio de gloria eiusdem regni, vel combinatione gehennae ignis, verbis manifestis, praeter quod dictū est in cantico, Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. minae sunt ad deterrendum, ne peccet, de gladio, de fame, de pestilentia, de malis bestijs. Promissiones verò ad excitandum hominum studium, de agris, & de vineis, de oppidis, &ue villis, & ciuitatibus muratis, & ficcis & oliuetis, de terra fluente riuus lactis & mellis, quibus videlicet nominibus, & quae cumq; vulgo intelliguntur, leuiora sunt his quae à spiritu uerbis spiritualiter sentiuntur, sed multo efficacius animos continent attendentium vel expectantium, non illa quae non videntur, sed illa tantū, quae videntur. Profecto si manifestis proprijs iam tunc enuntiata fuisset de futuro seculo illa dulcedo vitae aeternae, & requies paradisi, quae sub nomine terrae intelligitur lacte & melle manantis, paruuli quidem, quibus lacte opus erat, tanquam solidum cibum fastidirent, superbi autem tanquam porci margaritas conculcarent.

Exemplis probatur, non expeditiusse, vt sacramenta scripturae aperiri verbis prodantur, donec opere compleantur.

CAP. XXVIII.

Quid de mysterio dicam tabernaculi mystici, quod sine dubio secundum exemplar caeleste dominus fieri iussit. Ait enim. Inspice, & lacte secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Si res ipsa, scilicet sacramenta incarnationis, passionis, & resurrectionis suae, quorum illa ex tropiaria luerunt, verbum ipsum palam tunc describi iussisset, quis portare potuisset? Vt de multis vnum exempli gratia proponā, illud quod in Deuteronio taliter dicitur. Et erit vita tua quasi pendens ante te, & non credes vitae tuae. Sipaulo manifestius dicta placuisset: Esaiam ferratum esse accipimus, quasi iusto & legitimo iudicio damnatum, eo quod dicitur. Vidi dominum sedentem super solum excelsum. Contrarius enim ipse domino in hoc dicto esse iudicatus est, quia de seipso dixit, Non enim videbit me homo, & viuet. Si ergo ille ab hominibus damnatus est, quia dixit: Vidi dominū sedentem? Quid fieret de Moysē. Si vbi dixit, erit vita tua pendens ante te, & non credes vitae tuae, ita manifestus dixisset. Crucifiges, & pendere facias dominum tuum ante te, & resurrexeris non credes eundem auctorem vitae. Laudabilis igitur providentia verbi, in eo quod per scripturam & mundo innotuit, & mundo sepe abscondit, taliter eandem scripturam contemperans, vt quasi liber signatus, carnales illius temporis oculos effugeret, & custodiretur venturus spiritualibus, quibus in suo tempore vtiliter aperiri posset. Custodibus sua statim mercedem qualem cupiebant lacte manu dedit, sicut scriptum est. Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius equirant. Atq; ita factum est, vt quae multis perique ipsorum imbelles existeret, at tamen pugnatis in militia verbi Dei, arma ferret, miroq; modo pugnatorū longē post futurorū praecutores atq; armigeri existerent. Hoc ipsum prauidens dominus, dicebat ad Moysen. Ferrū igitur eos pestilentia, atq; consums, te autē facia principē super gentē magnā, & fortioerem q̄ haec est. Deniq; & sinō statim factū est, Moysē interueniente, at nūc videmus impletum, quia percussus sunt iudaei, & super aliam gentem, scilicet super omnem sanctā ecclesiam Moysē princeps & magister reuelat a facie constitutus est.

FINIS LIBRI TERTII.

RVPERTI ABBATIS TVITI- ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER QVARTVS.

Quarum animalum septem illa capita draconis similia fuerint. C.A.P. I.

Apoc. 12.

E primò capite draconis, qui ante mulierè parituram stetit, vt cõ peperisset, deuoraret illũ eius, id est, de primo regno, quod cõtra verbũ Dei & promissã perfectionẽ excitauit, vt non perficeretur propositũ eius, iam dictũ est, quã liter triumphauerit verbũ Dei, verbũ Deus. Nunc iam de secundi capitis ex-
ciclo narratur, opportunũ esse arbitramur, vt quomodo sepiè capia sunt, & diuersas habent facies, singulas singulorũ capitum facies clara contemplatione discerneramus. Ecce ex scripturarum iudicio patet animaduertere licet, quia

Capita draconis.

Ezech. 35

Psal 104

2 Reg. 12

primũ caput simile erat draconi, secundũ simile erat vitulo, tertium simile leoni, quartum simile vriso, quintũ simile pardo, sextũ, ceteris dissimile belispi septimũ simile homini. Draconi namq; qui est in mari assimilatus es, ait dominus per Ezechielẽ super Pharaonẽ regẽ Aegypti. Nõ necesse est hoc longis probare documẽtis, cũ vbiq; in omnĩ ecclesia notũ sit, & celeberrimũ quòd Pharaõ ille carneus, populũ Dei ieruttu lubiciens, & per mare transeuntem persequens, atque submersus in mari cum curribus & equitibus suis, typos diaboli fuerit, cui post ieruttu peccatũ à populo cõfugiente ad Christũ a breunniatur cũ omnibus pompis suis. Id circo primũ illud caput rectè est simile draconi. De ceteris capitibus siue faciebus, ratio nihilominus in prõptu est, secundũ namq; capitis faciẽ, id est, Israeliticũ regnũ qualitatẽ, id circo similitẽ vitulo anima ducẽ tenemus, quia statim post exiũ de Aegypto caput vituli formauit idẽ populus, & adorauit illud. Et tunc quidẽ caput illud ad tempus repressum fuit, sed vbi egyptiõs opportunitas accessit, cõfessum eandẽ faciem duplicitẽ, id est, duos vitulos reformauit, regnũ illud scilicet à domo Dauid, & colendo atq; defendẽdo illos, præcones verbi Dei interfecit. Deinde tertius, quartus, quintus, atq; sextus capitis faes Daniel exprunt. Prima (inquit) quasi leona, quia videlicet regnũ Babylonieum secundum similitudinẽ leonæ, duobus malis abundauit, superbia videlicet, & luxuria. Alia bestia, scilicet regũ Mædonorũ atq; Persarum, similis aut vriso, scilicet propter crudelitatem Aman Agagitæ hostis Iudæorum. Bestia tertia, vel regnũ Mæcedonũ, quasi pardus inquit, nimirũ propter varietatẽ Græcorum, & sæuitiam Alexandrẽ magni, & Antiochi, qui in Iudæos impie defecit. Bestia quarta videlicet regnũ Romanorũ, non dicitur cui similes fuerit, quia regnũ illud magnitudine & fortitudine cunctis dissimile extitit, & cõtra idẽ verbi incarnati plus omnibus & terribilissimẽ tendit. Post illa duo superiora, & ista quatuor inferiora capita siue regna, septimũ futurum est caput, cuius facies similitẽ homini, scilicet regnum Antichristi, qui homo peccatũ, & filius erit perditionis. Nunc ordinẽ prosequamur.

Quòd facies secundi capitis, facies vituli fuerit, quem fecit Aarõ, & quomodo tunc mulier in vtero habens, clamauerit. C.A.P. II.

Exo. 32.

Nam. 14

Exo. 32.

Ibidem.

Ibidem.

Interea dum in monte cum Moysẽ dominus, vel cum domino Moyses loqueretur, Serpens antiquus primo capite exarmatus, iam aliud caput erigere properabat contra Deũ & verbũ eius. Videns namq; populus, qd moram faceret descendendi de monte Moyses, formauit & fecit vitulum consuetilem. Et loquunt (inquit) dii tui Israel. Item dixerunt alter ad alterum. Constatuimus nobis duce, & reuertamur in Aegyptum. Quis nisi diabolus serpens antiquus hoc machinatus est? Illud intendens, vt offensus Deus populi reatu, verbisq; suis ac promissionib; oblitus, à proposito suo auerteretur. Sed etiam ait mulier illa in vtero habens, videlicet Moyses, cuius anima eiusdem mulieris, scilicet ecclesie pars erat, clamante & orante dominũ Deũ iussũ, ac dicente, Cur domine irascitur furor tuus contra populũ tuũ? Recordare Abrahã, & Isaac, & Israel ieruorũ tuorũ, quibus iurasti per temetipsum dicẽs, Multiplicabo semẽ vestrũ, sicut stellas cœli. Hæc & cetera dicens, nimirũ vtiemẽter cupiebat, iustificari Deũ in sermõibus suis, & vincere victoria veritatis, & per virtutẽ huiusmodi intentionis donum dicẽs. Dimitte me, vt irascatur furor meus. Fortis homo tenere potuit, quia reuera fortis est, & apud Deum, & apud homines quicunq; verbi Dei sidus auctor est, id est, qui optat sicut Dauid, vt Deus in sermonibus suis iustificetur, & vincat cũ iudicatur. Itaq; (sicut à supra dictũ est) cuius secundi capitis similitẽ vitulo extitit, sed tunc gladiũ caput illud habere non potuit, quia non sibi duceem constituerit; imò statim ducẽ suũ vindicemq; contra vitulũ suũ, Deũ suũ experti sunt, quã fortè haberet iustitiz zelum, cũ esset inimicissimus omnĩ hominũ. Ille namq; iratus valde, proiecit de manu tabularũ atque confractis, vituloque combusto & conrito vsq; ad puluerem. Si quis est dominus, ait,

ait, fungatur mihi. Congregatisque ad eum omnes filii Leui. Ponat (inquit) vir gladium super focum suum, & occidat vniquisque fratrem & amicum & proximum suum.

Quod idem caput sublatum ad rēpus. sub Ieroboam denuo erectum sit. CAP. III.

ET tunc quidem ex oculis sublata est capti illud draconis, scilicet vitulus, sed ex animo populi nunquam penitus fuit amotus. eiusmodi Deus semper erat illis in appetitu, sed lub Ieuei iudicibus prohibebantur, vsque ad tempus Roboam filii Salomonis filii Dauid. Illo succedente patri, scilicet sunt decē tribus à domo Dauid, & iecerunt sibi regem Ieroboam, qui ex cogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, posuitque vnum in Bethel, & alterum in Dan. Dixitque idiplum, quod ihu Ieroboam for maro (vt iam dictū est) vitulo in deserto, dixerat, Ecce dicit ihu Ieroboam, qui duxerunt te de terra Aegypti. Tunc toto conamine erexit se contra mulierem secundum caput draconis, habens (vt iam dictum est) faciem vituli. Coepit enim vti gladiis, & interficere & persequi maxime prophetas verbi domini. Eatenus, ex quo Pharaon treuerit, & nullus regum gladios habuit ad causam hanc, vt prohibere posset, Deo vero sacrificari, & annūciari verbum domini, quicquid interim egit auerendo populum à cultu Dei, non tanquam draco bellator, sed tanquam serpens deceptor egit, per eundem sexum populum decipiens, per quem & primum deceperat hominem sine vi. Duxerunt enim vxores filias eorum, ipsique filias suas eorum filijs tradiderunt & seruiebant diis eorum. Hinc itatus dominus tradebat eis in manus hostium, à quibus afflicti clamabant ad dominum. Dominus quoque flecebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & suscitabat eis iudices, & liberauit eos de caede vastantium. Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur & multo maiora faciebāt, sequens eis deca alienos, & seruientes eis, & adorantes illos. Inde serpens inermis exiit, nec tanquam draco bellare potuit, quia iudicem aut principem neminem ex omnibus possedit, cuius vi posset vti ad deterrendum illos à cultu domini, quinimo ferē omnes iudices strenuē gesserunt suis quique temporibus, alirigendo populum ad custodiam legis domini.

Quod per iudices dominus populum ab idololatria reprēserit, & ab hostibus defenderit, vincente per eos verbo Dei. CAP. IIIII.

E Crundem onanis victoria iudicum, profecti victoria verbi Dei est, quia videlicet non in multitudine exercitus, sed in verbo domini vicerunt, liberantes Israel ab oppressione hostium de Othoniel, qui primus illorum videlicet duodecim iudicum exiit, ita scriptum est. Fuitque in eo spiritus domini, & iudicauit Israel. Egredisusque est ad pugnam, & tradidit dominus in manus eius Chusan Rasathaim regem Syriae & oppressit eum. Post illum serudus Alud, qui liberauit Israel de manu Moab, dum perreuerat regem Eglon. Verbum, inquit, domini habeo ad te. Statimque dictum eius, quod tecum haberet verbum domini, verū esse res ipsa probauit, quia videlicet victus & humiliatus est Moab die illo sub manu Alud, & terra quiete. Post illum, Samgar defendit Israel. Proculdubio non virtute humana, sed virtute eiusdem verbi, Cuius rei testimoniū illud est in signe, quod percussit de Philistum sexcentos viros vomere. Deinde Barath dum pergit ad pugnam contra Sifarā principem exercitus laban regis Chanaan, dixit ad eum propheta Delbora. In hac vice tibi victoria non reputabitur, quin in manu mulieris tradetur Sifara, quod & factum est. Nam Iahel vxor Abreineis percussit eum capite, quarens vulnere locū, & tempus valde perforans. De Gedeon quis nesciat, quod victoria, qua Madian & Amalech, exterisque orientalium nationum vicit, victoria fuerit verbi Dei. Cum trecentis viris ad pugnam iuit, tenentibus in sinistris manibus lampades, & in dexteris sonantes tubas, illisq; conclamantibus, gladius domini gladius Gedeonis, stantibus singulis in loco suo, immisit dominus gladium in omnibus castris, & mutua se caede trucebant. Nimirū eiusmodi bellum & victoria non hominis, sed Dei est. De Iephre nō sic elucet, quod pugnauerit in eo verbum domini abique robore militari, excepto quod de illo scriptū est. Factus est ergo super Iephre spiritus domini & eireuens Galaad, & Manasse votum vouit domino, transtulitque ad Ilios Animon, tradiditque dominus eos in manus eius. De Sampson nulla est dubitatio, quin fortitudo eius, verbum ipsum fuerit, cuius ventus in hunc mundum per incarnationis mysteriū, mysteria praeclarissima praeclaris gestis figurauit.

Iudices non nisi clamante ad dominum populo suscitatos.

CAP. V.

Iudices illi non in silentio, sed clamore populi praeunte, suscitati sunt à domino, vt libera- rent filios Israel de vastantium manibus. Quid horum magis venerandum est, quid amplius potentiam vel sapientiam commendat verbi Dei ad victoriam tradentis. Illud ne, quod tradidit eos in manus hostium, vt clamarent, an quod clamantibus iudices suscitauit, quia eos liberaret. Nimirū in vtroque omnipotēis sermo tuus domine tanquam durus bellator decreta bat, vt nō vacillē reuerteretur ad te, qui salutem generis humani in iplo propolueras, & hoc Abrahæ promiseras. Maxime autē in hoc dirigebat salutis eiusdem cursum, quod tradebat Israel in manus hostium. Vexato namque auditui dabat intellectu, vt sapē dicta mulier aduertitibus rōmonita,

D. Iij. recogit.

2. Reg. 12.

Exo. 32.

Iudic. 3.

Iudic. 2.

Iudic. 3.

Abud.

Ibidem.

Samgar.

Barath.

Iudic. 4.

Gedeon.

Iudic. 7.

Iephre.

Iudic. 12.

Sampson.

Iudic. 15.

Boni primi

pes a domi-

no dantur.

Sapient. 18.

recogitaret, & memor fieret qualem in vtero haberet conceptum, & quam necessarium sibi foret, vt conceptus ille perveniret ad partum. Quid enim clamasse arbitratur iuenculam illum temporis vel ætatis Ecclesiam? Quoties illud legimus vel audimus, Clamaverit filius Israel ad dominum, qui suscitavit eis salvatorem, & liberauit eos. Profectio nō vanē illud nonnullos clamasse & clamado postulasse intelligimus, vt iam veniret iste saluator, qui Abraham fuerat promissus, & per Moysem designatur, quali ligno foret cognoscendus. Prophetam (inquit) de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus Deus tuus, & cetera. Nunquid enim, quia solus Moses illum in clamasse manifestē legimus, nullus, vel eodem, vel sequenti tempore eundem in clamasse putabitur et Moses vtiq; cum in Aegypto ad Pharaonem mitteretur, potius illum iam miti cupiens, qui plenā salutē perfereret, Oblecto, inquit, domine, mitte quem missurus es. Item postquam vitulum secrant cum pro eodem populo depræcatur, inter cetera dicebat. Præcipis mihi, vt educam populum istum, & non indicas mihi quem missurus sis mecum, præsertim cum dixeris. Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam eorum me. Vnde animaduertendum, quod eodem in loco rectē dicitur idem Moses testatus, hoc modo, Festinusque Moses curatus est pronus in terram, & adorant ait. Si inueni gratiam in conspectu tuo domine, obsecro vt gradiaris nobiscum, & cetera. Multum namque festinabat, quia cum dixisset Iacob Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Jam illum venite rupiebat, qui mittendus erat, parum attendere volens, quod de Iuda non solum duces aut iudices, verumetiam reges exsistere oporteret, priusquam ille veniret.

Quam ob causam iudices illi saluatores appellati sunt. CAP. VI.

Quod de illo, videlicet Mose, manifestē scriptum est, de aliis quoque nonnullis sine dubio sciendum est. Neque enim vltio tempore sic defecit fides in Israel, vt nō esset aliquis, qui eiusdem vtriusque spem haberet, promissionemque expectaret. Proinde rectē duxerim, hoc ipsum, quod tradidit donauit filios Israel, in manus hostium, De proposito fuisse verbi Dei ad victoriam operumque perfectum tendentis, vt videlicet mulier in vtero habens magis ac magis clamaret, & cruciaretur vt pareret. Hoc perpendenti animo, pulchrum valde & venerabile apparet, quod eisdem sic datus iudices sacra scriptura nuncupat saluatores. Exempli gratia, Clamauerunt ad dominum cum tebularentur, & suscitauit eis saluatorem Othoniel. Item & postea clamauerunt ad dominum, & suscitauit eis saluatorem vocabulo Abud. Nam quid clamabant ad dominum, nisi vt saluator, qui mittendus erat iam veniret? Verbi gratia, vt diceret quisque illorum illud Mose. Obsecro domine, mitte quem missurus es Sed quia tempus aduentus eius nondum erat, illi qui interim mittebantur, vt liberarent populum temporalius, rectē sic dici merentur, quia erant vicini & veri saluatoris vicarii. Saluatio per illos duplici modo, videlicet iudicando & præliando, administrabatur. Iudicando quippe populum ab idolorum seruitute eohabebant: præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus quibus seruierant fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina iudices, in prælio duces, in vtroque saluatores. Sacramenta victorialis saluatoris æterni gestis præclaris & victoris mystica præfigurantes. Sicut enim speculum oppositum soli similem reddit unguinem, ita & saluatorum & iudicum illorum lucida fides, saluatori & iudici æterno, cuius erant vicarii, similem prætulerunt in gestis suis pulchritudinem.

Duodecim iudices, & duodecim apostolos, esse viginti quatuor seniores.

CAPVT VII.

Vnt autem iudices hi, numero duodecim, primus Othoniel filius Cenem frater Caleph, secundus Ahud, tertius Samgar, quartus Barah, quintus Gedeon, sextus Chola, septimus Lair, octauus Iephte, nonus Abesan, decimus Ahialon, vndecimus Abdon, duodecimus Sampson. Post istos sequitur regnum Dauid, quem amoto Saul, Samuel paruulum in regem vnxit iussu & electione domini, quod videlicet regnum Dauid, regnum est verbincarnati Christi filii Dei, quia sic angelus quoque de illo ad Mariam dixit: Et dabit illi dominus Deum sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum & regni eius non erit finis. Sergio iam dicitur duodecim iudicibus toridem iudices alios scilicet apostolos connumerare, Quibus ait ipse eorum, Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, Ecce habes viginti quatuor iudices, quos nimirum intelligit illos esse viginti quatuor seniores, de quibus in Apocalypsi scriptum est, Et in circuitu sedis sedula viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. Nam per sedem illam quid splendidius intelligi potest, quam illud id dicitur regnū Dauid, regnum Christi filii Dei, cui dedit dominus Deus sedē Dauid patris Iustitiamque in circuitu sedis, Iudicia viginti quatuor & super thronos viginti quatuor seniores. Quia videlicet & ante exordium regni Dauid fuerunt illi duodecim iudices, & in consummatione eiusque regni, vbi sedet rex Christus super sedē patris sui, sunt illi alii duodecim iudices, sedenti in æternum super duodecim sedes, & iudicaturi

iudicaturi duodecim tribus Israel. Et recte seniores nō solum illi, verū etiam illi dacti sunt, quā per maturitatem fidei suę, populum Dei iuueniliter lalcipientem coercuerunt, & quia fornicationes eiusdē populi, quibus cum mulieribus alienigenis, & cum diis earū fornicabatur Israel, prout poterunt iudiciali manu absterferunt, recte v e i t i m e n t i s albis circumamicti dicuntur. Nihilominus, quia per illos actum est, vt ad propositum suum Dei verbum percurreret & promissio non deperiret, serua returq; genus Abrahę, de quo semen benedictionis, quod est Christus, in tempore suo veniret, recte in capitibus eorum coronę aureę. Iure namque cum victore verbo Dei coronati sunt, quorū præliis & victoriis ad hoc vt dignatus est Deus, vt seruato genere Abrahę, completeretur promissionis verbum.

Quare Apostolus, non vt iudicibus gladio vt licuerit. CAP. VIII.

Iudicibus siue senioribus posteris, scilicet Apostolis, non eadem que prioribus illis ratio vel causa extitit, vt pro verbo, vel testamento Dei præliantes, materialibus vrentur armis. Venerat enim temporibus illorum ipse qui mittendus erat, nec alius iam sperari poterat de carne & Abrahę venturus, in quo esset salus. Vt quid ergo pro carne petenda, gladio materiali pugnaretur? Idcirco ille, qui ex illa carne expectatus venerat, cum in passione sua diceret illis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnū, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, Quod sedens super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, &c. Illique ad hæc responderent, Domine ecce gladii duo hic, statim iuuilimodi gladios eis interdixit. Air enim, Satis est. Itaque continuo cum percuteret vnus ex illis gladio. Simice, inquit, vsque huc. Et ad Petrum qui perculserat, Conuerte, ait, gladium tuum in iocum suum, Nempe quod ait, satis est, vel linne vsque huc, hoc dat intelligi, quod sibi complacuerit ante aduentū suum vsque illuc vsus gladii, quomodo vsi sunt eo duodecim illi, de quibus nūc sermo est, iudicis primi. Iam autem sibi non placeret, vt vrentur illo, imō vt vrenterent & penitus deponerent eum iudices illi nouissimi contenti meliori gladio, qui iam venerat, qui iam datus erat, qui est ipsum verbum Dei. Proinde sicut laudabiliter materialem gladium illi dimiserunt omnino, quia iam non erat necessarius, ita nimirum isti laudabiliter illo vsi sunt, quia tunc erat necessarius, ne videlicet prius radix bona deperiret, quā veniret fructus eius. Redē igitur in omnium seniorum illorū capitibus coronę aureę, quia profectō iuxta diuersas rationes temporum, & istorum militaris industria, & illorum verbo Dei famulata est infennis patientia.

Quantis in periculis versati sint iudices Israel. CAP. IX.

Et cum talis in præliando eorum (vt iam dictum est) fuerit intentio, considerandū est, quod in illa intentione bona, magno & lachrymabili fuerint fatigati periculo. Cum enim per singula serē prælia, sicut scriptura testatur, fuerint paucissimi numero, non poterat desse aliqua timoris infirmitas, cum ipso quamuis firmissimo fidei vel spei præsidio. Vnde vnus eorum Barach filius Abinoem canit cum Debora, Qui sponte obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite domino. Et rursum, Qui propria voluntate obtulisti vos discrimini, benedicite domino. Non enim fuerunt aut sunt expertes patientiæ vel passionis in ipso vsu gladii pro qua coronati sunt iudices illi (quibus vt iam dictum est) pro ratione temporis vsum gladii verbum incarnatum Christus ademit. Placet itaque & multū delectas, quod sicut coronas aureas, ita tam isti, quā illi, scilicet omnes viginti quatuor seniores, in eadem Apocalypsi citharas quoque & phylas dicuntur habere aureas. Cum enim aperuisset agnus librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno habentes singuli citharas & phylas aureas, plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Nonne, sicut ex iam dicto canticō memoratū est, cum offerrent animas suas ad periculum, cum offerrent semetipsos propria voluntate discrimini, orationes quoque offerrebant necessarias angustia & afflictiōe? Proinde iudicis victorię in coronis aureis, & sicut benedictiones quibus domino benedicūt post victorias in citharis, ita & orationes, quibus in tempore angustię Deum exorabant, venerabiliter agnoscantur in phylis aureis. Iam quippe illorum angustia fuit, vt pugnantibus eis non ferre auxilium, magni fuerit lecleris, testante eodē canticō verba huiusmodi, Maledicite terrę Merodch, dixit angelus domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium domini in adiutorium fortissimorum eius.

Quare Heli ad numerum duodecim iudicum non pertinet. CAP. X.

Fortē dicit quis, Heli sacerdos domini ipse quoque Israel iudicauit, sicut scriptum est. Senex enim vir & grandævus & ipse iudicavit Israel quadraginta annis. Cum ergo cum ceteris iudicibus ille non annumeratur tan idcirco de numero tollitur, vt pulchram collationem ubi scire liceat, & tot numerare iudices ante regnum David, quorū habere iudices alios, scilicet apostolos, regnante iam Christo filio David & ad hæc inquam, non idcirco, vt tantūm duodecim iudices numeremus, iam dictum Heli, de numero tollimus, sed idcirco, quia ille de numero tollitur, idcirco tantūm duodecim iudices habemus. Quorū gēstis liber ipse cōtexus est, qui iudicum

Luc. 22.

Gledui.

Ibidem.

Mat. 26.

vsus gladii.

Iudic. 10.

gladii sum

ademit

Christus.

Apo. 5.

Orationes

offerant.

Iudic. 4.

1. Reg. 4.

Iudicum nuncupatur, quorū & nomina superius digessimus. Quomodo ille, vel quam ob causam de numero tollitur? Nimirum propter contemptū verbi domini, quia in diebus eius caele oblitere legem dominicā serē omnibus licentia fuit. Notandū quippe quod mortuo Sampson, qui iudicauit Israel vigintiannis dignum nō existimauit scripturæ sacre authoritas, vt diceret. Post hunc fuit vel huic successit Heli, licet iudicauerit Israel (vt iam dictum est) quadraginta annis. Sed inter infelices dierum istorum historias, ista querela frequens est, In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Quid nisi vercordiam sacerdotis accusat, & iudicis eiusmodi hoc dicendo. Idem namque est, ac si dicat, qui in diebus illis iudicabat Israel, & si secundum nomen personarumque aliquis erat, secundū rem meritumque nullus erat. Tandem missum est cōtra illum verbum domini, cum quo vel per quod iudices vel seniores omnes, tam veteres quā noui, meruerunt sedere coronati. Prædixi enim, ait dominus, quod iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eō quod nouerit indignē a gere filios suos, & non corripuit eos. Idcirco iurauit domui Heli, quōd si non ex-pierit iniquitas domus eius victimis & muneribus vique in æternum. Post hæc dicta enim, sine probat, quantum t̄ cunctis iudicibus siue senioribus coronatis, vt iam dictum est, & super sedilia sedentibus, meritum eius differat. Vt ille qui ex acie s̄gerat, nunciabat ei dicens. Fugit Israel corā Philistiim, & ruina magna facta est in populo. Intuper & duo filii tui Ophni & Phinees occisi sunt, & arca Dei capta est. Cumq̄ ille nominasset arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis seruicibus mortuus est. Nimirum eadem de sella retrorsum, & fractis ceruicibus, moriendo palam fecit, quōd neque sedile, neque coronam auream meretur habere inter iudices alios. Proinde confestim consolendo scriptura subiungit, Senex enim erat vir, & grandæuus, & ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Volendū quippe est illi, quōd cum tot annis iudicauerit Israel, nihil vsquam memorabile, vel iudicis officio dignum gessit.

Quid sit apud Esaiam, voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina prædari.

CAPVT XI

Luce
Esa. 8.

QUæ vel quanta in gestis eorundem iudicum signata sint mysteria, iudicis æterni, verbi Dei Iesu Christi, perquirere præsentis non est propositū. Veruntamen hoc in laudem eiusdem verbi Dei, eiusdem Iesu Christi breuiter dictum sit, quia rectē vocatū est nomen eius apud Esaiā. Accelera spolia detrahe, festina de prædari. Quia videlicet qui victoriosos iudices illos fecit, & per illos vicit, ipse est Christus Iesus verbū Dei. Ex hoc nāque vocatus, accelera spolia detrahe, festina prædari: quia antequam puer fieret & sciret vocare patrē suum & matrem suā, id est, antequam nasceretur de muliere, & subditus parentibus experiretur infirmitatem nostram, abstulit fortitudinem Damasci & spolia Samariæ, quæ videlicet Damascus & Samaria tunc iunctis viribus, Iudam, vnde nasciturus erat idem puer, debilitabant & exterminare volebant. Planē grandis acceleratio, magna festinatio, quempiam prius spolia detrahere, quā de matre natum esse, prius in bello prædari, quā in vtero concipi. Nunquid autem ipsum solum prius fecit? nunquid solius Samariæ spolia, solius Damasci fortitudinē prius abstulit? Imō & antequam ipse in iudice Sampson & prædatus est, & spolia detraxit, vt ille, in mandibula asini, in maxilla pulli asinarum mille viros deletet, tandemq̄ plures moriens interficeret, quā antea viuus occiderat. Similiter & in cæteris ipse spolia detraxit, ipse prædatus est, & Israel descendit, nondum puer aut homo factus, sed ab æterno Deus verbum Dei.

Idem verbum Dei & per David dicitur, quod antea per iudices vicerat.

CAPVT XII.

Ibidem.

2. Reg. 23

9. Sal. 2.

QUOD si rectē, imō quia rectē sentitur de iudicibus memoratis, quanto magis idem de victoriis sentiendū est regis David, qui post illos sedit in solio regni. Quis enim alius victorias illas fecit per manus David, nisi idem nondum ex ipso natus, filius David, cuius nomen vocatur (vt iam dictum est) Accelera spolia detrahe, festina de prædari? Ipse est filius David, filius Dei, verbū Dei, verbum Dei, qui multum accelerauit, multum festinauit, celerissime spolia detrahit, festinanter prædatus est, Quia videlicet antequam sciret vocare patrem suum David, & matrem suam virginem ex stirpe David, percussit Goliath Philistæum in manu eiusdem David adhuc pueri, nedumq̄ filium viliū habentis. Et cætera fecit per eum, quæ vique hodie miramur in tribus fortissimis David, scilicet sapientia, humilitate atque fortitudine eius, in quibus cæterorū nullus ei adæquare potuit. David enim sedens in cathedra sapientissimus, hoc est præconitū sapientie eius. Ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, hoc est testimonium humilitatis eius. Qui octingentos interfecit impetu vno, hoc est experimentū fortitudinis eius. Quis, inquit, aius in David, & per eiusmodi fortissimos David operatus est, nisi verbū Dei filius carnis eius futurus, ita præsens ipsi David, vt in persona eius ipse David loqueretur, ipse in eodem David propriis vocibus suis de semetipso futura, quasi in præterita vaticinaret? Expti gratia,
Ego au-

Ego autem constitutus sum rex ab eo, & per Sion montem sanctum eius, prædicis præceptum eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Item, Foderunt manus meas & pedes meos. Non opus est asserere, quod omnibus notum est, voces istas esse proprias eius, qui cum in forma Dei esset, humillare semetipsum habebat, ut crucifigeretur, quod est sibi manus manus & pedes eius. Non ergo mirum, quod triumphabat iam & triumphabat verbum ipsum per manum David, cum loqueretur in sua persona per os David.

Quare David non edificavit domum domini.

CAP. XIII.

SED ecce hic illud occurrit, quod (sicut refert scriptura libri Paralippomenon) dixit ipse David ad Salomonem filium suum: Fili mi, voluntas mea fuerat, ut edificarem domum nomini domini Dei mei, sed factus est ad me sermo domini dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellaisti, non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Item ad populum, Audite, ait, me fratres mei & populus meus. Cogitavi ut edificarem domum, in qua requiesceret arca foederis domini, & scabellum pedum Dei nostri, ad edificandum omnia præparavi. Deus autem dixit mihi, Non edificabis domum nomini meo, quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis. Dicit ergo aliquis, Si pœnia quæ gessit David, merito vel dignitate eius diminueretur, ut non mereretur edificare domum nomini domini, quomodo tu dicis, eadem prælia David, prælia fuisse verbi domini, & idcirco esse celebrari laudibus ecclesiasticis? Vel si iure prælia siue victorias eius concelebrat ecclesia, ut verè bella domini, cur propter illa non poteris, ait dominus, domum nomini meo edificare, tunc effuso sanguine coram me? Ad hæc, inquam, non omnia bella quæ gessit David alicribus verbo domini, sed ea tantum quæ gessit in verbo domini, zelo domini, pro defensione populi domini, quorum primum vel maximum fuit, quod percussit Philistæum, qui blasphemavit Deum israel, & abstulit opprobrium ab israel. Ceterum ea quæ gessit, ut vir bellator exercitio militari, non à Deo prædicantur, nisi ubi manifestè operata est virtus nominis domini. Maxime autem sanguinem Viræ Ethæi peccatum, & magni meriti diminutionem sibi reputare potuit. Undè notandum, quod antequam sanguinem illius effudisset, factum quidem est, quod scriptura refert venisse Nathan ad David, domino dicente. Non tu edificabis mihi domum ad habitandum. Sed causa ista tibi dicta non est, eo quod vir bellator sis, & sanguinem effuderis, quando ipse ad Salomonem filium suum, siue ad populum, sic & sic loquutus est, ut iam diximus. Iam dudum sanguinem Viræ fuderat, & maxime eum illius meritum ejusmodi libimet diminutum existimare poterat. Igitur si nullum interfecisset, nisi pro zelo domini, cooperante verbo domini, hoc in dubitanter scindendum, quia nihil sibi obfuisse effusio sanguinis ad edificandum domum domini. Nam & Moyses Aegyptium interfecit, & nihilominus tabernaculum domini in virum in eremo, & omnem titum sanctuarii facere vel ordinare dignus extitit. Et Phinees zelo bono virum israelitem cum Moabitide fornicantem pariter confodit, & propter hoc: Ecce, inquit dominus, do ei pacem foederis mei, & erit tam ipsi, quam semini illius pactum sacerdotij sempiternum.

Proiecto Saul, & electo David, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem facit ac ditat humiliat & sublimat.

CAP. XIII.

IN isto primo magnificè impleta est verbi domini veritas, quam paulo ante ipsum ore prophetico Anna cecinerat: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat, suscitans de pulvere egenum, & de siccore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus & solum gloriæ teneat. Tunc enim, cum dives & sublimis esset Saul, hic autem pauper & humilis, tanta permutatio facta est, ut hic pauper & humilis dives fieret, & hic sublimis suscitatus de pulvere, & tenens solum gloriæ. Saul autem ita pauper & humilianus est, ut maligno spiritui traditus, suimet impos existeret. Hæc talia sunt qualia considerans quisque, rectè dicat, Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Magna quippe in David misericordia, magnum in Saul iudicium, magnum in utroque exemplum, ut obediat verbo domini. Item in rectè pendis, propter inobedientiam peccatum Saul abiectus est, dicente Samuele. Nunquid vult dominus holocausta, aut victimas, & non potius ut obediatur voci domini? Melior enim est inobediencia quam victimæ: & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi tepugnare, & quasi zelus idololatricæ, nolite acquiescere. Pro eo ergo, quod abiectis sermonem domini, abiecti te dominus ne sis rex. Cum hoc antiquiore testimonio vera est illa sententia posterior eiusdem verbi incarnati, qua dicit: Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit, quod est dicere: Quantumcumque quis offerat, quantumcumque videatur habere virtutes, ille verbū domini contemnit, verè vice contemnit eum verbum domini, & vilius sit atque contemptibilis, & ipsa etiam quæ videntur ab eo rectè facta, præsumptioni & vanæ gloriæ reputabuntur, non incedi.

Quomodo

in illo est. Ideo & per ipsum amen Deo ad gloriam nostram. Propterea cum diceret, Peccauit domino, statim audire meruit hoc in verbo domini, Dominus quoque transiit peccatum tuum. Non morieris. 1. Reg. 18.

Dauid exauditus esse, quia secundum voluntatem Dei petierat. CAP. XVII.
EXAUDITVS est igitur Dauid, & rectè, quia secundum voluntatem Dei petiuit, dicendo: *Vi* Psal. 50.
 iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Hæc est (inquit Iohannes) fiducia, 1. Ioh. 5.
 quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Voluntas dei
 Erat enim voluntas Dei, vt sermo eius impletur, vt verbum promissionis prius ad Abraham, Roman. 3.
 deinde factum ad Dauid perficeretur. Quia videlicet salutem mundi volens & prouidens Deus, Roman. 3.
 hoc proposuerat, vt verbum suum de semine illorum incarnaretur. Quod si iniquitas Dauid Roman. 3.
 fidem promittentis euacuasset, vt de promissione poenitens sententiam demerueret, & promissum non implet, nunquid hodie tam securi cum Apostolo declamaremus. Est autem Deus Roman. 3.
 verax, omnia homo mendax, sicut scriptum est. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum Roman. 3.
 iudicaris. Imò qualiter hodie cum genere humano actum esset, si Deus per singulos dies iraceret, si non sine poenitentia essent dona & vocatio eius, si istam vbi iniquitas cuiusquam abun- Roman. 3.
 daret, sese gratia eius subtraheret? Voluntas ergo Dei erat, vt propolitus seu verbum promissio- Roman. 3.
 nis eius ad victoriam perduceretur. Et vt quamuis omnis homo coram ipso inueniretur menda- Roman. 3.
 x, ipse nihilominus permaneret verax. Et quia secundum hanc eius voluntatem (vt iam dictum est) petiuit Dauid, idcirco exaudiri dignus fuit, tanquam vnus ex optimis adiutoribus Dei, Roman. 3.
 quarentibus gloriam Dei, amatoribus iustitiæ Dei, desideratoribus propoliti Dei.

Quod Deus in sermonibus suis iustificari visus non fuisset, nisi Dauid miserus esset.

CAPVT XVIII.

QValem putas haberent querelam, non solum Dauid, sed & omnes, qui iudicare nosset de sermonibus Dei, nisi miserus fuisset illi poenitenti, vt inuolatam conferuaret fidem suæ promissionis? Animaduerte quæ dicitur. Aliter præcauendum erat Deo de sermonibus suis cum Dauid habitis in promittendo, quæ de his sermonibus, quos locutus est ad multos alios. Quare? Quia videlicet cum multis aliis loquens, bona sua conditionaliter illis promisit (Ex illi gratia) vt Dauid & populo, qui illum sibi regem expetiuit. Si (inquit) timueris dominum, & tenueris eius, & audieris vocem eius, & non exasperaueris os domini: eris is vobis, & rex qui imperat vobis, sequentes dominum Deum vestrum. Quod si persequeritis in malitia, & vos & rex vester pariter peribitis. Similiter ad Salomonem, Si ambulaueris (ait) in viis meis, & custodieris præcepta mea & mandata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos factam dies tuos. Porro, ad Dauid absque conditionibus locutus est, quem ad modum & ad Abraham. De fructu (inquit) ventris tui ponam super sedem tuam. Non dixit ad Abraham: Si custodieris vias meas, adducam ad te omnia quæ locutus sum ad te, sed ita dixit ad eum: Num celare poteram Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam, & benedicentibus sint in eo omnes nationes terræ? Scio enim, quod præcepturus sit filius tuus, & domui suæ post se, vt custodiant viam domini, & faciant iustitiam & iudicium, vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. Iridem de Isaac & Iacob & de Moysè, ad quem dixit dominus: Ego ostendam omne bonum tibi, & inuocabo in nomine domini coram te. Diligenter (inquam) animaduertendum est, quod non sunt conditionales locutiones, siue promissiones, & idcirco Deum volentem iustificari in sermonibus suis, & vincere cum iudicatur, oportuit meminisse suæ spontaneæ promissionis, vt ipse esset verax, quantumcumque abundaret iniquitas sermonum illorum quibus promiserat, quibus iurauerat. Hoc scites Iurisperiti Moyses atque Dauid, tenebat Deum ille dicendo. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti. Ille dicendo: Misere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. 1. Reg. 13.
1. Reg. 3.
Psal. 131.
Gen. 18.
Exod. 32.
Exod. 32.
Psal. 50.

Promissiones legis cum conditione, promissiones autem Abrahæ & Dauidi absque conditione factas fuisse.

CAP. XIX.

AD hunc sensum pertinet illud Apostoli ad Romanos. Non enim per legem promissio Abrahæ aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim si, qui ad te gem peruenit, hæres dicitur, exinanita est fides, abolita est promissio, lex enim iram operatur, vbi enim non est lex, nec præuaricatio, ideo ex fide vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini Abrahæ, non ei, qui ex lege est solum, sed ei, qui ex fide est Abraham, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te ante Deum, cui credidisti. Cum hæc dicit, reuera Deum iustificat in sermonibus eius, vt apud illos, quibus legē dedit, vt qui ex lege sunt, non quasi debitor teneatur, vincatque iudicatur. Apud illos autē, qui ex fide sunt Abrahæ, debitor fuisset non negeretur. Lex namque ipsa condicionalis est, & iub condicione dari cepit in monte Synai, mense tertio egressionis filiorum Israel de terra Aegypti, Rom. 4.
Lex com. 1.
Exod. 19.
 E
 promissio

- præmissio namq; hoc. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptis, quomodo porta uerim vos super alas aquilarum. Statim mandata & legem daturus sic incipit. Si ergo audieritis uocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculum de cunctis populis. Mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. Sub hoc tenore conditionis tota lex procedit. Si (inquit) posueritis audieritis hæc iudicia, & custodieritis ea, & feceritis, custodiet & dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam iuravi patribus tuis, &c. Cum ergo tanta multitudo eorum qui ex lege sunt, vel esse uolunt, ex lege iuratur, ut non sint in peculo demum iuxta præscriptam ipsi conditione eius, nunquid propter hoc in iudicium uocandus est deus? Iudicetur quidem, quoniam & ipse prætor est, dicens in Eiaia, Quis est qui iudicet mecum, ueniat, iudicetur, inquam, sed si iam uincit, quia uidelicet illi non custodierunt quod in conditione positum fuit, id est, non audierunt uocem eius, non custodierunt pactum eius, immo omnes declinauerunt, semel inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Atq; hoc modo lex iram operatur, dum in iudicio recitat illud, quod in conditione positum fuit. Deinde melius quod ab lege conditione facta promissio, & cum iuramento firmata est re-promissio. Non enim dixit Deus ad Abraham, si hoc vel illud feceris, si sic uel sic ambulaueris, si hæc uel illa mandata mea custodieris: in semine tuo benedicentur omnes gentes, sed abiq; uilla (ut illi distulim est) conditione, & omnino de futurorum obseruationibus tacet, Per memetipsum (inquit) iuravi, quia fecisti rem hanc, & non peperisti filio tuo uenturo, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quoniam obediisti uocem meam. Hinc Apostolus ad Romanos, Vbi (inquit) non est lex, nec præuaricatio. Quomodo enim propter aliquam iniquitatis abundantiam, uel ipsi Abraham, uel posteris eius iudicare posset tanquam præuaricatoribus iustitia Dei, quod taliter promissum. Non fuit tibi lex, id est, conditio de futura obseruatione cuiusquam mandati, & idcirco nec præuaricatio nominari posset in aliquo peccato, per quam liceret Deo (quoniam uerax est) mutare uerbum suæ promissionis.

Quid sit quod Apostolus ait: Si enim, qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est re-promissio.

CAP. V. XX.

- Roma. 4. **L**ibet inueniri etiam illud, quàm sapienter, quàm ueraciter loco memorato Apostolus dixerit. Si enim qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Quod est dicere, si ob meritum susceptæ legis, factum esse putas, ut in semine Abraham, quod est Christus, benedicerent omnes gentes, cui ante datam legem quadringentos & triginta annos promissio præcesserit, nõ inueni mutabilem facis Deum, & immutabilem promissum sui? Magna quippe mutabilitas, grandis immutatio est, illud post tantos annos proponere pro mercede futuri letuitii, quod prius eum iuramento gratis promisit, si post tot annos promissum iam dedisse fuerit. Et quis unquam homo fidelis illud quod dudum amico suo gratis dedit, postea facere potest mercedem futuri feruitur? quanto magis nec Deus taliter fecit, nec Deum taliter facere deuit: hoc nõq; esset exinanite fides, abolere promissionem, si post tot annos patribus defunctis ita loqueretur ad filios, dicens: Si ergo audieritis uocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculum de cunctis populis, dabo uobis terram fluentem lac & mel, custodiam uobis pactum meum & misericordiam, quam iuravi patribus uestris, quâ uicq; illi non custodierunt præuaricantibus uobis, nihilominus ratam custodiam patribus uestris quibus iuravi, & omnibus gentibus sue populis, qui ex illorum fide sunt uel erunt, quia non uobis solum, sed & omnibus gentibus benedictionem dedit in semine eius. Idem est in Dauid. Si similiter namq; hoc esset exinanite fides, abolere promissionem, si quod promiseras, & iuraueras ex gratia, per legem destrueret propter subreptia delicta. Quod quia non fecit, sed fides permansit in omnibus uerbis suis, semel inquam, iuravi in sancto meo, si Dauid mentiar? Semen eius in æternum manebit. Ergo iustificatur in sermonibus suis, & uincit dum iudicatur, quia mutabilitatis non potest argui.

Quid sit quod idem Apostolus ait: Iustitiam Dei in euangelio reuelari ex fide in fidem, & quam illa iustitia sit.

CAP. XXI.

- Roma. 1. **Q**uam alio iustitiæ Dei putamus in euangelio reuelari, sicut Apostolus dicit. Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, licet scriptum est iustus autem ex fide uiuit. Iustitia Dei, incarnatio est Ihs Dei, qui factus est ex semine Dauid secundum carnem. Incarnatio, inquam, uel aduentus Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Hæc iustitia in euangelio reuelatur. Num parua est hæc iustitia dei, non parua, sed uerè magna, & ualde laudabilis, quia per illam incarnationem, dum sit ex semine Dauid, iustificatur Deus in sermonibus suis, impediendo quod

quod promisit, custodiendo quod iurauit Deus verax & fidelis. Attende perpulchram huius iustitiae definitionem. Iustitia (inquit) ex fide in fidem. Cuius ex fide, nisi eius qui promisit, qui iurauit & Cuius in fidem, nisi eius qui promittenti credidit, qui iuramenti fidem adhibuit, scilicet Abraham sive David? Iustitia haec alia est, & alia illorum Israelitarum, qui non sunt Israelitae veri. Quia suam quærentes statuere iustitiam, huius iustitiae non sunt subiecti. Quænam est illorum iustitia? Nimirum iustitia non ex fide in fidem, sed quasi ex operibus in opera. Quasi Abraham ex operibus iustificatus sit, cum scriptura dicat. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et quasi ipsi ex operibus iustificari possint, cum item scriptura dicat. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Bene ergo iustitia Dei, quæ in euangelio reuelatur, definitur est, dicendo. Iustitia ex fide in fidem, quia videlicet quod Dei filius incarnatus est, & quod in isto sermone benedicuntur omnes gentes, ex fide est Dei, de quo scriptum est. Fidelis Deus in omnibus verbis suis. Quia nec David, nec ceterorum peccatis offensus est siue transuersus, quin magna fide impleteret, quod magna gratia promisit, & iustitia hæc in fidem tendit, quia non propter opera, sed propter fidem possibile est quempiam coram illo iustificari, dicente scriptura. Iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Idcirco sic scriptum est. Iustus ex fide viuat. Quia propter solum Deum, qui solus sanctus est, in omnibus operibus suis, quicunque iustus est, viuat, non ex operibus, sed ex fide habet hoc ipsum, quod iustus ex fide viuat. Nam illi quis velit operum iustitiam rectè iudicare, non foris in oculo, sed in secreto conscientie suæ, nunquam improbat in semetipso dictū à quodā. Quasi pānus mēstruat vniuersæ iustitiæ nostræ.

Verbum Dei tam in Saul, quam in David veri atque palmæ obrinnisse. CAP. XXII.

Igitur, quia ex fide in fidem, idcirco firma est promissio ipsi David, & ecce nunc viuat, nec vnicuique viuat, verum etiam permanet in abundantiori gratia patriarcha, rex, & propheta. Patriarcha, quia promissio specialiter ad hunc post Abraham facta est, ut esset pater beati seminis quod est Christus, qui non erubescit vocari filium David, cum sit ipse dominus David, filius secundum carnem, dominus secundum diuinitatem. Rex idem, & non quomocumque, sed secundum electionem Dei, & quod amplius & magnificentius est, secundum cor Dei. Quæ suic sibi dominus, ait Samuel ad Saul, virum iuxta cor suum, & præcepit ei dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non seruaueris quod præcepit dominus. Cuius rei Paulus quoque in actibus Apostolorum ita meminit. Et amoto Saul suscitauit illi David regem, cui & testimonium perhibens dicit. Inueni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Iste sermo longè ab electione Saul distinguit electionem David. Nam & illum elegisse dicitur dominus, dicente Samuele ad omnem populum, tū ille in medio staret altior vniuerso populo ab humero & sursum. Certè videtis quem elegit dominus, quoniam non est similis ei in omni populo. Ergo & illum elegit quidem dominus, sed non secundum cor suum, imò secundum cor populi vanum & superbum, & secundum furorem suum. Ille namque maxime vel in primis erat, super qui apud Osee ralisit Iherusalem increpat. Vbi est rex tuus & maximè nunc saluet te in omnibus vrbibus tuis, & iudices tui, de quibus dixisti, Da mihi regem & principem? Dabo tibi regem in furore meo & aulam in indignatione mea. Illam quippe in tanto furore suo dedit, vt diceret ad Samuel. Non te abiecerit, sed me, ne regnem super eos, &c. Item in tanta indignatione illum abstulit, vt ille dæmoniacus fieret, sicut scriptum est. Spiritus autem domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam à domino. Hæc nunc idcirco commemorauerim, ne vel in Saul verbum domini à proposito cecidisse, palmamque iustitiæ videatur amittisse, eligendo illum, qui electione dignus non fuerit. Propheta idem David, non quasi licuit, sed tam proprius, tam familiaris verbo Dei, vt eiusdem verbi persona propria (sicut in incantationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis suæ) mysteria clarius atque honorius loqueretur per os David, quam per os alicuius ex cæteris, cum iustitate harmoniæ dulcedinis. Nunquid vel ista gratia post lapsum caruit? Non vitæ, nam docebo (inquit) iniquos vias tuas, subaudiatur, eadem qua prius prophetica gratia.

Quomodo appareat, in duobus illis verum esse sapientia dictum: Melius est duo simul esse quam vnum.

CAPVT XXIII.

Apparet nunc in istis, quam veraciter sapientia dixerit. Melius est duo simul esse quam vnum, habent enim inuolumentū societatis suæ, si vnus ceciderit, ab altero sulciatur. Væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem, & si dormierint duo souebunt mutuo. Vnus quomodo calcet & si quisquam prævaluerit contra vnum, duo resistunt ei. In istis, inquit, scilicet in Saul, & in David appareat, quam vera, quam pulchra sint hæc. Quid enim est vnum vel solum esse, nisi sermonem domini proiectisse? Et quid est duo simul esse, nisi sermonem domini in itinere vitæ huius, siue in lectulo conscientie socium habere? Hoc multo melius est, nam. Væ soli (inquit) quia cum ceciderit non habet subleuantem. Væ ergo Sauli, qui quando cecidit solus fuit, non habens subleuantem, scilicet domini sermonem. Proiecerat enim illum. Vnde & dicitur

est ad eum. Non reuertat tecum, quia proiecisti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Porro Dauid sermonem domini habuit locum in domo pectoris, in sinu sui dei. Duo igitur erant, videlicet ipse Dauid, & sermo domini, vnus cecidit, & ab altero sulcius est. *Psalm. 50.* Quid ito verius? Cecidit Dauid, & a sermone domini, qui cadere non nouit, sulcius est for-
 titer innitens illi, & dicens Deo. Miserere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis. Subleuatus est, & dormierunt duo, & vsq; in finem vitæ ipsius Dauid fovebantur mutuo. Nam sermo domini fovebat Dauid, tam nocturna, quam diurna meditatione sui, quemadmodum ille dicit. Et meditatus sum nocte cum corde meo. Item, tota die meditatio mea est. Hoc erat foueri Dauid, id est, delectari. Nā memor sui (inquit) Dei, & delectatus sum. Fovebatur, id est, delectabatur ipse sermo, videlicet requiescendo in suauissima humilitate Dauid, dicens Deo. Memor esto verbi tui seruo tuo. Item, Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Quasi sum-
 mer negligens tantummodo de verbo Dei, verbo repromissionis, quod apud se habebat solus, cecus erat, ne obliuioni traderetur, non ignorans, quia custodiente & glorificante Deo verbum hoc, ipse pariter custodiretur, & particeps existeret gloriæ, iuxta a quod illuc dictum est. Habent enim emolumentum societatis suæ. Præualuerat quispiam contra vnum, sed duo resisterunt ei. Vnus namq; tunc erat Dauid, quando acciderat, vt susceperet de sirato suo poli meridie, & visâ vxore alterius incideret in concupiscentiâ eius. Vnus erat, quia à solita meditatione verbi Dei animus eius secesserat, & ob hoc præualuit contra eum ille, qui per Nathan peregrinus dicitur, scilicet diabolus à ciuitate & regno Dei alienus, sed resisterunt ei duo, de quibus iam dictū est, & alter sulcius est ab altero, quia subleuatus est Dauid verbi Dei subditio, vt periret in mul-
 tiplici gratia, propheta (vt iam dictum est) & rex, & patriarcha.

Salomonem habuisse quidem verbum Dei, sed non quiescisse cum eo, vt foueretur, ideoq; cecidisse nec subleuatum esse. CAPVT XXVIII.

AT ipse per quem taliter locuta fuerat sapientia, Salomon rex filius eius dē Dauid, multo grauius cecidit, multo namq; grauius ei zelus idololatriæ, quam adulteriū facinus siue homicidiū. Amavit mulieres alienigenas multas, & ita pœc illas deprauatū est cor eius, vt Deos alienos sequeretur, & colebat Astartem Deam Sydoniorum, & Chamos Deum Moabitaram, & Moloch Deum Ammonitarum. Quid ergo dicemus? Nonne modo supradicto simul erant duo? Perpicuum est, & negari non potest, quin fuerit cum illo sermo domini, quin de pectore & ore eius, tanquā de templo suo se manifestauerit dictis & factis. Quomodo ergo ita cecidit tanquā solus esset & subleuantem non haberet? Ad hæc inquam, Erant quidē duo, sed non erat illis quies a dormitio, vt dormirent pariter, & foueretur mutuo. Quidam alius inciterat, & in-
 terstrepbat semper inquietus, & inelusus, scilicet amor presentis seculi, qui longē distinet à ver-
 bo Dei. Ille in angulo absconditus nō patiebatur, vt illi duo bene essent simul, & quies a dormi-
 tione foueretur simul. Illum talem scilicet seculi amorē, ibi familiarem fuisse, & in cordis eius mansione diu mansisse, illud satis innuit, quod iratus dominus super auersionem Salomonis ta-
 liter dixit. Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, &c. Dicendo namq; ha-
 buisti hoc apud te, satis indicat non repentinam tentationem superuenisse, sed morbo inuera-
 rato vitiosam eius intentionem fuisse. Quod etiam in eo satis animaduerti potest, quod eum in
 initio magna dignatione apparet dominus dixisset illi. Pete quod vis vt dem tibi, & tanta
 sibi oblata gratia, posset æternitatem gloriæ celestis vna petitione adipisci, quæ summa bea-
 titudo est. Ille temporalis gloria delectatur, & apud homines volens haberi gloriosus, leue seu
 mediocrite bonum petiuit. Dabo (inquit) seruo tuo cor docile, vt iudicare possit populū tuū,
 & discernere inter bonū & malum. Et quidem bonum erat quod petiuit, & melius quam si
 petisset dies multos, aut tale quid, quod bonum quidem est, sed exile & infimum, & hoc magis
 placuit domino, quod si petiuit, quim, sic petisset quidpiam eiusmodi, dies multos, aut diuitias,
 aut animas inimicorum suorum. Sed cur non dixit, sicut dixerat pater eius Dauid. Vnam peti-
 à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ? videlicet
 quia cor eius non erat perfectum cum domino Deo suo, sicut scriptura testatur, sicut cor Dauid
 patris sui.

Propter peccata filiorum Dauid, non auersum esse propositum Dei, quia irauerat illi.

CAPVT XXV.

NVm igitur vel in isto cecidit verbum Dei, & quod propoluerat Deus potuit auertere? Non
 vitæ, imò palmam iustitiæ præclaris obtinet, scriptura sic determinat. Veruntamen
 (inquit dominus) in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum, de manu filii tui ius-
 tam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnā dabo filio tuo propter Dauid seruū
 meum, & Hierosalem quam elegi. Item ad Hieroboam. Nec auferā (inquit) de manu Salomo-
 nis omne regnum, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ tuæ, propter Dauid seruū meū,
 quem elegi. Auferam autem de manu filii eius regnum, & dabo tibi decem tribus. Filio autem
 eius

eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Hierusalem ciuitate quam elegi, vt esset nomen meum ibi. Cum hæc dicit omnipotens Deus, vtiq; tenetur fortitudine verbi sui, memor promissionis suæ, vt sit verax & fidelis, iuxta memoratam superius causam, quam posuit ipse Dauid. Vt iustificeris in sermionibus tuis, & vincas cum iudicaris. Remanet igitur verbo Dei palma veritatis in ipso quoq; casu Salomonis. Porro, ipsi Dauid quanta est laus, & quanti præconium meriti, quod faretur Deus se propter eum seruire ciuitatem Hierusalem & tribum Iuda ad implendam promissionem veritatis, quæ est incarnatio eiusdem verbi Dei de semine Dauid: Sic namq; loquitur, tanquam homo qui pili grauius offenderis, qui cum habeat causam irascendi, & sperata denegandi, tenetur tamen debitor vt deo quamuis inuitur, quia promissit, quia iurauit. At ille non inuitus implere habebat, quod gratis promiserat, & promissum iuramento firmauerat. Quo ergo tendit, dum toties meminuit Dauid in transgressionibus posterorum eius & populi, roties ad iracundiam Deum producantis, dicendo, quod propter Dauid parcat, & non penitus eos delere velit? Videlicet vt magis ac magis abundantia gratiæ eius innotescat, vbi est abundantis iniquitas, & nulla ex operibus iustitia, sed de hoc iam latius supradictum est.

Cur iurare debuerit ac Voluerit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his quæ loquitur absque interpositione iuramenti. CAP. XXVI.

Cur autem iurare debuerit, vel quam utilitatis rationem in iuramento suo fore considerauit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his quæcunq; loquitur absq; interpositione iuramenti? Apostolus ad Hebræos euidentius exprimit. Quoniam (inquit) neminem habuit, per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum. Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controuersie eorum finis ad confirmationem, est iuramentum. In quo abundantius volent Deus ostendere pollicitationes hæredibus, immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solacium habeamus. Hoc tale est, ac si dicat. Deus ante omnia fidem ad omnibus exigit, & sine fide impossibile est placere illi. Porro homines duri sunt, & tardi corde ad credendum. Maxima pars incredulorum est, qui omnino non credunt. Et de aliis quidem non adeo mirum, licet sit damnabile malum, de ipsi vtrunq; qui promissionis hæres esse debuerunt, quorum paucis promissio facta est, & firmata per iuramentum, magis tamen mirandum, quod sint vel fuerint adeo increduli, vt maximè de illis scriptum sit. Generatio praua & exasperans, generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius. Porro ipsos, qui quoad hoc credituri erant, sciebat idem Deus difficiles fore ad credendum, sicut & fuerunt, vt pote quorum opus magna increpatione ab ipso domino dictum est. O stulti & tardi corde ad credendum omnibus quæ locuti sunt prophætæ. Igitur quia omnis controuersie hominum finis, ad confirmationem est iuramentum, vt vel sic incredulitati ponerent finem, vs vel sic vigilarent homines ad audiendum, & sentirent fore inamabilem Dei consilium, interposuit iusiurandum. Proinde cum dicit ipse: Sit autem sermo vester, est non non. Quod autem his abundantius est, à malo est, rectè subauditur illius, cuius incredulitas siue dissidentia iurare compellit. Sic namq; intelligendo quod dixit, à malo est, humiliter in ipsi iuramento Dei nostram culpam ueracitatem ad credendum, quod vtiq; malum est, quia cum impossibile sit mentiri Deum, etiam cum non iurat, pauci comparatione incredulorum crediderunt, in eo quod per semetipsum iurat.

Quid ex casu maxime digni fuerint Abraham & Dauid, verbo promissionis cum iuramento repromittentis. CAPVT XXVII.

Quibus vel ad quos iurauit in promissione seminis, quod est Christus? Duo sunt patris hæc magni, Abraham atq; Dauid, & magna quidem gratia iurauit. Et hoc à ante omnia eadem eius gratia præueniente aliquo modo ad hanc dignitatem iure præparati, vt dignaretur Deus iuramento sese obligare cum illis. De Abraham manifestus illud est, quia fide obruit Isaac, cum tentaretur, & vnguentum offerbat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est. Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus. Ob hanc rem iusta gratia Deus, quod dudum absq; iuramento promiserat, cum iuramento repromissit, in semine eius benedicendas fore omnes gentes, vtiq; semen Christus est. Porro de Dauid querendum, quam ob virtutem maximè deus illum dignum iudicauerit, vt iuraret illi, sicut testatur ipse, & iam supra memoratum est. Et quidem non ita manifestè de illo scriptura testatur sicut Abraham, quod dixerit illi deus. Per memetipsum iurauit, quia fecisti ream hanc vel illam, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Sed ratio docet, non multo minoris esse meriti, peperisse inimico propter deum, quam non peperisse vnguento filio propter deum. Hoc fecit Dauid inimico suo infatigabilis, quærenti animam suam, inimico regi, cuius regnum

sine dubio se suscepturum sciebat, sibi pepercit ubi querebat animam suam, quod exterius fuerat inauditum, sicut restatur & ipse Saul, admirans, & dicens ad eum. Quis enim cum iuvenessit inimicum suum, dimiserit eum in viam bonam? Ob hanc maximè aulam iuratum illi esse arbitramur, quod semen vel caro eius assumenda foret in filium Dei, Quia maximè causa ista facit filius Dei, sicut restatur ipse dominus, cum dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sicut filii patris vestri qui in cœlis est. Dilixit inimicum, benefecit illi, non solum parcendo cum occidere posset, verum etiam plangendo, cum ille occisus fuisset, & sicut iam dictum est, maximè pro causa huiusmodi tali iuramento Dei dignus extitit.

QUARTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER QUINTVS. *

Quomodo secundum caput draconis, Vitulus scilicet, sub Ieroboam denovo fuerit erectum. CAPVT I.

Nterea draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, cernens proficere promissionis verbum, ut pote iam post Abraham, secundum in David iuramento firmatum, magnum inuidiæ feruentis incendium versabat, magno veneni sui stimularis ardore totus in semetipso furebat. Sed quid ageret? Dudum exarmatus capite, quod primū exererat, scilicet regno Aegypti, quando submersus est Pharaon in mari cum curribus & equibus suis, caput aliud non habebat quod erigeret, id est, regnum aliud, per cuius potentiam saluare posset ad excidium gentis, ex qua implendum erat à dictum verbum promissionis, quinimo iam regnabat ipsum verbū in David patre, quod futurū erat lux carnis, & idem pater eius sepe dicens imperit, fortis atq; bellioolus, exercebatur praeliis, glorificabatur victorius, vnde & securus citharizabat psalter ille, Verbum Dei sonis condecoris musica. Ardebat igitur inuidiæ veneno, quo & ipsius David penè omnè domum conflagrauit, dū & ipse pariter adulteriū simul & homicidiū crimen incidit, & de filiis eius vnus, Absalon cruentus fratre interempto, in ipsum patrem arma arripuit, expellens eum de regno, & animam eius querens, vt regnaret pro illo. Quod si peractum fuisset iam profectò serpens illud caput haberet, per quod verbum Dei in pugnam, in memoriamq; eius sese abolere posse speraret. Non ita cuenit, sed Absalon mortuo, & David vitā cum pace compleuit, & succedens ei filius sensatus, Salomon, cum pace regnavit, & domum pacis nomini domini edificauit. Tandem peccatum eiusdem Salomonis, maligna eiusdem serpentis intentione adiuuata, vt scinderetur regnum Israel à domo David, sub Ieroboam filio Nabaioth, qui & cœtinuò duos vitulos aureos fecit, & dixit. Ecce dū tu Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Ibi se erexit secundum caput draconis, & in illo capite facies sicut vituli cornuū, & capitiq; cornueta esse diabolus, agendo & compellendo per vim regiam, vt vitulorum simulachra pro Deo colerentur.

Quāvis etiā Baal seruierunt, et adorauerunt, vitulū tamē caput idololatria fuisse. CAP. II.

Quāvis puras eōra verbum domini vitulus ille, imò in vitulo diabolus, ipse vibratis cornibus insaniat: Domine, inquit Helias, altaria tua destruxerūt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & ego derelictus sum solus, & querit animam meam. Iam quidē Israel colebat etiā Baal, agente Iezabel. Et hoc addidit, inquit scriptura, Achab in opere suo irritis dominum, quod scilicet seruauit Baal & adorauit illum. Sed omnis idololatriæ caput in Israel erat cultus vitulorum. Nam & Baal & cætera portenta dæmoniorum ab aliis gentibus suscepterunt, vitulum autem vt colerent, reges Israel à semetipsis excogitauerūt, & in illo scelere omnes perseruauerunt. Vnde in Osee, cum dixisset dominus de regibus & principibus illis, Vt que quo non poterunt emundari, cœtinuò causam istā subitūxit, Quia ex Israel ipse est, ariflex fecit illū, & nō est Deus, subauditur vitulus, de quo proximesat, Protectus est vitulus tuus Samaria. Et est sensus, Idcirco reges & principes Israel nō possunt emundari siue reuocari à cultu vituli, quia non per ignorantiam in illo peccant, sed per malitiam, & non ab externis gentibus decepti cultum illum suscepterunt, sed à semetipso excogitauerūt. Vnde & cōgruè dictū est, Ariflex scilicet Ieroboam, fecit illū, sicut scriptum est. Dixitq; Ieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnum ad domū David, si ascēderit populus iste, vt faciat sacrificia in domo Domini in Hierusalem, & excogitato cōsilio fecit duos vitulos aureos. Ariflex ergo fecit illū, quia Ieroboam

EXC.

excogitato consilio fecit eum. Igitur quibus Baal, & multa alia idololatricæ monstra fuerint in Israel, tamen vitulum illi idololatricæ caput rectè dixerim, quia videlicet cætera portera Israel ab exteris gentibus accepit, & à cultu illorum aliquoties coluberi potuit. Nam & Baal Iehu delevit de Israel, sed vitulus à semetipso Israel excogitavit, & neq; Iehu, neq; quisquam regum Israel à cultu illorum vnquam recessit.

Hoc caput tametsi mutè videretur, tamen equè vt reliqua perniciosum fuisse populo Dei.

CAPVT III.

QUAE autem facies ex omnibus capitibus, siue faciebus aduersarij sæpe dicti ita poruit mansura videri, vt ista facies vituli? Facies aliae truces sunt, scilicet facies draconis, facies leonis, facies vrsi, facies pardis, facies bestiarum terribilis & fortis, dentes ferreos habebis, comedentes atq; cõmnuentis, & reliqua pedibus conculcantis, per quæ significari à dixerim regna, quæ contra promissionis verbum persequutionem secerunt, regnũ Aegyptiorum, regnũ Babyloniorum, regnũ Persarum & Mædorum, regnũ Græcorum, regnũ Romanorum. Facies ista vituli, facies est mitis, per quæ (vt dictum est) genotatur regnũ Israel, ex quo Ierobos vitulos aureos fecit. Num ergo sicut facies ista, mitior est faciebus illis, ita regnũ Israel mitius quàm illa regna egit, minus nocuè? Imò quanto magis domesticus erat, tanto maiora damna fecit, tanto magis domũ subvertit. Quid enim vel quantum fuerat actũ, dũ occisis prophetis dominis, & omni populo sequente Imperiũ Iezabel & Achab, solũ se derelictũ putaret. Helias, licet superessent lepre millia vororũ, quorũ genua non sunt incuruata Baal? Ex quidẽ Baal deleuit Iehu de Israel, vt iam dictum est, sed cultus vituli & populorum eius regibus irrevocabiliter captum mente tenuit, & tantũ effectus vt translatus Israel de terra sua, corpore quoq; captivus fieret, caperetur insolubili prædicente domino in Osee. Quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione oblitiscar eorũ, & domui Iuda miseror, id est, decem tribubus sub Assyris, in perpetua captivitate permanentibus, tribum Iuda de Babylonia captivitate reuocabo, post septuaginta annos. Cætera regna Israel em in corpore percusserunt, regnũ Israel in anima semetipsum occidit, occidendo prophetas domini propter vitulos, quos nullus ex regibus Israel relinquere voluit. Habebat etiã cum regia vi quandã hypocritũ. In quo? In eo videlicet, quod ore tenebat, & commemorabat beneficia Dei. Per hoc nequissimè peccans, quod istius beneficia mutis & inanimentibus ascribebat vitulorum simulachris dædendo. Ecce dicit Iehu, quæ te eduxerunt de terra Aegypti. Et celebrabat diem solennem, in mense octavo decimo quinto die mensis, in similitudinem solennitatis, quæ celebrabatur in Iuda.

Quodnam primum Verbi Dei bellum aduersus hoc caput fuit. CAP IIII.

QUANTO ergo nequior erat hostis, tanto maius, tanto oçq; promptius oportebat ad eum præsidium verbi Dei, Et ita factum est. Tunc enim plures atq; crebriores pugni sui tubas fecit audiri verbum domini, scilicet prophetas quos misit, addendo cum vocibus eorũ virtutem in signis atq; prodigijs. Initium duelli, primaq; congressio verbi domini & Iulias capitis, id est, regna Israelici talis fuit. Ascendit Ieroboam super altare vt adoleret incensum, & ecce vir Dei venit de Iuda in sermone domini, & excla mauit contra altare, & ait: Altare altare hæc dicit dominus, Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdos res excellentiorum. Et deinceps. Hoc crit signũ quod loquutus est dominus. Ecce scindetur altare, & effunderetur cinis qui in eo est. Extendente autem Ieroboam manum suam de altari, & dicente, Apprehendite eum, exaruit manus eius, nec valuit eam retrahere ad se, altare quoq; scissum est & effusus est cinis de altari iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone domini. Post hunc adhuc vivebat Ahia Silonites, qui loquutus fuerat Ieroboam, quod regnaturus esset super Israel. Ille loquente in se domino. Ego (inquit) ad Ieroboam missus sum, durus numerus, qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes, qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli, quia dominus loquutus est, & cætera. Post illum filius Iehu filius Anani, ad quem factus est sermo contra Baasa, qui percusserat Nadab filium eiusdem Ieroboam, iuxta eandem sententiam. Qui (inquit) mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent cum canes, & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. Post hunc verbi Dei vexillum crigens igneo curru triumphabat Helias, deinde Helisrus, simulq; filij prophetarum plurimi, ex quibus centum viros pavit Abdias seruus domini in speluncis, cum interficeret Iezabel prophetas domini. Deinde & hi quorum ex tunc libri proprii, quorum us tempora consideres secundum gestã titulosq; libris præfixos, planè perpendis, quia verbum domini nullus regum tempore proposuit neglexit, semperq; diaboli mendacium in idolis, veritas Dei redarguit in prophetis.

Quod Iehu primum pro testimonio Verbi Dei occubuerit.

CAP. V.

QUIS primus in illo conspectu sanguinem suũ fuderit, & pro testimonio verbi Dei occubuerit, minus per uulgatũ est à venerabilium doctorum scriptis, quã cupit diligens quispiam

3-Reg. 16.

lehu.

2-1-11. 23.

ſpectator huiusmodi prælii, cum de nomine eiuſ ſcriptura non tacuerit. Hic enim dicitur Iehu filius Anani, cuius ſcriptura ita meminit, vt iam dictum eſt. Factus eſt autẽ ſermo dominũ contra Baafa, dicens: Porro quod exaltauit te de puluere, &c. Poſt que ita ſubiungitur. Cum autem in manu Iehu filij Anani prophete, verbum domini factum eſt contra Baafa, & contra domum eius, & contra omne malũ quod fecerat coram domino, ad irritandum rũ in opprobriũ manuum ſuarũ, vt fieret ſicut domus Ieroboã. Ob hanc cauam occidit eũ, hoc eſt, Iehu filiuſ Anani propheta, Splendidiſ illi ſcriptura ſacra nominauit, ita tertio loco replicat occidiſ eum, hoc eſt, Iehu filium Anani propheta. Et ſciendum, quod nullũ arte hunc ab inuio promiſſionis nominacione tradidit ſcriptura, occiſum fuiſſe propter verbum domini. Optaret ergo diligenter ſpectator certaminaſ verbi domini, vt ſicut poſt Abel Zacharias filius Barachiz, quẽ occidit in intertemplum & altare: ita & iſte peruulſus eſſet proprio nomine, quia verẽ non parui eſt meriti, cuius à ſanguine primum accepit draco ille magnus, quod rufus mereret eſſe & dici. Tenor propoſiti noſtri notiorẽ nunc eum nobis reddidit, quia videlicet vbi ſermo eſt, vel opus de victoriaſ verbi Dei, laiare non debuit iſ qui ſanguinem fuſiſſe primus legitur in prælioſ verbi Dei, dum contra hoſtem antiquum proſtricitur, miſſus vt fidelis legatusſ verbi Dei.

Quod myſterio non careat, à leone prophetam in via occiſum. CAP. VI.

3-Reg. 13.

Luca 12.

Igitur, quoniã hic primus eſt illorum, qui verbo Dei ſuũ in officio prophetali ſanguinẽ impenderunt, pendẽ nunc quã pulchrũ, quã congruũ præceſſu, ad gloriam eiuſdẽ verbi pertinẽs myſterium. Ille vir Dei qui venit de Iuda, in ſermone domini in Bethſai, vi ſupra dictum eſt, Ieroboã ſtante ſuper altare, dixit. Altare altare, ecce ſultus naſcetur domui Dauid, Ioſias nomine, & immolabit ſuper te ſacerdotes ex eſſorum. Ille, in qua in mãdatum ac cepit in ſermone domini præcipiens. Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reuertereſ per viam qua uenſiſ, ſed ſeſe illic eſt prophetaſ ſenex, qui habitabat in Bethel, vt comederet panẽ & biberet aquam in domo eius. Propter hoc inuenit eum leo in via, & occidit, & cadauer eius erat proſtrictum in itinere. A ſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Forma hæc myſtica eſt, & prædictiſ ſanctiſ prophetaſ Iehu filij Anani, & omnium ſanctorum & prophetarũ, qui occiſi ſunt vel occiduntur, propter teſtimonium iui dem verbi Dei. Quibus ipſum verbũ incarnatum dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Ille namq; leo qui occidit, & iuxta cadauer ſtetit, diabolum & ſatellites eius impioſ homines ſignat, per quos cum ſanctorum corpora occiderit, ſtat, nec poteſt ad nocendum progredi ultra, quia diabolus nec manducare nouit corpora, cum ipſe ſit ſpiritus, nec conſequi poteſt animas extra corpus, quas in corpore perſequitur. Si quid ergo peccati ex carnaliſ commoratione ſerui Dei conſpexerunt, & ob hoc inimicus aliquando permittitur occidere corpora eorum, illa contentus ſit porca ſtetitq; iuxta cadauera, id eſt, nihil amplius vel animabus, vel eiuſ corporibus, quin reſurgat ſe poſſe nocere ſciat. Nec enim effucere poſſit, vt ſaltem corpora moriendo pereant Deo. Quod pulchrẽ ſignatum eſt per hoc, quod occiſum non deuorauit, ſed iuxta cadauer ſtetit leo.

Quid duodecim ſciſſuraſ pallij Ahiã Silonitaſ ſignificãrunt. CAP. VII.

3-Reg. 11.

Pallij ſciſſura.

Porro verbum Dei ſicut poteſtatem habet poſtquã occiderit, mittere in gehennam, ſic poteſtatem habuit poſtquam prophetaſ mortuiſ vel occiſiſ fuerunt, eorum nihilominus implete prophetiam, id eſt, demerere poſteriora regum impiorum, vt qui moreretur ex eis in ciuitate, comederent eum canes, & qui moreretur ex eis in regione, comederent eum volucres caeli, ſicut prædixerat iam dictũ prophetaſ Iehu filius Anani de Baafa, ſicut prædixerat Ahiã Silonites de Ieroboã. Non leuiter attendendum, nec enim parum ſpectat ad gloriam verbi Dei, ſemper veri, ſemperq; vincentiſ, cui videlicet verbo vincere eſt, quicquid dixerit verum fieri, veritatẽq; eius pulchrẽ cõmendat illa, quæ tunc fiebat multiplex Iſraeliticẽ ſciſſio regni. Iam dictũ Ahiã Silonites, quale Ieroboã mox futuro regi præſagium regni dederat, apprehendens palliũ ſuum nouũ, quo opertus erat, ſcidiſ in duodecim partes, & ait ad illũ. Tolle tibi decem ſciſſuras. Hæc enim dicit dominus Deus Iſrael. Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomõis, & dabo tibi decẽ tribus. Quid libi hoc voluit, quod nõ ita duas tantũ ex vno pallio ſciſſuras, ſicut duo tantũ ex vno populo fiebant regna: videlicet quia ſe futurũ erat, vt regnũ ſcillũm à domo Dauid, quod dimiſſus erat eidẽ Ieroboã, ſcinderetur decies, & ita factũ eſt. Prima namq; ſciſſio facta fuit in ipſo Ieroboã. Secũda in Baafa, qui perculliſ Nadab filium eius, & regnauit pro eo. Tertia in Zambri, qui perculliſ filium Baafa, & ait ad illũ. Quarta in Ambri, qui ad mortẽ perſecutus eſt Zambri. Quinta in Thebin filio Gynet, qui perculliſ Ierãm Ambri pater Achab. Sexta in Iehu filio Namũ, qui perculliſ Ierãm filium Achab, & regnauit pro eo. Septima in Sellum, qui perculliſ Zachariam pronepotem Iehu, Oſaia in Manacẽ, qui perculliſ bellum, regnauitq; pro eo. Nona in Facee, filio Rõmiz, qui perculliſ Faceãm filium Manacẽ, regnauitq; pro eo. Decima in Olce, qui perculliſ Facee filium Romelaz, regnauitq; pro eo,

pro eo. Vel certe quomodo Thebin, in quo quintam scissionem diximus non saltem vno die regnasse, sed tantum media pars populi eum secuta fuisse legitur, vt regē constitueret, nec praevaluit. Omissio illo, quinta scilio fuerat in Iehu, sexta in Sellum, septima in Manaem, octaua in Face filio Romelae, nona in Osee, decima in rege Assyriorum, qui Iherusalem scilicet à Deo, scilicet etiam à loco vel terra sua, irantibusq; in Assyrios. Igitur sic est, vt ipsū verbum dixit: Omne regnum in seipsum diuisum, & solabitur, & domus supra domum cadet. Et sicut scriptura in Jeremias. Verbum autem domini manet in aeternum. Quia & cōplet verba prophetarum suorum, postquam illi mortui vel oculi exaruerunt tanquam foenum, & ipsos laeiet resurgere fortes & excellos super ligna cedrorum.

Deum iusto iudicio regem Ieroboam super Israel constituisse, non vt peccare faceret, sed quia peccaturi erant.

CAP. VIII

Dicit aliquis, Quomodo iustificabitur? quomodo palmam veritatis hoc verbū in eo quoq; obtinebit, quod talem hominem Ieroboam regē super Israel ordinatū? Sciebat autē ne seiebat, quod ille facturus esset Israel peccare? Si sciebat, cur illum ordinabat, & quo iure puniebat? Si nesciebat, quomodo vincit semper cum iustitia? Vel error aut incertitia ad victoriā non pertinet? Ad hanc inquam, Non sciebat verbum & sapientia, sed optime seiebat, & tamen in iudicando integra illi est veritas & iustitiae palma. Iudicio hoc nanq; fecit, & iudicium eius non in hac re penitus laet. Quamuis iudicia eius sunt abyssus multa, quamuis sint incomprehensibilia, tamen quaedam sunt quae ex nonnulla parte possunt cognosci, illa videlicet, quorū causas ore suo aperire dignatur. De quibus Psalmista dicit: In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Quia tandem ex causa iudicatus est, vt talis daretur rex, qui peccare faceret Israel? illa videlicet, quia peccare volebat Israel. Ex quo putas voluntatem peccandi habuisse Israel? Ex eo, inquit, Moses, die, quo egressus es ex Aegypto vsque ad locum istum, semper aduersus dominum contendisti. Haec & cetera cum dicit, quibus vtique dicitis de reatu visum illos accusat, quem fecerunt in Horeb: manifestum est, semper illos ad eandem procliuem fuisse idololatriam, praefertim cum & in propheta Deus ipse dicat. Nunquid hostias & sacrificia obtulisti mihi in deserto quadi aginta annis Israel? & portasti tabernaculum Moloch idolo vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sydus Dei vestri, quod fecistis vobis? Propter hoc Moses & Aaron lapidare voluerunt: propter hoc Samuelem, imō & in Samuele dominum, sicui & ipse testatur, abiecerunt: propter hoc David persecuti sunt, & de regno eiecerunt. Propterea toties dixerunt. Non est nobis pars in David, neq; hereditas in filio Isai, quia peccandi voluntatem habebant, & sub sanctis principibus peccandi facultatem nō habebant. Quod ergo tandem Ieroboam dati sunt, sub quo vel cum quo vitulum sibi pro Deo statuerunt, sicut facere coeperant, quando ex Aegypto egressi sunt, iudicium exiti iudicium verum, quod in alio propheta dicit. Particeps idolorum Ephraim dimitte eum. Et si quaeras, cur dicit: dimitte eum, subinde causam reddens, dicit: Non dabunt cogitationes suas, vt reuertantur ad dominum. Iustitiam iudicij est, quod dimisit eos secundū delideria cordis eorū, vt ireni in adinuenitionibus suis. Gratuita verō misericordiae erat, quod pro illis qui ignoranter errabant sollicitus loquebatur in prophetis, sicut ad eos verbum domini armatum signis & prodigijs, vt cognoscerent: ex operibus, quia dominus ipse est Deus, dominus ipse est Deus.

Heliam propheta, ne ignorantes simul cum impijs errarent, à Deo missum esse,

CAPVT IX.

Cum signis nanq; & prodigijs, & cum fortitudine zeli tunc sese exhibuit verbum Domini vehementius in Helia, de quo in laudibus parum ita veraciter dictum est. Et surrexit Helias propheta quasi ignis, & verbum ipsius tanquam facula ardebat. Verbo domini contuic coelum, & deiecit à se ignem terrae. Sic amplificatus est Helias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriarī tibi, haec vt dicere, scilicet Heliam surrexisse quasi ignem, & verbū eius quasi faculam ardentem? In admirationem ille sapiens excitatus est, pro eo quod de eodē Helia sic repente scripti est. Et dixit Helias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit dominus deus Israel, in cuius conspectu sūo, si eris annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Ita repente illatus est Helias, vt quaedam dicit Apostolus de Melchisedech, na & de isto, si sese prebuisset occasio, dicere potuisset. Sine patre, sine matre, sine genealogia, neq; initium dierū, neq; finem vitae habens. Sicut enim illius, ita & istius patris & matris & genealogia & numerum annorū scriptura tacuit, & finem vitae non habuit, quia receptus est (ait idem qui supra) in turbine ignis, in curru equorū igneorum. Quam receptionem eius si ritē perpendis, etiam illud apponere licet, quod adhuc dictum est de Melchisedech, assimilatus autem filio dei manet sacerdos in aeternum. Sacerdotem nanque hunc fuisse constat, quia scriptum est, vbi, quando, & quomodo holocaustum obtulerit, & (sicut iam dictum est) receptū est in turbine ignis, atq; ita assimilatus.

affimularus est filio Dei, vero & aeterno sacerdoti in coelum ascendenti. Plura de hoc dici poterant, verum amen pro praesenti proposito hoc tantum diximus, quia dignè semetipso fecit verbū & veritas Dei, quod tālī in tempore, quando lezabel cum Achab, & cum vitulus ieroboam accesserit Baal, taliter per hunc virtutem suam notam fecit, propter eos qui ignorabant, & errabant, ne simul cum impiis in eandem deciderent perditionis foueam.

Qua miracula fecerit Helias, & quod spiritus Helia duplex in Heliseo duplicato miraculorum numero, comprobetur. CAP. X.

Vigilanter hoc animaduertendum est, quia propter causam eiusmodi tam vitroneus ad operandas virtutes semetipsum ingessit ita incipiens. Viuit dominus, in cuius conspectu suo, sicut annus huius & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et in Heliseo causa eandem consideranda est, dicente, Obsecro, ut fiat spiritus tuus duplex in me. Hoc intendebant, ut operando mirabilia conuinceret impios, quod neq; vitulus, neq; Baal est Deus, sed dominus ipse est deus. Et reuera ita factum est. Spiritus Helia, id est, operatio virtutum, quae in spiritu domini data fuerat Helia, duplex in Heliseo facta est. Duplicita namq; numero miracula fecit Heliseus supra quam Helias, etenim si ritē numeres, Helias octo, Heliseus sedecim miracula operatus est. Primum Helij fuit, quod verbo continuit coelū ne plueret. Secundum, quod corui pauerunt eum. Tertium, quod apud viduā, quae palebar cum, iuxta verbū eius, hydria farinae non defecit, & lecythus olei nō est imminutus. Quartū, quod mortuū eiusdem viduae filium resuscitauit. Quintum, quod cum ceterentem holocaustum exaudiuisset dominus per ignem, vidente populo, & dicente, Dominus ipse est Deus, dominus ipse est Deus. Sextū, quod orante illo, facta est pluuia grando. Septimū, quod pallio suo percussit aquas diuisit, & trāsiit eū Heliseo. Octauū, quod curtus ignis, & equi igne diuiserunt vtrunq; & sic endit Helias per turbinem in coelum. Proinus Heliaz primum, quod pallio Helia percussit aquas, & diuisae sunt. Secundum, quod aquas pellinas & terram sterilem sanauit. Tertium, quod insidentes ei pueros vsū lacerauerit, conceperit, & peperit in tempore & hora, quam ille praedixit. Septimū, quod mortuū eundem puerum resuscitauit. Octauum, quod in olia eremitica gustus amarissimus dulcoratur. Nonū, quod de viginti panibus ordeaceis comederunt iuxta verbum eius centum viri, & superfluit. Decimum, quod Naaman principem militiae regis Syriae per lauacrum aquae à lepra tua curauit. Undecimum, quod leui egressus ab eo, factus est leprosus quali nix. Duodecimū, quod eo mitteret lignum, ferrū quod clapsum fuerat, super aquam natauit. Tertiumdecimum, quod insillos contra eum Syros dominus, orante illo, cecitate percussit, donec introduceret eos in Samariam. Quartumdecimū, quod soluta obfisione Samaritae, duo modii hordei sitare vno iuerunt, & modius similis sitare vno secundū sermonē eius in porta Samaritae. Quintumdecimū, quod dum aegrotaret, praestigium fecit regi Israel, quod tribus vicibus Syriae percussurus esset. Sextumdecimū, quod cum mortuus esset, proiecūm est cadauer hominū in sepulchrū eius, & cum tetigisset olla Heliaz, reuixit homo, & stetit super pedes suos.

Quid & quando profecerint in populo, Helias & Heliseus prophetae.

CAPIT XI.

ET quidem in omnibus istis non poenituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, id est, à vitulis, quos fecit Hieroboam vsq; dum abiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnē terram. Veruntamen Baal deletus est de Samaria, & de Hierusalem, nam etiam in Hierusalem profuxerat sacrilegium lezabel, quia videlicet Athalia filia lezabel & Achab, vxor suū lorā, filij Iosaphat regni iudae, de qua sic scriptum est in Paralipomenon. Athalia enim impiissima, & filij eius destruxerant domum Dei, & de vniuersis, quae sanctificata fuerant templo domini, ornauerant phanū Baalim, De vtroq; deletus est Baal, id est, de Israel, & deluda. De Israel per Heliam & Heliseū, ut mirabilia praecipua operati sunt. De Iuda vero per Heliam. Illic quoq; verbi Dei ministrū, sicut scriptum est, Alatae autē sunt ei, videlicet loram filio Iosaphat liete ab Helia propheta, in quibus scriptum erat. Haec dicit dominus deus Israel, Deus Dauid patris tui, quoniam non ambulasti in via Iosaphat patris tui, sed ineffasti per iter regū Israel, & fornicare fecisti Iudam, & habitatorum Hierusalē. Ecce dominus percussit te plaga magna cū populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuersaq; substantia tua, tu autem aegrotas vno pessimo languore vrenti, donec egrediantur vitula tua paulatim per linguas dierum, luxta verbū hoc factū est. Ille nō ē videlicet loram, filius Iosaphat, rex Iuda, per duorum circulum annorum sic longa consumptus rabe, ut egerret etiam viscera tua, languore pariter & vita caruit, & vxore eius Athalia gladio interfecta, uigressus est Ioadas pontifex, & omnis populus domū Baal, & destruxerunt eam, & alia

& altaria ac simulachra illius contegerunt. Marhan quoque sacerdos Baal, interfecerit ante aras. Porro in Israel idem Helias, prophetas Baal quadringentos & quinquaginta viros vna die interfecerat, & eos qui superfluent omnes prophetas, vniversos seruos, & cunctos sacerdotes Baal interfecit, & sedem eius destruxit, statuasque combussit, & comminuit Iehu, quem vice eiusdem Helix in regem Heliæ vnixerat super Israel. Helix namque dominus Iulæ erat, vt videret eundem Iehu, & hoc ministerium Heliæ implerit, super quo præceperat dominus Helix. Heliæ autem filium Saphat, qui est de Abri in aula, vnge prophetam pro te. Itaque Baal de Iuda & de Israel deletus est, per fortissimum zelum verbum domini in ore Helix firmata, qui videfecit Helias, sicut de illo veraciter dictum est, quasi ignis erat, & verbum ipsius quasi facula ardebat.

3 Reg. 11.

Ecl. 48.

Quare zelus domini propter Baal amplius, quam propter vitulos aureos in Helia exarsit.

CAPVT XII.

Quia causas rite perpendit, amplius venerat ignem faculæ tam vehementer ad dentis zelum verbum domini tam foriter de cultoribus Baal, sese vitificens. Quoniam causæ erant, vt propter vitulos, quos fecit Hieroboam, minus, & propter Baal amplius zelaretur & videlicet, quia cultus vitulorum intra Israel continebatur. Cultus autem Baal de domo Iezabel & Achab, per iudicem Athaliam vsque in Hierusalem, vsque in domum Dauid profusus fuerat, vnde promissio, id est, verbi domini incarnatio sperabatur adimplenda, ius mento ipsius firmata. Ibi amplius fides vel expectatio promissionis periclitabatur, per sacrilegium Baal. Nam vitulos Hieroboam nullus coluit regum Iuda, & ideo cultus eorum contra promissionem minus perniciosus erat, solummodo tribus illis contentus, quarum ex nulla Christus nasciturus erat. Igitur vbi Baal superuenit, rectè, iuste, & laudabiliter exarsit in propheta suo verbum domini tanquam ignis, gladiumque atripuit, & sanguinem impiorum effudit. Gladium namque attripuerat ipse Baal ad interficiendum omne semen Dauid, vnde iuxta promissionem, iam dicta incarnatio domini futura erat. Sic enim scriptum est: Si quidem Athalia videns mortuum esse filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regum. Quod dicit omne semen regum, omnes reges, id est, Dauidicæ stirpis masculos vult intelligi, vnde semen Abraham, quod est Christus, prædictum atque præscriptum fuerat, ut ante domino, deberet nasci. Prout de considerandū, quod non parua vel toleranda impietas fuerit Baal sacrilegium, cultus cultu & animæ, tam in Iuda, quam in Israel peribit, & antiquus draco diabolus tendebat auferre seminariū salutis nostræ, in stigando Athaliam, cultricem eiusdem Baal, vt interficeret & interficiendo auferret sacrām Dauidicæ generationis lineam.

Promissio -
nus expecta-
tio periculi
tatur.

4 Reg. 13.

Dominum in virga & verberibus iustitias peccata domus Dauid, misericordiam vero non dispersisse ab eo.

CAPVT XIII.

Considerata tali ac tanta iustissimi zeli causa in fortissimo atque sanctissimo declamatore verbi domini Helia, rursus ad memoriam redit illud eloquium rationabile, & præclarū Dauidicæ orationis. Milerere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Sermonem ipsorum hic libet reminisci, in quibus Deum volebat iustificari, & vincere atque obtinere palmam veritatis. Quinam sunt sermones illi? Si autem (inquit) dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicij meis non ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, nec nocebo in veritate mea, nec prophana bo testamento meo, & que procedunt de labijs meis, non facia iusta, semel iuravi in sancto meo, si Dauid mentiar? In his sermonibus suis, tunc profectò Deus verax magnificè iustificatus est, & ipse dñe vicit. Tunc enim filij Dauid maxime legem Dni dereliquerunt, & in iudicij eius non ambulabant, iustitias eius prophanauerunt, & mandata eius non custodierant, quando supra memoratis Iosabæ filia Iosaphat, oculis omnibus fratribus suis, ambulauit in vijs regum Iuda, sicut egerat domus Achab, cuius filiam Athaliam vxorem habebat, & seruiuit Baal. Eiusmodi iniquitates & peccata filiorum Dauid, dominus in virga & in verberibus visitauit, misericordiam autem suam ab eo Iosabæ filie Dauid, non dispersit, in quo misericordiam suam ab eo non dispersit. In quo referuatur? In eo nimirum, quod cum Athalia videns (vt iam dictum est) quod dñe mortuus esset Ochozias filius suus, surrexit, & interfecit omne stirpè regū domus Iosabæ. Iosabæ vero filia regis Iosabæ filie Iosaphat, & iurata est eī de medio filiorū regis eū interficeret, ab eo dñe est eū nupte sua in cubiculo leiorū. Iosabæ autē quæ absconderat eū erat filia regis Iosabæ, vxor Iosabæ pontificis, soror Ochozias, & ideo Athalia nō interfecit eū. Quasi virga, quæ verbera, vbi iuxta verbum domini, iuxta veritatem literarum, quas (vt supra memoratum est) miserat Helias, ascenderunt Palsitij & Arabes in terram Iuda, & vastauerunt eam, diruperuntque cunctam substantiam, quæ inuenta est in domo regis; insuper & filios eius & vxores, & super

Psal. 50.

Psal. 88.

2 Paral. 23

2 Paral. 23.

& super

& super hæc omnia percussus loram à domino alui languore insanabili, longa tabe consumptus est, & filium eius Ochoziam, qui successerat à Iehu interfectis, ac deinceps malis omnibus fatior mulier omne semen regum occidit. Porro, sub ipsa virga, inter ipsa verbera, quanta castro diendæ ipsi David musicordix diligentia, vt Iosabeth vera filia regis, veraciter filia David, & vxor digna Ioiadæ pontificis, infantulum vnius anni Iosam surareris de medio filiorum regis eum interficerentur? Nolum enim dominus (ait scriptura) disperdere domum David, propter patrum quod inierat cum eo, & quia promiserat vt daret illi lucernam, & filij eius omni tempore. Lucerna illa quam promiserat dominus David Christus est, lux vera (qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum) quam videlicet lucernam non dedidit illi sicut iurauerat, si non de occasione stirpis eius superfluisset, saltem ille minimus Iosam. Neq; enim masculus alius superfluit, per quem serses Dauidica in Christum linienda deduci posset.

Quantum z elui in Helia, quante dignitate fuerit. CAP. XIII.

2 Reg. 19. **Q**uantæ puræ dignitatis est, tantæ rei intuitu fuisse zelatum, sicut ait ipse. zelo zelatum sum pro domino Deo exercituum? Non hominem interrogas. Currus igneus cū equis igneis, quo ille per turbinem in caelum ascendit, tibi respondet. Currus dominorum, currus triumphantium vehiculum est. Dominantis ergo anliqui dignitatem, & amici Dei potentiam insignem in illo euru intellige, qui verè dominatus est omni seculo sublimior, & potens exitis in verbo quo continuit, & rutilus aperuit oculos, potens vngendo reges, ad potentiam, solius regis Dei dignatus venerat omnipotentiam. Sedit ergo in curru dominando, & mulierot verbi Dei strenuus, & mundanæ vanitatis contemptor victoriosus. Et vt magnitudinè recognoscas & mulationis eius, currus non qualiscunq; sed currus igneus erat. Edicti non potest, conuici tamè vtrecunq; potest, quanto dolore cordis ardebat Helias, videns quòd homines, qui quantum in ipis erat mundum indignum faciebant, illa quæ Christus est misericordia dudum repromissa, & iuramento firmata. Non quidem auerti poterat, quod bonus & omnipotens promiserat, quia fidelis & verax iurauerat, sed homines (vt iam dictum est) quantum in ipis erat, hoc agebant, vt poeniteret Deum tantæ misericordix, quam promiserat, quam iurauerat, inimici diuinæ gratiæ, hostes salutis humanæ, mali cunctis hominibus, pessimi tibi. O legitur persecutum odium, & sanctum boni zeli incendium, cuius dignitatem cæli testificati sunt, continendo ad eius imperium, & rursus dando terris pluuiæ beneficium. Amplius autem mittendo currum igneum cum equis igneis ad subleuandum victorem emerit, & potentem diuinitatis amicum. Ex eius glorificatione tam magna, tamq; stupenda, exemplum accipiat, spernq; concipiat quisq; quòd mercede non ceteat, si verbo Dei fidele obsequium studeat impendere.

Heliam translatum ante diem magnum & terrilem domini mittendum, & in Iohāne Baptista complemur esse. CAPIT. XV.

Helias ven. Hierony. Malach. 4. Math. 17. Math. 11. **D**e isto plurimorum sententia doctorum est, quòd circa finem seculi tunc Enoch venturus sit, & quòd mortem quam non euasit (inquunt) sed distulit, pro cōmuni debito persolvere habeat sub persecutione Antechristi. Porro, Hieronymus virorum illustrium non minimus, aliter sentire videtur in sine Malachix prophete, vbi dominus dicit. Ecce misitam vobis Heliam propheta, antequam veniet dies domini magnus & horribilus, ait enim post alia. Hæc de Helia diximus seculi doctores, quanquam multi sint etiam nostrorum, qui credunt eum ad litteram venturum, & testitutum omnia, ac mortis debitum persolutorum. Cæteram, dominus interrogatus ab Apostolis de aduentu Helix, respondit. Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunq; voluerunt. Iohannem volens in Helia intelligi, vnde subleuit. ad iunxit. Si vultis recipere, Iohannes ipse est Helias qui venturus est. Cum hæc dicit, profertò doctores alii, qui non secundum litteram, sed secundum spiritum de aduentu Helix sentiunt, sese consentire innuit, dicendo. Quanquam multi sint etiam nostrorum qui credunt eum ad litteram venturum, ac mortis debitum persolutorum. quòd veli eum iam esse à mortis necessitate solutum, quòd si ita est, reuera magnum & magnificentum est, multum laudabile inter viros gloriosos, quòd in eo magnificencia sua dominus operatus est. Nam si mortem adhuc expectat, estimare licet quòd minus beatitudinis assecutus sit, quàm sancti alii, qui deposita omni corruptione mortalitatis, grandi vitæ debito, & graui sunt scelerore liberati. Nam expectatio mortis sine dubio habet poenam, atq; idcirco beatorum edicere licet eos oēs, quibus & de morte timor nullus, & de gloria resurrectioni certa spes est. Magnificencia ergo cū illo a. n. u. est, & cū beato Enoch, si mortè non distulerit, sed euaserit, si viuentis translatus sunt, & nullum habent de longa mortis sollicitudine vel expectatione torquentum.

Verisimile esse, Enoch & Heliam translato, à moriendi necessitate liberatos esse.

CAPIT. XVI.

Duo car. 1. **E**t quomodo duo sunt, legitimumq; est, vt in ore duorum vel trium testu sit omne verbum. Rectè optaremus idcirco illos fuisse translato, & non esse mortuos, quatenus ex ipis

ipſis conſtitueretur nobis illud, quod habemus de omni humano genere verbū. Quod eſt illud verbum? Videlicet quod humano generi mortis, vel mortalitatis cauſa ſit peccatum, quod omnipotentis creatoris facile fuiſſet, atq; voluntarium hominem in paradifo poſitum, & omne genus humanum ſuo vel ſibi placito tempore, abſq; morte corporis transferre ad immortalitatis regnum, vbi mors nec eſt, nec vnquam accidere poteſt. Magnum vtiq; verbū, & difficile apud illos qui tardiſunt ad credendum, in his maxime de quibus nullum acceperunt experimentum. Quid igitur, ſi placuit omnipotenti Deo faltem duos homines ex maſſa corrupta peruenire ſeruo pro teſtimonio, vt habeat duos teſtes, quorum in ore ſit hoc verbum, quod ſcilicet nihilominus omnes homines abſq; morte corporis transferre voluiſſet, atque potuiſſet, ſi non fuiſſet maſſa corrupta per peccatum? Hoc vtiq; ſcire nonnulla ſapientia eſt, cuius inuicem dicere poterit vir ſapientis in laude patrum. Enoch placuit Deo, & translatus eſt in paradifum, vt det gentibus ſapientiam. Quod itidem de Helia ſciendum, & dicendum eſt, quia translatus eſt, vt det gentibus ſapientiam, quatenus gentes eorum translationem audientes, eorū exemplo peruenirent ad ambulandum cum Deo, ad obediendum Dei verbo, qui ſicut illos viuentes tranſtulit, ita & omnes tranſtulit abſq; diſſcultate mortis, niſi quia per peccatum mors in hunc mundum introiuit. Verū quia ſententia vtraq; à magnis atq; catholicis tradita eſt doctoribus, nos hinc certum quid diſſimile non auſi, propoſitum prolequamur.

Post Heliam & Helſeum idem Verbum Dei, alijs prophetis ſuccedentibus non deſeciſſe.

CAPVT XVII.

TRanslato Helia qui erat curruſ Israel & auriga eius, mortuoq; Helſeo, cui itidē a grotael dixerat rex Israel. Pater mi, pater mi, curruſ Israel & auriga eius. Nihilominus curruſ vel propoſitum tenuit ſuum verbum Dei, verbum omnipotentis quadrigas alias & aurigas alios, ad ſuum miniſterium ſubſtituens, protinus nanq; exurrexerunt alij præcones verbi domini, hi quorū etiam proprijs extent libri. Siquidem tunc exurrexit in Israel Ofee, in Iuda Eſaias, ambo contemporales, ſicut ex ipſorum titulis librorum agnoſcere promptum eſt, qui ita ſe habent. Viſio Eſaiæ filij A moſ, quam vidit ſuper Iudam & Hieruſalem, in diebus Ozia, Ioathan, Achaz, & Ezechia regum Iuda. Verbum domini quod factum eſt ad Ozeę filiū Beeri, in diebus Ozia, Ioathan, Achaz, & Ezechia regum Iuda, & in diebus Hieroboſ filij Ioas, regiaſ Israel. Iſte eſt Ioas nepos Ieliu, cuius in diebus mortuus eſt Helſeus, & ſicut præſens titulus habet, in diebus Hieroboam filij eius prophetauit Ofee. Hæc ideo dixerim, ve palam conſtet, verbum domini, nullum de regibus illis excuſatum aut excuſabile dimiſſe, continuumq; eſſe ſicut prophetia redarguentia curruſ, pluresq; prophetaſ prophetas, quā reges regibus ſuſceſſerunt, nā in diebus itidē Hieroboam, A moſ quoq; prophetaſſe & titulus indicat prophetiaſ, & illud maxime quod ibidem ſcriptū eſt. Et miſit A maſias ſacerdos Bethel ad Hieroboam regē Israel, dicens. Rebellauit contra A moſ in medio domus Israel, non poterit terra ſuſtinere vniuerſos ſermones eius, hæc enim dicit A moſ. In gladio morietur Hieroboſ, & Israel captiuſ migrabit de terra ſua. Quid pulchrius quid ſonorius hinc poteſt dici? quod & Pſalmiſta prædixit, & Apoſtolus ſuccinſit. Tu (inquit) in principio domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt coeli. Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes vt veſtimentum veteraſcent, & velut amictum mutabunt eos, & mutabuntur, tu autē idem ipſe es, & anni tui non deficient. Ad ſilium, quod eſt Dei verbum, dictum hoc eſſe, Apoſtolus meminit. Terra iuxta conditionem coeli, iuxta fidel dignitatē fuerunt ſupra dicti Helias & Helſeus, ſicut & David & Abraham, cæteriq; ſancti, quorum in mentibus per fidem Deus ſedit & habitauit, recte dicuntur coeli. Eiuſmodi coeli perierunt, id eſt, pertranſierunt, quia mortales erant, & morui ſunt, & quandoque inſtituendi & renouandi ſunt, qui ſi inueterauerunt. Tu autem o verbum domini idem es, & illi deficientibus non deſectū, nec deficiet.

Quid ſit, quod per Ofee dictum eſt: Non addam vltra miſereri domus Israel, ſed obliuione obliuiſcar eorum, & domus Iuda miſerebor.

CAPVT XVIII.

IN diebus illis (ait ſcriptura) cepit dñs rēdere ſuper Israel, videlicet q̄a in corrigibilis erat ille carnalis Israel, & incorrigibiles eius reges, ita vt nullus eorū recederet à peccatis Hieroboſ, id eſt, à cultu vitulorum quos ſecit Hieroboam, qui peccare ſecit Israel. Quomiam cepit dominus rēdere ſuper Israel, & percuffit eos (ait Azabel) in vniuerſis ſinibus Israel. Hoc ſuit inuicem rēdit. Porro, plenum tādum domini poſtmodum fuit, quando cepit rex Aſſyriorū Samariam, & tranſiit Israel in Aſſyrios, poiuitq; eos in Aſſia, & in Abor, iuxta flumen Gozan in ciuitatibus Mædorū. Plenum (inquit) tādū fuit domini, nō ſuper Iudam, ſed tantū ſuper Israel. I. ſuper decem tribus, iuxta quod ipſe prædixerat in propheta ſupra memorato. Quia non addam (inquit) vltra miſereri domus Israel, ſed obliuione obliuiſcar eorum, & domus Iuda miſerebor.

F Hoc per

4 Reg. 2.

Eſai. 1.

Oſee 1.

Amos 7.

Pſal 101.

Hier. 1.

4 Reg. 10.

Ibidem.

Oſee 1.

Hoc pertinet ad firmamentū veritatis Dei, vt iustificeris Deus in sermonibus tuis, & vincas cū iudicari. Oportuit planē misereri domui Iuda, & domui Dauid, oportuit (inquam) custodiri, & defendi bonam radicem stirpis, vnde nasciturus erat Christus secundū veritatem promissionis, & iuramentū ad ipsum Dauid, & ita factū est. Octauo namq; anno postquam translatus est Israel de terra sua, ascendit Sennacherib rex Assyriorū ad vniuersas ciuitates Iuda unitas, & cepit eas, & obsedit Hierusalem. Sed non ingreditur (inquit dominus) urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eum clypeus, nec circumdabit eam munio, protegamq; urbem hanc, & saluabo eam, propter me, & propter Dauid seruū meū. De Hierusalem quippe egredientur reliquie, & quod saluetur de monte Sion. Factū est igitur in nocte illa, venit angelus domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque milia. Nimirum obliuio qua oblitus est decem tribuum nihil nocitura erat proposito Dei, dummodo superesset tribus vel domus illa, vnde oportebat Christum nasci.

Quod Verbum Dei nondum incarnatum id est, Emanuel nondum natus liberatit terram à rege Assyriorum.

CAP. XIX.

- N**onne sibi met prouidit nonne propter semetipsum hoc operatum est verbū Dei? Vtq; nobis & propter nos sibi prouidit, vt seruetur genus vnde virgo veniens, conciperet, & pareret ipsum, qui vocaretur Emanuel, nondum quidem vocabatur, sed futurum erat, vt vocaretur Emanuel. Attamen dictus Elias inuocabat eū Emanuel, vt à prædictis Assyriis Hierusalem liberaret. Cumenim dixisset. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. postmodum hæc quoq; locutus est. Adducet dominus aquas fluminis foras, & multas, super regem Assyriorum, & omnem gloriam eius, & ascendet super omnes riuos eius, & fluet super omnes ripas eius, & ibit per Iudam inundans, & transiens vsq; ad collum veniet, & erit extensio alarum eius, implens latitudinem terræ euz ò Emanuel. Quod dicit, terræ euz ò Emanuel, magna cordis exclamatio est ad commune faciendum Dei verbū, quod terra Iuda terra ipsius esset secundū propositū gratiæ, quia præfinitū atq; prænunciatū fuerat, quod de terra Iuda, & de domo Dauid virgo ipsum conciperet, & pareret, & vocaretur Emanuel. Et quia sic certissimum futurum erat, quia castra Assyriorum percussurus erat iste, videlicet, nondum secundum carnē natus Emanuel, protinus insultabundus dicit. Congregamini populi, & vincimini, & audite procul vniuersæ terræ, confortamini & vincimini, accingite vos, & vincimini, inite consilium, & dissipabitis, loquimini verbum, & non fiet, quia nobiscum Deus. Magna fiducia, magna & certa securitate taliter ob hoc dictum est, quippe cui incertum non erat, nihil esse quod propinquitus Dei auertere possit. Contra eius consilium, omne humanum consilium vanum est, inuide turus insultat, & iuxta quod scriptum est. Qui habitat in caelis, iridebit eos, & dominus subsannabit eos. Ridendo & iubsannando prouocat, prouocando irridet & subsannat gentes frustra frementes, & populos inania meditantes, qui iam tunc alludebant, & conueniebant in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius Emanuel.

Idem verbum antequam sciret puer vocare matrem, accelerasse spolia detraxisse, & prædara festinasse.

CAP. XX.

- S**imul & illud animaduertendū est, quā pulchro & insigni ibidem vocabulo iubetur prædara scari. Voca (inquit) nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Quare? quia antequam scias vocare puer patrem suum, & matrem suam, auferetur (ait) fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Verè pulchrum congruūq; vocabulum. Quid enim, nomine mira benedictio, & miranda est festinatio, prius spolia detrahere, quā patrē scire siue vocare? Prius prædari, quā ex matre nasci? Hoc fecit iste Emanuel, quia priusquam sciret vocare patrē, qui fuit ei Ioseph solo nomine, priusquam nasceretur ex matre scilicet Maria virgine, sicut ex terra beneficia gēti suæ prouidit, ita & illud domui Iuda, de qua nasciturus erat, præbuit auxiliū, vt auferretur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorū. Quomodo? Ascendit enim (ait scriptura) rex Assyriorum in Damascum, & visitauit eam, & transtulit habitatores eius Cyrenem, & alii autem occidit. Deinde cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israel in Assyrios, posuitq; eos in ciuitatibus Meedorum. Quam ob causam fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ taliter abstulit Emanuel, videlicet eo quod iniecit contra Iudam consilium malum Syriæ, & Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes: Ascendamus ad Iudam, & suscitemus eum, & euellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius, filiū Tabeel. Ergo quod & Israel translatus est in Assyrios, rectè ascribitur victoriæ verbi Dei, quia manifestè scriptura testatur, hoc fecisse Emanuel, antequam sciret vocare patrē & matrem, id est, hoc fecisse verbum Dei, priusquam assumeret carnem. Et meritò nec Israeli pepercit, quia videlicet, ex quo scissus est Israel à Iuda, & à domo Dauid, plus ceteris gentibus eidem tribui Iuda inuidit, & contra illum sæpius pugnavit, Primus Hieroboam rex Israel pugnavit contra Aha, regem Iuda, & illē

ille stans super montem. Audi (inquit) Hieroboam, & omnis Israel. Num ignoratis, quod dominus Deus Israel dederit regnum David super Isreal in aeternum, ipsi & filiis eius, in pactum factis? Et subinde. Nunc igitur vos dicitis, quod resistere possitis regno domini, quod possidet peccat filios David? Haec idcirco commemoraverim, ne quis ignoret, unde vehementius contra Israhelam inuidiam flammam decem tribus habere potuerint, quia videlicet ex hoc loco, & sumi libus, siquid constat, frequentem fuisse inter utrosque alterationem huiusmodi, cum diceret tribus Iuda, solum regnum David, eegnum domini esse. Regnum autem decem tribuum non legitimum regnum, sed rebellionem esse contra domini regnum.

Ductus in captivitatē decem tribubus, finitum bellum Verbi Dei contra Vitulos aureos.

CAPVT XXI.

Tandem finitum est duellum, longo tempore protrahitum, inter Dei vitium, Dei verbum, & Deum Hieroboam, Deum metallicum, vituli cornuti simulachrum. Ferè ducenti & sexaginta fluxerunt anni, ex quorum dictus Hieroboam, talem sibi Deum fecit, usque ad annum novum Olee, quo rex Assyriorum Israhelē de terra sua transtulit, nō desistente verbo Dei decretare sermonibus huiusmodi. Profectus est vitulus ius Samariae. Artifex fecit illum, & non est Deus, quoniam in arenarum telas erit vitulus Samariae. Ex in alio propheta. Audite, & contestamini in domo Iacob, quia in die, cum vultate coepero praearificationes Israhel, super eum visitabo, & super altaria Bethel, & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. Et quia nō fiebat, nec futurum erat, ut Israhel, vel quisquam ex regibus eius recederet à peccatis Hieroboam, id est à vitulis eidem, quos fecit Hieroboam, etiā lux e dicebat. Domus Israhel occidit, nō addicet ut resurgat, virgo Israhel proiecta est in terram, nō est qui suscipiet eam. Unde manifestum est iudicium dicens tunc quoque in Olee. Quia non addam ultra misereri domui Israhel, sed oblivione oblitiscar eorum, & domui Iuda miserabor. De regibus namque Israhel nullus (ut iam dictum est) recessit à peccatis Hieroboam, cum nullus eorum tempore cessaret Dei verbum reuocare eos ad poenitentiam. De regibus vero Iuda, nonnulli fuisse fuerunt, & ex eis qui peccauerunt nonnulli poenitentiam egerunt. Iustus ergo iudicium est, quod non addam (ut ultra misereri domui Israhel, & non inuisa misericordia, in eo quod domui Iuda, inquit, miserabor.

Assyrios iustiores fuisse quam Israhel, adeoque eis in captivitatē traditum esse.

CAPVT. XXII.

Nesciremus nos appendere iustitiam hanc, nisi verbum ipsum fecisset nobis experimentum, gentem quamlibet proniorem esse, magisque flexibilem ad poenitentiam, atque idcirco iustiorē, & venia magis dignam, quam Israhelē. Unde laudanda verè providentia Dei, qui antequam iudicium proferret super Israhel, sententiamque daret, quam praedixerat. Quia non addam ultra misereri domui Israhel, sed oblivione oblitiscar eorum, misit verbum suum ad gentem, quae tunc temporis erat asperior, atque fortior gentibus caeteris. Ac si diceret cuiuslibet ex prophetis suis. Et si ad populos multos, & profunditer monis & ignoret lingua, quorum non possis audire sermones, miserem te, ipsi audirent te. domus autem Israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Vni namque ex prophetis hoc dixit, scilicet Ezechieli, sed antequam hoc illi diceret, per alium prophetam, magno firmata est experimento veritas dicens. Factum quippe fuerat verbum domini ad Ionam. Surge (inquens) & vade in civitatem magnam Ninivem, & praedica in ea, quia clamor malitiae eius ascendit coram me. Factumque est, & praedicante illo, crediderunt viri Ninivitarum in dominum, & praedicae verunt ieiunium, & vestiti sunt saeco, à maiore usque ad minorem. Nunquid solus Ionas praedicae in Israhel futurae captivitatē imò multum est quod declamavit Olee, quod perionuit Amos eodem tempore, ut de Helta & de Helisao nunc tacem, quorum supra meminimus, qui ligna praedicae atque magna multa fecerunt, & Israhel non egit poenitentiam, & nullus regum Israhel recessit à peccatis Hieroboam. Quis igitur reprehendere possit, vel audeat iudicium verbi domini, quod Israhelē sibi ineredulum, credentibus ac per hoc iustioribus Assyrijs tradidit, imò laudandum, quia rationale est & perpulchrum, quod illam potissimum gentem per tale voluit experimentum demonstrare iustiorē, cui tradere deereuerat populum praearificatorem.

Quare domus Iuda servata sit, Israhel in captivitatē ducto, cum utrobique iusti aliquos fuerint.

CAP. XXIII.

Hic tam illud quis forte objicit, quod in Israhel quoque, qui translatus est, nonnulli Deo placet fuerint, & non potest negari. Nō (exēpli gratia) Tobias ex tribu & civitate Nephthali, illa captivitate captus, & captivus fuit sanctus, & vita laudabilis, sicut de eo scriptum est. Quia cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, vitam veritatis non defecit, quam adeo firmiter tenuit, ut dignus existeret novo miraculo, mira

F ij novitate

nouitate angelica uisitationis. Cur ergo saltem huic & ceteris, quorum illa historia meminit, non addidit dominus misereri, ut absoluerentur iugo captiuitatis, sicut miserus est Iudæ, & domus David? Ad hæc inquam, Domus Iudæ, de domo Dauid, non solum hoc patrocinium apud misericordem Deum habuit, quod illi alicui iuuenti fuerat iustus, sed quod eorum iudiciū, & memoriter tenendū est, ueritatem uerbi Dei, uel promissionis, necessario adimplendam natiuitate uel incarnatione Christi, de tribu Iudæ, de femine Dauid. Causam istam Israel, in Assyrios ductus captiuus, non habuit, quia (sicut iam superius memoratum est) non de aliqua tribu Israel, sed de tribu Iudæ promissum erat, quod Christus nasciturus esset. Causa ista, non meritum, fuit tribum Iudæ, ueritas Dei necessario implenda, non propria iustitia seruauit domum Dauid. Proinde, non magis querendum est de Thobia, ceterisque iustis, qui iusti esse potuerunt in diebus illis, quod non eos dominus in terram suam reduxerit, quam modò querimus de Iudæis, qui conuertuntur ad fidem Christi, quod non statim reducatur in terram, de qua ducti sunt captiui. fuerint tunc ubiuis decem tribus, de quibus Christus non erat nasciturus, sint nunc ubiuis dispersi Iudæi, quamuis ad fidem conuersi, quoniam iam Christus est natus, sufficiebat Deo, & sufficit humano generi, quia tantum sollicitus fuit & præcauit, quod præcauit fidelis monitor Dauid, dicendo, Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Psal. 90.

Quare in lege scriptum sit, Loquutus est dominus ad Moysen in prophetis autē, Factum est uerbum domini, &c. CAP. XXIII.

RES ipsa nunc animum pereclit, facitque elarius audire & sentire dictionem huiusmodi ueritatem in prophetis, Factum est uerbum domini. Nam possunt quidem paria, siue æquipollentia uideri, Factum est uerbum domini ad me, & Loquutus est, siue dixit dominus ad me. Utrum non ita est, & ut palam constet, non ita esse, primum illud pendet, quod opinor ualde delectabile esse prudenti animo, quia nusquam inuenis in lege sic dictum aut scriptum, factum est uerbum domini ad Moysen, siue ad Aaron, sed ita dumtaxat, loquutus est dominus ad Moysen, dicens, siue, dixit dominus ad Moysen. In prophetis huiusmodi dictio frequens est, factum est uerbum domini, siue, factus est sermo domini. Pulcherrima hæc consideratio est, multumque delectat intueri, quam ob causam istud eorum sit. Quam ergo ob causam puras & quia uidelicet in his tantum decuit sic enunciare, factum est uerbum domini, ubi quæ dicuntur cuncta irreuocabilia, cuncta sunt inenitabilia, ueluti iam facta sunt. Porro lex conditionalis sponione data est. Exempli gratia, ut in initio dandæ uel datæ eiusdem legis, præmissio namque, Vos estis uidistis, quæ fecerim in Aegypto, quomodo portauerim uos super alas aquilarum, & custodierim pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis, & uos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. Professio non erant uocem domini audiri, neque pactum eius custodiuri, & proinde nec in peculo uel regno dei permanisuri, ideo non decebat in tali re sic enunciari, factum est uerbum domini, & deinde ab ipse conditione sic proferri promissa, uos eritis mihi in peculiū, uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Sic & de ceteris, maximeque de sacrificiorum cærimonis, quoniam transitoria erant, & mutari habebant, non decebat sic edici. factum est uerbum domini ad Moysen. Sic esse, ut dicimus, cõsideranti confessum liquet, quia nusquam in Mose, sed in prophetis dumtaxat, siue ad prophetas scriptum habes, factum est uerbum domini, & impossibile fuit, & est, remanere in se, quicquid sub tali enunciatione, absque conditionis interpositione est prædictum. Cõ igitur audimus, uel ubi cumque legimus de aliquo propheta, quia factum est ad eum uerbum domini, cum audimus quemlibet ex prophetis dicentem, factus est ad me sermo domini, sic accipiamus tanquam fiducialem gaudium, tanquam triumphale tripudium, uel uisum de renebris ad lucem, de seruitute ad libertatem, de captiuitate ad patriam, de morte ad uitam resiliant dicentes, dicant resilientes, factum est, factum est. Ecce quid factum est & factum est id quod futurum est, quia uerbum eius audimus, uerbum illius nos uidentes uidimus, cuius dixisse fecisse est.

Omnes ad quos uerbum Dei factum est, non omnes autem ad quos loquutus est, beatos

filios Dei fuisse.

CAP. XXV.

Psal. 81. Ioban. 10.

Nonne, inquit dominus, scriptum est in lege uestra. Ego dixi, dixi estis, & filij excelsi omnes. statimque subiunxit. Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura, &c. deos esse, filios excelsi esse, sanctos & beatos esse omnes, ad quos sermo dei factus est, & ipsum incarnatum uerbum hoc dicto restatur. & si cunctam recenseas sanctarum seriem scripturarum, nullum inuenias, nisi sanctum & iustum esse. Ad quem factum esse uerbum domini, prædicetur primum eorum Abraham, de quo sic scriptum est. Ecce (inquit) uernauius meus, uel hæres meus erit, statimque sermo domini factus est ad eum dicens. Non eris hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem, in quo coelestem per Christum in-

relligi

Conditi-
nali lege
data lex.
Exod. 19.

telligi deet hereditatem. Nam continuo suspicet (ait) cœlum & numera stellas si potes, & dixit ei. Sic erit semen tuum. Nouissimum verò Iohannes est, de quo Lucas ita refert. Anno quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris factum est verbum domini super Iohannem Zachariæ filium in deserto. Omnes ab illo primo, vsq; ad istum nouissimum, ad quos factum legimus verbum domini, sancti, iusti, & magni prophetae sunt. Porro non omnes, ad quos locutus, vel dixit aliquid Deus, non omnes, inquam, sancti aut electi sunt. Nam & ad Cain locutus est, & dixit dominus. Quare iratus es, & cur concidit facies tuæ. Ad Baalam quoque locutus est, & aliqua dixit Deus, & ira etiam de illo scriptum est semel & iterum, quia dominus poluit verbum in ore eius. Et de istis ambobus quis nesciat, quod non pereneant ad sortem iustorum siue sanctorum, quæ (vt iam dictum est) omnes dii & filij excelsi sunt: Vnde diligenter notandum, quia signanter dictum est, Dominus poluit verbum in ore eius, vt subintelligat prudens auditor, & non etiam in corde eius, quod esset vsq; factum esse ad eum verbum domini quia videlicet ad cor nunquam sine amore cordis peruenit verbum domini. nec deesse potest, quin dii sint & filij excelsi omnes, ad quos sic aëdixit verbum domini.

Non Moysen reliquis prophetis comparatum, sed legem promissionibus gratis collatam infensorem esse, eo quod nequam legatur, factum est verbum dominus ad Moysen.

CAPVT XXVI.

Fortè dicit aliquis. Num ergo Moyses propheta domini minor est; aut minus dignitatis habet, quàm cæterorum alium, quoniam de illo scriptura sic nunquã refert, Factum est verbum, vel factus est ad Moysen sermo domini? Nunquid ob hoc minus habet, quàm cæteri qui propter factum ad sermonem dei, dicuntur & sunt filij excelsi? Ad hæc inquit, Non vsq; in hoc derogatur Moysi, de quo non ignoramus scriptum, quia loquebatur ad eum dominus facie ad faciem, sicuti loqui solet homo ad amicum suum. De quo etiam habemus scripturæ testimonium dicentis. Et non surrexit propheta vitra in Israel sicut Moyses, quem nosset dominus facie ad faciem, in omnibus signis atq; portentis. Magis autem dimimus ieneimus dignitatem legi, quæ per Moysen data est, comparatione gratiæ, circa quam prophetas veritari manifestum est, comparatione testamenti quod ad Abraham firmatum est quadringentos & triginta annos antequam daretur lex. Multo namq; minor est lex, & minus dignitatis habet, adeo vt dicere non dubites, quod nequaquam circa cærimonias legis, cor dei aut verbum domini versari dignari sit. & vnde hoc probari potest? Ex ipso verbo domini, maxime dum in Hieremiã dicit: Holocaustum ara vestra addite victimis veteris, & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustorum & victimarum, sed hoc verbum præcepi eis dicens. Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus. & ambulate in omni via quam mandauit vobis, vt bene sit vobis. Itaq; dum legimus passim in scriptura legis, Locutus est dominus ad Moysen, & Aaron, & deinde subsequitur tale quid. Hæc est religio, sic & sic offerent, hoc vel illud in sacrificando obseruabis. In prophetis autem, vt in isto, Non sum locutus, & non præcepi de verbo holocaustorum & victimarum, & in Dauid. Nunquid mandurabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabor? Dum inquam, hæc legimus, quoniam non potest solui scriptura, siue legalis, siue prophetica, siue psalmistica, necesse est diuersos esse loquendi modos: ita differentes, sicut differunt voluntas & permissio. Nam secundum permissioem locutus est dominus legem cærimoniarum siue sacrificiorum, videlicet considerando tunc temporis qualitatem hominũ, qui vsq; ab eiusmodi sacrificijs arceri non possent. & si nõ liceret eis domino carnes sacrificare, sine dubio dæmonibus sacrificarent. At vero secundum voluntatẽ suam locutus est Deus ad Abraham, & secundum cor suum, testamentũ ad eum confirmauit, secundum voluntatem & secundum cor suũ locutus est in prophetis. Pulchre igitur dicitur sub hac enuntiatione dictum vel scriptum est, scias non posse infectum manere, non posse veterascere, non posse mutari, non posse infirmari, tacitũq; cœlum & terrã transire, quã quæquã de verbo illo minus vel prætere.

FINIS QUINTI LIBRI.

F ij R V P E R

RVPERTI ABBATIS TVITI-
ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,
LIBER SEXTVS.

Quod reges & regna antiqui draconis capita dicantur.

CAP. I.

Memoria
diaboli.

Exvd. 9.

Et regibus & regnis, quae capita draconis antiqui meruerunt dici, propter magnitudinem iniquitatis omnes iniqui dicuntur, & sunt membra diaboli. quia diaboli spiritu pleni uiderunt verbum dei. Illa autem regna, siue illorum reges regnorum, sic praeminabant hominibus iniquis, quomodo in corpore caput praeminet membris, & sic subseruiunt illis aduersus Deum omnes iniqui, quomodo membra subseruiunt capiti. Vnde ergo illis, quia quantum praeminuerunt in potentia, tantum praegraventur in sententia, quantum in gloria, tantum in poena, ita ut de singulis eorum iustitia Dei dicat. Quantum glorificauit se & in delictis suis, tantum daret ei tormentum & luctum. Item & illud quod ad primum, scilicet ad Pharaonem regem Aegypti dictum est, ad vnumquodque illorum capitum dictum esse, vel dici potuisse subintelligit. Idcirco posui te ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. Nunc iam de praesentibus regibus & tertij capitis sermonem ingrediamur.

Regnum Assyriorum, & regnum Chaldaeorum coniunctum, tertium caput draconis fuisse simile leoni.

CAP. II.

4. Reg. 19.

4. Reg. 20.

Isa. 1.

Postquam Israel, id est, decem tribus, quae tribus Iuda & domus Dauidicae de propinquo minimebat, hostis capitalis in Assyrios translatus est, nihil moratus draco ille magnus, id est diabolus, regnum Assyriorum confestim induit, & hoc sibi caput accessisse arbitratus est, ad delendam tribum vel domum illam, apud quam testamenti Dei & promissionis fides erat reposita, sed non praualuit, non illo regno taliter velue capite uti potuit. quia (sicut iam superius memoratum est) venit angelus domini nocte, & percussit castra Assyriorum centum octogintaquing; millia. Cuncti diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum, & recedens abiit, & reuersus est Senna cherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive, cunq; adoraret in templo Nefrach deum suum, Adramalech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio. Completaque est consolatio domini dei dicentis ad Ezechiam. Sed de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam urbem hanc propter me, & propter Dauid seruum meum. Idcirco regnum illud de numero capitum draconis non existit, quia promissionis locum non lacerauit, quamuis lacerare uoluerit, sed quod ab eodem climate postmodum surrexit regnum Babylonis, tertium recte computatur caput draconis, in quo & facies est leonis, ut legitur in uisione Danielis, vel terre quoniam regnum Assyriorum propter magnitudinem superbiae potentiae, vel potentiae superbiae, quia os suum dilatauit, & uerum deum dominum blasphemauit, uere fuit hostis capitalis, computatur simul cum regno Chaldaeorum in vno capite draconis. Similem in propheta, ubi dictum est. Residuum tritice comedit locusta, & residuum locustae comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Per triticum utraque nationes Assyriorum atq; Chaldaeorum cum praesentium auctoritate doctorum intelligimus. Quis uenienter ab eodem climate, terra Iuda deuastauerunt, sicut per locustam regnum Periarum & Macedorum, per bruchum regnum Macedonum & Graecorum, per rubiginem regnum Romanorum.

Quomodo Deus domum Dauid & elo prosequutus fuerit in bonum, diabolus uero in malum.

CAPVT III.

Zelus.

4. Reg. 33.

Hier. 33.

Creatum est itaq; zelo ueritatis maximo, hinc zelo bono, illinc zelo malo, Zelus namq; bonus est, zelus domini exercituum. Zelus malus est, zelus diaboli, draconis antiqui, capitis inimicorum. Vterq; zelus partu istarum circa genus humanum, & nunc maxime circa tribum Iuda, & circa domum Dauid seruebat. Iste in bonum, ille in malum. Vtrunq; iam discernere libet. Zelus bonus est, diligere homines, odisse autem uicia hominum. Zelus malus, odisse homines, diligere autem uicia hominum. Illius boni zeli seruos magni in obediendo uicia hominum illic habet, dum praemissio, similis locustae, non sicut qui reuertetur ad dominum in omni corde suo, neque post illius similes illi surrexit. Istiusq; subiunctum est, Verumtamen non est auersus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam propter irrationem, quibus prouocauerat eum Manasses. Dixitq;. Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel. Porro in diligendo homines de euidem zeli boni seruos est etiam idem tempus per prophetam dictum est. Si iratum fieri potest pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore tuo, & pactum meum iratum esse poteris esse Dauid seruo meo, ut non sit ex eo siluus qui regnat

regnat in domo eius, Haud dubium, quin e contra zelo malo diabolus machinaretur, quatenus desieret domus David, nec esset ex eo filius qui regnaret in throno eius: & hoc actum esse percipuerunt membra eius, scilicet omnes iniqui, quando ablati sunt Iuda, sicut ablati fuerat Israel de terra sua, cuius ramentum captiuitas non similem lineam habitura erat. Futurum quippe erat illud propheticum in Osee dictum, Quia non addam ultra misereri domui Israel, & domui Iuda miserebor. Filium ex David, qui regnet in throno eius, certum est esse Christum, de quo ad Mariam angelus, Et dabit illi (inquit) dominus Deus sedem David patris sui. Ceterum de regno temporalis, & carnalis filiorum David successione, neque dictum neque factum est. Et salua Dei veritate iam dudum nullus taliter sedet in throno David, cum iratum factum non sit pactum Dei cum die, & pactum eius cum nocte, sicut adhuc dies & nox in tempore suo.

Osee. 2.

Luc. 1.

Dracem tertio hoc capite aduersatum verbo Dei intentione, cooperatum autem fuisse effectum. CAP. IIII.

IN initio etiam nunc dicendum, quia valde impares congressi sunt. Hinc Deus sine verbo Dei, inde draco sine regnum iam dictum, caput dracem tertium, quum longe impares congressi sunt. Nimirum vel si congregiatur seruum contra dominum, & in congressu dicens iuratum illi praestet obsequium. Pulchre hoc in nullo ipse dominus, cum & ipsum diabolus & ministrum eius regem Babylonis sibi asserit esse seruum. Dicit enim de ipso diabolo ad beatum Iob. Nunquid scies tibi pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Subaudiendum namque est, sicut seruit mecum pactum, & sicut ego accepi eum seruum sempiternum, subaudiendum etiam est, non voluntate, sed effectu, quia voluntate quidem semper est aduersarius, effectu autem mihi, inquit, & electis meis semper in bohem cooperatur. Exempli gratia, vt nunc mihi in te, & tibi in me bene est cooperatus, vt & tu qui eras ignotus, & praesenti tempore & omnibus futuris periculis saeculis, in terra & in caelo nos habebis & inelyrus. Et ego de te exempli habeam pariter proponendum, & profuturum electis meis omnibus, quicunque in seculo tribulandi sunt variis tribulationibus. Dicit itidem in Hieremia de ministro eius regis Babylonis. Nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei. Ite, ecce ego mitto eam & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum. Subaudiendum est eodem modo, quo & de diabolo, cuius ille typus gessit meum, non quidem intentione, sed tamen cooperatione, scilicet quum quidem non voluntate, sed in domino effectu mihi seruiens, in eo proposito proficiens.

Iob. 40.

Hier. 27.

Hier. 25.

Quomodo

impit sine

serui Dei.

Quibus peccatu in domo David, puniendus draco ille seruae rit. CAP. V.

Quis non audiuit, quomodo malus ille seruus, eo tempore verbo Dei, verbo Deo cooperatus sit? quis non audiuit, quis nescit vocem illam Dei, iuramenti illud verbi Dei? Semel, inquit, iuravi in sancto meo, si David mentiar: Quid iurasti Deus? & in quo non mentiris David? Ponam, ait, in seculum seculi semen eius, & semen eius in aeternum manebit. Si autem dereliquerint filii eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, &c. vt supra memoratum est. Hanc veritatem Dei, hoc iuramentum minarum domini vt adimpleret, vt opere perficeretur, adiuuit ille malus seruus. Et vt iam ex parte facti fuerat, lupus memorauimus, quia fluxum iniquitatis, quae de domo Achab regis Israel per uxorem eius Iezabel; vt in domum David profluxerat, visitauerat dominus in virga & in verberibus, percussio loram genero Achab & Iezabel, & exterminata omni domo eius, praeter vnum paruulum, Iosafat, quem Iosafat reliquit Iosabab amica eius, ne illum interficeret Athalia cum ceteris auia crudelissima. At illa reliquit domus David taliter percussa non doluerunt, disciplinam recipere renuerunt. Primus ipse Iosafat tantillum reseruat, non est recordatus misericordiae, quam fecerat Iosafat pater suus, sed interfecit filium eius Zachariam sacerdotem dicentem. Quare transgrederimini praecipitum domini. Similiter & ceteri, praeter Ezechiam & Iosafat, peccauerunt. Amplius autem Manasse filius eiusdem Ezechiae irritauit dominum, & seduxit populum, vt facerent malum super gentes, quas contriuit dominus a facie filiorum Israel. Oportebat igitur adhuc virga eleuari, & verbera multiplicari, & sic visitari iniquitatem & peccata filiorum David, quia non modice dereliquerant legem domini, non mediocriter profanauerant iustitias domini, imo plus quam decem tribus, quas perpetuae captiuitati tradiderat idem Iudex Deus.

Ios. 88.

I. Reg. 11.

Iosafat referunt.

Zacharias

Iosafat filius.

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Iosafat

Quod obfessa & expugnata Hierusalem, ex populo translato, in fortitudine manuum suae Nabuchodonosor se fecisset gloriatu. CAP. VI.

Quomodo tandem in hoc negotio malus ille seruus domini Deo seruatus venit, & Hierusalem obsedit, & cepit eam, & in eandem Nabuzardan princeps militiae domum domini, & domum regis, & omnes domus Hierusalem, & torum murum per circuitum Hierusalem destruxit, & translatus est Iuda de terra sua. Vx ralis seruo, vx illi pro huiusmodi seruitio, virga furoris domini, & baculus ipse erat, sicut de Assur dictum est, & de ipso quoque rege Babylonis scriptum est, Contriuit dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cadentem populum.

Esai. 14.

F. Iij

Ios in

Ios in indignatione plaga insanabili, subicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. Ipse non sic asperabatur, & cor eius non ita asstimabat, scilicet quod eo sic agente visitaret dominus in virga iniquitates saluati, & in verberibus peccatis eorum, sed in fortitudine, inquit, manus meae feci, & in sapientia mea intellexi. Hoc tale erat, ac si gloriaretur securus contra eum, qui fecerat in ea: aut si exaltetur terra contra eum aquo trahitur, vel si eleuetur virga contra levitatem se. & exaltetur baculus, qui vtiq; lignum est. Nam quod gloriosus contra dominum fuerit, & cor eius exaltatum & eleuatum nimis, illud satis indicat, quod in persona eius diabolus arguitur, qui vtiq; propter superbiam & exaltationem inordinata de caelo nocitur ecclesie, rex super omnes filios superbiae. Sumes, au dominus, parabolas istas contra regem Babylonis, & dices Quomodo cessauit exactor, quiuit tributum, quomodo cecidit de caelo lucifer, qui mansit orbabit.

Iidem.

Nabuchodonosor typum diaboli gessisse, & effectu quidem Deo seruasse, voluntate vero factitatem diaboli fuisse.

CAPVT VII.

Conspicuum nimirum fuit illum hominem tanquam diabolum, sic in diabolum, tanquam in hominem illum vehementer inuehitur fortitudo verbi Dei, quia filius superbiae regis suo diabolo propria quadam similitudine valde similia gessit. Diabolo namque genus humanum in primis parentibus de caelesti Hierusalem duxit captiuum, & Nabuchodonosor vnicum tunc temporis Dei populum captiuauit ab illa terrena Hierusalem, quae illius supernae ciuitatis magnam & notam gessit similitudinem. Nam in superna Hierusalem Deus videtur, in ista terrena Hierusalem solus erant templum, in quo Deus adorabatur. Propterea sicut sola tunc illa ciuitas Dauid diuini cultus habuit religionem, ita commune cum superna ciuitate Dei possedit nomen, vt vocaretur Hierusalem, quod est interpretatum visio pacis, licet terrena illa ciuitas non licet nomen, iram quoque quae signatur nomine, habuerit: alioquin iam non esset similitudo, sed idem. Itaque sicut Dauid rex huius terrenae Hierusalem Christum praefigurauit, regem supernae Hierusalem, sic Nabuchodonosor rex illius Babylonis diabolum signauit principem mundi, ac possessorem aeternae confusionis. Babylon ista & Hierusalem terrena vnguentum siue inuilitudinem nobis demonstrant in semetipsis duarum partium vniuersae creaturae: caetero nobis, quarum vna ciuitas Dei viuens, altera dicitur & est ciuitas diaboli. Altera ex hominibus bonis & angelis bonis, altera constat ex hominibus malis & angelis malis. Propterea cum audimus Dauid, dicens in spiritu. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: veraciter illum de semetipso quoque hoc dicere sentimus, quia non quidam ad illius Babylonem captiuatus tempora prouenit, imo longe praecessit, sed in illa erat captiuitas, sicut & omnes electi Dei, cuius similitudinem in ea, quam futuram prauidebat illi populo spiritaliter intellexit. Ignit effectum quidem (vt supra dictum est) Nabuchodonosor extitit domini seruus, sed voluntate latelles diaboli praecipuus.

Hierusa.
lem.

Babylon.

Psal. 136.

Quod dominus, quamuis verberaret populum, promissionis suae non fuerit oblitus, sed propheta suscitauerit, & virgam contriuerit.

CAPVT VIII.

Sub virga illa, inter verbera illa, positus filius Dauid, nonne custodiuit Deus inuictae veritatis, quod pron ista, quod iurauit in sancto suo. Misericordiam autem meam, inquiens, non disperga ab eis: Plane custodiuit. Et quamuis differret istam misericordiam suam, scilicet Christum suum, non permisit tamen eos desperare, vel suspicari, quod adeo fuisset iratus propter iniquitates eorum & peccata, vt vellet prophanare testamentum suum, & quae processerant de labiis suis, facere irrita. Venit ad captiuos, processit cum captiuo verbum bonum, & sermo fidelis, & praecones suos, & prophetas suos, victores, & victoriae suae ligniferos effecit, ita vt quem admodum dixit ad Moysen. Ecce constituere deum Pharaonis, sic etiam diceret, & faceret quoniam ex illis Deum esse regem Babylonis. Cecidit enim in sacrum suum Nabuchodonosor rex, & Daniele adoratus, & hostias & incensum praecipit adteri vt iacturaretur: Hoc fecit verbum bonum, verbum Dei, ostendendo semetipsum Danieli, & locum eius, per miras & magnificas visiones, quibus priorum confirmata est fides, captiuorum conualuit spes, desiderantium charitas confortata est, secundum multitudinem dolorum in corde ipsorum consolationes dominus: ita iusticiae animas eorum. Ante captiuitatem istam, raro inuenimus demonstratas prophetiae visiones imaginarias futuri, & venturi ad incarnationem, & de mundi principe diabolo triumphatum verbi Dei. Sub ipsa vero captiuitate, non tantummodo legimus factum ad eos verbum domini, verum etiam vidisse eos imagines reuerendas, visiones coniatoris regis inuicti, victoriam regnanti, verbi Dei, verbi incarnandi, filii Dei, filii hominis. In Ezechiel sermone difficilior, Daniel autem quanto planior, tanto ad legendum delectabilior, & ad intelligendum dulcior. Non praesentis est propositi, visiones istas pericrutar, sed hoc tantum considerare, quomodo vel quali ordine virga illa, siue baculus illi colligerit dominus, in quo visauerat iniquitates siue peccata isthoru, qua ratione coceptis beatae mulieris in vtero habentis, & etiam in, contriuerit illud reatum

Ezechiel
difficilior
dulcior
Daniel

capuz

caput draconis, id est, regem suae regnum Babylonis, conceptum illum, id est, fidem seminis Abrahæ, fidem verbi in canidiorare cupientis.

Quomodo & quo ordine Verbum Dei Nabuchodonosor percussit, & tandem vicent.

CAPVT IX.

PRIMO notandum, quia tribus vicibus percussit regem ipsum Nabuchodonosor verbum Dei, & quia prima & secunda concussione non est submissus ab altitudine superbiae suae, tertia vice sic percussit eum, vt de folio suo decussus, & menti alienatus foras eiecitus ab hominibus, cum se his habitaret, & cum se his palulum haberet, scemurq; vt bos comederet, & rore caeli infunderetur, atque ita super eum septem tempora mutantur. Post hæc regnum eius re regnum Babylonum numeravit Deus, & compleuit, appenit est in statera, & inuentum est niuis habens. Dicitur est, & daturæ est Mœdia & Persia. Interfectus namque est Balchazar rex Chaldæus, & Darius medus successit in regnum cui hæc ascribenda est victoria pars, nisi Deo Dei verbo, quod in vtero habens mulier, vnaqueque fidelis anima, vt erat Daniel, clamabat parturitus, & cruciabat ut pareret. Verbum illud sacramentum illius verbi caput draconis contriuit, & cruciabat ut pareret. Verbum illud quasi bouem demeritauerit, regnum illud iusto iudicio deiecit, manifeste hoc ipse voces scripturae testatur. Libet paulisper immorari, & singulas percussiones in caput superbiae triumphaliter declamare, in laudem & gloriam victoriorum verbi Dei, cuius per sona in ipsis rebus tribus vel significatis declaratur vocibus manifestis.

Ter. Nol.
chodono.
percussus.

Dani. 3.

Apoc. 12.

Multis rationibus somnium Nabuchodonosoris obseruabile fuisse. CAP. X.

OMNIUM vidit Nabuchodonosor, & conterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. In illo somnio ratio multiplex est, pertinens ad sapientiam verbi Dei, promissiones aduentus sui confirmare volentis, & consolatori omnes qui expectabant eundem aduentum suum, maximeque illos, qui tunc temporis tenebantur captiui sub eodem rege, qui somnium vidit. Primum est, considerare sacramentum eiusdem somnii. Deinde quod non ipse Daniel, vel alius quis sanctus propheta domini, qui dignus esset visione Dei, sed homo sine Deo Nabuchodonosor somnium vidit huiusmodi, homo iniustus & pessimus, sicut tres pueri missi ab eodem in caminum ignis ardentis, in oratione sua testantur. Et tradidit nos (inquunt) domine Deus in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prauaricarumque, & regni iusto & pessimo ultra omnem terram. Deinde & illud considerandum, quod non ante inuentus est Daniel, qui somnium reuelaret, & interpretationem eius aperiret, donec egressus esset sententia, vt sapientes interficerentur, quia non poterant regi indicare somnium & coniecturam eius, nec ante reuelarum est ipsi Danieli, nisi prius ingressus ipse rogaret regem, vt tempus daret sibi ad indicendam solutionem. Tandem & illud in laudem domini, nostre admirationi non debet abesse, quod per hanc occasionem captiuos suos sic honorauit, vt Nabuchodonosor suus ipsorum captiuos eaderet in factem suam, & adoraret Danielem hominem mortalem, quamuis mirabilem malabilis Dei prophetam.

Dani. 2.
Somnium
Nabuchodonosor.

Dani. 3.

Quid somnium Nabuchodonosor significat.

CAP. XI.

SACRAMENTUM somnii iam non tantummodo legendo didicimus, verum etiam videndo agnouimus. Nos enim sumus in diebus nati & renati, quibus Deus caeli sulcavit iter genum quod in æternum non desipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur, per quod comminuit & consumit manifestum est regnum aureum, quod tunc erat Babylonis, regnum Mæcedorum & Persarum, quod successit argentum, regnum æreum, quod deinde fuit Mæcedonum, regnum Romanorum, quod quondam erat ferreum, iam autem ex magna parte cepit esse luteum. Videmus sic factum esse, & fieri, secundum quod ille vidit, quia de monte abscessus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum. Et lapis, qui percussit, & adhuc ultimo iudicio percussurus est regna hæc, ita vt nullus locus inueniatur eis: factus est mons magnus, & impleuit vnuerfam terram, quia palam factum est vnuerse terre, quod verbum caro factum est, id est, homo factus de virgine, absq; manibus cõplectentium, rex regum est, & dominus dominantium. Sacramentum istud tunc per Danielem, & socios eius reuelatum, magnam & opportunam consolationem præbuit humilitati captiuorum, in sua cõprouitate spem quam habebant de promissione dei suspirantium. Quantum enim putas, illos rege habuisse mortem, & cordis lassitudinem, quam suspiriosam cum viderent ardere regnum Dei, & intrere regna mundi, capere regnorum, regnum Babylonis, quasi sub sole martino paratis residere in solis, & subsilire in turribus & in equis? Oportune ergo tale somnium, tantum continens mysterium, mortentium fatigationi subiecit, vt scirent tunc in patientia sua possidere animas suas, non aspiciendo præsentia, sed prospiciendo futura, statimq; malorum instantium consolando, per spem futurorum bonorum.

Rememori
imperium

Quare Nabuchodonosor, & nõ alius quispiam, hoc somnium vidit. CAP. XII.

Quod

Nabuchodonosor
somnia
cur salus
viderit.

QUOD non ipse Daniel, aut alius quis Deo dignus, sed Nabugodonosor tale tantum somnium vidit, homo iniustus & pessimus, recte miramur propter indignitatem eius, si non ipso fuisset cœteritus somnio, & somnium eius fugisset ab eo. Nunc autem, Quoniam cœteritus est spiritus eius, & somnium fugit ab eo, non miramur, scientes iustitiam ordinem, quia sicut reuera nulla participatio luci ad tenebras, nulla est conventio Christi ad Belial, sic nulla est pars anime impie cum verbo Dei, nulla communicatio stulto & iniquo cum consilio Dei. Est autem, & erat in illo tali somno verbum verum, & consilium Dei profundum. Quomodo ergo anima stulta & impia, anima discissa, & nulla saltem diuini nominis religione composita, continere posset rem tanti sacramenti, quam viderat? Non quisquam illud obicit. quod Pharaon somnium vidit, & memoria retinuit, & dicat, quæ ventura erant ostendit Deus Pharaoni quia videlicet nec ille Pharaon tam impius erat, vt Nabuchodonosor. Nec somnium eius prælagium futuræ famis villo modo pertinuit ad somnium Nabuchodonosor, quod prælagium fuit æterni regni Dei. Igitur quodammodo vidit quidem somnium, sed mente (inquit) confusus, igno- quod viderim, non illi verbo siue consilio Dei putemus admissum, imò & iustum, quo dignus non erat, sciamus eum iusta indignatione repulsum. Nam hoc ipsum quod dicit, & mente confusus, ignoro quid viderim, & quod idem dictum est, somnium fugit ab eo, satis innuit, quod taliter somnium, vt quomodo diceretur illi somnians. Tu quomodo quicquam de huiusmodi somnare præsumpsisti? Et enim veraciter præsumptuosa & superba cogitatio causa fuit eiusdem somni, sicut & ipse testatur Daniel. Tu (inquiens) rex cogitare coepisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc. Quasi aliquid factum esset, in eo quod ipse factus erat rex, & quasi regno suo magis vel melius aliquid fieri non posset, cogitare cepit, quid esset futurum post hæc. Respondit cogitationibus eius Deus, ita vt ille metuebatur, scilicet vt ne quidem intelligeret, nec ferre posset, sed tamen quippiam circa le actum esse remissereetur actonitus atque confusus.

Dani. 2.

Crudelitate regis, benevolentiam & attentionem Daniels interpreti conciliasse.

CAPVT XIII.

ET ille quidem ad inueniendum & consequendum, quod sibi effugerat somnium, crudeliter ausus & auidè crudelis exiit, dum in furore & ira magna præcepit, vt perirent omnes sapientes Babylonis, quia somnium non poterat indicare sibi. Deus autem & verbum eius illa crudelitate eius, eo neciente, misericorditer vtabatur. In quo in eo videlicet, vt reuelaturus tam grande mysterium, prius omnes attentos faceret. Mystera namque verbi Dei, Margaritæ sunt. Arioli verò & magi & malefici, & Chaldaei simul cum rege suo cuncti Babylonis porcerant, corâ qualibus margaritæ eiusmodi mittendæ non sunt. Sed Daniel, aut alius quis de focis vel concapiuis eius, somnium illud vidisset, & interpretationem eius coram Babylonis expoluisset in cōsolationem captiuorum, quorum in futuro Dei regno penderet spes, nōne nimis vitreos ante porcos margaritas proiecerent? Et nimirum non solis illas conculcarent, verumetiam conuersi in eos sperare audentes, erudeliter elicissent. Bene igitur vsa est Dei sapientia eurolitate nimia regis furiosi. Quia per instantem potentiam, per potentem eius instantiam, & iram magnam, egressa sententia sapientes inseruiciuntur, dum interim quæritur Daniel & loci eius, vt pereant, dum inter inducias ab eo postularas, cuncti sapientes sub gladio pendunt morituri, nisi saltem ille referendo somnium, communi periculo ferat præsidium. Per hæc (inquam) cuncti à maiore vsque ad minimum, cum rege ipso attenti sunt ad audiendum, parati ad suscipiendum desideratissimi, & valde dociles ad intelligendum, beneuoli ad collaudandum. Ita demum indignum duxit verbum Dei, semetipsum in medio profecti. Quia profectò tempus & causa talem tanti sacramenti margaritam non sineret conculcari.

Queritur
Daniel
cum focis
Dani. 2.

Nabuchodonosor regem Verbum Dei ex ore Danieli ferre non potuisse, quum caderet in faciem.

CAP. XIII.

Dani. 3.

QUAE tandem non miretur, quod ille saeuus vt leo, seu quasi leona rex Nabuchodonosor audita veritate somni cecidit in faciem suam, & Danielem adora uit? Nunquid hoc vera deuotione compunctus fecit? nunquid Deum in homine, seruo eius, diligens diligit honorauit, aut honorando dilexit? repugnat valde quod sequitur. Quia fecit auream statumuræ magnitudinis, & nolentes illam adorare tres pueros, Sydrach, Mytich, & Abdenago, mitti iussit in fornacem ignis ardentis. Et quis est (inquit) Deus qui eripiat vos de manu mea? Ergo illud potius sentiendum est, quia sicut vbi vidit somnium conteritus est spiritus eius, & mente est confusus. Ita vbi auditus, & audiendo sensit fortitudinè præsentis verbi Dei, ex ore hominis, ad quæ reuera factum fuerat verbum domini, eius in corde veraciter habitabat, cuius ex ore mirabiliter sonabat verbum domini ferre non potuit, sed e ad adorare non valuit, sed cecidit, & sic adorauit, sic cōfessus est, quomodo dæmones ipso incarnato & præsentem cōtempserunt & cōfessi sunt. Deus itaque regis captiuatoris sui captiuus Daniel effectus est. At ille saeuus captiuator adora-

adorator tandem expugnandus erat, donec lotum comederet quasi bos. Nec enim parua fuit superbia dementis, vel dementia superbi, de qua, ubi sic conterritus est, & sic cecidit in faciem suam adorans Danielem, vt diceret. Verè Deus vestet, Deus Deorum est, & dominus regū. Vbi eundem Danielem in sublimè extulit, sociosque eius constituit super opera Babylonis, confestim quid egerit scriptura taliter annectit.

Nabuchodonosor adhuc tam superbum fuisse, vt statuam suam adorari iuberet

CAPVT X.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudi- Dani. 3.
ne cubitorū sex, & statuit eam in campo Duram provincie Babylonis. Itaque Nabu-
chodonosor rex misit ad congregandos sacerdotes, magistratus, & iudices, duces & tyrannos, &
præfectos, omnesque principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ, quam erexit
erat Nabuchodonosor rex. Ecce qualiter adiuuat impleri veritatem Dei, veramque interpreta- Dani. 2.
tionē somni sui malus seruus domini, ecce causam propter quam in somnio designatus fuerat,
per auream eam per statuam, dicente inter prete. Huius statuæ caput ex auro optimo erat, & tu rex Dani. 3.
caput aureum es, Grande caput idololatricæ reuera factus est Nabuchodonosor, talem statuam
faciendo, & multitudinem populū ac principum ad dedicationem eius inuitando, clamante
valenter præcone. Vobis dicitur populus, tribubus & linguis, in hora qua audieritis sonitū ru-
bæ, & sistrulæ, & cytharæ, sambucæ, psalterii, & symphonie, & vniuersi generis musicorum, ca-
dentes adorete statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Si quis autē non pro-
stratus adorauerit, eadem hora nitetur in fornacem ignis ardentis. Nulla vquam scriptura
meminit quemquam ante illum tantum habuisse fundidæ idololatricæ studium, tam horribile,
ne dicam pretiosum constasse, vel vidisse simulachrum, tam crudele pro cultu idoli proposui-
sse eductum. Rectè ergo calix aureus Babylon dicitur per prophetam inebrians omnem terram, Apor. 12.
rectè nihilominus vniuersitas impiorum idololatricæ itudinem scribitur vel demonstratur.
Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationum & immunditiæ fornicationis
eius, & in fronte eius scriptum mysterium, Babylon magna mater fornicationum & abomina-
tionum terræ. Calicem sive poculum Babylonis, dulcem intelligimus deceptionem eiusmodi
vel similem illi, quam tunc propinabar re silius nomine & rex Babylonis. Vbi ad alliciendos
populos adhibuit sonitū rubæ, sistrulæ, & cytharæ, sambucæ, psalterii, & symphonie omnia ge-
neris musicorum, vt festiua honorum suauitate inebriati omnes populi & tribus & lingux, ca-
derent adorando statuam auream hominis corruptibilis, quod verè cadere est.

Quare scriptura, calicem aureum Babylonica meretrici tribuerit. CAP. XVI. Aureum ca-

Causam puro idoneam adparere, cur vel ipse Nabuchodonosor caput aureum dētus sit, put Nabu-
vel in manu Babylonis esse aureus calix, quia videlicet capitalem insaniam idololatricæ chodonosor
subleuauit ille faciendo statuam auream tam magnam, tamque operosam, tantis impensis stul- cur dicitur.
tissimo labore, vsque ad statum perducendo, cuius suluo aspectu cum musica (vt iam dictū est)
dulcedine, sic inebriari vel demerari poterant animæ mortalium cupide, sicut quis inebria-
tur pleno calice. Iam nunc illud dicere res ipsa admonet, cur regnū Mædorum atque Persarum Argentum
illi regno succedens per argentū in pectore, & brachiū statuæ, quem Nabuchodonosor somnia Mædorum
uit, cur regnum Græcorum per æs ventris & scemorum, cur regnum Romanorum per tibias Persarūque
ferreas, & pedes partim ferreos, partim sistriles signati sit, vel significari deberet. Iam quidem regnum.
sane nos dictum, vel vitatum est regnum Mædorum atque Persarū, idcirco per argentū signa-
tum esse, quia tanto vilius exitit regno Babylónico, quanto auro vilius æstimatur argentum,
quod ex historiis comprobare haud difficile est. Regnum autem Græcorum per æs metallum Metallum
idcirco signatum esse aiunt, quia æs & durū & valde sonorum est, & Græci fortes, & maxime fu- Græcorum
erunt eloquentes. Veruntamen licet sensus iste verus & bonus sit, nostri ratio propositi causas regnum.
adhuc alias suggerit, quia videlicet delectabile est, proprias pro posse reddere, vel inuenire cau-
sas, quibus regna ista lapidem tilium contra se prouocauerint, qui abscissus de monte sine ma-
nitibus, statuam percussit, & contriuit atque comminuit. Verbum namque Dei, cuius victoriam ce-
lebrare præteritis est intentio opusculi, & lapis erat tunc antequam caro fieret, & nunc est post-
quam caros factum est, & per ipsum & cum ipso & in ipso singula regna suis temporibus per-
cussa atque contrita sunt, & in nouissimo ita comminenda sunt, vt quasi in fauillam redigan-
tur, & quasi fauilla, quæ vento arrepta est, nullus locus eorum inueniatur.

*Quas ob causas regnum Babylonicum per aurum, & regnum Persarum atque Mædo-
rum signatum sit per argentum. CAP. XVII.*

Libet igitur inueniri, quia sicut regnum Babylonicum sive Nabuchodonosor rex, auro suo Dani. 3.
lapidem illum prouocauit, scilicet verbum Dei, filiū Dei, quem & confesum illum esse re- Hester 3.
ctè miratur descendit. Et species quarū similis filio Dei, ita & regni Mædorum superbia videlicet superbilis

superbissimus Aman, argento suo lapidem eundem contra se concauit. Dixit enim regi A-
suro. Si tibi placet, decerne, vt percat gens iudaeorum, & decem milia talentorum rependam
arcariis gazæ tuæ. Dixitq; rex ad eum, Argenti quod polliceris tuum sit, de populo age quod
tibi placet. Nimirum non parua considerationis est aut esse debet, argenti quod appensum
suo oblatum fuit ob iudaicæ gentis vniuersale exterminium, contra propositiu Dei, contra ver-
bum promissionis, quod non esset vnde impleretur, si diaboli voluntatem, qui inaniebat in A-
man, consecutus fuisset effectus. Sanè quod dixit Daniel ad Nabuchodonolor. Tu eum ca-
put aureum, & post hæc confurget regnum illud minus te, liberet sic accipimus vt fubinellu
gamus ad nequitia, vel malitia opus. Quia videlicet regnum illud contra verbum promissio-
nis minus egit, quàm regnum Babylonis. Quod & si tanto præcellit regnū illud super regnum
Persarum & Mædorum, quanto aurum super argento. Nunquid idipsum regnum persiarum
& Mædorum tanto copiosius fuit regno Græcorum & regno Romanorum, quanto ære & fer-
ro prætiosius est argentum? Itaque propter quam causam Nabugodonosor iure regnū eius per
aurum, propter eandem regnum Mædorum & Persarum testè intelligitur per argentum.
Quia videlicet hic auro, illic argento armatus nitebatur diabolus præpedire, ne adimpleretur
promissionis verbum.

Quam ob causam regnum Græcorum per as significatū fuerit. CAP. XVIII.

EAndem ob causam, per æris metallum in eadem sitata, testè accipimus signatum esse re-
gnum Græcorum. Quid enim regnū illud egit & quid fecit illic draco diabolus, & diaboli
tarelles Antiochus? facta ginibus suis & ollis æneis crudeliter vsus est. Septem namque fratribus
cum matre apprehensis iussit farragines & ollas æneas succendi, & singulis eorum que capitis
cum capillis abstracta, manuum ac pedum summitatibus præcisus, adhuc sperantes in farrag-
ine torrere. Taliter impius ære suo contra Deum vsus est, agente per eum diabolo, vt verbum
promissionis & testamentum Dei de cordibus eorum aboleret, quibus data, vel ad quos pa-
tres promissio facta est. Scripserat enim Antiochus omni regno suo agitante diabolo, vt esse
omnis populus vnus. Erant autem iudæi, imò & omnis Saria sub regno eius. Quid igitur per
hoc spiritus diaboli intendebat, nisi vt transcutibus iudæis in idem cum cæteris qui sub regno
eius erant populis, periret promissio, cum promissionis iam nusquam esset expectatio. Quod
quia facere noluerunt quidam perpauca, inter cætera mala quæ illis intulit, hoc summum fuit,
quod septem fratribus iam dictis & matre illorum farragines & ollas æneas succendi crudeliter
admouit. Num parua hæc est causa, vt regnum illud per ventrem æneum & ænea sitata for-
mora intelligi debeat. Præterea in formoribus æneis cum crudelitate intelligi turpitudinem,
quia videlicet dum illa agerentur, templum luxuria & comestationibus erat plenum, & scor-
tantium cum meretricibus, sacratissq; ædibus mulieres vitro se ingerebant, introrsentes ea que
non licebant.

*Quare regnum Romanorum per tibias ferreas, pedes partim ferreos, partim scilicet
significatum fuerit.*

CAPVT XIX.

DE regno Romanorum, cur per tibias ferreas, & pedes partim ferreos, partim scilicet signi-
ficatum fuerit, causa manifesta redditur, dicendo. Quomodo ferrum comminuit, & edo-
mat omnia, sic regnum quartum comminuet & conteret omnia. Veruntamen quod pedum
quædam pars ferrea quædam scilicet visa est, quæstione adhuc indiget vt planius fiat, quamuis
interpres idem serè exponat, dicendo sic ibidem. Porro, quia vidisti pedum & digitorum par-
tem testeam, & partem ferream, regnum diuisum erit, quod de plantario ferri oritur. Secun-
dum quod vidisti ferrum mixtum teste ex luto, & digitos pedum ex parte ferreo, & ex parte
scilicet, ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum, quod autem vidisti ferrum mix-
tum teste & luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicut
ferrum non potest misceri teste. Certum tempus, quo hæc euenisse cognoscantur, nullo modo
aliter melius inuenire possimus, quàm sequendo literam propheticam, qua continuo subiun-
gitur. In diebus autem regnorum illorum suscitauit Deus caeli regnum, quod in æternum non
dissipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur. Tempus ergo quo regnum æternum
suscitauit Deus, secundum quod de monte abscisus est lapis sine manibus, & comminuit testam,
& ferrum, & æs, & argentum, & aurum, tempus (inquam) quo sine opere coniugali de virgine
concepit & natus est Deus & homo Iesus Christus. Respicimus, qualiter tunc se habuerit re-
gnum Romanum, quod sine dubio significatum est per ferrum, nam quod dicit. In diebus au-
tem regnorum illorum, idem est ac si dicat, cum regna hæc sibi ordine succederent, suscitabit
Deus caeli regnum, quod in æternum non dissipabitur.

Quid mixtura ferri & teste significet.

CAP. XX.

Igitur in pedibus sitatae per infociabilia signa rerū ferri & teste, licet arbitrari, significatum
fuisse id quod acciderat Romanis, quando Christus natus est de virgine. Quid enim accide-
rat? Hoc

rat & Hoc nimirum, quod per maximas ciuiles discordias Romana potentia in regnum & monarchiam deuenit. Quis illas non audiuit discordias & quis ignorat illa ciuilia bella? Defatigatus est mundus, & adhuc defatigatur, scolasticis lecturantibus, historicis graphis denarrantibus, pueris quoque retractantibus, Romanorum ferè omnium, maximeque Pompeii & C. Cæsaris discordias immiter, discordias impacabiles. Itemque Antonij & Octauiani Augusti pugnas etuiles, per quas & inter quas idem Octauianus Augustus Romanorum monarcha effectusest, in cuius diebus uisus est in monte sine manibus abscissus est, quo regnante Christus de uirgine natus est, cuius & successoris eius Tyberij Cæsaris temporibus æternum regnum Dei, per passionem & resurrectionem eiusdem Iesu Christi suscitatum est. Per ferrum (inquam) & per testam in pedibus statuas, discordias illas, & bella ciuilia libenter accipimus signata fuisse, & hoc esse quod scriptum est. Quia uidisti pedum & digitorum partem testeam, & partem ferream, regnum diuinitum erit, quod tamen de plantario ferri oriatur, id est, ex nimia ferititudine, suboriente inuidia fiet, ut regnum diuidatur. Et hoc ipsum repetitur, dicendo: Quia autem uidisti ferrum mixtum testa ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhaerebunt sibi, sicut ferrum non potest misceri testæ. Cum magna admiratione hoc accipiendum est, quia non solummodo conciuis, uerumetiam consanguineus fuerint, ita ut Pompeius C. Cæsaris gener, & Octauianus Antonij sororius existeret, & tamen non magis potuerunt per concordiam coherere sibi, quam potest ferrum misceri testæ. Et tamdiu dissenserunt, donec pars infirmior uicta decellit. Ibi pars parè uisus eiusdemque Romanæ uirtutis ita uelociter & fortiter superauit, ut pars que uicta est luxæ testæ, pars autem que uicit ferro possit comparari. Vna acies patitur bellum, gerit altera, ait author insignis describens illa ciuilia bella. Item, ad illum qui superior erat, id est, ad C. Cæsarem tam dictum referit, Bellantè geminis tenuit te Gallia Iulstris. Pars quora terrarum facili si prælia pauca Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem. Et ita factum est. Summa horum quæ dicta sunt, ista est. Per discrepantiam testæ & ferri, quarti, id est, Romani tegni ciuiles discordias testè potest intelligi. Nunc ad ordinem redeamus.

Quare exclamauerit Nabuchodonosor, Ecce ego video quatuor uiros solutos, & species quarti similis filio Dei.

CAPVT XXI.

Capitulum magnæ admirationis in aureo capite, quod erat Nabuchodonosor, contra suam auream, quæ exierat Nabuchodonosor, istud est, quod exclamat. Nonne (inquit) tres uiros misimus in medium ignis compeditos? Et responditibus optimatibus suis atque dicentibus. Verè rex. Ecce ego video (inquit) uiros quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quarti similis est filio Dei. Hoc magnæ inclamationis dictum, totus orbis audiuit de ore hominis regis gentilis & impli. Et quis dignè sufficit admirari, ubi uiam uiderat ille filium Dei, ut similitudinem eius recognoscere posset in medio ignis? Dixit enim: Et species quarti similis est filio Dei. Sic loqui solent, qui quamlibet speciem aliquando uisam, alicubi consideratam, & mente retentam, memoria lignatam, alio tempore, siue loco alio, in persona qualibet recognoscunt. Iste (inquiunt) similis est illi, quem uidi, istud est simile illi, quod tibi uel tibi considerauit. Quam similis est iuuenis iste consobriuo meo? ait quidam, inueniens iuniorè Tobiam. Uiderat enim patrem, & in filio similem, ut accedere assolet, animaduertebat speciem. Iste autem, ubi uiderat filium Dei, ut speciem eius, recognoscere posset in illo, qui descendit cum Azaria & socijs eius in fornacem, uel in medium ignis? Nunquam uiderat filium Dei, sed nec unquam legendo uel audiendo didicerat, quis, uel qualis esset filius Dei. Nonne ergo mente non sua locutus est? Nonne in magno excessu taliter elatus est? Verè in magno excessu, in magno stupore. Non leuis stupor extitit, quem quasi leuiter scriptura enuatiat, dicendo, ubi supra. Tunc rex Nabuchodonosor obtupuit, & surrexit prope.

Quare appellatio filij Dei, ab inimico & persecutore primum usurpari debuerit.

CAPVT XXII.

Speciosa uictorie pars, & insigne præconium uerbi Dei, filij Dei, quòd illum manifesta constellatione prius confessus est inimicus, quam amicus, persecutor quam executor, & iniustus quam iustus, Gentilis quam Iudæus. Quis enim saltem ex omnibus prophetis tam aperte nomen istud expressit, filium Dei? Habemus passim in scripturis propheticijs uerbum Dei, & hoc uerbum Dei filius est, sed mundus eum non cognouit, ita ut nec apud Iudæos, quibus creditum est uerbum Dei, tutum esset predicare hoc nomen, quod est filius Dei. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit, nec solum eum non cognouit, uerum etiam annunciationem de eo, nec saltem Iudæus terre potuit, unde & oportebat prophetas claudere, ligare, & signare testimonia eius in scripturis. Quia (sicut iam dictum est) non possent portare saltem cultores Dei, nec paterentur audire ullam esse Dei generationem, nullum esse filium Dei. Per hunc summum ex principibus suis, quem Iudæus aut Gentilis arguere non posset, cuius opprimere os non audeat mundus, hoc nomen primitus audiuit filium Dei. At ipse cantus

predicator forre etiã tunc dormiuit & somniauit, quando nomen istud predicauit. Non enim putemus, eum nunc tantummodo dormisse, quando illam, de qua iam supra dictum est, magnã statuat somniauit, somniũmq; perdidit, ignorans quid viderit. Imò tota vita eius somnus fuit, quicquid boni de Deo pronunciauit, quicquid benedixit & laudauit, somnum fuit. Quia sicut illud de statu somniũ perdidit, ita quicquid laudis Deo declamauit, fornum de corde eius velociter euauit. Deniq; qui post interpretationem somniũ vel statuae, quam viderat, Danieleũ adorauit, erẽ (inquens) Deus vester, Deus deorum est, & dominus regum. Ipse postmodũ statuatẽ dedicans auream, seruos eiusdem Dei misit in fornacẽ ignis. Er quis est (inquit) Deus, qui eripiat vos de manu mea? Item, qui dixit. Benedictus Deus eorum, Sydrach videlicet, Mysiach, & Abdenago, &c. Ipse postmodum contra Dei decretum, quod viderat vel audierat, superbe respiciens. Nonne (inquit) hæc est Babyloni magna, quam ego a edificauit in domũ regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei, statum propter superbũ quasi bos effici meruit.

Daniel. 2.

Confessionem & laudem Nabuchodonosoris, propter superbiam, & tumidam vanitatem reprobam fuisse.

CAPVT XXIII.

IAm nunc, vt confiet magia ac magis, merito declamationes illas probari, perpende, quia non fuit speciosa laus in ore illius peccatoris, tota namq; resperfa est fermento tumidæ vanitatis. Quomodo enim laudauit, eum scripsit. Nabuchodonosor rex omnibus populis gentibus & linguis, quæ habitant in vniuersa terra, pax (inquit) vobis multiplicetur, signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi predicare signa eius: Quantus in oculis suis habetur, dum dicit. Signa apud me fecit Deus excelsus: Et deinde: Placuit ergo mihi. Quid enim est, apud me fecit, & quia placuit mihi, nisi ob gratiam mei fecit, & scilicet contigit illi Deo, quia placuit mihi? Verè sicut non dignatur Deus excelsus laudem, nisi ex humilitate, ita iustum & dignum se fuit, vt reprobaret extolentiam sublimis oculorũ illius, quia laudando laudabilem in ipsa laude mentebatur. Non enim apud eũ signa fecerat Deus excelsus, quia non erat amicus, sed fecerat contra eum, quoniam erat inimicus Dei excelsi, & seruum eius. Et quis vnquam iustorum regum siue patriarcharũ, qui magnaia Dei viderunt, referens dixit, aut dicere debuit, Signa apud me fecit Deus: Nos quoq; de sanctis illis loquentes, non dicimus aut dicere debemus, apud illum vel illos, sed per illum & per illos, siue coram illis Deus mirabilia fecit, vt pote in terra Aegypti. Sicut igitur de rege omnium filiorũ superbiæ Deus excelsus dicit. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compellens, ita de isto superbig filio rectè dicas, quia non peperit, aut parcere debuit illi Deus, id est, pro laude elamoiã & magnificentiã sublimi.

Daniel. 3.

Job 41.

Quod sicut tribus pueris in camino adsuit filius Dei, ita omnibus adsuturus sit qui se consecrantur.

CAPVT XXIIII.

Illud quoq; non praeter eundem, quod etiam si non dixisset ille stupidus. Et spes ies quarti simis est. Ilio Dei, nos qui nunc lumus, & in rebus temporaliter getis, æterni regni mysteria contemplantur studemus, seienter & vero sensu dicere possemus, & nunc dicimus, quia species quarti simili. fuit filio Dei, id est, qui quartus apparuit in camino ignis, & seruos Dei excelsi mirabiliter custodiuit, signum fuit, & in semetiplo lignauit, quod facturus erat, iamq; facere coepit. Ilio Dei, verbum Dei. Quando enim defuit agonizantibus seruos suos propter verbũ Dei? Hoc maxime futurum erat temporibus euangelij sui, vt publicis edictis & protrepticis sibi deum sanctæ trinitatis impugnet rex magnæ Babyloniæ diabolus. Et ita factum est pagani Romani imperij regibus & diabolo famulantibus. Nonne cum pijs martyribus filius Dei, & in simis, & in carceris agonibus semper præsens fuit? Verbi gratia, Vbi martye insignis Laurentius ignibus supplicis est pro fide filii Dei et nunquid qui assatus fuit, & super craticulis & super igne spiritum emisit, idcirco dicit, quia fuit absens, & ab ignibus eius longè abfuit filius Dei? Imò præsentior illi fuit & gloriosius in eo rrlumphauit, quam si excullisset carbones, & ignitum craticula eius quali ventum foris flantem secisset. Transiuit per ignem, & flamma illi non nocuit, & odor ignis in eo non fuit, quia fides læsa non est, imò sicut aurum pro ignem probata est. Sic anima iuertimus in illa fornacẽ Babylonicã, speciem quarti simili filio Dei, quia sicut per speciem que illic apparuit, custoditi fuerunt illi tres pueri, sic per inuisibilem præsentia filij Dei illa fã permansit in sanctis martyribus fides æternæ trinitatis, & Romanum imperium honoris atq; dulcius, quam ille rex Babyloniæ tandem confiteri meruit Christum filium Dei.

Quare Deus, non vt tres pueros ita & templum defendit, ne confligaret.

CAPVT XXV.

Templum a Deo uelut idem.

Non poterat licet Deus excelsus templum suum, quod erat Hierosolymis, illæsi custodire à flammis iucendũ Babyloniũ, qui tres pueros tamen custodiuit in camino ignis, vt nihil potestatis haberet in corporibus eorum, & apicilli capitis eorum non essent adusti, & labra illa

corum

corum non essent immutata, & odor ignis non transiret per eos? Planè poterat, sed eruditus erat mundus, vt sciret, quod Deus excelsus non pulchris lapidibus, aureæve patieribus templi manufacti delectatur, sed fidei claritate & mundis cordibus, & ille est ei optabilis locus. Nam quia & tabernaculum Moyses cum autoritate Dei, & templum Salomon ranto opere, auro & gemmis extruxit, atq; perornauit, existimare poterant homines cupidi, de Deo malè sentientes, quod esset eorum similis, & de religione iustitiæ nihil curantes, putarent se satis honorare Deum muneribus aureis, suamq; cupiditatem corroborarent, quasi exemplo Dei. Hanc suspensionem dignè à se remouere curauit opere perficendo illud, quod ad Salomonem dixit, cū ille perfecisset ædificium m domus domini. Si autem, inquit, auersione aueris fueritis vos & filij vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, aueris Israël de superficie terræ, quā dedi ei, & templum quod sanctificauit nomini meo, proiciā à conspectu meo. Salomon, inquit Stepha- nus protomartyr, ædificauit illi domū, sed excelsus non in manufactis habitat, sicut per propheta tam dicit. Cœlū mihi sedes est, tetra autē scabellū pedū meorū. Quam domū ædificabitis mihi, dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ? Nōne manus mea fecit hæc omnia? Dignè igitur fecit, quod templum vel autū templi manufacti, pro tempore & re multū neglecti, nomen autem suū & promissionis verbum, in quo vita est, glorificare & dilatarē nunquam desijt.

Toties victum Nabuchodonosor, nunquam tamen fuisse ex animo humiliatum.

CAPVT XXVI.

IAm semel & secundò commotus fuerat Nabuchodonosor rex, vt ab altitudine sua detumesceret, ac de semetipso mortalis homo humilia sentiret, & prior quidem admonitio terribilis, sequens autem terribilior atq; saeuior extitit. Nam in prima rantommodo terribus fuit, in secunda vero damnū quoq; de lujū accepit, quia viros illos fortissimos de exercitu suo, qui ad eius imperiū seruos Dei excelsi miserant in fornacem, interfecit flamma ignis. Iusta ergo super ipsum post hæc peruenit sententia præeunte visione, cuius interpretatio sententiam ipsam prænuntiabat, nihilominus perueuerante cordis eius indomabili superbia. Nam vt sciamus, quanta in corde eius arrogantia, quanta in oculis fuerit extollentia, signanter ita dictū est. Post finem mensium duodecim, subauditur, ex quo de arbore succidenda somnū viderat, & interpretationem eius audierat, in aula Babylonis deambulabat, responditq; rex, & ait. Nōne hæc est Babylon magna, quam ego ædificauit in domū regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cui, vel contra quid respondisse dicitur, nisi contra id quod audierat. Hæc est interpretatio altissimi, quæ peruenit super dominum meum regem. Efficient te ab hominibus, & cum feris erit habitatio tua, & forniū vt bos comedes? Claret itaq; maxima in loco culpa superbia, quia considerando magnitudinem Babylonis, roburq; fortitudinis suæ, & amplitudinem (vt putabat) gloriæ, impossibile iudicauerat, quod audierat ex diuina autoritate, faciliusq; posse infestum prætere verbū domini, secundum interpretationem somnū, quā venire aliquid super se aduersū, tan tam regem magnæ Babylonis. Igitur vbi statim subiungitur, Cum adhuc sermo esset in ore regis, vox de cœlo ruit, Tibi dicitur rex Nabuchodonosor, Regnum tuum transiit à te, &c. manifestè prædicatur sicut iusta omnipotentia, ita & omnipotentis iustitia, quia sanctus & iustus neminem ponaliter humiliat, nisi illū qui se pertinaciter exaltat.

Nabuchodonosor tanquam bouem foenum comedisce. CAP. XXVII.

TAndem notandum, quod idem Nabuchodonosor, sicut in culpa, ita & in poena similis factus est capriuari generis humani diabolo. Nam de illo dixerat dominus ad beati Iob. Ecce Behemoth, quem feci tecum, foenum quasi bos comedit, Cuius ergo ex hominibus abiectus Nabuchodonosor, foenum vt bos comedit, manifestè datur intelligi, quod in poena sua similis diabolo extitit, quia quod fecit ille spiritualiter, hoc fecit iste corporaliter, quod ille indolenter, hoc ille septennio, quo videlicet numero vniuersitas significari solet. Ille namq; foenū comedit, id est, carnales sibi incorporat homines. De quibus scriptum est, Omnis caro foenum est, & omnis gloria eius quasi flos agri. Verè foenum est populus, excicatur est foenum & cecidit flos. Solum eiusmodi foenum comedit quasi bos, quia præter viriditatem carnis nihil est in eis, quibus præualuit ille Behemoth. Et quid amplius est in his, qui dentes illius offendunt, nisi illud quod sequitur? Verbum autē domini manet in æternum. Igitur quā iustū, tam pulchrū est iudicium in eo, quod ille dudum rex præpotens, quasi bos comedit foenum, tanquā diceret ei vox, quæ de cœlo ruit super eum, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, tu verbū domini quod manet in æternum, exterminare voluisti, succidendo Hierusalem, & templū domini, quod solum erat in quo inuocabatur nomen domini, sed neq; tu, neq; Behemoth pater tuus, vel quicūq; sunt ex parte eius, efficere poteris, vt in vacuum prætere verbi promissionis, quantumcūq; assigaris, aut deuoretis foenum, vel florem foeni, id est, carnales homines, vel carnalium hominum gloriā, quorū aliqui idcirco permittuntur vobis, cum sint ex Abraham traducti, quia sunt quidem filij carnis, sed non filij promissionis, vnde nec merentur in semine computari.

Q 4 Quo

Quo sensu verum fuerit, quod Nabuchodonosor dixit, Nonne hec est Babylon, quam edificavi.

CAPVT XXVIII.

- P**UICIS ne verum dixit gloriano, Nonne hæc est Babylon quam ego ædificavi? Babylonem nanq; (vt Pompeius Trogus refert) Semiramis condidit, murumq; vrbi coelo latere circumdedit, arena, pice, & bitumine interstrataq; materia. Nunquid ergo verum dixit, tanto superior Semiramide vxore Nini, in quo regnum Assyriorum coepit? Veruntamē sacra præpuler authoritas, quod ante Semiramidem Babylon extitit, & causa quoq; nominis eius antiquissimā, sacris est edita literis Chus, inquit, filius Cham, genuit Nemroth, ipse coepit esse potens in terra. Fuit autem principium regni eius Babylon, de terra illa egressus est Ahiur & ædificauit Ninium. Causa nominis, quod est Babylon, extitit illa, quod sibi Deus linguam confudit eorū qui ædificabant, & cessauerunt ædificare ciuitatē. Nam idcirco vocatum est, inquit, nomen eius Babel, quia sibi confosum est labium vniuersæ terræ. Ergo vir gloriosus, de qualium quolibet illud sapientia dictum est. Nubes & ventus & pluuix non sequentes, vir gloriosus & promissa non complens, vir inquam gloriosus, id est, vanus, vento vanitatis plenus atq; dissentus, quia fortassis Babylonem proprijs opibus atq; impensis auxerat, rem suam sive opus suū non parū æstimans, aut æstimari volens, magno ore declamauit, responsum cordis alti & erecti ceruicis.
- Daniel. 4.** Nonne hæc est Babylon, quam ego ædificavi? ne diceret, quam ego prouexi sue ampliaui: & quid tum o vir gloriose, is tu Babylonem i fundamentis ædificas? nunquid vel sic verbum quod auderas, scilicet interpretationem somnii, facere irritam potuisses? lussē igitur, quia tam iustus quam omnipotens sermo Dei est, super te lententiæ vox fuit, etiam si aliquo modo consilium sancti prophetæ fecutus fueras, dicens: Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum, forsitan ignoscer delictis tuis.

Nabuchodonosor non mentem tantum, verum & formam amisisse, cum secum vt bos comederet.

CAPVT XXIX.

- T**ANDEM de isto dicendum, quia solet quaeri, vtrum mentem solam & non etiam formam amisisset. Et quidem ipso dicente. Ego Nabuchodonosor oculos meos ad coelum leuaui, & sensus meus redditus est mihi. Sic maiores nostri asserunt, quia quando dicit, sensum sibi redidit, ostendit non formam se amisisse, sed mentem. Sed adhuc illud occurrit & repugnare videtur, quod idem postmodum repetens dicit. In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei decoremq; peruēni, & figura mea reuersa est ad me, & optimates mei & magistratus mei requisierunt me. Et inter cætera cum dicit ibidem. Et figura mea reuersa est ad me, profectō datur intelligi, quod de figura sive statu humano rectitudine nonnulli amisissent, & quod etiam si manuum vel pedum estigies digitorumq; discretio sive discretia numerositas permanuit, nihilominus tamen quadrupes incederet, præsertim cum ita dictum vel expressum sit, scenum quasi bos comedes. Et scenii vt bos comedit, qui videlicet bos quadrupes nullis vitur manibus, quippe cui manus natura non creauit, sed pronus humi fornā dentē demerit, & os per terram trahendo comedit. Sed & illud quod dictum est in sententia. Cum bestiis atq; fens erit habitatio tua, figuram eius demutatam fuisse (vt iam dictū est) nonnulla ex parte probat, præsertim quia dixit. Et figura mea reuersa est ad me. Et quia bestia sive fera non facile sociarentur illi sine aliqua sui similitudine. Veruntamē quomodocunq; figura eius se habuerit, Hoc in laudem omnipotentis verbi Dei admirandum est, quia regem tam potentem tanta mutatione demutauit, quanta quempiam hominū fuisse demutatam, sacra viliquam scriptura meminit, excepta vxore Lethæ, quæ respiciens post se, versa est in statuum salis.

SEXTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER SEPTIMVS.

Balthasar regem iam tum, cum manus hominis in pariete scribens appareret, a verbo Dei victum fuisse.

CAPVT I.

*Balthasar
commissum
celebrat.*

Ost effectum verbi Dei victoriosum, quo hominem regem, hominem superbū, regem elatum sortiter desecit, potenter humiliavit. Ipsum quoq; regnum debellare superuenit, præmilio sumer vel presentie sue admirabili igno, rege Balthasar celebrante conuiuū, iamq; temulentio cum optimatibus suis, cū vxoribus & concubinis suis, dum in sacris vasis templi domini biberent vini, & laudarent deos suos argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosq; & lapideos,

deos, in eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrū, in superficie parietis aulae regis. & rex aspiciēbat articulos manus scribentis. Tunc regis facies cōmutata est, & cogitationes eius perturbabant eum, & compages renūm eius soluebantur, & p̄na eius ad se inuicē collidebantur. Scriptura illa signū suū verbi Dei iamā confluentis, iamā teruentis ad debellandam superbiam regnī tyrannici, regnī Assyriorū atq; Chaldaeorū, quod à temporibus Nini & coniugis eius Semiramidis per annos ferme mille trecentos iugo aspero presserat colla populorū. Rex ille fortissimi imperij paruula verbi eiusdem signa, pauculos apices iudicii eius, vros iudices, cum rōndum intelligere aut quisquā legere possēt, ferre non posuit, videre non sustinuit, sed facie commutata, mente perturbata, libidinosi renes eius inter vācos sententiā soluebantur, genua libidinosi inter concubinas bibentis ad inuicē collidebantur, & ita palam factum est, quāuis esset infirmus, qui videbatur fortis & imperiosus.

Danelem non perturbatum, sed confidenter aspexisse, legisse, & interpretatum fuisse.

CAPVT II.

AT ille, ad quem, & propter quem, vel propter cuius similes veniebat & decetabatur Deus, Dei verbum, non expalluit, non perturbatus est, sed aduocatus ad legendum, postulatus ad interpretandum, assitit familiariter, sidenter inuicitus est, legit licenter, sapienter interpretatus est, Mane, Tetel, Phares. Mane, numerauit Deus regnum tuum & compleuit illud. Tetel, appensum est in scatera, & inuentum est minus habens. Phares, diuisum est regnum tuum, & datus est Moedis & Persis. Quā breues voculae, quantam longitudinem, quantam latitudinē, quā tam altitudinem demonstrauerunt animae hominis habentis dilectionem verbi Dei, cuius arcum consilium sublimē atq; profundum conrinebatur tribus vocibus illis, sex syllabis, quatuordecim literis illis. Per hoc quod scriptum fuerat, mane, quod interpretatur numerus, vidit in latitudine cordis angustiam diurnitatem regnī Assyriū siue Babylonī, quā non casu accidisse, sed iusto iudicio Dei, vt gentes tam multas iugo suo premere possēt annis (vt iam dictum est) mille trecentis. Legamus diligenter scripturam hanc, & sequamur interpretationem diuinā quia contra candelabrum scripta est. Hoc ipsum quōd contra candelabrum scripta esse narratur, suggerat nobis, vt candelabro appropinquemus, quatenus clarē intueamur. Candelabrū nostrum Christus. Lumen nostrum verbum Dei est. Lucerna (inquit Psalmista) pedibus meis verbum tuum, & lu. se. me. Vt igitur breuis scripturae breuem interpretationem copiosius consequamur, verbi Dei, quod in sanctis scripturis habemus, documenta sequamur.

Quid sibi velit primum verbum, Mane, id est, numerauit. CAP. III.

MANE, inquit, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Quando vel quomodo numerauit Deus, quando vel quomodo compleuit Deus regnum illud? Nimirum antequam conderetur Ninus, priusquam aedificaretur Babylon, antequam nasceretur Ninus, priusquam fieret Assir siue Nemroch filius Chus, cuius regni principium fuit Babylon, numerauit Deus regnum illud. Sicut omnia in numero & pondere & mensura posuit, sic & illud regnum numerauit. Quomodo ergo numerauit? Profecto sciuit causas generū, propter quas permitteret super ras eleuari baculum impiorum, virgam suae iugum dominantium, scilicet regnum iam dictum, vt caderet populos in indignatione, subiceret in furore, gentes persequeretur crudeliter. Causas inquam sciuit, & secundum causarum quantitates numerauit atq; mensus est tempora siue annos eiusdem regnī, vt tantum vel tam diu persequeretur, subiceret, atq; caderet. Venerat baculus ille siue virga illa impiorum dominantium vsq; ad filios, quorum iniquitates & peccata visitari oportebat. Quia deliquerāt legem Domini, quia non ambulauerant in iudicio domini. Iam ergo tempus erat, iam euolui fuerant anni, numero quem praefixerat, & oportebat fieri, quod per Psalmistam praedictum fuerat, Quis non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manūs suas. Igitur compleuit illud, inquit, id est, praefixus est transitus annorum siue dierum numerus, & ecce sicut alia scriptura dicit: Compurret iugum à facie olei, id est, cessabit potentis, quae diu superbiuit, superueniente misericordia Dei.

Quid velit secundum verbum, Tetel, id est, appensum. CAP. IIIII.

TETEL, appensum est in scatera, & inuentum est minus habens. Ordo rectus, et do legitimus, vt postquā seruatus ille malus seruus, de seruitū retributione iudicetur. Postquam completum est regnum, illud recipiat quod meretur. Iudicium namq; est inter Deum & regna, siue reges regnorū. Iple qui ordinauit regna, iudicat illa. De qua quaestione post sit Zabab. iudicium est, puta dicere iudicem Deum. Ego vos excitauit, ego vobis potestatem dedi, vt peccata mihi populos caderetis, seruitus vestrum impleuistis, sed minus est in facto vestro, quā in proposito meo. In meo namq; proposito bona est intentio, sed haec defuit in facto vestro. Ergo inuentum est, inquit, regnum tuum minus habens, quia vos omnes reges Assyriorum bonam

quam ego habui non habuisti intentionem, sed tantum expleuisti superbiam vestram & crudelitatem. Ego iratus sum patrum vos addidisti in malum. Multum itaq; deest in pondere, quia deest torum quod esset laudabile, scilicet omnis intentio iustitiae, voluntas corrigendi, intentio corrigendi, refrenandi vitia, faciendi gentibus iura legitima. Sed & in hoc inuenitur est longe minus habens, quod regnum, siue reges regni illius, non eum qui dederat illis potentiam glorificauerunt Deum altissimum, aut gratias egerunt, imò veritatem commutauerunt in mendacium, & aduersus Deum eleuati sunt, & Deos suos illaudabiles laudauerunt. Eleuatus est, inquit, Daniel, cor Nabuchodonosor, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam. Tu quoq; filius eius Balthasar non humiliasti cor tuum, cum seires haec omnia quae super eum venerunt, sed aduersus dominum dominatorem coelestium es, & vasa domus eius allata sunt coram te, & tu & optimates tui, & vxores tuae, & concubinae tuae vinum bibistis in eis, deoq; vestros argenteos, & aureos, & teos, ferreos, ligneosq; & lapideos, qui non vident, neq; audiunt, neq; sentiunt, laudastis. Porro Deum, qui habet statum tuum in manu sua, & omnes vias suas, non glorificasti. Igitur quia inuenitur est tanto minus habens, iustum iudicium scribentis iusta est sententia dicentis.

Quid velit tertium verbum, Phares id est diuisum.

CAP. V.

Sardanapalus.

PHares, diuisum est regnum tuum, & datum est Mædiæ & Persis. Eum in quo ante finitimum est regnum illud diuturnum Assyriorum, Pompeius Tergus Sardanapalum memorat, virum, muliere corruptiorem, eum autem qui facta coniuratione, bellum Sardanapalo inferens mortuo successit, & ad Mædorum imperium transiit, scribit Arbactum fuisse præfatum Mædorum. Miro modo reges postremi, ille videlicet Sardanapalus, in quo finitum est regnum Assyriorum, Et iste Balthasar, in quo diuisum est regnum Chaldaeorum, sic conparet in superbia, ita conimiles fuisse in contumelia. Ille namq; vir (vt iam dictum est) muliere corruptior, inter fecotorem greges purpuras colo nebat, & eum multibris habitu, diu mollitia corporis & oculorum lasciuia omnes forminas anteiret, pensa inter virgines patiebatur: quam ob causam facta coniuratione à suis ad mortem est adactus. Ille inter vxorum & concubinarum turbas nocturnam produens conuilium, erapulatus & ebrius eadem nocte est interfecit. Iosephus quidem ita narrat. Non post multum tempus, & Balthasar capus est, & ipsa ciuitas. Hic autem (sicut scriptum est) eadem nocte interfecit est Balthasar rex Chaldaeus, & Darius Medus successit in regnum. Dum præmissa narratione de scriptura & interpretatione eius iubiungit. Non post multum tempus captus est, videtur dicere, quod non interfectus sit eadem nocte. Quod si historica conerariæ sunt (in multis namq; discrepat multitudo scriptorum secularium) tunc tunc dubio magis est credendum, qui præsertim interfectus, qui scripturam legit & interpretatus est, qui inde purpuram & torquem auream circa collum accepit, qui tertius in regno princeps prædicatus est, & cum tanto honore, cum tali principatu de regno ad regnum, de Chaldaea victus transfertus est ad victoriam Medorum atq; Persiarum. Fidelis interpretatio, norum & insignem portans titatis triumphum. Diuisum est, inquit, regnum tuum, subauditur, cetera te, quia facta coniuratione ab his, quibus imperare debueras, circumdatus es obliuione, moriturus hac nocte in crapula & ebrietate. Et datum est Medis & Persis, iuxta prædicationem eius, qui ante te laudans & magnificans viuentem in sempiternum, Vix, inquit, eius iustis, & gradientes in superbia potest huiliare, dominaturq; in regno hominum, & cuiuscunq; voluerit, dat illud.

Iosephus.

Daniel. 5.

Daniel. 4.

Quod scriptum est datum tunc est contra numerum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi.

CAP. VI.

Daniel. 5.

Latus quam adhuc diuisum sit, patet scriptura hæc. Mane, Tetel, Phares. Similiter namq; de ceteris regnis ferendum, de regno Persiarum & Mædorum, de regno Macedonum, siue Græcorum, de regno Romanorum, videlicet quod singula eorum tam Deus diuinauerat, & singula suis temporibus completurus esset, quod singula debet appendere in statera, iudiciumq; diuisionis dare, pro eo quod ea minus habere inueniret. Verum etiam ad hoc parum est considerare in patribus, quod de toto si prædicetur, plus habet admirationis, & comodi, terrore amplius. Regna illa partes suas vel fuerunt, totum autem est omne seculum, vniuersitas creaturarum, earum duntaxat, quæ rationales sunt, scilicet angelorum & hominum, de quibus domini creatoris est & erit iudicium. Igitur ad summum recurrentes, proponamus mundum, & mundi principem diabolum, cuius typum gessit Assur, & in Mædis atq; Persis Aman superbissimus, in Græcis Antiochus, & in Romanis Nero, maiorum imperatorum impetrator pessimus, & in nouissimis diebus reuelabitur nominatus Antichristus. In isto mundi principe, & in toto mundo contemplerur diuinationem Dei, appensionem in statera Dei, diuisionem iudicii Dei, secundum scripturam hanc. Mane, Tetel, Phares.

Assur diabolus typus.

Quid significet, Mane contra principem huius mundi.

CAP. VII.

Daniel. 5.

MAne, numerat Deus regnum, quod dicit esse tuum, & princeps mundi, rex tenebrarum, Meystanne peccati & mortis, numerat, inquit, dies septenario, & coepit illud die septimo. Sex

Sex namq̄ diebus omnia fecit, lucem, siue lucis & tenebrarum discretionem, firmamentum, & sex diebus
quas ab aquis diuidens, aridam, id est, terram, & aquarum congregationes, quas appellauit ma-
ria certis iustitibus coercita, solem, lunam & stellis, volucres, & omnia narualia, homines & ma-
menta, & cetera quæ mouentur in terra. Ista sex dierum opera die septimo compleuit, ipsiusq̄
diem septimum benedixit & sanctificauit. Tu in istis regnare contendis, tu ista regnum tuum
esse dicis, tu ista omnia tua, vel tibi tradita esse mentiris.

Quid significet Tetel, contra eundem principem mundi. CAP. VIII.

Tetel, appensum est in statera, & inuentum est minus habens, Statera vera, statera iusta, ver-
bum Dei est, verbum Deus, Dei sapientia, in qua regnum tuum appenditur, dum de te in-
dicum agitur, quod omnes audiuiimus, dicente ipso, cuius in manu statera est, imò qui ipsa sta-
tera est. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi est ietur foras. Quomodo inuen-
tum est minus habens & videlicet quia tu ad diem septimum, quo compleuit Deus omne opus
suum, non peruenistitu ad sabbatum, id est, requiem benedictionis & sanctificationis peruenire
noluisti: idcirco veraciter iuxta sanctam & mysticam Apocalypsim, numerus tuus est sexcenti
sexaginta sex. Inter angelos superbiendo laborasti, in decipiendo hominē circuire terrā & per-
ambulare coepisti, in Antichristo sanigaberis, ita labor tuus augmenta capit, sicut isti in decupli
multiplicantur senarii, sex, sexaginta, sexcenti. Deus autē (vt iam dictum est) in septimo requie-
uit, Appensum igitur regnū tuū profectō inuentum & inueniendum est minus habens, quia nō
peruenit ad creatōis requiem, vacuum & vanum circa creaturam continuans laborein.

Quid significet Phares, contra eundem, & quid Persæ & Mædi, quibus diuisum
regnum eius datum sit. CAP. IX.

Phares, diuisum est regnum tuum, & datum est sanctis altissimi, quorum typum tunc in ex-
cidio duntaxat Babylonis gesserunt Persæ & Mædi, præsertim cum Cyrus rex illorū pro-
phetica voce Christus quoq̄ sit appellatus domini. Hæc (inquit Etia) dicit dominus Christo
meo Cyro, cuius apprehendens dexteram, vt subiiciam ante faciem eius gentes, & dorsa tergum
vertam. Causam ditionis huiusmodi taliter præmisit. Qui dico Cyro, pastor meus est, & omni
voluntatem meam complebe: qui dico, Hierusalem adiuuaberis, & templum fundaberis. Fu-
turum namq̄ erat, vt Cyrus licentiam & facultatem daret rex discendi Hierusalem, & templū
domini. Diuisum, inquam, est regnum tuum, in diuiso permanente regno sanctorum, sicut nu-
merus senariur, qui tuus numerus est, solubilis est & secabilis: numerus autem septenarius, qui
numerus est Dei, quia die septimo requieuit, insolubilis & insecabilis est. Ira regnum tuum solu-
bile est, & sine dubio solutum est, & tu ipse videntibus eunctis præcipiendus es, regnum autem
Dei, & sanctorum eius manet in æternū. Præterea enim figura huius mundi, & tu de principatu
mundi de potestate tenebrarum harum pertransibis, in tartarum ruidentibus inferni detrahe-
ris, eorum quibus regnum tuum dandum est, quibus seruata sunt illa, quas in celo per diu-
su, mansiones. Hic vnus est Daniel purpura indutus, aurea circa collam torquem de damnato
regere ferens. Sicut auctoritas verbi Dei purpurā & torquē auream trahit & damnato rege ex-
toritur, & huc sancto inter preti suo transposuit, sicut omne decus coeli, omne seruicium creatu-
ræ, quod tibi arrogasti, à te extortum, dabitur sancta Dei hominibus.

Hanc manum apparentem signasse manum Dei, de qua Dauid: Firmetur manus
tua, & exaltet dextera tua. CAP. X.

Tandem quomodo taliter apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribenris, & quomo-
do manu dextera solent scribi recordemur. Imo Deum recordatum esse arbitremur, quod
cecinerat Dauid, gratulans, & gratias agens, quod audire meruisset eum iuramento Domini
verbum promissionis. Firmetur manus tua, & exaltet dextera tua. Manum illam Domini,
dexteram illam domini, quam summo desiderio, clamore cordis maximo firmari optauerat &
exaltari, signabat manus quæ apparuit visibilis. Fiebat iam in parte, quod faciendum erat in
toro per manum domini, per dexteram omnipotentis Dei, quæ non est alia, siue aliud, nisi ver-
bum Dei, filius Dei. Quis enim liebat in illam particularem Babyloniam, nisi quod sacrum
erat in vniuersitate impiorum per promissam & iuram verbi Dei gratianē. Et quid illud
erat, nisi quod continuo legitur. Iustitia (inquit) & iudiciū preparatio sedis tue. Misericordia
& veritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui scit iubilatiōē domine in lumine vul-
tus tui am bulabunt, & cetera. Iam (inquā) liebat hoc in parte illa, quia videlicet manus domini
in suo propolio manūs, firmatē exaltabatur. Iamq̄ aderant iustitia & iudiciū, in preparatione
sedis eius. Iustitia in eo, quod populū suū ciuitate & templo orbatū captiuū erat traxiderat. Iudiciū
in eo, quod regnū captiuarū eorū numeratū, & in statera appellū diuidēbat, Mædiciq̄ & Per-
su dabat. Hæc agēdo felix tuus preparabatur, & misericordia & veritas præcedēbat faciem eius.

G uij Mite

Gen. 49. Misericordia, ut cito captivitas illa solueretur. Veritas, ut scripturæ de Iuda, & dux de somore eius non auferretur, donec omnino usque ad perfectum sedes illa prepararetur, donec promissio adimpleretur, donec Christus nasceretur. Beatus populus qui scit istam iubilationem: Beatus Daniel, qui illam legens scripturam, in lumine vultus tui domine ambulans, & ceram ædebat interpretationem, & fidam tenebat in pectore suo manus domini consolationem.

De quatuor bestiis, quas Daniel viderat, & quare Deus antiquum dierum appelletur.

CAPVT XI.

Non exigit huius nostri ratio propofiti, cunctis vel lingulis immorari reuelationis sacramentis, ex quibus ille beatus cõsolatur iocundabatur in medio tribulationis, in afflictione captivitatis. Vnum est, quod intratum mens prætere non patitur, dulcissimum sacramentum pulcherrimæ visionis, quam viderat, priusquam decidisset bestialis ferocitas Babyloniæ, priusquam apparuissent digiri, siue manus hominis scribens in superficie parietis causam siue sententiam mox venturi super illam iudicij Dei. Siquidem anno primo Balthasar regis Babyloniæ, videbam (inquit) in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno, & quatuor bestie grandes ascendebant de mari diuersimodè inter se, &c. Delectat hic aliquantisper immorari, quia pulchrum est considerare ferocitatem tyrannicæ regnorum seculi in bestiis, ferocissimis: & contra dignitatem, mansuetudinem, & pietatè regni Dei, in habitu antiqui dierum, super thronum sedentis, & in processu filii hominis venientis in nubibus cœli, & vique ad antiquum diem venientis, & in conspectu eius oblatis, qui & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & lingue ipsi seruiunt. Potestas (inquit Daniel) eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Primum libet querere, cur Deus, vel qua intentione sic nominetur antiquum dierum, quod nusquam inueniebamus ante hunc delectabilem genosæ prophetiæ locum. Sensum quidem in omnibus scripturis sanctis habemus, quod iste Deus pater æterni verbi, Deus sit antiquus, vixit Deus increatus, neque initium habens, neque finem habiturus. Quod & ipsum de verbo eius, fideliter sentimus. Veruntamen (ut iam dictum est) nomen hoc antiquus dierum, hic primus inuenimus positum. Causam ergo non ociose querimus.

Daniel. 7.

Daniel. 7.

Quatuor regna non ex Deo regnasse.

CAP. XII.

Daniel. 7.

Osee 8.

Regna.

Antiquus dierum.

Respice nunc facies bestiarum, de mari ascenditur, quarum propter ferocitatem dicte sedisse iudicium. Hæ (inquit) bestie magne quatuor, quatuor regna confurgent de terra. Porro ipse, cuius iudicium est, dicit. Regnauerunt, & non ex me: principes exiterunt, & non cognoui. Verè non in ipso regnauerunt, imò regna, quæ dicta sunt, non tam regna, quam quædam maxima & publica atrocitas fuerunt. Primum istorum, quod fuit regnum Assyriorum atque Chaldæorum, quale habuit initium, ante Ninum regem Assyriorum, & si fuerunt reges antiquiores, qui bella gerentes, iucquaquam tamen imperium sibi, sed populis suis gloriam quaerebant, contentique victoria, imperio abstinebant. Ille primus omnium veterem, & quali habitum gentilibus morem, noua imperij cupiditate mutauit, & quæ suæ dominationis magnitudinem, continua possessione firmavit. Verè ergo regnauerunt (inquit) & non ex me: & quid attinet ad eos, in mundo regnare, regnante illo, qui solus regnare debet, mundi creatore? Vt igitur cognoscamus, & abhorreamus nimiam in genere humano præsumptionis iniuriam, conuenienter hic antiquum dierum nominauit eum, cui regnando factam esse constat iniuriam, ipse namque qui fecit, idem debuit disponere mundum, nec principari quicquam debuisset, nisi secundum eius arbitrium. Si inordinatio sit & irreuerentia, coram cano capite non confurgere, quantæ inordinationis, quantæ irreuerentiæ est, regnum tam cani capitis, tam antiqui dierum, rapto nomine regio, lacuisse? Siquidem inter homines iuuenes ac lenes, facilis est ætatum comparatio. Dierum autem illius antiqui, & dierum hominum, qui nomen eius regum rapuerunt, nulla omnino est, aut esse potest comparatio? Quis enim dicere aut cogitare potest, quanto diuturnitas siue antiquitas increati proluxior sit temporibus, annis, siue diebus hominum hesternorum, qui quasi heri creati fuere vel nati? Quando illarum antiquissima bestiarum de mari ascendit, quando regnum Assyriorum de terra confurrexerit, iam tunc ille antiquus dierum cum Abraham loquebatur, & iam antiquus erat, ut nunc est.

Summam rerum omnium & regnum ad Deum pertinere, sed quatuor bestias quantum

quæque potuit, ad se rapuisse. CAPVT XIII.

Solu Christi rex est.

Loquebatur, & inauram, iuu: cano capite dignam tractabat sententiam, quod nulli alii rerum omnium summam, regnumque sui contra deret monarchiam, nisi filio suo, verbo suo, ut per quem omnia facta sunt, regerentur omnia per ipsum. Hoc erat sapientis an qui decretum, hoc erat inmutabile antiquitatis infinitæ consilium. At illæ bestiolæ recentiores nuper nate, quæ nascendo nihil intulerunt ut hunc mundum, contra decretum hoc latere, & p: a consilium hoc

refultare præsumperunt, & tantum senem non reueritæ, quas vcl quantumlas potuerunt, regni eius, mundi huius diriperunt partes, homines, regnum super homines inuadentes, cum a nec oculos illius sapientie domini, non magis homo hominè natura possit præcedere, vel præcellere, quàm mus murè. Fuerunt quidem apud hominè illæ bestie grandes, prima quali lexena, alia similis vriso, alia quasi pardus, & quarta multò terribilis. Veruntamen in consideratione maiestatis illius antiqui, vix mures mererentur dici, vix eruez, locustæ, bruchæ, & rubigini merentur assimilari, quia nullius sunt momèri. Bestias illas interficere, & corpora eorù dare perditioni, siue trahere ad comburendum igni, multo facilius fuit, & est verbo Dei, quàm ipsi bestis, stare contra erucam, vel saltu locustæ consequi, nisi quia peccata genti mererentur, vt permittente Deo, laceraretur à bestijs. Quis enim alius bestias illas tandè interfecit, nisi verbù Dei? Omni-

Sapient. 18.

Solius verbi Dei verum esse imperium, humana omnia simulata. CAP. XIII.

Siue dubio qui in terra Aegypti tantam sceleratam plagam (cuius ille verbis istis meminit) ipse idem omnipotens sermo tuus domine in istis bestialibus regnis, & omnia quæ voluit, & hæc maxime fecit, vt Nabuchodonosor fieret quasi bos, vt Aman appenderetur in patibulo, vt Antiochus sine manu contereretur, vt Nero, quia vixerat turpiter, moteretur turpius. De isto omnipotente sermone domini, nequaquam nunc præterire libet, quod inter cætera dictum est, insimulatum imperium tuò portans. Et quid est insimulatum imperium, nisi imperium non similitatum? Et quid est non similitatum imperium, nisi imperium verum? Quod cum dicitur, vel intelligitur, nonne contra hominum imperia simulata esse perhibentur? Verè simulata & hominum imperia similitata.

non vera, imperia bestiarum, imperia hominum bestialium, qui ad tempus occidendi vt bestia potestatem habuerunt, ad vitam autem nec sibi, nec alijs proficere potuerunt. Iste omnipotens sermo insimulatum portat imperium, verum tenet regnum, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Et iam quidem tale imperium portabat, sed nondum apparuerat, apparuit factus illius homini, & quod habebat in forma Dei insimulatum imperium, accepit in forma serui secundum pulcherrimum spectaculum tantæ illius visionis. Et ecce in nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus & lingua ipsi seruiunt. Potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Nunc ad ordinem reuertamur.

Hominum imperia similitata.

Daniel. 7.

Regnum Mædorum & Persarum quartum caput draconis fuisse.

CAPVT XV.

Tertio draconis capite superato, quartum sese protinus exiit, dum eis regno Babylonico regnoq; Persarum & Mædorum subleuato, protinus idem diabolus exiit vt in contra propositum Dei, contra verbum promissionis. Exterminari cupiens populum cuius de carne impleri oportebat, quod Deus patribus promissit, quod promissum iuramento firmavit. In isto capite faeces erat vriso, & tres dentium ordines in ore eius, quæ intelliguntur tria regna vnus imperij, regnum Babyloniorum, regnum Mædorum, & regnum Persarum, quæ in vnum redacta sunt regnum siue imperium. Et quidem reges illius imperij proposito suo non incedentes fuere populo Dei, sed per eos qui sub regibus fuere principes, maximeq; per Aman, sicut historia libri Hester memorat, hoc agere voluit diabolus, vt populus ille omnino exterminaretur. Hoc in antedicta visione Danielis in eo præsignatum est, quod cum dixisset, & ecce bestia alia similis vriso in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, protinus subiunxit, Et dicebant ei, Surge, comedere carnes plurimas.

Quartum draconis regnum.

Daniel. 7.

Satrapas Mædorum & Persarum Danieli foueam in quam ipse ceciderens, fodisse.

CAPVT XVI.

Suggestum namq; fuit regibus, primùm Dario, vt perderet Danielem, deinde Astuero, qui & Artaxerxes dictus est, secundus huius nominis rex, vt deleret vniuersam Iudæorum gentem, invidentes satrapæ Danieli, quod esset vnus ex tribus principibus constitutis à Dario, vt satrapæ illis redderent rationem, & quod Daniel superaret omnes principes & satrapas, quia spiritus Dei amplior erat in eo, quodq; rex cogitaret, constituere eum super omne regnum, ad hoc perduxerunt regem, cõmunicato consilio cõ principibus regni & magistratibus, lenatoribusq; & iudicibus, quatenus decretum imperatorij exiret & editum, vt omnia qui petisset aliquam petitionem à quocunq; Deo & homine vsq; ad dies triginta, nisi à rege, militaretur in lacu leonum. Certissimi autem futurum sciebant, vt Daniel sciens constitutam legem, nihilominus peteret à Deo suo,

Daniel. 9.

ORATES

oraret & adoraret Deum suum, atq; hoc modo incideret in iudicium illius magna, fortissimi, & (vt putabam) providæ legis atq; inevitabilis decreti. Et ita factum est, veruntamen nō in quantum volebant. Ingressus namq; Daniel domū suam fenestris apertis in cornaculo suo, contra Hierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua & adorabar, confitebaturq; corā Deo suo, sicut & ante facere consueverat, videlicet tenax propofiti sancti, secundum illam sententiam Dauidicam, Vespere & mane & meridie narabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. Nec verò illud ignorabat, quid esset, vel quā verum esset. Foderunt ante faciē meam foueam, & inciderunt in eam. Hoc illi nesciebant, sed scire habebant, quod Deus Danielis ipse esset, qui Deus trium puerorum factorum eius, Sydrach, Mysach, & Abdenago, & quod non minus posset pro Daniele leonibus imperare, quā potuit illis flammis ignium mitigare.

De oratione Danielis contra Hierusalem, propter quam accusatus, & cum rex liberare non posset, in lacum leonum proiectus fuit. CAP. XVII.

Osculum diaboli inuidiam, & inuidiam draeonis antiqui stultitiam, qui natum sibi quantum caput iniquitatis, scilicet potestatem Mordici vel Persici regni, tam cito ad hāc partem leuabar, & intendebar, vt Daniel non inuocaret Deum suum, aut obtulisceretur verbum Dei sui, quod mente gestabat. Nunquid mulier in vtero habens obliuiscit potestē doloris sui, & non clamare dū cruciatur & parturit? Sic nimirū beata anima prophete sanctissimi, quæ intra se conceptum gestabat verbum bonū beatæ promissionis, tacere non poterat. Et occupata in expectatione salutis, principium in perditionē currentium leges non curabat, consilia non admittēbat. Illuc vbi promissio iurata fuerat, animo intendebar in Hierusalem, mente præsens aderat, vnde corpore absens exulabat, vbi iuramentum accepit fidelis Dauid, vnde exire oportebat verbum vel effectum promissionis, quia de Sion exhibit lex, aiebat spiritus propheticus, & verbum domini de Hierusalem. Propterea fenestris apertis in cornaculo suo contra Hierusalem vir desideriorum genua flectebat, interdum lugens, & panem desiderabilem non comedens, multisq; modis semetipsum affligēs, vt toris viribus adhibitis validam vsq; in cæli subleuaret orationem, indeq; opportunam sibi attraheret consolationem. Exploratus est, accusatus in iudiciū venit, tanquā præuaricator magnæ legis, tanquā reus lætæ maiestatis. O verè beata anima, cum te nec rex ipse liberare posset, ponens cor vt te liberaret, & vsq; ad occasum solis laborans, vt te erueret, tunc quidem tristitiam habebas, sibi dolores vt parturienti. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius, ait ipsum verbum in carnatum, cuius in obsequium tu tam vehementer doluisti, quod verbum bene confectum est doloris eiusmodi in animabus sanctis, præsertim quia ipsum in eis est, & dolorum causa illis est.

Danaelem in martyrio Verbi Dei, tribus pueris non fuisse inferentem.

CAPVT XVIII.

Ergo, martyr verbi Dei, nihil minus à sanctis sociis tuis tribus pueris habuisti. Fortè (d vi desideriorum) vbi vidisti. Ecce ego video viros quatuor solutos & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quartus similis est filio Dei. Vbi (inquam) hæc audisti, vbi tres socios triumphantes ad gloriā Dei de fornace ignis procedentes asperxisti, & propter hoc laudes & benedictiones Deo tuo declaratas audisti, fortè suspirasti, fortè ingemulisti, quod tuæ felicitati tantum deesset, vt passionis eorū, & gloriæ non meruisses consors vel particeps fieri. Non fuisti neglectus, non fuisti filio Dei, cuius species illic recognita est, vltus aut contemptus. Nam ecce solus absq; sociis tuis, solus cum angelo eiusdem gratiæ saluus & incolumis inter ora leonum nocte integrā perseverasti. Deus tuus misit angelum suū, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt tibi, quia coram eo iustitia inuenta est in te, sed & corā hominibus delictum non fecisti. Habeto igitur & tu titulos triumphali, tuæ fidei vexillo inscriptos, sociis tuis nō inferior. Habeto titulos tuæ meritis exactos, regia voce declaratos. Pauescant (inquit) & tremiscant omnes in vniuerso imperio Dei Danielis. Ipse est enim deus vltus & æternus in secula, & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsq; in æternum: ipse liberator & saluator, factiens signa & mirabilia in cælo & in terra, quia liberauit Danaelem de lacu leonum.

Completo captiuitatis annorum numero, non prophetas tantum, & numerum super adificatione Hierusalem letatos fuisse. CAPVT XIX.

Interea completus erat numerus annorū, de quo factus est (inquit) sermo domini ad Hieremiam propheta, vt complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Et posui faciē meam ad dominum Dei meum rogare & deprecari ieiunium, sacco, & cinere, & cætera. Tunc & Zacharias, qui & in ordine duodecimo prophetarum vndecimus est, respōdente narrat angelum domini, & dixisse. Domine exercitūū vsquequo nō misereberis Hierusalem, & vrbū iuda, quibus iratus es, iste septuagesimus annus est. Et respōdit (inquit) dominus angelo, qui loquebatur in me

verba

verba bona, verba consolatoria, Mirum quomodo non solum homines sed captiuitatis, verum etiam angeli sancti, ciues alterius seculi de reedificatione Hierusalem, quod iam inflaret, oppido lætabantur. Danielem consolabantur angeli summi, inter Deū & Zachariam discurrebant angeli sancti, gaudentes, & apparatus veluti magni apparatus & magnæ festiuitatis comministri. Et leuauit (inquit) oculos meos, & vidi, & ecce vir, & in manu eius funiculus mensuris; & dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me. Vt metiar Hierusalem & Iudæam, quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre, & loquere ad puerum istum, dicens: *Zach. 2.*
 A bscq̃ muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominū & iumentorum in medio eius. Quid sibi vult angelorum tanta concursio, tam vehemens demandatio? In reedificatione terræ ciuitatis & templi, iam etiam opifices volunt videri, sed et concursio ingerunt angeli. Numquid hoc tam magnum studium suum ciuitati reedificandæ adhibent propter ciuitatem ipsam? Non vtiq̃ propter ciuitatem ipsam, sed propter spem quondam in Iuua Dauid repositam, & de illius ciuitatis gente, templiq̃ illius religione gratulantur non excedisse verbum domini, nõ defecasse verbum promissionis, mox reuertura virgine Israel in ciuitates suas, vbi saluatorem dominum generare deberet.

Danieli non solum reedificationem templi, verum etiam omnium regnorum futurorum euentus penelata fuisse. *CAP. XX.*

Nec verò solummodo reedificationem ciuitatis & templi, & inhabitationem multitudinis spaciola, visiones diuine, & colloctiones angelicæ pollicebantur, verum etiam gentium a diuersantium labores & miseria, in vindictam superuenturas præloquebantur. Clama, inquit angelus ad Zachariam. Hæc dicit dominus exercituum: Zelatus sum Hierusalem & Syon zelo magno, & ira magna ego irascor super gentes opulentas. Quas dicit gentes opulentas, gentes intelligimus regnorum sæpe dictorum, quæ Iudæam obtruerunt. Et quam ob causam irascatur super illas gentes ira magna, statim indicat, Quia iratus sum parum, ipsi verò addiderunt in malum. Et est sensus. Ego intendi visitare in vurga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, quæ parua ira est. Ipsi autem iram suam & odium suum super addiderunt, intendendo vt eos penitus deleteret, cum ego non gentis internitionem intendere, sed correctionem. Porro ad Daniele sic angeli loquebantur, tales illi visiones ostendebatur, vt futura regnorum eorumdem secreta, quod valde mirum est, taliter illi publicarentur, qualiter nulli prophetarum publicata siue prænunciata fuisse vsquam apparet ex dictis seu scriptis eorum. Nam & regnorum status & regum, hinc felices aliquando euentus, hinc infelices quorundam interitus, ita per angelos didicit & conscripsit, vt de futuris historiam texuisse nõ dubitetur, exceptò quòd reges ipsos propriis non expressit nominibus.

Domum Dei, quam Cyrus edificandam decreuerat, à Dario Vincente ita verbo Dei, tandem edificatam fuisse. *CAP. XXI.*

Civitas tandem ille, nisi domini sermo erat, de quo dictum est illi. Ab exitu sermonis vt edificaretur ciuitas: Qualis fuit ille exitus sermonis, aut vnde exiit? Suscitauit dominus spiritum Cyri regis Persarum, & traduxit vocem in vniuerso regno suo, etiam per scripturam, dicens. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terrarum dedit mihi Deus dominus coeli, & ipse præcepit mihi, vt reedificarem ei domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa, & cætera. Iste sermo regis, sermo erat domini, qui sicut eundem Cyrum apud Elaiam Christum suum appellare curauit, ita & sermonem suum in ore eius ponere voluit. Verù postmodum eodem Cyro decedente, vicinæ gentes siue hostes Iudææ & Benjamin audientes, quia filij captiuitatis reedificarent ciuitatem, & templū domino Deo Israel, scripserunt accusationem a diuersis Artaxerxi dicens. Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Hierusalem ciuitatem rebellem & pestiliam, quam reedificant Iudææ & Hierusalem, hoc effecerunt, vt misteret rex & prohiberet reedificari ciuitatem. Tunc intermissum est opus domus domini in Hierusalem, & non fiebat vsq̃ ad annum secundum regni Darij regis Persarum. Propheta uerunt autem Aggeus propheta & Zacharias ad Iudæos, qui erant in Iudæa & Hierusalem. Et tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & coeperunt reedificare templum Dei, & cum eis propheta Dei, adiuuantes eos. Scificitantibus a diuersis, & dicentibus. Quis dedit vobis consilium, vt muros hos instauraretis, & domum hanc reedificaretis? Respondentes inter cætera dixerunt. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit reedificari, vt domus Dei reedificaretur. Miserunt itaq̃ epistolam ad regem Darium, iam danti hostes Iudæorū, dicentes post cætera. Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in Bibliotheca regia, quæ est in Babylone, vtrum nam à Cyro rege iustum fuerit, vt reedificaretur domus dei in Hierusalem, & vo-

1. Esdr. 6.

& voluntatem regis super hac re mittat ad nos. Tunc Darius rex præcepit, & recesserunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, & inuentum est volumen vnũ, talisque scriptus erat in eo commentarius. Anno primo Cyri regis, Cyrus rex decreuit, vt domus Dei, quæ est in Hierusalem, ædificaretur, &c. Quibus perlestit. Nunc ergo (inquit Darius) qui estis trans flumen, procul recedite ab illis, & dimitte fieri templum Dei a duce Iudæorũ, & a senioribus eorum, ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

Tempus, quod ab exitu sermonis, vsque ad completionem operis intercesserit non modò coram Deo breue, verumetiam hominibus vtile fuisse.

CAPVT XXII.

Psalm. 89.

Talis fuit exitus sermonis, vtiq; hominibus vel seruis Dei proluxus & difficilis. Siquidem à Cyri regis imperio, cuius vt viuens voluntas, ita & mortui scripta sermonis domini saeuulata est auctoritas, vsque ad Neemiam, & vicessimũ annum regis Artaxerxis misit opus imperfectum, quo tempore regni Persarum centum & quindecim anni fuerant euoluti, Captiuitatis autem Hierusalem centesimus octogessimus quintus annus erat. Verumtamen captiuitatis eiusdem rectè prædicantur vel numerantur duntaxat anni septuaginta, quia videlicet tunc rectè soluta esse dicitur, non quando consummatũ est opus, quod intermissum fuerat, sed quando prima licentia data est, prædicante Cyro. Quis est in vobis de vniuerso populo Del cœli, sit Deus illius cum ipso, Ascendat Hierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Dei Israel, ipse est Deus, qui est in Hierusalem. Quando hæc dixit, simul protulit vasa domini, quæ tulit Nabuchodonosor de Hierusalem, & dedit his, quorum Deus suscitauit spiritum, vt ascenderent ad ædificandũ templum domini. Tunc verè soluta est captiuitas populũ, quæ tũc ascen dit, quicunq; relictis Babyloniæ delirijs ascendere voluit. Porro, quòd talis est exitus sermonis ad ædificandam Hierusalem, & templũ domini, moras fecerunt aduersarij. Apud ipsum sermonem domini nullus est momenti, quippe cuius ante oculos mille anni, tanquã dies hiberna quæ præterit, & custodia in nocte. Vna de quatuor vigilijs noctis. Quanto magis paulo plus, quàm centum anni, quibus intermissum fuit opus domus domini, impediuntur aduersarijs, parũ, imò nullius ante oculos eius, potuerunt esse momenti. Igitur ipsi quidẽ sermoni vel proposito domini mora illa pro nihilo fuit, quippe quæ pro nihilo habentur: eorum (inquit) anni erunt, id est, in terra reputabuntur, subauditur ante oculos suos. Ipsis autem filiis captiuitatis, annos illos & moras intermissi operis nimis ægre ferentibus, & fideliter coram domino ingemiscensibus auctum est meritum fidei, creuit corona spei, multiplicata sunt præmia dilectionis, quia laborauerunt ipsi, vt nos in labores eorum introiremus, vnde & plus eorũ studij grates agere debemus, quia quòd seminauerunt in lachrymis, nos in gaudio metemus.

Vnde Cyro homini gentili tanta circa Deum cœli, & circa captiuum eius populũ beneuolentia prouenerit.

CAP. XXIII.

1. Esdr. 1.

Vnde putas illi Cyro homini gentili tanta circa Deum cœli, & circa captiuum eius populũ beneuolentia prouenit? vnde hoc, nisi quia scriptum & veraciter dictum est, cor regis in manu Dei? Reuera quod effectus de corde eius omnipotens sermo domini, id ipsum potuisset efficere de corde cuiusquã alterius regis, nõ minus de corde Nabuchodonosor, ne populũ captiuum duceret, qui seelit de corde huius, ne populum captiuũ reciteret. Delectat nũc videre modũ ipsum, quò beneuolentia cordis eius captare dignata est manus domini, longè antequam nasceretur hic Cyrus, antequã fierent patres patrũ eius, memoriã eius in consilijs suis habere, & beneficia sua illi promittere dignatũ est ipsum quod siebat ad prophetas verbũ domini. Scriptũ quippe fuerat in Esaja. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subieciam ante faciem eius gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo sanuas, & portæ non claudantur. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliabo, & porras iræas conuersas, & ser eos veteres confringã, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorũ, vt scias, quia ego dominus, qui uoco nomen tuum sanctus Israel. Nunquid Cyrus talem ac tantam de semetipso prophetiam non audierat? Nunquid dubiũ esse potest de captiuitate illis, quin istam scripturam domini, istas promissiones Dei sui ad noticiam eius perferre properauerint, cum sperare possent vaticinium hoc magni sibi apud illum regẽ factum occasione fore solaci? Accessit ipsa manus domini, in qua est cor regis, & hoc effectus, vt tali verbo, tantoq; Dei promissio non ingratus existeret, sed diceret vocem transducens in vniuerso regno suo, vocem etiam per scripturam, id est, vocem scriptam. Omnia regna terræ dedit mihi dominus Deus cœli, subauditur, qui mihi longè antequam nascerer ea daturum se promissit, & meum quoque nomen vocauit, continud subiunxit. Et ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa, ac si diceret, Ob hanc causam dedit mihi omnia regna, vt populum eius, penes quem scripta est illa de me propheta, liberum dimittam ad ædificandam domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa.

Esaja 45.

Iudæa. Siquidem Deus idem vbi dixit. Qui voço nomen tuum, statim subiunxit, propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum. Igitur ob hoc mihi omnia regna dedit, vt in populo ipsius gratiam rependam illi, reddendo illum libertati.

Cyrum ita regem factum, vt diuinam circa se providentiam agnosceret potuerit.

CAPVT XXIII.

ET reuera sensatus homo iam dictam legens vel audiens prophetiam, suamq; recolens insatiam, animaduertere vel perpendere poterat, quod non casu, sed per diuinam providentiam euenisset, vt ipse regnaret. Siquidem de hoc scribit Pompeius Trogus, quod natus infans de filia Astragis, per aui inuidiam datus est occidentis, somniū verentis, quo præm. instrato, regnum infantulo futurū arioli auspiciabatur. Is verò cui necandus infans traditus est, verius ne infantis necati vitionem mater eius quandoq; in ipsum exigeret, pastor regij pectoris puerum exponendū tradidit, forte eodē tempore & ipsi pastori natus erat filius. Fius igitur vxor audita regij infantrū expositione, puerū profertur sibi ostendi lumnis rogat precibus vxor precibus laugatur pastor, reuertis in sylum, inuenit iuxta infansem caniculum paruolum vbera præbentē, & à feris alitibus defendentē. Motus & ipse misericordiam, quā motam etiā canē viderat, puerum deserit ad stabula, eadem canē anxie prosequente. Quem vbi in manu mulier accepit, tantum vigor & dulcis quidam blanditiis infans apparuit, vt pastor vltro rogaret, vt permitteret sibi puerū nutrire, permutata forte paruulorū, vt hic pro filio pastoris educaretur, ille pro nepote regis exponeretur. Puer deinde cū inter pastores esset, Cyn nomen accepit. Interfecto tempore cum adoleuisset, per Harpagum aui amicum didicit, quomodo paruulum illum occidi ausu iussit, quomodo seruatus sit, Hortatur vt exercitū parat, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Mædorum translationem pollicetur, factūq; est vt Cyrus Mædorum & Persarum fieret rex. Si vera est eiusmodi historia, oimrū scienter dicere poterat. Omnia regna terræ dedit mihi dominus Deus cœli, præsertim præeunte propheta eiusmodi, quia magnus & potens rex ab eodem domino dō præsignatus & ex nomine vocatus est.

An libertas captiuis à Cyro donat a Iudæis eidem ad æternam salutem asequendam pronenire potuerit.

CAPVT XXV.

PVTAS netais gratiæ repensio sufficiens ad æternam salutem esse potius eidem Cyro Reipensionem gratiæ dicimus hanc esse, quia sciens siue animaduertens sibi regnum euenisse deo disponente Deo, cuius templum fuerat in Hierusalem, non omnino ingratus exitit, sed & ipse (inquit) Deus, qui est in Hierusalem, & eundem proposuit in vniuerso regno suo, vt ascenderent filij captiuitatis, & templum & ciuitatem reedificandi licentiam haberent. Hanc ergo quasi beneficii vicissitudinem putas illi sufficientem fuisse ad æternam salutem? Nequaquam sufficientem, nec eum animaduerti potest, quod eandē, scilicet æternā salutē, sperauerit vel quaesierit, fuerit quidē alicuius momenti præ cæteris regibus, qui creatori per iustam dispositionem, regna illis danti omnino sunt, vel fuerunt ingrati. Veruntamen non valde magnum est, grates agere pro præsentibus beneficiis, dum negligentem aut sine cura caset æterna. Licet eum reputare cū eiusmodi, de quibus Psalmista dicit, Quia anima eius in vita ipsius benediceretur, confitebitur tibi cū benedixeris ei. Deniq; cum dicit, Quia anima eius in vita ipsius benediceretur, subaudiendū est, & illa benedictione contentus erit, de futuro non curans, dum modo in præsenti seculo dū viuit anima eius, id est, sensualitas eius exaltetur siue prosperetur, quæ nimirum illa benedictio est, quæ contentus fuit Elau. Non, inquam, valde magnū est, tūc deo confiteri, cū in hac parte deus benedixerit illi, nisi etiā constitatur cū aliquo aduersi contigerit. Veri confessorum tunc instantius confitentur, quando aduersis fatigantur. Verbi gratia, vt Daniel & socij eius, qui tunc ad consistendum domino se se amplius extenderunt, quando captiuitas aduersitatem subterunt. Tantum quippe studium sanctæ confessionis aggressi sunt, vt proponerent laudabilem & pauci imitabilem iugiter tenere ciborum ac potus parsimoniam, quatenus sobrietatis pulchritudo confessionem deo magis redderet acceptabilem.

Quæ vera confessio sit, & quid eidem Cyro de vera confessione defuerit.

CAPVT XXVI.

SED nec illud facillè concedendum est, qd illa gratulatio contentis deo, cum Deus benedixerit ei, sit confessio. amò dicatur, vt est aduatiatio. Quid enim est confessio, de qua Psalmista loquitur. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. & de qua idem dicit. Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis, confitemini illi. Nimirum laus est integra, laus deuota, laus ordinata. Quo vel quali ordine, nisi qd homo in principio accuset seipsum, Deinde iustificet deum: Iustus namque in principio accusator est sui, quæ aculatione præeunte dum deum iustificat, Verbi gratia, dicendo. Fidelis dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nimirum confessionē, id est, laudem perficit. Non longè exempla petantur, Daniel

Pompeius Trogus.

t. Esdr. 4.

Gratia repensio.

Psalm. 43.

Veri confessorum.

Confessio vera & iusta.

Psalm. 55.

Psalm. 99.

Præter. 18.

Psalm. 94.

Dante. 9.

ipie

ipse dierum illorum exul siue captiuus eo modo confiteretur. Obsecro, inquit, domine Deus magna & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodiens mandata tua. Peccauimus, inique fecimus, impie egimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis & iudicijs. Nobis confusio faciei, regibus & principibus nostris & patribus nostris, qui peccauerunt, tibi autem domino deo nostro misericordia & propitias, & cetera. Iste legitimus est ordo confessionis, quemque in principio accusare se ipsum, deinde iustificare deum, & ab ipso querere remissionem peccatorum. At illi homines seculi, qualium hic vnus exiit, nunquid ad eummodi confessionem descendere dignati sunt, imò dixerunt. Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Omnes superbi & circa animæ causis prorsus indomati, aut ipsi pro dijs haberi voluerunt, aut talibus feruire dijs, quorū non est dare consilium de cura animarū, de sollicitudine gerenda pro peccato, quæ mors est animarū. Igitur talium fortuita laudatio, non tam salubris confessio, quam sterilis dicenda est adulatio.

Psal. 28.

Masorem laudando Dei occasionem esse, non modò in templi Hierosolymitani, verum etiam totius generis humani reparatione, quam conseruatione.

CAPVT XXVII.

Proinde de ore illorum rapiat laudem laudator fidelis & diligens, dicatque magis scienter, quàm iste dixerit, ipse est Deus qui est in Hierusalem. Cum pro multis, imò pro innumera bilibus quee leci mirabilibus, tum & pro causa ista dicamus, Ipse est Deus qui est in Hierusalè, quia mirabile hoc est, vt prædam quam læna tulerat, vnus domum reponeret, id est, vt captiuus, quos Nabuchodonosor rex Babylonis de Hierusalem abduxerat, & vasa domini, quæ asportauerat, phialas aureas & argenteas, cyphos aur eos & argenteos, Et vasa alia, vasa aurea & argentea quæque millia quadraginta, vnuerla hæc redderet hic Perlarum & Mordorum rex, & remitteret in Hierusalem. Nunquid minus gloriæ, minus virtutis dei per hoc factum illuxit, quàm si custoditum fuisset coelius templum, vt non spoliaretur siue incenderetur à Babylonijs, imò plus habet honoris, & plus experimenti ad cognoscendum potentiam atque prouidentiam verbi dei. Sicut pius habet admirationis, mortuū restauralle hominem, quim custodisse ne perimeretur, ita plus habet miraculi taliter reparalle statū gentis & loci, qui defegisse vt non desitueretur. Sic nimirum de vnuerla constat electione generis humani, de omnibus sanctis siue electis præfatis atque prædestinatis ad conformitatem imaginis filij dei, quia maiore gloria dei, glorioiore triumpho verbi dei nunc fuscitantur à morte animæ & corporis, & redeunt in illa coelestem Hierusalè, ciuitatē dei vniuersis, quæ si nunquid captiuus inde fuisset adductus, si nunquam fuisset mortuus, si nunquam mors introisset in hunc mundum inuidia diaboli.

Quomodo id, quod de Cyro dictum est, Assimilauit te, & non cognouisti me, intelligendum sit.

CAP. XXVIII.

Nunquid hoc ipsum ignorauit aut præteritit verbi dei, quod futura esset imperfecta laus (vt diximus) in ore vel opere Cyri? Denique vbi tale de illo depromptit oraculū. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram: & c. Tandem ita conclusit, Assimilauit te, & non cognouisti me, ego dominus & non est amplius, exira me non est Deus, acclixi te & non cognouisti me. Nunquid nulla aut parua exprobratio est, dum dicit, & nō cognouisti me? Et quomodo nō cognouit eū dixerit, ipse est Deus qui est in Hierusalem? Verè nō cognouit, quamuis ita confessus fuerit. Multum in illa confessione siue cognitione defuit, quia quod ibi loquitur, ipse qui acclixit eum Deus, ego dominus & non est amplius, extra me non est Deus, surda aure præteritit. Hoc ille audire vel intelligere noluit, imò perstitit in insipientia stultorum seruentium creaturæ potius quim creatori. Proinde rectè dicitur illi, Si rectè offeras, & non rectè diuidas, nonne malū est? Res enim quasdam deo obtulit, siue reddidit, & hoc rectè fecit. Seipsum autem sibi metæ et inuit, quia corpus suum cultui vniuersi religioni eius non subdidit, cui res exteriores obtulit. Proinde non mirū, quod cum cupiditate sua grassatus per mundum, misera bilem vitæ est consecutus exitum. I radum nanque iustioris, quod T amiris regina Seytharum, comprehensum insidijs vnuerfum eius cum iplo sege strucidauit exercitum, ducenta millia Perlarum, captiuque Cyri amputauit, in virem humano sanguine teplesum coniecit, cum hac exprobratione crudelitate. Satis te, inquit, sanguine quem iustis, cuiusque insatiabilis semper extitit.

Esai. vii.

Exilus Cyri.

Titulum psalmi sexagesimi quarti ad huius captiuitatis solutionem pertinere.

CAPVT XXIX.

Non nihil spectat ad rem præsentem reminisci, quæ in titulo psalmi sexagesimi quarti, His remiam & Aggeum spiritus propheticus composuit, quorum alter, scilicet Hieremias captiuitatem illam futuram prædixit, & præsens vidit. Alter verò, scilicet Aggeus soluta captiuitate

captiuitate reuerſioni in patriam interſuit. Titulus ſic ſe habet. In ſinem pſalmus David, can-
 ticum Hieremias & Aggei de verbo peregrinationis, quando inceperant proficiſci. Sequitur
 pſalmus. Te decet hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hieruſalem. Ad rem, in-
 quam, præſentem ſpectat, euſdem cantici ſive tunc præſentis remiſſici, quia magnum reſo-
 nari gaudium de triumpho verbi Dei, cuius propter vernatam implendam populus de capti-
 uitate liber illuc aſcendit, ubi oportebat ipſum verbum incarnari, per quod omnia facta ſunt,
 de tribu Iuda, de ſemine David. Dulce quidem eſt allegoriam in eodem pſalmo, ſive pſalmi te-
 ſulo meditari, ſcilicet inſtellere ſupernam Sion & coeleſtem Hieruſalem, atque hic vniuerſa-
 lem generis humani peregrinationem, vnde omnes aſcenſuri ſunt cæli, finito termino mun-
 di. Veruntamen & illud nonnihil habet dulcedinis, quod hiſtorialiter tunc geſtum eſt, quod
 populus ille liber de captiuitate rediit, cui rediit propheta Aggeus interſuit. Etenim reditus
 ille non ſolum typus, vtrumetiam valde neceſſaria præparatio fuit decoris ſive hymni, qui te
 decet Deus in ſuperna Sion, præparatio redditionis voti, quod tibi redditur ſive reddetur in
 æterna Hieruſalẽ, quo omnis caro ad eam veniet, propitiato te cunctis iniquitatibus noſtris, per
 redemptionem Ieſu Chriſti filij tui, cuius ventura natiuitas hoc exigebat, vt ſolueretur illa ca-
 ptiuitas, vt rediret iuxta prophetam virgo Iſrael in terram ſuam, ſive in ciuitates ſuas, eundem
 dominum & ſaluatorem ſuum geſtura, magna & iuſta prophetis illius temporis gaudij ſive
 lætitiæ cauſa, magna & pulchra triumphalis tripudij materia.

Pſalm. 64.

*Iuxta prophetiam Aggei, nouiſſimi templi maiorem gloriam quam primi propter Ver-
 bum incarnatum fuiſſe.*

CAP. XXX.

Nunquid non illud Aggeus, tam tunc prophetæ oculo conſiderabat? Alit enim. Quis
 eſt in vobis dereliſtus, qui vidit domum illam in gloria ſua prima? & quid vos vider-
 tis hanc? nunquid non ita eſt, quali non ſit in oculis veſtris? Scitumque paucis interpoſitis
 confortans dicit. Nolite timere, quia hæc dicit dominus exercituum. Magna enim erit glo-
 ria domus illius nouiſſimæ plus quam primæ, dicit dominus exercituum, & in loco iſto dabo
 pacem, dicit dominus exercituum. Qualem putas gloriam tanto ore pronuntiat, nouiſſimam
 fore maiorem quam primam? Nunquid ſecularem gloriam, ſcilicet auri & argenti copiam?
 Nunquid etiam ſiſice futurum erat vel fieri poterat, vt plus auri in domo nouiſſima ruſtularer,
 quam in prima Salomon impendiſſet? Nunquid dignaretur, vt hoc tanto opere pro gloria
 reputaret, & pro hoc tam vehementer dominus exercituum declamaret? Ergo illam mag-
 nis gloriæ decet intelligi, quæ gloria vera eſt, ſcilicet præſentationem Verbi incarnati Chri-
 ſti filij Dei, qui in illa domo prima non fuit præſentandus. In nouiſſima autem erat præſentan-
 dus, Simeone expectante, & in vlnas ſuas illum accipiente, cum illo cantico gratias. Nunc
 dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbum tuum in pace. An non hoc ipſum idem
 propheta ibidem interloquitur. Et veniet, inquit, deſideratus cunctis gentibus, & implebo do-
 mum illam gloria, dicit dominus exercituum. Verè omni gloria domus primæ, maior futura
 erit gloria nouiſſimæ, quod in ea ſecundum legem primogenitorum præſentandus erat cum
 ſacriticij legalibus ille primogenitus in multis fratribus, ille deſideratus cunctis gentibus.

Aggei 2.

Luc. 2.

Aggei 2.

Apoc. 1.

*Eſdras, Nehemias, Joſedech, & Zorobabel, tempore ſolus & captiui atque illuſtres
 fuiſſe.*

CAPVT XXXI.

Memorabilis ille reditus & aſcenſus ſpectabilis, ſi conſideres curram illum ſive quadri-
 gam domini, qua reſidens, ad locum ſuum properabat verbum domini, verbum ne-
 ceſſarium implendæ promiſſionis. Quadrigam illam domini quatuor dicimus viros auctores
 præcipuos, & qualiſi capita illius reuerſionis Eſdras, & Nehemiam, Ieſum ſacerdotem magnum,
 & Zorobabel ducem. Ideo dictum Zorobabel, quia infra annos captiuitatis in Babylonia
 natus eſt. Prophetas Aggeus & Zachariam, qui (vt ſuperius memoratum eſt) cum eis erant,
 adiuuantes eos, velut aungas ante quadrigam exiſtimare debebat. Iſus, imò illorum habita-
 ſori verbo Dei, ſapiens omnis triumphum eius proſequens, gratias agit, qui feliciter ad hoc na-
 ti ſunt, vt tali in tempore eſſent parati. Quomodo, inquit, amplifſicemus Zorobabel? Nam &
 ipſe qualiſi ſignum in dextera Iſrael manu, & Ieſum ſilium Joſedech, qui in diebus ſuis ædifica-
 uerunt domum, & exaltauerunt templum ſanctum domino paratum in gloriam ſempiter-
 nam: Et Nehemiam in memoria multi temporum, qui erexit nobis muros curſos, & ſtare fecit
 portas & ſeras, qui erexit domos noſtras: Quod dicit, in gloria ſempiternam, rectè ſic intelli-
 gitur (ſicut ſupra dictum eſt) quia domus illa tam diu ſtare habebat, donec veniret Chriſtus,
 vera & ſempiterna gloria ſanctorum, ſicut Simeon proloquutus eſt. Lumen ad reuelationem
 gentium, & gloriam plebs tua Iſrael.

Luc. 2.

Eſdras, propter renouatam nouis characteribus legem, præcipuum fuiſſe.

CAPVT XXXII.

H ij

Eſdras

Esdram dicunt esse Malachiam, qui in ordine duodecim prophetarum, duodecimus est. Iste quantum nobis esse debet? Non enim ignorare debemus, quia legem ipse renouauit. Scripturas sanctas, quae propriae voces sunt verbi dei, dispersas, vixit Babylonico igni, superstites ipse congregauit ac reformauit. Quantum hoc est, aut esse debet omnibus seculis? Magnum sit & memorabile, quod tam ipsius quam ceterorum labore ciuitas illa, replumque illud manufactum restitui vel reedificari potuit. Istud aedificium iniolubile, scilicet reformatio sanctae scripturae, longioris memoriae, maioris gloriae, altioris est & erit semper excellentiae. Literas quoque siue characteres veteribus commodiores atque faciliores ipse repperit, & conscriptam legi populo tradens, & tunc scriba vclor meruit nuncupari, & nunc & in perpetuum scriba doctus est in regno dei.

SEPTIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER OCTAVVS.

Somnium Mardochei non fuisse verum.

CAPVT I.

Somnium
Mardo-
chei.

Hester. 8.

Hester. 12.

Agnum in celo & in terra spectaculum, quod deinde post indulgentiam regum Persarum subsequutum est. A somno Mardochei narratione inchoare liber, quod & si in Hebraeo non habetur, vt ait illustris vir Hieronymus, tamē in editione vulgata principium erat voluminis Hester, & ad re non nihil ar-
tiner. Anno secundo regnante Artaxerxe maximo, vidit somnium Mardo-
chus homo Iudaeus, de tribu Beniamin, qui habitabat in vrbe Susis, iuxta ciui-
tas exordii siue caput regni erat. Apparuerunt, inquit, voces, & tumultus, &
tonitrua, & terrae motus, & cōturbatio super terrā. Et ecce duo dracones magni, paratque contra
le in praesenti, ad quorū clamorē cum dēx cōcitātque sunt nationes, vt pugnarent contra gentē iusto-
rū, fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiae, & ingens formido super
terrā. Conturbataque est gens Iustorum timentium mala sua, & preparata ad mortem, clama-
ueruntque ad dominū. Et illis vociferantibus fons paruus creuit in fluum maximum, & in aquas
plurimas redūdauit. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & adorauerūt inclutos. Porro
post finem libri eiusdem capitulum hoc seruebatur. Dixitque Mardocheus. A Deo facta sunt ista,
reordatus sum somnij quod videram haec eadem significantis, nec eorū quicquā irritum fuit,
paruus fons qui creuit in fluum, & in lucē solemque conuersus est, & in aquas plurimas redun-
dauit, Hester est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam. Duo autem dracones, ego
sum & Aman, gentes quae conuenerant, hi sunt qui delere conati sunt nomen Iudaeorum.

Mardocheum & Aman per duos dracones, sed diuersis rationibus significatos fuisse.

CAPVT II.

Dracones
duo.

AB isto, inquam, tali somnio narrationem inchoate libet, eorumque continentur in eo-
dem libro Hester, Idcirco vt excitatus animus persentiret, malū fuisse illud (quod mo-
litas est Aman) ex diabolique dracone antiquo, thronum suum habente in pectore Aman. Nam
ecce draco datus est Aman. Duo (inquit) dracones ego sum & Aman, & Mardocheus quidem
draco visus, sed ratione longē diuersa. Denique draco Aman propter causam verā, propter dia-
bolum, serpentem antiquum veraciter habentem in pectore Aman, cuius videlicet draconis
capita septem habentis, quartum caput fuisse iam dictum est regni Persarum & Mordorum,
maximē propter Aman, & propter gentes illius imperij, super quas cum eleuatus esset Aman,
delere voluit gentē, de qua natus erat Christus, iuxta reprobationem quam acceperat
Abraham. Porro Mardocheus draco non reuera, sed inimicorum, scilicet eiusdem Aman, &
complicum eius accusatione falsa dicentium, Quod genus eius; genus Iudaicum, genus esset
hominum seditiosum, & regno insidiosum. Nec mirum, quod homo simplex & reclusus, propter
falsam opinionem per draconem malitiosum atque torruosum in somnio est designatus, cum
ipse simplicium rex & rectorum dominus Christus per serpentem & neum fuerit prefiguratus,
dicente domino ad Moysen. Fac serpentem & neum, & pone eū pro signo, qui percutillus aspe-
xerit eū, viuet. Nempe sicut ille serpens & neus fuit absque veneno, sic Christus cum accusetur
magus, erat absque peccato. Similiter Mardocheus propter accusationem Aman per som-
nium visus est draco. Sed secundum rei veritatem homo erat cultor Dei, malisiam non habens
draconis antiqui, qui sauebat in solo Aman superbissimo.

Nam. 21.

Sicut

Juda, Nabuchodonosor rex Babylonis transfulerat. Si quidem ab illa priore transfugatione in Babylonem, usque ad tertium annum regis Assueri, quando conuiuium celebrauit, & offerri depulit reginam Vasthi, & loco eius complacuit Heister, computauerit anni ferme ducenti. Nimium antequam illuc transferretur proauis eius Cis, praesciuerat deus futuram exaltationem Aman hostis Iudaeorum praesciuerat & praedestinauerat e contra Iudaeum cum nepote sua paruula Mardocheum, ut tali in tempore haberet verbum dei praeparatum in illius humilibus, futurae carnis suae praesidium, ne excideretur arbor, quae durae erant talem fructum Christum, salutem omnium gentium.

Aman exaltatum, & adorari iussum, etiam regnum ambijisse, & Mardocheo propter seruatum regem inimicum factum fuisse. CAP. VI.

FActum est, quod futurum Deus praediderat, scilicet rex Assuerus exaltauit Aman silium Amadati, qui erat de stirpe Agag, & posuit solum eius super omnes principes quos habebat, cunctisque serui regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genu & adorabant Aman, sic enim eis praecerat Imperator. Nimia & indiscreta regis liberalitas, dum se prouehere putat amicum fidelem, profecto contra semetipsum sustollit inimicum crudelem. Insuper & patris loco colimus eum, ait idem in epistolis, quas ad eum viginti septem prouinciarum principes & duces transmisit. Scuta exaltatio, iubere hominem adorari, quod solidetur deo, regibus tamen Persarum de more fiebat adoratio, quod superbiae regis Persicum exemplum imitatus Alexander magnus aliquamdiu quidem sustulit, sed tandem ubi inuidia se superasse existimauit, non salutari, sed adorari se iussit. Acerrimus inter reculas Calathines plulosophus extitit, quae res & illi & multis principibus Macedonum exitio fuit. Si quidem sub specie insidiarum omnes interfecti sunt, retentus tamen est in Macedonia modus salutandi regum, exorta adoratione. Quid igitur de Persico regni fastigio, praeter nomen regium, deluit illi superbiissimo, quod quidem in inflatiabilis eius auditas sceleratissime ambijisse, ite animaduerrere licet ex libri proximo, in vulgata, ut ait fidelis interpres Hieronymus, editione praescripto. Morabatur Mardocheus in aula regis cum Gabatha & Thara eunuchis regis, qui saniores erant palatii. Cumque intellexisset cogitationes eorum, & didicisset, quod conarentur in regem manus mittere, nuntiavit super eo regi, qui de utroque habita quaestione, confessor duci iussit ad mortem. Aman vero silius Amadati, Bugeus erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardocheo, & populo eius, pro duobus eunuchis, qui fuerat interfecti. Ambiebat ergo regis quoque nomen, non contentus honore qua multis nimio, homo ingratus hominibus, inimicus deo, qui propter hoc Mardocheo nocere voluit, quia regis vitam praemuniendo seruauit.

Aman Mardocheo inimicum, cum videret sibi non flectere genu, totius gentis Iudaicae extirpanda consilium cepisse. CAP. VII.

Veruntamen maior & certior odij magnaeque iracundiae causa exiit illa, quam scripturae veritas hoc modo tradit. Solus Mardocheus non flectebat genu, neque adorabat Aman, quod cum audisset Aman, & experimento probasset, quod Mardocheus sibi non flecteret genu, nec se adoraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit, in vnum Mardocheum mutere manus suas. Audierat enim, quod esset gentis Iudaeae, magisque voluit omnem Iudaeorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem. Hae belli causa, hoc duelli fuit initium, hoc modo duo dracones illi pugnare contra se coeperunt. Draco scilicet Mardocheus apud homines, penes quos condemnabatur. Draco Aman videlicet primo apud deum, & omnes sanctorum eius iudicatus, & deinde apud homines condemnatus. Nunquam tam crudeliter, tam furiosissime quidem capus erexit draco diabolus aduersus mulierem, de qua saepe diximus. Cetera namque capita eius sese erigentis, multoque hiatu parentia, hoc intendebant, ut deuoarent silium eius. Caput istud quod hoc intendit, ut totum ipsum deuoraret mulieris corpus, manifestus dicendum. Cetera regna diabolice crudelitatis famulantia, gentem illam vexando, dei legem, & omnem promissionem spem adimere contendebant, regnum istud praescribere Aman, deletere voluit gentem ipsam. Itaque mulier illam in toto habens atque parturientem nunquam aliam magis clamauit, nunquam vehementius cruciata est, id est, gens illa nunquam tam publicum, tam vniuersalem habuit luctum in omnibus prouincijs, oppidis, ac locis, ad quae crudele regis dogma peruenerat. Luctus & planctus ingens erat apud Iudaeos, ieiunium, viulatus, & fletus, sacco, & cinere multis prostrato ventibus.

Quam ob causam Mardocheus Aman non adorauerit. CAP. VIII.

Primus ipse Mardocheus scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinere capiti, & in platea Moediae ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & in hoc viulatu usque ad fores palatii gressiens. Veraciter de illo quoque dicas, quia terram pertransiit animi eius, & yere beatus est. Na beati qui persecutione patiumur propter iustitiam, iustitia

Iustitia namque est, quod noluit adorare Haman, iustam intruens causam. Cum, ita nostri (inquit) domine, & scis quia non pro superbia, vel aliqua glorie cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Haman superbissimum. Libenter enim pro salute Israel, etiam vestigia pedum eius de osculari paratus essem, sed tamen, ne honorē Dei mei transferrem ad hominem, & ne quengquam adorarem, excepto Deo meo. Iustus igitur in hoc facto comprobatur legi sancti x. iust. x. & bonæ obtemperando, cuius hoc præceptum est. Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli serues, Mat. 4. ac promitte beatam habet memoriam, atque eximus est inter beatos, qui persecutionem patitur, vel passi sunt propter iustitiam, talique salus captiuorum digne adeptus est possessionem, & coronam eternam in regno celorum.

Quam ob causam aliquot homines citra reprehensionē adorari potuerint. CAP. IX.

SED dicit aliquis. Si contra legem est adorari quempiam hominum, quomodo David sanctus, & sanctæ legi assertor diligentissimus, se adorari passus est, & non reprehenditur sanctum, quali contra legem? Clamans namque Achimaz, bonum victoriae de Abisalon postquam nuntium dixit ad regem: Salue rex, & adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus dominus Deus tuus, &c. Item scriptum est: Inclinaui se Bethsabee, & adorauit regem: Et rursum, Submisitque Bethsabee in terram vultum, & adorauit regem. Et ne adorationis gestus minor videatur, vt dicas, longē est minus vultum summittere vel pronū in terram, quā genua flectere, quod fiebat Haman. Ecce illud occurrit, quod mulier Thecuris, summissa: iob, cum ingressa fuisset ad regem, cecidit coram eo super terrā, & adorauit. Quomodo ergo non reprehenditur factum quasi contra legem in David, & Mardocheus hominem adorari pro sacrilegio duxit? Ad hoc breuiter respondendum, quia longē aliud est, adorare hominem sine Deo, qualis erat Haman, aliud hominem Dei, qualis erat David. Nam dum homo sine Deo, homo seruens diabolo adoratur, sine dubio diabolus in illo adoratur: & e contra, dum homo Dei, homo Deum honorans, & adorans adoratur vel suscipitur, Deus in illo adoratur, deus in illo suscipitur. Sed & in hoc distantia magna est, quod Haman superbus hoc volebat, hoc exigebat, vt adoraretur. David siue quispiam sanctus, humilis Dei seruus, siue vicarius, adoratione nō delectatur neque sibi hoc exigit, vt adoretur. Et si aliquando religio fieri hoc exigit, constat non fieri ad iniuriam, sed ad honorem Dei, constat non fieri homini, quoniam sit pro nomine domini.

Quare tam difficilis ad regem aditus fuerit, vt qui non vocatus adiret, occideretur.

CAPVT X.

CVR autem tanta erat difficultas ad eundem regem? Nam quod magna difficultas fuerit, ex eo manifestum est, quod Esther Mardocheo demandis, ita respondit: Omnes serui regis, & cunctæ quæ sub ditione eius sunt, norunt provinciam, quod siue vir, siue mulier non vocatus interius atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione, statim interficiatur, nisi forte rex auream virgam ad eum retenderit pro signo clementiæ, atque ita possit viuere. Rursumque vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Suis repereris, & orate pro me ne cōcedatis & nō bibatis tribus diebus ac noctibus, & ego cū ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, nō vocata, tradensque me morti & periculo. Cur (inquam) tanta erat difficultas ad eundem regem? Nimirū hoc venerat ex nimia venustate misera: vanitate, vt rex magni imperii plus homine putaretur habere aliquid, nec vilior fieret ex vsu publicæ visionis: maxime apud Persas mos iste lege sanctus fuit, vt persona regis occultaretur sub specie maiestatis. Ea lege diabolus per Anian abiri voluit, vt dum ille accusator tam familiaris regi immitteneret, & ad excusandum nulli aditus pateret, ad exorandum nullus accessus fieret, emuncta regis sententia curreret irrevocabilis, atque ita draconis illi deuorare liceret, nō solū conceptum, verum etiam totum corpus mulieris in vtero habentis, id est, gentem vniuersam delere, penes quam erat promissa, quemadmodum idem Mardocheus ad Deum orans, dicit: Et nunc tua volens mutare promissa, & delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui.

Aman stultè tempus perditionis Iudæorum per fores quas iussit, cum an perendi essent, nondum cognouisset.

CAP. XI.

COUSIDEREMUS altitudinem cordis superbi in ipsa preparatione malignitatis, vt mense primo, cuius vocabulum est Nisan, anno duodecimo Ahasueri, missa est iors in vrbem quæ hæbreæ dicitur Pliur coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici, & exiit mensis duodecimus, qui vocatur Adar. Nondum sciebat stultus, vtrum deberet gens Iudæorum interfici, & forte iam quærebatur, quo die, quo mense deberet interfici: forte parabat se esse tantum, & tantus erat in oculis suis, vt in manu sua mors hominū, & vita credi deberet constitutā, & sic ita voluente suā fati esse iudicans, de interfectione querendū censebat à fortibus

folummodo de interfectionis tempore. At ille, cuius carnis originem secundum fortes illas parabat predicere, iam dudum dicebat per os prophetae. In manibus tuis fortes meae. Voces quippe illius tricesimi psalmi, voces sunt verbi incarnati, cuius incarnationis fides & spes secundum promissionem, sic erat in corde illius gentis, sicut infans in utero matris. Quantequocumque vel qualescunque fortes eius fuerint vel sint, quas commemorans Deo patri dicit ipse, in manibus tuis fortes meae, nullus modo debent excipi fortes, quas misit Amā, quin ad fortes eiusdem pertinere. Et reuera sicut in alio psalmo iam tunc dicebat. Et super vestem meam miserum fortem, iam constanti veritate ipsi dicere consueverat, & super matrem meam, super gentem, de qua nasceturus eram, miserum fortem. Igitur ille perditus, & in sua superbia deceptus, vna sortium consultatione, de duabus rebus exiit inuicem sibi responsum vel satisfactum esse, scilicet & de interfectione, & interfectionis tempore. Sed in manibus tuis (inquit) fortes meae, quod sic rectè intelligitur, ac si diceret: iam de isto maligno sortitore Aman hostis & inimicus meus pessimus militi fortes, vt interficeret. Tu autem in manibus habens potestatem vitae & mortis, fortes eisdem commutasti ad illius interfectionem, & meae gentis ereptionem.

Aman per fortes deceptum spacium dedisse Iudaei ad impetrandum à Deo auxilium.

CAPVT XIII

Reuera iam in isto diaboli membro factum est, quod significabatur in ipso capite diabolo, dicens domino ad beatum Iob. Nunquid ponas circulum in naribus eius? nunquid illudis ei quasi aurum infatuus namque & illusus est ab ipsis fortibus, dum mittente eo fortem primo mense, quo die, quo mense Iudaei deberent interfici, mensis duodecimum exiit, torum vix annuum ad dilationem fors illa poposcit. Deus exegit fortem regens & habens (vt iam dictum est) in manibus suis. Primum in hoc infatuus & illusus est, quod nondum scitis vtrum gens deberet interfici, & solum quaerens tempus interfectionis, dum à fortibus responderet interfectionem ipsam, à primo mense vsque ad duodecimum, id est, anno serè integro debere differri, idem esse putat, ac si totum vel vtrumque habeat in manibus suis, scilicet & interfectionem & diem interfectionis. Deinde & in hoc illusus est, quod dum suscepta mora tantae dilationis interim pendet sententia mortis, oportunitatem facit vniuersae genti spacium, quod sufficere possit ad legationes mittendas in longinquum, id est, in altitudinem caeli, vnde auxiliares copiae debeant conducì, scilicet ieiunia, lachrymae, & preces, quae nimirum idoneae legationes erant, & sunt, ad inuitandum sibi inuocandum de caelo auxilium domini. Profecto & si prope erat (vt est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate) nihilominus tamen erat necessarium tam longum, à fortibus datum dilationis spacium, vt sufficeret tempus currentibus epistolis, & recurrentibus ad principes & populos tor prouinciarum, vt nouis epistolis veretes Aman littera insidiatoris, & hostis Iudaeorum, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire preceperat, corrigi possent, priusquam termino temporis concluderentur. Sanè clamores eorum, quibus vel quantis clamauerint in caelum omnem aetatem sentire, & non obliuisci vult facer ecclesiae chorus, dum per singulos annos statutus diebus declamat ante dominum in persona illorum Euerthe cor eius, scilicet regis in odium repugnantium nobis, & in eos qui consentiunt eis, nos autem libera in manu tua Deus nosser in aeternum. Reuera qui perpendit quantum ad negotium fuerit clamare in caelum, ne exterminetur gens vnica, de qua promissa sperabatur salus mundi, dignum existimat clamorem illum, siue haec dicta clamoris illius altisonis vocibus effertur & immolari cõtempnitioni angustiatum illius temporis, quando mulierem saepe dictam in utero habentem, iam tunc antequam pareret salutem nostram pene absorbit.

Semper fuisse, qui diuinae promissionis de Christo memores, eam impleri desiderauerint.

CAPVT XIII

An putas, neminem tunc in gente illa, vel de populo illo existisse, quem cur ista tangeres vel quis sciret Messiam venturum esse? Imò nulla aetas exiit, ex quo Deus ad Abraham locutus est, quae non haberet aliquos fidem & sententiam promissionis illius habentes, & aduentum eius expectantes. Pauci admodum erant eiusmodi, scilicet quide aduentu vel regno Christi spiritaliter sentientes. Omnes autem audire oportebat legem & prophetas continentes atque testificantes eius promissionem, quamuis, non spiritaliter intelligerent, id est, quibus non tam caeleste, quam terrenum eius regnum sperarent. Nec dubium, quin & si in prosperitate neque gligentes erant, in aduersitate licent attentè ad illam spem, ad illam expectationem, iamque illum aduenire desiderarent quem subuenire posse credebant, vtpote regem magnum, regem potentem. Primus ipse Moses, dum mitteretur ad Pharaonem. Obsecro (inquit) domine, mitte quem miseris es. Similiter de caeteris aetatibus, vel temporibus sentiendum, quosius legimus. Ecce clamauerunt filii Israel ad dominum propter illam vel illam tribulationem. Sciendum non deuisse clamoribus eorum memoriam saepedictae promissionis, qua de lege & prophetis audiebant, promissum esse saluatorem. Simulque notandum, quod quemcumque taliter clamantibus suscitabat salua-

saluatorem, aliquid per ipsum efficitur Deus, in quo significaret vel præfiguraret illum, qui expectabatur & desiderabatur, Christum unicum & verum saluatorem, sicut de isto quoque Mardocheum dictum & adhuc dicendum est. Hæc ideo nunc dixerim, ut dubium non sit, quin saltem illa veneratione intelledum dederit auditui, ut recogirarent audio suæ mortis ædifico confugere ad Deum, & clamare pro aduentu Christi, tale quid, quale illud est Dauid. Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

p/al. 50.

Esther quatuor illis celeberrimis virtutibus præditam fuisse. CAP. XIII.

Dilectas inmorari, diutius contemplari factum mulieris bonæ, de qua rectè dicas. Mulieris bonæ beatus vir. Numerus enim annorum illius duplex, quia videlicet, & in præteriti & in futuro seculo memoriam bonam, memoriam æternam habet. Delectas (inquam) contemplari, quoniam bona, & qualibus bonis ornata fuerit, & qualiter opus salutis per manus eius processerit. Ecce in facto vel in processu eius principales quatuor virtutes animaduertimus, quas & diuinæ & humanæ scolæ concelebrant, quas philosophi tam seculares, quam ecclesiastici celebrè prædicant, ea tamen differentia, ut isti in spiritualibus & æternis, illi in secularibus & transitoris fructibus expendant, scilicet prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiam. Virtutes (inquam) istas promptum est agnoscere in ista muliere bona, in facta mulieris hulus bonæ & tenatæ gratia luperna eornatas. Primo iam loco temperantiam eius considerare libet: sequenti iustitiam: tertio, prudentiam: quarto, fortitudinem.

Quomodo virtus temperantia in Esther relexerit. CAP. XV.

Temperantia virtus in ea splendet, dum in sommo regni fastigio, in magno eegis cubiculo casta & humilis apparet. Sic enim de ea scriptum est. Cum iam diadema regni in capite eius positum scriptura narrasset, necdumque prodiderat Esther patriam suam, & populum suum iuxta mandatum eius, videlicet Mardochei. Quicquid enim ille præcipiebat, obleruabat Esther, & ita cuncta faciebat, ut eo tempore lolia eras, quo eam paruum nutrebat. Item, ipsa dicit in oratione sua. Tu scis domine necessitatem meam, quod abominer lignum superbie & glorie meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detestor illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei. Veraciter extimio temperantia virtus documentum hie apparet, quia magnâ humilitatis suauitatem sermo iste redolet, item dicit, Tu domine, qui habes omnium scientiam, nosti quod odes in gloriam Iniquorum, & detestor cubile in circumcisorum & omnis alienigenæ. Et hic profecto magnum temperantia virtus decus est, quia mulier facta in captiuitate regina, quod animo casta sit, Deum testem habet.

Esther 2.

Ibidem.

Esb. 14.

Ibidem.

Quomodo iustitia in ea deprehensa sit. CAP. XVI.

Iustitia in eo primum animaduertimus, quod confitetur, & dicit: Peccauimus domine in conspectu tuo, & ideo tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum, coluimus enim Deos, iustus iustus domine. Hie iustitia est. Nam iustus in principio accusator est sui. Deinde & amplius in eo iustitia est, quod (sicut iam dictum est) Deum testem habet, quod odes in gloriam, iniquorum, & detestata sit cubile in circumcisorum, & omnis alienigenæ. Siquidem tempore illo, & ex quo Deus ad Abraham facta promissione loquens, Circumciditur (ait) in vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum foderis inter me & vos. Extimio (inquam) usque ad aduentum Christi, iustitia principium erat circumcidendi, cum fide Abraham credentis in promissione beati seminis. Vnde & Apostolus dicit. Et signum accepit circumcissionis, signaculum iustitiae fidei. Nec prætereundum, quod valde congruè fuerit illud signum siue signaculum iustitiae fidei, in ea (qua semè nascitur) parte corporis, quia videlicet promissio eius Abraham credidit, seminis promissio fuit, seminis vnus, quod est Christus. Itaque circumcidendi, testimonium erat fidei, testimonium credendi in Christum venturum, sine cuius fide nullus potest iustificari. Iustitiae igitur palmam obtinet, iustitiae quæ ex Deo est, dum detestatur cubile in circumcisorum, sciens quia præter fidem seminis Abraham (cuius fidei circumcilio signum erat) rex ille quamuis libi misericors, Deo iniustus extitit.

Confessio.

Præter. 17.

Gene. 1.

Rom. 4.

Et hoc iustitia fuisse, quod in circumciso propter necessitatem coniungi sustinuerit.

CAPVT. XVII.

Petas ne minus iustitia nunc obtinet tolerando id quod odat cubile in circumcisum, quoniam itrefugisset, ne villo modo coniungeretur illi: nequaquam, nam tu domine (inquit) scis necessitatem meam. Et vera sententia est, necessitas parit coronam. Verè necessitas eius necessitas fuit parienti coronam. Et qui nouit (inquit Mardocheus) verum ideo ad regnum venieris, ut in tali tempore paereris. Nequaquam tanti debuit illi esse custodia corporis sui, ut præponeret eam communi salutis suæ gentis, Imò salutis totius mundi, cui videlicet salutis omnium mirabiliter cooperata est illa coniunctio eptusæ Hæster & regis Assueri. Nam per illam occasionem liberati

Hesl. 14.

Hesl. 4.

liberati

liberati sunt iudaei, qui fieri debebant patres salutis, patres carnis Christi. Er si illa nondum hoc totum fiebat, quando primum ad cubile incurrunt fuit adducta, tamen sic futurum erat. Et quis accuset Moysen de iniustitia dicentem ad eum: Aue dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti: Quis item accuset Apostolum de iniustitia dicentem. Operabam ipse ego anathema esse Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem: Sic profecto nec Hester aculari de iniustitia potest, etiam si operaretur coniungi in crebro regi pro salute vel consolatione suae gentis, etiam si non eueniret periculum tam magna quod possit illam conuersionem euenire, sola captiuitatis necessitas illam exulare et possit.

Exo 33.
Rom 2.

Quomodo prudentia in eius consiliis spectata sit.

CAP. XVIII.

IAM prudentia virtus in ea spectabilis ad laudem Dei praedicanda est. Fecit enim tam prudenter, ut dicente spiritu sapientiae scilicet non dubites, & sicut de beato Ioseph dictum est. Eloquium domini inflammasuit eum. Ita de ista quoque veraciter dicas. Eloquium domini inflammasuit eam, dicenti ad eam regi. Quid vis Hester regina, quae est petitio tua: etiam si dimidiam partem regni mei peteris, dabitur tibi, ita respondit. Si regi placet, obsecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod parauit. Non statim dixit petitionem istam, non cessit aperire voluntatem suam, sed ad conuiuium verumque inuitauit, amicum & inimicum, regem & reginam. Prudenter providebat illi aperire inimicitias, vnde effugeret non posset hostis homicida. Sed nec in primo conuiuium aperuit, dimisitque hostem morti destinatum vnius diei mala securitate perituri, & de magnitudine diuitiarum gloriari, tantam animum dicentem, Regem quoque Hester nullum alium vocauit cum rege ad conuiuium, praeter me, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum. Illum utique male securum, regem autem magis beneuolum, magisque fecit attentum. Si (inquit) inueni gratiam in conspectu regis, & si regi placet, ut derisum quod postulo, & meam impleram petitionem, veniat rex & Aman ad conuiuium quod parauit eis, & cras regi aperiam voluntatem meam. Feram immanem, virum ferocem, ut tradat ad supplicium, alliciat ad edulium, ne prius audiat famam, quam lubeat poenam, ne prius videat foueam quam incedat in eam: prudens & sciens commodius esse, feram compendiam intus oppellat, quam exteritiam & per saltus fugientem cum canibus dubio euentu insequat.

Psal 104

Hest. 5.

Hest. 3.

Quid prudenter coram rege petitionem suam exposuerit.

CAP. XIX.

PORRO ipse modus locutionis, ubi tandem regi voluntatem suam aperuit, ubi petitionem suam & preces suas locuta est, ille (inquam) modus locutionis qualis exitus, dicenti regiam tertia vice. Quae est petitio tua, etiam si dimidiam partem regni mei peteris, impetrabis. Ita respondit, Si inueni gratiam in oculis tuis o rex: si tibi placet, dona mihi animum meum: pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro, T tunc enim sumus, ego & populus meus, ut conteramur, & iugulemur, & pereamus, atque vnum in seruos & famulas venderemur, esse tolerabile malum, & gemens taerem. Nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. Laudabilis in tali elocutione prudentia est, prudentia sana cuius doctrina est sancta & matura humilitas. Nunquid reginam se esse sciebat, quae tali modo regi supplicabat: nunquid amari sese sentiebat, quae cum tanto timore obsecrabat & profecto mirari rex ipse poterat, qui si peteret illa dimidiam regni sui partem dare paratus erat, mirari (inquam) quod regina sua, dilecta sua, digna imperio praecunctis mulieribus existimata, sibi praeter omnibus sceminis complicita, pro anima sua, id est, pro vita sua supplicabat, tanquam captiua, tanquam proseripta, velut si ab ipso rege fuisset condemnata. Haec propter intima eius prudentiam dicta sunt, quae tanta est ut magnitudinem eius nullus verbis dignè valeat consequi.

Hest. 7.

Eius prudentiam verius diuinam prudentiam fuisse.

CAP. XX.

NVNQVId vero satis est dixisse prudentiam et imo magis diuinam prudentiam. Consideremus quae inter dilaciones eueniunt, dum differit regi aperire voluntatem suam: & si quid constabat quia prudentia diuina rexit reginam prudentiam. Quando ad primum cura rege venit Aman conuiuium, nondum sibi mer destinatum parauerat supplicium. Si quidem Deo iudice sic fuerat praedestinatum, ut ipse mer pararet paribulum, machinatum alteri, debuit sibi. Hoc autem (sicut iam dictum est) nondum parauerat. Diuina igitur factum providebita non dubitamus, quod voluntatem suam primo aperire conuiuium differens, Veniat (inquit) rex & Aman ad conuiuium quod parauit eis, & cras aperiam regi voluntatem meam. Egressus est illo die Aman laetus & alacer. Iube (inquit) vxor eius parari excellentiam trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & die mane regi, ut appendatur super eam Mardocheus, & sic ibi cum rege laetus ad conuiuium. Nocte illa rex duxit insonantem, & inter legendum vel audendum historias & annales priorum temporum venit occasio, ut illum qui parabat Aman appedere super paribulum, ipse mer regis vestibus indutum imponeret super equum regis, praecedens & clamans ante illum: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Multum ita quae per dilaciones

Hest. 5.

Hest. 6.

Hest. 6.

dilationes illas ducta est regis beneuolentia, & hoc diuinitus prouidum est, quoniam regem au-
diturum petitionem Hefter, beneuolum quoque Mardocheo fieri oportebat, quod mirabiliter
eiecit nocte illa meritorum eius relictâ memoria.

Aman in conuiuio quasi hamo captus fuisse.

CAP. XXI.

Amplius autem illud, quod adhuc dicere liber, prudentia Hefter pariter & diuinæ pro-
uidentiæ laus est. Denique de diabolo dictum est ad beatum Iob. In oculis eius qualis ha-
mo capiet eum. Item, an extrahere poteris Leuiathan hamo: profecto per escam capitur, quod
hamo extrahitur. eia ostenditur, ferrum subtegitur. Quod secundum hanc similitudinem dia-
bolus, persequendo Christi humanitatem, ab eiusdem diuinitate fuerit comprehensus, notum
& uisatum habemus, nimirum illius, scilicet diaboli seruus & satelles erat Aman præcipuus, &
in illo liabrans ipse diabolus rem tantis leclera machinabatur. Nonne igitur mirabile est, & eo-
gitatu delectabile, quod in conuiuio captus est, dicente regina. Hostis & inimicus noster pelli-
mus iste est Aman. Denique quasi hamo captus est in oculis suis, comprehensus est, qui conui-
uando super mensam inuenit pocinam. Manifestè & miro modo gessit diaboli figuram, contra
Christi Mardocheus tyrum gessit. Sicut enim Aman in eruce em fixus est, quam Mardocheo
parauerat, & Mardocheus super equum regium ascendit, quem honorem libi Aman à rege pa-
rari parauerat. Ita diabolus in cruce damnatus & triumphauit, quam Christo patari fecit, &
Christus uictus ledet ad dexteram patris, cuius similitudine diabolus sibi arrogate præsum-
psit. Proinde gratanter dixerim, quia uerbum Dei, uerbum Deus, uerbum nondum incar-
natum, Deus nondum homo factus, uictoriam suam non solum ibi præsignauit, uerum etiam
ibi iam uicti, ibi iam prudentia eius percussit superbum, & ibi iam obstrucante manu eius e-
gressus est coluber tortuosus.

Quanta fuerit in ea boni zeli fortitudo.

CAP. XXII.

Quod per tres iam dictas uirtutes, temperantiam, iustitiam, & que prædictâ strenquè, imò
diuinitus fuerat prouidum, per fortitudinem confectum hauri legniter est consummatum.
Fortitudo in peccatore humilis formæ tæta exiit, que & in omnem gentem ipsius redi-
dauit, ut suspensio Aman in patribus, cum regis ita requieuit, zelus reginæ non requiesceret,
sed si regi placet, inquit, detur potestas iudicis, ut sicut hodie fecerunt, sic & eras faciant in
Suis, & decem filii Aman suspendantur in patribus. Duxerat autem rex, in urbe Suis interfe-
cere Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman. Quantuū uis rex eos exercere eadem in
vniuersis prouincis? Quanta fortitudo zeli, dicentis sicut fecerunt hodie, sic & eras faciant in
Suis, & suspendentes in patribus iam interfectos decem filios Aman. Si non fuisset propter
Deum vel propter iustitiam, uideretur crudelitas: nunc autem considerata causa, uindictam
eiusmodi non solum excusat, uerum etiam iustificat, quod non fuerit furor crudelitatis, sed
feruor fortitudinis: non motus sæuitiæ, sed motus iustitiæ, non iræ excessus, sed uitæ prospere-
dius. Causam iam considerauimus, iam considerandum propoluius, quia de gente illa spe-
rabatur mundus salus, nasciturus expectabatur Christus. proinde dignum se faciebat spiritus
sanctus, inspirando humilibus & teneris mentibus, ut pro tempore & re iustitia data, duritia
iusta uerenter, defendendo bonæ oliuæ radicem, bonæ radicis oliuam, ut stare & permane-
ret, donec daret fructum suum, donec effunderet oleum, uerum generando Christum. Quod
ubi factum est, reconde, ait Petro, gladium in uaginam, quia uidelicet, cur ueretur gladio Pe-
trus, causam iam non habebat necessariam. Cum igitur legimus, quia pro animabus suis
fletere Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis, in tantum, ut septuaginta quinque mil-
lia occisorum impleuerunt, & nullus de subditis eorum quocquam eontingeret, iam dictâ præ-
oculis habentes causam, dignum festiuitate factum arbitemur, quod uidelicet festum scripto
edixit Mardocheus, fanciuit Hefter, ut omni studio dies interfectionis illius solennis in poste-
rum seruaretur, & reuertente semper anno solenni honore celebraretur.

*Quoties uerbum Dei aliquod ex capitibus draconis uicinis persona, in qua uicinis, di-
storia signa consuliisse.*

CAP. XXIII.

Hic iam notandum de uerbo Dei, quia de singulis capitibus draconis dū uincit regalia vi-
ctoriæ signa, persona illis per quas uincit, imponit. Ioseph & Moyses, per quos uicit caput
primū, caput Aegyptium, in curribus triumphauerunt dominique ac principes facti sunt,
illudicente rege. Ecce constitutus super omnem terram Aegypti, annulum regium, stolamque
byssinam, & torquem accipiens auream, sedensque super curram regum. Moyses autem Aegy-
ptio domata, meritoque Pharaone, decantans uictoriæ canonici, totiusque populi obtinens princi-
parum. Helias, per quem iudicatur atque conuictum fuit caput secundum, sicut loco suo nar-
ratum est, postquam deiecit reges ad perniciem, & confregit potentiam ipsorum, postquam
uixit reges ad potentiam, & prophetas secus successores post se receperit est in turbine ignis, in

CURTIA

curru equorum igneorū. Daniel, & focli eius, per quos humilitatum fuit caput tertium, principes facti sunt, præcipue Daniel, quem rex Nabuchodonosor, cadens in facie luam adorauit, & in sublime extulit, quem deinde Balthazar purpura vesteiuit, & torque auream collo circumdedit. Mardocheus & Hester, per quos caput quartum, appenso Aman in paubulo, & filiis eius, vt iam dictum est, septuaginta quinque milibus strangulati atque cõcium est, qualibet victorie titulus fore glorificati. Hester regina regum in capite suo gestauit diademam. Mardocheus de palatio, & de conspectu regis egrediens, iulgebat vestibus regis, hanc enim videlicet & ætius, coronam autem portans in capite, & amictus pallio lericico atq; purpureo. Qui caput quintum, caput nequissimum reperculerunt. Machabari fratres post bella ingentia, crebrisq; victorias, purpura & stola sancta, aurea regio more perornati sunt, & potestati eorum regnum & sacerdotiū non parua gloria recuperatum obtinuerunt. Porro qui caput sextum vult, septimumq; vincet, quando Antichristum Ipiritu oris sui interficiet Christus Iesus, non qualiscunq; propugnator verbi Dei, sed ipsum verbū Dei, verbum Deus, homo factus, coronam aut purpuram in hoc mundo non nisi iustiori accepit, coronam pineam, chlamydemq; coccineam, & in dextera manu arundinem præcepto inpositū. Veruntamen, quæ pro iustione in hoc mundo data sunt ei, sic in serua conuicit, vt nunc appareat angelis & hominibus sanctis in gloria & honore patris, habens purpuram resurrectionis, coronam gloriæ, & æterni sceptrum imperii. De tribus vltimis capitibus mentio nunc tantum facta sit, vt simul de cunctis capitibus vnum in præfenti loco spectaculum habeatur, quod ad laudem spectat verbi Dei. Quia qui pro illo laborauerunt, & regnum eius expectauerunt, singulis istis temporibus insignia victoriæ regalia, præfenti quoque seculo spectabilia post labores & angustias iustulerunt. Nunc ad ordinem reuertamur.

Quid mysteriū contineat, quod Aman in paubulo quod Mardocheo parauerat, suspensus fuerit.

CAPVT XXXIII.

Ingeni spectaculum & tunc erat oculis intuentium, & nunc est mentibus memorantiū, quod homo potens & superbus eatenus adorari solitus ante portas vrbs, in paubulo quod Mardochoo parauerat, suspensus est, & omnis cognatio eius: nõ nobis, aut rex, sed Deo, ei redente quod meruit. Hoc ipsum valde miratur & Iolephus, qui tamen totum mirari nesciuit, quia sacramentum Christi, cuius in typum illud gestum est, ignorauit. Vnde, inquit, mihi contingit mirari nomen Dei, & sapientiam, iustitiamq; eius agnoscere, nõ solum quod maleuolentiā Aman puniuit, sed & quod excogitata in alium tormenta, in eum conuertit, & ceteros hoc sentire permisit, quoniam qui in alium molestus fuerat, hæc in se primum parata cognouit.

Totum (vt iam dictum est) mirari nesciuit. Nos autem sciamus, & miremur in laudem verbi Dei, quia futuri triumphus sui, quo redimendus erat mundus omnis, pulcherrimam similitudinem præmisit illi. Nam sicut iam supradictum est, in ligno crucis non verbum Dei, verbum Deus interat, sed diabolus, cuius similitudinem gessit Aman, iudicium damnationis accepit, & hoc extra portam ciuitatis, ne vel à mysterio vacet, quod ante portas huius vrbs id est dulus, aut idem rex, & Aman, & omnis cognatio eius pendet in paubulo. Hoc exinde plus habet miraculi, quod non per hominem prophetam suum, siue cognatorem sui nominis, sed per hominem gentilem Deus rem tanti effecit sacramenti, tam profundi plenam mysteriū.

Quid mysteriū contineat, quod domus Aman data sit Hester regina. CAP. XXV.

Sed & illud ad mysticam similitudinem nonnulli attinet, quod suspensio Aman in paubulo, dicit illo, ait scriptura dedit rex Assuerus Hester reginæ domum Aman adueriari ludæorum. Vtique dando Hester dedit Mardocho. Nam subinde sic scriptum est Hester autem constituit Mardocheum super domum suam. Quantum ergo pulchritudinis in hoc facto est, si illud recolas, quod in euangelio veritas ait, significans diabolus de dono sua fore euicendum. Cum (inquit) fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet, si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Sic futurum erat, & sic factum est, quia diabolus tanquã fortis armatus in genere humano potestatem habebat, per peccatum sic obtinebat mundum, tanquam domum suam, siue atrium suum, sed verbum incarnatum fortiore manu superueniens vicit illum, & atrium illius fecit suum. Pulchre igitur cum Hester Mardocheus euadens paubulum, viuis suspensio Aman domum possedit: quia sic futurum erat, vt Christus verbum Dei, cuius origo carnis per Hester & Mardocheum defensa est, in cruce damnato principe mortis, ipse cum ecclesia sua principatum teneret, præfentis quoque seculi publica religione socialis secularis imperiū & ecclæsiasticæ sacerdotiū essentiate.

Somnium Mardochei in quo paruum fontem in fluium magnū, deinde in solē conuertit videt in Hester regina completum fuisse. CAP. XXVI.

Qui

Tertium.

Quartū.

Quintū.

Sextum.

Septimū.

Cruce & cõtineat

ha vincti

Christus.

Diabolus
no deiver
bu in cru
ce inte
rit.

Hest. 8.

Matt. 11.

Luc. 11.

Quis tandem non videat effectum somni verum, sicut dictum est. Paruus fons qui cre- *Para' fons.*
uit in fluvium, & in lucem solemq; conuersus est, & in aquas plurimas redundauit. He-
ster est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam. Sed forte dicis, quod omnia
ciuitas exultauit, & lætata est, quod ludæam noua lux oriri visa est, & honor, gaudium, & tripu-
dium, quod omnes populos, vrbes atque prouincias, quocunq; regis iussa veniebant, mira ex-
ultatio, epula, atque conuiuia, & festus dies, quod inquam post trinitate noctem tanta habu-
erunt lætitiæ lucem parum est, vt iam completum illic arbitremur, quod paruus fons crescens
in fluuium, conuerri visus est in solem. Concedendum est, quia nullum gaudium transitorij pro
quasiæ unquam magnitudine meretur nuncupari sol, aut comparari ioli, cuius videlicet solis
lux fine forma non mutatur vt luna, sed plena perseverat. Igitur neq; iacob in somnio ioseph,
neq; hester in somnio Mardochei propter suam personam solis assimilata est, sed propter Christum
solem iustitiæ vnum & solum, tam ille quàm hæc per solem signatus est. Ille quia iam Christum
habebat in promissione, hæc idcirco, quia Christi genus vnde nasceretur, referuauit adiuuante
sui corporis gratiosa pulchritudine, iustiq; & castæ mentis merito præeunte. Finit & causa fina-
lis eorum que tunc facta sunt, Christus est, & idcirco veraciter dicit, quia paruus fons in solem
conuersus est.

*Captiuitatem populi propter Verbum Dei, multo quàm gentium imperiosam libertatem,
gloriosiorem fuisse.*

CAPVT XXVII.

Comparetur nunc illa populi Dei captiuitas cum libertate gentium, sub quibus, vel inter *Regimen ca-*
quas populus ille captiuus erat. Quidnam gloriosius, quid felicius exiat gentium ne qua *captiuus po-*
sine Deo erant imperiosa libertas, an populi spem habentis in verbo promissionis captiuitas *pulsus Dei.*
At verò vt certum respondeas iudicium, respice conscriptam ex historiis & annalibus felicita-
tem, imò infelicitatem gentium & regum super eos dominantium. Quomodo regnabant
quo modo imperabant? In sanguinibus regnabant, in mortibus imperabant, saltè viuentes, &
verè morientes, gloriam sutesiens, & calamitatem biberent. Nunquid enim illa que diximus
capita draconis interea, dum contra mulierem in vterò habentem stabant & habant, iam è s-
bibimet parebant, & inuicem mordendo semetipsa lanare cessabant? Imò suis moribus semet
ipsa multo magis cruentabant. Nam contra mulierem quidem vno malignitatis spirite ma-
lè concordantia, ritum semper facebant, dentesq; collidebant, sed contra semetipsa miro modo
diuisa inuicem oderant, & super inuicem saliebant, terramq; suo sanguine quali copioso imbre
conpluebant reges regum, amici amicorum, cognati cognatorum, filij patrum, pares filiorum,
nec matris vteribus filij præcenses, sanguinem voraces hauriebant, irritati interdum solum-
modo fauoribus dissonis propter regnandi cupiditatem beluinam. Mater nonnunquam dum
alteri filio plus fauere putatur, ab altero filio iugulatur, & à filio patris obruncatur. Nulla cen-
sura, & pluiquam millia centena diebus bello caesa, nimirum diabolo pro ludo habentur. Non
est præcens propofiti, horribiles & diabolicas recitare gentium bellorū tragedias, qui vult,
vel cui vacat, sunt historiæ multiplices, legas illas. Nostra hic intentio est, perlustrare quod ver-
um est, caput Dei populo, gentes vel reges gentium captiuantes illum, etiam secundum
præcens seculum fuisse miserabiliores, quonia in istis respicientibus ad promissionis verbū, om-
nia non solum in futuro, verumetiam interdum in præcens seculo cooperabantur in bonum,
illa autem cum verbo Dei nihil habentibus, omnia cooperabantur in malum.

*Superato per Verbum Dei Persarum & Macedonum regno, Macedonum quod in Daniels
per hircum caprarum significatur successisse.*

CAPVT XXVIII.

Tandem scire oportebat, quod in verbo domini dispositū fuerat, sicut Daniel præiuderat,
vt videlicet hircus caprarum veniens super faciem totius orbis terræ, & efferas in arietē
percuteret eum, & cornua eius cōminueret, ita vt arietem de manibus eius nemo liberare pos-
set. Hircus caprarum regnum fuit Macedonum, & cornu insigne quod habebat inter oculos
suos, magnus Alexander extitit. Porro aries regnum erat Persarum & Macedonum, Darius Ar-
sami filius regnabat rex quartusdecimus, in quo completum est, quod significabatur præmō-
strantæ prophetico spiritu. Cumq; misisset (ait) in terram arietem, hircus conculcauit eū, & ne-
mo quibat liberare eum, videlicet arietem, de manibus eius. De hoc mirabile & miserabile il-
lud propter præmemorata regum vel regnorum gentium infelitem se licet ita id non præterire
libuit, quia grande spectaculum factus est, & experimentum magnum, quom sit insubilis sta-
tus seculi, quom insida ludicia mundi. Tribus prælis ab Alexandro victus, à cognatis suis a
reis compeditus & caesus, in gratia victoris vincitur, & clauso vehiculo exportatus, multinq;
vulneribus confossus adhuc spirans ab Alexandri militibus inuenitur, & perlatus ad Alexan-
dram, seclitus re (inquit) hoste, quom cognatis propinquosq; meos iortus sum: matri quippe
& liberis meis à te hoste data vita, mihi à cognatis erepta, quibus & vitam dedi & regna. Hæc
propter incertam & ludicram mundanæ felicitatis aeternæ cōmemorata fini, quia regna mundi
sempet

*Alexander
magnus.
Darius.
Daniel. 8.*

semper fallacia fuerunt & sunt. Verum autem est verbum, quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

Quas ob causas regnum Macedonum in priore visione per pardum, in posteriore per hircum fuerit signatum. CAP. XXX.

NVNC illud quoque animaduertere libet (quoniam ad intentionem presentis operis non nihil artines) quod regnum Macedonum in anteriore visione per pardum, in sequente signatur per hircum. Nunquid enim sine causa tam diversa vnus eiusdemque regni figura est praemonstrata & Nequaquam, sed ob res diuersas visionum species varia est. Spiritus sanctus, inspiratus propheticus sicut praesciuit res venturas, ita rerum venturarum scilicet congrue praesentes accommodare figuras. Fuirum quippe erat vt regnum Macedonum & ferinam pardi ferocitate, & efformatam iure habens libidinem, sua vibraret cornu contra altissimum, sua obfirmaret iuramentum contra verum & verum signum scilicet deae promissionis verbum. Ex sacris recitandum est hircum, & postmodum recitabitur quam ferum, & quam fuerit libidinofum, ferocitate crudelit, & crudelitate feroci, sanctorum altissimi coterendo, libidine insana, inania libidinosa populi, & tempium Dei contaminando, ferocissimum atque crudelissimum secundum pardi scruicem, libidinofum, & efformatum, secundum hirci semper in libidine prouoluantiam, autem atque versutum secundum pardi varietatem, fluxum atque incontinens secundum immudratum sanguinem lurcini calore. Vnus istius tam diuersis ferocitate atque libidine regnum illud Macedonum sive Graecorum contra verbum promissionis laborauit, quod postmodum iuo loco plene dicendum erit, & sic ite praecedente visione per pardum, & subsequente per hircum illud praemonstrari dignum fuit.

Quas ob causas regnum Persarum & Macedorum in priore visione per vrum in posteriore per arietem fuerit significatum. CAP. XXXI.

NILLOMINUS & de regno Persarum atque Macedorum quae uero dignum est, cur in visione anteriori per similitudinem vris, & in subsequenti per formam arietis su signati. Ad quod congrue responderi potest, quia causa diuersa, imo contrariae regni illius fuerit, erga Dei populum, & circa repositum in populo illo iuramentum promissionis verbum. Causas istas tam longe diuersas dicere non dubitauimus, quia diuersae naturae sunt horum animantium vris & arietis, quorum alterum rapto & cruore viuus, alterum innocuum nec sanguine sitit, nec rapto viuus. Promptus est hoc discerni, si respicias regnum illud secundum Aman, quia crudelis fuerit secundum reges, quam clementer illi populo se impedit. Aman quippe moribus veraciter vris, truci furore, immani rabie ludaeorum genus vniuersum ore aperto hians deuorare voluit. Reges autem, maxime Allueris, more arietis sanis suis, id est, opibus multis, quibus regnum illud abundauit, eundem populum suum & ditauit, nullumque denem malignitatis inflixit, sicut aries denit neminem petit, imo vixit gressibus illius multum laxissimam gratia reginae Hester & Mardochei. Sed forte dicat quis, ipsam personam regis Allueris per vrum in ista visione oportere intelligi, quia scriptum est. Et sic dicebat ei, videlicet vris. Sui ge, comedere carnes plurimas. Et hoc lignum illud dicitur Alluero regi. Si tibi placet, decerne de populo vt pereat. Ad haec, inquam, non solum regis personam, sed totum regni corpus signauit vris, nec solum regi datum est, decerne vt populus pereat, sed ioui regno mandatum est per omnes prouincias, ad omnes satrapas, & iudices prouinciarum, vt occiderent atque delerent omnem ludaeorum populum. Igitur secundum Aman quidem, & secundum omnes qui iudex nocere voluerunt, vris ferocissimus. Secundum regem & omnes illos qui malignitatem illius spiritum non habuerunt, quasi aries fuit regnum illud.

Quare hircus vnum tantum, aries autem duo cornua habere visus sit.

CAPVT XXXI.

SI & illud quaeras, cur idem hircus visus est vnum tantum modo habens cornu inter oculos suos, aries autem cornua duo, facilius patet responso, quia corpora quidem animalium sua quia regna signant, reges autem eorundem regnum intelliguntur per cornua. Constat autem quia regni Macedonum rex vnus Alexander extitit, & vincto Dario, sicut iam dictum est, solus iuo tempore regnum tenuit. Regnum autem Persarum & Macedorum non rex vnus extiterat ea parte Babytonica, sed duo Babytoniae victores, & duo fuisse reges eodem tempore vnus imperator coniores, videlicet Cyrus & Darius Mordus auiculus eius, Astagnus filius. Bene igitur hirci quidem vnum, arietis autem duo cornua visa sunt, quia videlicet rex vnus regnum Macedonum, duo autem reges Persarum & Macedorum roborauerunt imperium. Cyrus tempore vel aetate junior quam Darius, victoris & potentia pius caeuit, nec non & opibus & Dario maior est effectus. Hoc quia vris visio memorata inuit, dum praemulo, Et ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cornua exetia, subungitur, & nunc excellit citero atque succretens, Hoc est, Cyrus Dario valentior, & victoria magis quam ille proficiens.

Magnum

Hester 3.

Daniel. 7.
Hester 3.

Daniel. 8.

Magnam Victoriã Verbi Dei partim in hoc esse, quod sicut regna mutanda prædixerit, ita & mutauerit.

CAP. XXXII.

AD summam, nõne in ipsis regnorum mutationibus pulchra pars elucet eiusdẽ victoriæ Verbi Dei, quã laudare suscipimus? Siquidem verũ dicere, & falli non posse, id sine dubio vincere est, Et huiusmodi victoria maxime ad verbum Dei pertinet. Dicebat autem Deus hæc, antequam fierent, & de futuris sicbat verbum domini ad homines, ita vt dum sieperit, sine dubio consistere posset hominibus, quod non casu euenirent, sed ordinante providentia Dei rationabiliter procederent, & per iustum iudicium disposita contingerent. Vnde quidam ipsorũ prophetarum cum præmississet, dicens. Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit: eonũ uoũ subiunxit: Quia nõ faciet dominus Deus verbum, nisi reuelauerit dominus secretũ suum ad seruos suos prophetas. Exempli gratia, vt de regnis istis mutandis, & contra fe inuicem pugnantibus, non fecit dominus quicquam, nisi prius reuelaret secretum suum. Primũ sub imaginibus bestiarũ, lex nã, vrsi, pardũ, & quartã terribilis, quæ sine nomine describitur, & deinde sub similitudinibus arietis & hirci, quas nouissimẽ sermo commemorat. Cum igitur prius id verbo domini prophetia reuelatur secretum, & tunc demum sicut reuelata vel prædicta sunt, ita omnia fiunt, simul & verbum Dei palmam obtinet veritatis, & opinio confutatur illorũ, qui putant hunc mundum casualiter agi, nec regi providentia Dei. Contra quos ait per Hieremiam prophetam ipsum verbum domini. Quis est iste qui dixit, vt fieret domino nõ subdũ, ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala? Recte nimirum indignatur contra eiusmodi, quia nẽũ sit, nisi domino iubente. Nihil sine causa sub sole. Non agitur mundus absque Dei providentia, sed ex ore eius egredientur bona & mala. Mala, dũ mundus propter sua merita iusto iudicio affligitur. Bona, dum prosperitate aliqua consolationẽ inuenit & lætificatur. Merito necitur, qui aliter sentit. Iuste reprobatur, qui contraria sapit, diuertitq; de illo. Quis est iste? quod idem est, ac si dicat Deus, Nescio quis sit iste, nolo scire quis sit iste, Discedat a me, nõ noui illum, nolo nosse illum.

OCTAVI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER NONVS.

Prefatio ad Canonem, qua conqueritur se frigidum atque negligentem, orationibus iuuari postulat.

CAPVT I.

VINTI capitis contra verbum vel propositũ Dei prælia meditati animo, iam dudum causa subest, cur illius reminiscatur dictũ in Iob. Ab Aquilone autem Iob. 37. rum venit, & ad Dei formidolosã laudatio. Tibi Cuno amantissimẽ patet causa hæc intimanda est, ex quo laudationem domini, quam loquebatur os meum, coepisti amplecti quasi aurũ, fateor, sensi magis quam eatenus sensera, me esse ad Aquilonẽ, id est, non habere me sicut oportuisset feruidũ diuini amoris virtutẽ, viuidã & ardentem de propria salute sollicitudinem. Fateor tibi me inuenisse experimentum, etiam illius dicti, Posuerũt me cuspides in vineis, vineã meã non custodiũ. Nunc maxime dum singula draconis capita prosequor, & singulorum culpas sceleratq; sanguinea describere gestio, videtur mihi quod contra me versus in iram, suum excoget furorem, & de me quasi accusatore suo desideratã querat ultionem, ita tentationũ niuibus & grandine curarum me operit, & negligentia gelu constringit, vt cum scripsera mea in ore tuo libenter legas, & sic amplectaris velut aurũ laudationis, etiam veraciter dicere poteris. Aurum hoc ab aquilone venit. Restat igitur, & mihi expedit, vt laudatio hæc mihi formidolosa sit, id est, hoc ipsum formidẽ quod inscripto laudationem domini, præsumptioni & vanæ gloriæ reputetur, non mercedi, quia studium quod erat sanctorum, non sanctũ impudenter arripit. Tuis & omnium te diligentium orationibus opto iuuari, ne remaneam in terra Aquilonis, vnde aurum venit, sed cum ipso auro in regionem proficisci merear Austri clarissimi, sole meridiano fulgentis.

Responsio iucunda Canonis sacra, qui rogat, vt præfationem secundi libri Machabeorum explicatã huic operi insereret.

CAP. II.

DE isto capite quinto, & de his qui reperculserunt illud, scilicet Machabæis fratribus, oratio vniuersi te obtulit, vt diceret ad me. Scribe mihi librum de victoria Verbi Dei, sicut in prologo commemoratũ, quem huic operi tecũ loquẽdo præscripsit. Nunc adhuc insitũ,

I H

rogat

Rogatus, imò per vim dilectionis imperitans, vt prologum secundi libri Machabæorum longum, & vtriusque, nescio quid videtur, penè diffidilem. Aliquotenus studium adhibendo explicem, quasi ego cunctam possim, aut debitor sim tuam exactiorem persoluere. Ditis etiam iudicibus, quòd iam dudum hoc ipsum somniauisti, & somniando mihi supplicaueris pariter ac iusseris, quatenus hanc partem, scilicet elucidationem prologi, huic insererem & apertè conuenienter operi, & quòd primùm recusasse fortiter, & deinde ipoponditè obtemperanter visus fuerim. Et ego tibi audeo dicere, sollicitus tamen ne cuiuspiam ritoris oculus hoc videat, & nõ bene uos hoc accipiat, quia videbar nihil quondam lucram contra diabolo diutinam habere, tandemque dicere illi despicienti me. Cum placuerit altissimo, ponat sedem suam in me, & loquetur iudicia super te. Si non vanum fuit quòd videbatur, & si nunc re adimpletur, dum singula draconis capita studioso sermone percutimus, adiuuat ipsium verbum, vt tuum quoque somnia me obtemperante prosperetur.

Quintum caput draconis fuisse regnum Græcorum CAP. III.

Quid primùm de isto capite dicendum est, iam continuò gestebat animus aggredi. Corniculum illud vnum de multis cornibus liurci, per quem regnum Græcorum signabatur, vt iam prælibatum est in fine libri præcedentis, quòd videlicet corniculum magnificatum est vique ad fortitudinem cæci, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & robur datum est illi contra iuge sacrificium propter peccata, & deiecit locum sanctificationis, videlicet Antiochia qui appellatur Epiphanes, id est nobilis, sub quo septè Machabæi fratres paruuli cum matre passi sunt. Iam in rem istam properus sermo tendebat, quæ nimirum pars magna est prælii, quo præliatus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas contra hæc dictum beatæ mulieris conceptum, id est, contra susceptum in fide antiquæ ecclesiæ ex tempore Abrahæ verbum promissionis, sed mentem adhuc superius tenet illa vox ad Danielelem angelum dicentis. Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & noli metuerè, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad affligendum te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno dabus. Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansit ibi iuxta regem Persarum. Et rursum ait, Nunquid scis quare venerim ad te, & nunc reuertar vt præliet aduersus principem Persarum? Cum enim egredierer, apparuit princeps Græcorum veniens, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Vox, inquam, eiusmodi mentem audientem, tanquam tuba vehemens, ad se conuertit, & miraculo suo commouet, non præterire nos, quòd non solum homines, verum etiam angelicæ fortitudines motæ fuerint, & principes fuerint in prælio, quòd declamare suscepimus, scribentes hoc opus de victoria verbi Dei.

Principes Persarum & Græcorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, id est, angelis. CAP. IIII.

Princes ipsos Persarum & Græcorum, quales sint, vnus de doctoribus eximius beatus Hieronymus breuiter innuit. Isti sunt (inquit) principes, de quibus & Paulus apostolus loquitur. Sapientiam loquimur inter peccatores, quam nullus principum huius sæculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Profectò & huiusmodi authoritas de esset, prudens tamen auditor, principes malos, angelos malos intelligere non dubitaret, contra quos bonis principibus præliandum erat, qui contradicunt precibus sanctorum hominum, & legationis sanctorum angelorum. Siquidem mundi princeps diabolus à domino dictus est, & mundus (ait Apostolica veritas) in maligno potius est. Cum de toto consistet, de partibus quis dubitet? Si totius mundi princeps diabolus, nõne consequenter partium mundi, scilicet Persarum atque Græcorum principes, malè potestates, maiori principi diabolo subemulantes rectè intelliguntur? Non enim Persæ & Græci Dei cultores erant, sed potius creaturæ quàm creatori seruiebant, non Deum, sed pro Deo dæmonia colebant. Persæ solum, quem & Appollinem dicebant, Græci sub nomine vel obtentu sapientiæ suæ Mineruam, aliæque gentes alia dæmonum portenta, gens vnaqueque suum præ cæteris singulariter, omnis autem vniversalis sub nomine Iouis principis dæmonum, principem mundi diabolum colebant. Et eiusmodi principibus, tam malis spiritibus, coram timulachis suis sese prosternebant, vti quorundam fuerit, multo magis principes rectè dicti sunt eorum.

Principem populi Dei Michaelem esse, bonos principes omnes inter se consentire, malos vero neque cum bonis, neque inter se conuenire. CAP. V.

Porro Daniel & totus populi Deum verum colentis, princeps erat Michael, princeps sanctorum, angelus bonus, archangelus magnus. Nam idem angelus dicit. Et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Et rursum ait, In tempore autem illo conuersus surget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Sub tam diuersis, imò contrariis

principibus positi homines & reges gentium, in diuersum atq; contrarium tendebant: & principes eorum mali, principes malorum, bonis principibus bonorum & Deū colentium sine dubio resistebant. Quoniam hic loquitur vnus de bonis principibus, Princeps regni Perfarū resistit mihi viginti & vno diebus. Et boni quidem principes semper sibi conueniunt: mali autem & semper bonis, quoad possunt, resistent, & sibi semper dissentiunt, & semper inter eosurgia sunt, quia superbi sunt: similiter qui sub ipsis sunt homines mali, semper à bonis dissentiunt, & nihilominus contra semetipsos diuisi sunt, regnum à diuersum regnum, ciuitas contra ciuitatem, domus contra domum, vir in virum: & quamuis aliqui sint interdū consanguinitate iuncti, attamen nulla fides, omnisq; potestas impatiens concordie erit.

Daniel. 10.

Quale praelium sit inter bonos & malos principes, CAP. VI.

Vnde autem principibus malis contra principes bonos vis vlla praeliandi? Vnde virtus resistendi? Vnde facultas contradicendi? Ex causis, ex hominum siue populorum peccatis. Praeliantur quippe in campo iustitiae, conflictu iudicii. Mali pugnant accusando, boni pugnant defendendo, iudice Deo. In quantum magna & vera accusatio, in quantum tarda & inuidiosa est defensio. Exempli gratia, Magna & vera fuit accusatoris accusatio, contra decem tribus Israel, quae appellabantur Samaria, diuisae à domo Dauid, & à tribu Iuda. Magna (inquid) accusatio principis Assyriorum, quicumq; fuerit ille angelus malus, quod nunquam recessisset à peccatis Hieroboam, qui peccare faciebat Israel, & incorrigibiles fuerunt, toties auditore per prophetas verbo domini, factis apud se per Heliā & Heliāzūm, tot signis, tot prodigiis. Et magna quidem, sed non tam magna erat accusatio principis Perfarum contra Iudaeos, qui capti uenerant sub rege Perfarum, quia peccauit quidem & tribus Iuda in Hierusalem, sicut decem tribus in Samaria, sed non tam pertinaciter. Nam aliqui ex regibus Iuda poenitentiam egerunt, ut Manasses: aliqui etiam iusti fuerunt, & populum correxerunt, ut Ezechias & Iosias. De regibus autem decem tribuum nullus (ut iam dictum est) recessisset à peccatis Hieroboam. Magna igitur accusatio principis Assyriorum, & tam magna, ut nullus eos defendere potuerit, quin iuste tenendi essent perpetua captiuitate captiui. Accusatio autem principis Perfarum magna quidem, sed non tam magna fuit, ut deberet esse sub rege Perfarum inuolubilis Iudaeorum captiuitas: quia non fuerat eorum, vel regum ipsorum inuisibilis culpa, id est, sine regū aliquorum & populū publica vel communi poenitentia. Proinde restitit quidem mihi, inquit, princeps regni Perfarum, subaudiatur, sed non visquequaq; resistere mihi poterit, quia videlicet causa nostra modeste peccati & principi nostro Michaeli, qui solus adiutor meus est in omnibus his, locum facit iuste defendendi, quod non debeatis perpetua captiuitate teneri, quia non in perpetuum à domino recessistis, in dō poenitentiae satisfationem nonnunquam obtulistis, & nunc obferti.

Principis
mali adu-
sus bonos,
vnde vis
praeliandi.

Quomodo princeps Perfarum resistit XXXI. diebus, CAP. VII.

Uz porro est ratio numeri huius. Princeps Perfarum resistit mihi viginti & vno diebus: videlicet, quia tot diebus expectatum & desideratum fuerat à Daniele responsum diuinum, tanto desiderio, ut propter idem dici meruerit vir desideriorum. Tot (inquam) diebus expectatum fuerat responsum. Nam in diebus illis ego Daniel (inquid) Iugebam magnam hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vitum non introierunt in os meum, sed neq; vnguento vinctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies. Trium hebdomadarum dies, viginti sunt & vnus. Itaq; tanquam de mora Daniel conquereretur, & tarditatis argueret angelum, vltro neam praefert excusationem, cur non venerit à prima die iustus & iunq; Ex die primo (inquid) quo posuisti cor tuum ad diligendum te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, subaudiatur, pro tua persona, quia coram Deo iustitia inuenta est in te, non tamen die primo veni propter sermones tuos, & ista causa fuit tarditatis, quia princeps regni Perfarū resistit mihi, videlicet, dicit adiciens, & assertionem iniustam esse captiuitatis solutionem, & sic illo resistente, atq; in oratione & afflictione perseverante, transierit viginti & vnus dies: & nunc veni tandem docere, quae ventura sunt secundum iudicium Dei misericordiam & veritatem: sic incipiens multa & admirabilia, tanquam historiam recitans, de se tunc denunciatur Daniel, quorum hic finis est. Qui autem doctrinae fuerint, subgeburit quasi plenae doctrinae firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

Daniel. 10.

Daniel. 10.

Daniel. 12.

Quomodo, nobis orantibus, mali spiritus praeliantur cum bonis, CAP. VIII.

Terribile atque lamentabile hinc nobis datur documentum, ut sciamus causam esse apud Desudicium, quoniam in aliqua tribulatione, seu publica, seu priuata nō cito exaudiuimus clamantes ad Dominum. Scire namq; debemus, sanctos angelos inter Deū & Deservos administratores esse, nosq; in conspectu eorum placere & orare, semperq; illos paratos esse ad obsequendum Deo orationes ecclesiarum. Scire etiam debemus, angelos e contra malos venire & contradicere illis, atq; resistere, & cum sint iniusti, nostrae contra nos declamare causas iniustitiae, quod

I. ij. vide

Esaie 38.

videlicet exaudiri non debeamus, eo quodd nec plena fide oremus, nec propolius nobis exauditiōis cōditiones obseruemus, quæ sunt eiusmodi. Solue cogitationes impietatis. Solue fasciculos deprimentes dimitte eos, qui cōfracti sunt, liberos: & omne opus dñrumpe: Frāge esurienti panem tuum, & egenos vagoque induc in domum tuam. Cum videris nudū, operietus & carnem tuam ne despexeris. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet, clamabis, & dicit, Ecce adsum, scire debemus, sanctis angelis Inuocationes atq; clamores nostros Deo offerentibus resistere & contradicere malos, habentes in manibus accusationem, sacula quæ sunt peccata nostra, non redemptam iam dicit misericordiam operibus, quæ dominus in conditione posuit, si tibi exaudiri desideramus. Sed facta cœpta protequamur.

Quomodo sit intelligendū, quod dicitur est: Ecce Michael vnus de principibus primus Venit in adiutorium meū, & ego remansi ibi iuxta regē Persarū. CAP. IX.

Daniel. 10.

ECCE (inquit) Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Ac deinceps, & nunc reuertar, vt præliar aduersus principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Notanda est hæc littera, quia remansi dicit, non iuxta principem Persarum, sed iuxta regem Persarū. Rex namq; Persarum homo erat Darius vel Cyrus, cum quo vel iuxta quem, quod melius dicitur, bonum angelum remanere oportebat, quia captiuorum causā hoc exigebat. Princeps autē Persarum angelus malus erat, iuxta quem non remanere, sed aduersus quem præliari bonum angelum debebat. Quid commodi, quid bonifructus inde prouenerit, ex eo quod iuxta regē Persarum bonus iste angelus remansit, & aduersus principem Persarum præliatus est, non opus est quæ capere, quæ notum & iam superius tractatum est, qualiter rex Persarum insinū Deo ludæorum captiuitatem soluit, & de rexificando magni Dei templo decretum edixit, & deinde qualiter alius rex Persarum Aluerus retentus fuit, ne pessimum Anan Agagitæ hostis ludæorū consiliū perficeret, imō malitæ eius machinationes in caput eius retorqueret. Vnde hæc tam sceleriter euenerunt, nisi quia bonus iste angelus remansit iuxta regem Persarum, videlicet admittens consiliū bonum: Spiritus enim (inquit Apostolus) administratorii sunt, & quia præliatus est aduersus sibi resistentem angelum malum, principem Persarum, offerendo Deo orationes, & defendendo causam captiuorum. Magna sunt hæc & digna, vt pro illorū effectu sancti principes caelorum, præliarentur, si memoriter teneas, quod iam sæpe diximus, quia reseruatō gentis illius, præparatio erat aduentus Christi Iesu, vt esset, vnde illo nascente verbum promissionis impleteret. Vnde gaudere & lætari habebit, non solum iste præliator angelus, & Michael adiutor eius, sed & omnes angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, virtutes, cherubim, atque seraphim, cum omnibus hominibus bonæ voluntatis.

Quomodo sit intelligendum, quod ait: Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. CAP. X.

Daniel. 10.

SED ecce aliud malū. Cum enim, inquit, egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens, subauditur, ad obtinendum vel acquirendum Macedonibus imperium, sub quo videlicet imperio, siliū populi tui multa passuri sunt. Iam tūc apparebat, iam tunc veniebat regnū Græcorum, agitante populos Græciæ isto, quem dicit principem Græcorum. Nec mirū, siliam videbat angelus bonus in conspectu Dei itans, & ab ipso egrediens, & ad ipsum regrediens, non (inquam) mirum, si iam videbat venire incipientem eiusmodi principem, quæ videlicet iam tunc magna Græciæ fæcerc incipiebant. Promptū est volenti ex historis recoletere, quanta postmodum Græci, Maximæq; Athenienses & fecerunt & passi sunt, qui præcipui vel primi Græcorum in rebus bellis existerunt, quippe quorum opera, inquit Pompeius Trogus, effectu magna quim dicto fuere, quæ non modō vitæ spem getendi, verum etiam vitæ gelisidem peracta sunt. Sub iisdem temporibus quando Danieli visiones istæ reuelabantur, ipsum Dariū in Cyro, tertium regem Persarum, cuius tempore hæc Danieli angeli in visione locutus est, Athenienses vicerunt. Cognito namque Darius, quodd Athenienses hostibus contra e auxiliium tulissent, omnem impetum belli in eos conuertit. Cuius aduentu audito, Athenienses auxilium à Laacedæmoniis petierunt, & magna cum alacritate animorum hostibus obuiam venerunt. Fugatum est tanta virtute, vt hinc viros inde pecudes putaret: cum enim militia Persæ eo præliothue naufragio amiser. Claret itaque, quomodo dictum sit, Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens, quia iam tunc Persæ à Græciis vinci incipiebant, & deinde Dariō deeedente, cum silius eius Zerxes habens milia septingenta Græciam inuassset, vt non immerito proditum sit, summa ab exercitu eius sicata, Græciamque omnem vix capere eius exercitum potuisse, duobus præliis terrestribus: & tertio nauali prælio, in quo decies centum milium numero nauas habuisse dicuntur, vici sunt: & introitus regis eorum in

Uidem.

Græ

Græciam quàm terribilis, tam turpis ac foedus difcessus fuit. Mirum dictū, & veteres recenſentibus hiſtorias perſpicuum eſt, quàm crudeliter mali illi principes, angeli truces per eadē tēpora luſerunt in ſanguine humano, nunc Græcis Græcos, nunc iidem Græcis cædentibus & occidētipus Perſas impacabili furore, ita vt non ignores, cur dictum ſit. Mundum in maligno poſitū fuiſſe vel eſſe, cuius videlicet maligni diaboli principes ſuffraganei erant, illi iam dicti, qui quoniam Principes.

Quomodo regnum Græcorum omnem cepit.

CAPVT XI.

Dixiſſe nos arbitramur de principe Græcorum, qualiter venire cepit, iam dicendū eſt, qualiter peruenit, qualiter regnum Græcorum ſue Macedonum (qui proſectō Græci ſunt) auctum imperium cum cæteris gentibus Iudæam quoq; tenuerit, & per quē illa facta ſint, quæ faciendā ſuperior viſio demonſtrauit in cornu modico, quod ſubortū eſt ex quatuor cornibus hirci ſupra memorati. Poſt annos imperii Perſici plus minus ducētos viginti, Alexander Macedo decedenti Philippo in regnum ſucceſſit, eodem (vt putabatur) Philippo genitus, virtute & diuitiis patre maior. Porro, ſi verum memorant, qui de illo ſcripſerunt, veraciter illum adduxit in regnum, & cum peruenit iam dictus ille malus princeps Græcorum, permittente Deo, cuius permiſſio ſemper iuſta eſt, licet malignorum principum voluntas ſue intentio ſemper ſit iniuſta. Ferunt namq; geſtorum eius ſcripſores, Neſtanebum quendam maleficum per maleficia tranſfiguratum, in cornu Iouis dæmonium, quem dicunt Hammonem, Olympiads vxoris Philippi inſiſſe concubitum, atq; exinde Alexandrum hunc fuiſſe generatum. Ferunt & hoc alii, quia quā nocte eum mater Olympias concepit, viſa eſt per quietem cum ingredit ſerpente volutari. Vtrūq; hæc dicta ſcriptorum ſatis ſibi conueniant, niſi quōd ab altero plus, & ab altero minus eſt dictum, & utroiq; libenter audimus, quōd hoc vel illud dicere, eſt reſiſficari, quōd illic non deſeruit malignorum cooperatio ſpiruum, vbi conceptus eſt talis vir, ſals futurus prædo terrarum, & (vt ait quidam inſignis author) non vtile mundo ædus exēplum tot gentes eſſe ſub vno poſſe viro.

Regem Alexandrum ſe Hammonis filium videri voluiſſe, idq; per hircum caprarū, qui terram non tangebatur, Danieli ſignificatum fuiſſe.

CAPVT XII.

Propter ſelicitatem prædæ ſuæ, quā prædatus eſt mundum, & propter inuictam fortitudinem celeritatemq; victoriarū præſignatus eſt per cornu inſigne, quod habebat (inquit Daniel) hircus inter oculos ſuos. Puer namq; acerlimus literarum ſtudij eruditus fuiſſe dicitur, & deinde per quinquennij creuiſſe ſub Ariſtorele omnium philoſophorum nobiliſſimo doctore, a deo ſuscepit imperium, regem ſe terrarum omnium a mundi appellari iuſſit. Tanta ſuperbia fuit, vt de ſe plus quàm de homine iuberet cenſeri, & idipſum matrem ſue conceptionis opprobrium, quōd iam ante nullis auditum fuerat, virtutem in gloriā ſibi. Deniq; vt aiunt iidem ſcriptores, Philippus vltimo propē vitæ ſuæ tempore filium ſuum non eſſe palam prædicauerat, quā ex cauſa Olympiadem velut ſupri contemptam repudiauerat. Siquidem ipſa Olympias Philippo conſeſſa fuerat, ſe Alexandrum, non ex eo, ſed à ſerpente (vt iam dictum eſt) ingenis magnitudinis concepiſſe, quod non aliud, niſi adulterium Neſtanebi per maleficia tranſfigurati, ſecp Hammonem eſſe, dicentis. Igitur Alexandri, cū ad Iouem Hammonē pergeret, reſponſa petiurus de euentu futurorum, & origine ſua, cupiens originē diuinitatis acquirere, ſemul & matrē infamia liberare, per præmiſſos ſubōt dinat, quid ab antiſtite templi ſibi reſponderi veller. Ingreſſentem templū ſtatim antiſtes ſicut fuerat ſubordinatum, ſalutat vt Hammonis filium, ille Ixrus quaſi Dei adoptionem hoc ſe patre cenſeri iubet. Rogat deinde an omnes Interſeſores parentis ſui ſit vltus. Fuerat namq; Philippus in ſpectaculis à quodam nobili iuene, nemine ſuo ſpecto obrunctatus. Reſpondetur, patrem eius nec interfici poſſe, nec mori, regis Philippi penē peractam vltionem, Comitibusq; eius hoc ſuit reſponſū, vt Alexandrū pro Deo, non pro rege eolerent. Ob tantam cordis eius ſuperbiam reor ſic viſum, & ſic dictum, quia hircus caprarū veniebat ab occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebatur terram. Vt ſit ſenſus, quia generationem ſuam non terrenam, ſed diuinam cenſeri voluit. Nam & rorioris ad poſtremum in templo Hammonis, vt pote patris ſui Dei, corpus ſuum condi iuſſit.

Quomodo Alexander Hieroſolymam viderit, & principem ſacerdotum veſtibus ſacris indutum venerat ſit.

CAPVT XIII.

Nec dum cauſam commemorat, vt hircus ille ſcilicet regnum Græcorum, Iudæam & Hieruſalem, templumq; nuper de ruina & igne Chaldaeorum reſuſcitātū, deuaſtare neq; cornu illud inſigne ad hoc fuerat deputatum, vt faceret quod facendū erat per aliud cornu eiūſdē hirci, iuxta viſionis ſupra memoratæ myſterium. Sciendū quippe, quia non niſi ob cauſas manifeſtas, non niſi ob ſeclera grandia contigit, vt vel Nabuchodonoioc locū illū prius, vel Antiochus deſeruit redderet poſteriori. Cauſas præcedentis, id eſt Babylonice tempeſtatis loco diximus, cauſas ſequentes poſtmodū dicemus. Igitur intendebar quidē diabolus contra Deū,

contra promissionis Dei verbum vibrare illud hirci cornu magnum, sed permittus non est, quod manifesta Dei virtute locus ille defensus est. Cum enim idem Alexander Hierosolymam adveniret, Phœnices (ait Iosephus) & Chaldæi secū reputabant, quia quicquid potuisset suorum imperiis in civitatem, & ipse committeret, & ipsos committere permitteret, & principem sacerdotum summis afficeret contumeliis. At idem princeps sacerdotum, nomine Iadadi, divinitus visione præmonitus fuerat, ut consideret, ferturque civitatem ornare, portatque protinus aperiret. Et alij quidem cum veste alba, ipse autem & reliqui sacerdotes cum legitimis stolis occurreretur, sperantes, nihil sævum pati Deo providente. Hoc factum, venit è diversio quàm putabant iam dicti Phœnices, & Chaldæi. Nam Alexander videns multitudinem vestibus albis indutam, antistites verò cum hillinis stolis, & præsertim sacerdotū cum tunica hyacinthina, & aurea stola, super caput habentem cydaram, & laenam auream, in qua scriptum erat Dei nomen, adit solus, & nomen adoravit, & principem sacerdotum primus veneratus est. Super hoc Syriæ regibus & reliquis supēntibus, corruptamque regis mentem putantibus, cum vix ex omnibus interrogasset eum, dicens: Cur, cum omnibus adorantibus, ipse adorasset principem sacerdotū gentis Iudæe. Non hunc (inquit ille) adoravi, sed Deum, cuius principatu sacerdotū functus est, nam per somnium in huiusmodi eum habitu conspexi. Præclara victoriæ pars, victoriæ nominis vel verbi Dei, taliter ob adimplendam veritatem promissionis, illam gentem reservavit atque defendit, ut regnorum capita sibi humiliaret, dum & Babylonis caput Nabuchodonosor prophetam eius prociens adoraret, & Macedonum diadema magnus Alexander in sacerdotis ornato nomen Dei nihilominus adoraret, & eorum mediis tempore potentissimus Persarum Macedorumque rex inferiorum victoriosæ passionis eius, sicut suo loco dictum est, apud Aman in paubulo, licet ignorans, concelebrat.

Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus vita deceperit.

CAPVT XIII.

Daniel. 8.

Aqua Sty-
gu voluitur
Alexander.

Quomodo tandem cornu illud fractum est? Hircus enim caprarum (ait scriptura) factus est magnus nimis, cumque crevisset, fractum est cornu magnum. Quomodo fractum est & quomodo mortuus est, qui æstimabatur, & æstimari volebat immortalis, magnus Alexander & Venerat Babyloniam, & sibi per insidias veneni accepit poculum, cuius veneni tanta vis fuisse dicitur, ut non ære, non ferro, non æsta contineretur, nec aliter ferri nil in vngua equi potuerit. Accepto poculo, media portione repente velut telo confixus, ingemuit, et aculei cõvulsio seminanis ita amarè cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut vulnere in dolerecet. Sexta die discessit Alexander, mensis vnum & annos tres & triginta natus, cuius temporis tam brevissimi nunc idcirco meminimus, ut recogites, quavis vel quantas esse possit causa huius luuenculi in iudicio antiqui dierum super chronum sedentis, & iudicatus de beatis illis, quarum tertia bestia fuit hic pardus, id est, per pardum signatus, iuuens atque superbus. Quale enim est, cum contemplatione illius antiqui, videre luuencem temporis tantūllū rapientem regnum, quod iudem antiquus disponere debuit, seque appellari iubentem terrarum omnium regem actotius mundi. Nimirum tale est, imò longè ridiculosius est, quàm li locusta subiliat, & pro breui sale gigante se haberi velit, tam magnum ut coelum contingat. Iam dudum de isto & de cæteris irruerentibus, & in republica eiusdem antiquidierum rapinam regnorum facientibus dictum fuerat. Perij memoria eorum cura sonica, & dominus in æternum permanet, qui & permanens dicit. Consilium meum stabit, & voluntas mea fiet, subaudiatur, ut ille solus vincat, solus regnet atque imperet, qui antiquus à me præelectus est, quia verum & æternum est antiquitatis inæ iudicium, ut solus ille rex sit omnium, per quem solū omnia facta sunt.

Dominus est
regnum.

Fractio cornu, alia quatuor succreuisse, ideoque draconem, cum septem tantum capita habeat, decem tamen diademata gestare.

CAPVT XV.

Apoc. 12.

Fractio cornu hirci magno, orta sunt (inquit) cornu quatuor super illud per quatuor ventos occidit. Id est, mortuo Alexandro magno, diuisum est regnum eius in partes quatuor, & laceratum est etiā in externos, exceptis his quatuor regnis, Macedoniæ, Asiæ, Syriæ, & Aegypti. In Aegypto enim primus regnavit Ptolomæus Lagidius, id est, ad meridiem. In Macedonia Philippus, qui & Arides frater Alexandri, id est, ad occidentem. In Syria & Babylone Seleucus, qui & Necanor, id est, ad orientem. In Asia & Ponto Antigonus, id est, ad septentrionem. Hoc secundā plagas totius orbis. Cæterum quæ in Iudæa est ad aquilonem Syriam, & ad meridiem Aegypti habet. Hic tam illud occasio fugerit, quod in Apocalypsi draco siue bestia hæc, cuius contra verbum Dei prælitæ præsentis operis intentio recensenda susceperit, capita quidem septem, & in capitibus suis septem diademata, decem verò scribitur habere cornua. Nam ecce (inquit) draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem diademata. Cur ita sit, præsentis locus vigilantè obseruans innuit, quia videlicet dū in vno ex septem regnis, quas

que sunt septem capita draconis pro vno rege Alexandro decedente, quatuor succedunt, & imponunt sibi omnes diadema, crescit numerus regum, & decem sunt reges septem regnorum, per quos (vt iam saepe dictum est) hoc agere instituit draco diabolus, vt irritum fieret promissionis Dei verbum. Nam & si in quatuor partes diuisum est regnum Macedonicum, pro vno tamen imperio computatum vsq; ad Romanorum imperium, & vna sanctorum pars, scilicet Syriae regnum per Antiochum Epiphane[m] draconis eius maliciam, id est, fixam contra testamentum Dei, crudeliter exercuit persecutionem.

Antiochum per cornu parvulum, quod de vno ex quatuor exierit, significatum fuisse.

CAPVT XVI.

PRIMUS (vt iam dictum est) post mortem Alexandri, Syria regnauit Seleucus, cognomēto Nicanor, secundus Antiochus, qui appellatus est Soter, tertius & ipse Antiochus, qui vocabatur Theos, id est, Deus, quartus Seleucus, qui cognominatus est Callinicus, quintus Seleucus, cognomento Cetaunos, sextus Antiochus fratres Seleuci, qui appellatus est magnus, septimus Seleucus filius Antiochi magni, octauus Antiochus, qui appellatus est Epiphaneus (sicut Seleuci, iste est radix peccatrix, de quo primus liber Machabæorum libi incipit. Et exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obfes, & regnauit in anno centesimo & septimo regni Græcorum. Iste est quem ita prophetica visio designat. De vno autem ex quatuor cornibus egressum est cornu vnum modicum, id est, de Seleuco, qui cognominatus est Nicanor (vt iam dictum est) exiit rex iste Antiochus octauus ab illo, rex virtute modicus, arrogantia nimis. Et factum est cornu illud magnum contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas, & vsq; ad principē fortitudinis magnificatus est, & tulit ab ego iuge sacrificiū, & deiecit locū sanctificationis eius, sicut in Machabæorum libro narratur. Hanc malorū patre de Damate, nostri propoliit est, nam cætera regni illius mala, quæ coneta semetipso, Alexandri principes & duces seu comites mox facti reges gesserūt, ad præseus non pertinet negotium, quia videlicet contra Dei testamentum manus suas vel arma sua non extulerunt, sed suum iniucem sanguinem male prodigi biberunt. Sunt iustitias, quas quicumque legit, planè animaduertere potest, Alexandrum non degenerasse à serpente, imò de mōnio, de quo sub nomine Hammonis fuisse cœceptum se, ipse gloriatus est, cuius videlicet Alexandri superbiam, & eadem in mortem, cædium plurimarum seminarium fuit, quosque domesticos contra semetipso diuisit odus viperis, discordiis serpentinis.

Machab.

Daniel 8.

Onyas primum sanguine quintum hoc draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse.

CAPVT XVII.

PRINCIPIUM sanguinis, quo caput istud draconis, caput quintū maduit, & rufum coepit fieri, cædes Onys pontificis exiit pius, & mala odio habentis, propter culus pietatem, cum leges adhuc optime custodirentur, & sancta ciuitas in omni pace habitaretur, siebar, vt ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent, ita vt Seleucus Asiae rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Vita excefferat Seleucus, regnumq; susceperat Antiochus, qui Epiphaneus, id est, nobilitate appellabatur. Rege illo falso nobili, & verè ignobili regnante, Menelaus qui Onyas dictus fuerat, sed Græcorum æmulatus gloriam, inter cætera gentilius ritus insignia, Græcum quoq; nomē assumpserat, vt vocaretur Menelaus. Autea quædam vasa templo furatus, alia donauerat, alia vendiderat, ob quam rem cum argueretur ab Onya, egit vt ab Antiocho, cui partem vasorum dederat, Onyas interficeretur, & ita factū est. Occisus itaq; est propter iustitiam, prius in acie factorum martyri Machabæoni, de quibus Deo donante nunc erit dicendum. Vir in vita sua, & post mortem suam venerabile habet testimonium, quod fuerit vir bonus & benignus, vni verecundus, modestus moribus, & eloquio decoros, atq; à puero in virutibus exercitatus. Primus in hunc persecutionem egit frater ipsius Iason, qui patris nomine dictus fuerat Iesus, sed sicut de Menelao iam dictum est, Græcis patris legi præferens gloriam, Græcum in primis vocabulum assumpserat, vt vocaretur Iason. Iste ambiens summum sacerdotium per unius oblatu, impius facile obtinuit apud regem impium, post hoc vitam quoq; vltimam dæctum est, amisit Onyas propter iustitiam.

Quibus peccatu populus meruerit, vt Deus per Antiochum eos affligeret.

CAPVT XVIII.

DESCENDUM iam in primis, qualia propter peccata permillum ac iustum fuit ante Deum, vt potestatem haberet caput illud nequissimū aduersus testamentum Dei, talem, tam magnam vt penè periclitata fuerit spes promissionis, quam (vt saepe dictum est) in mente tunc habebat ecclesia, secundum similitudinem mulieris in vtero habentis. Malum ipsiōū primum ab ipso

Psal. 88. ipsi processit, ita vt exigeret iustitia fieri, quod faciendū esse dixerat in David Deus, in sermonibus suis iustus, & vincens eū iudicatur. Vnde ita bo, inquit, in virga inquireret eorū, & in verberibus peccata eorū. A dō namq; vt occideretur Onyas pontifex pius, propter quē (vt iam dictū est) leges optimē custodiebantur, prædasti Iafon & Menelaus, & multi ab ipso peritūli accesserunt ad Antiochum, & ad notitiam eius perduxerūt, quod vellent patriam relinquere leges & conuersationē & mores obseruare Græcorū. Rogauerunt ergo eū, vt permitteret eis aduicāre gymnasium Hierosolymis. Est autē gymnasium nudorū exercitium, quo iuuentis nudi ludant se exercebant. Gymnos græcè, nudus latinè. Cūq; concessisset Antiochus, circuncisionem suā (inquit Iosephus) velauerūt, vt nō apparerent Græcis esse distimiles. Quod ille dicit, & velauerunt circuncisionem suam, hoc est quod ait scriptura libri Machabæorū, Et fecerūt sibi præputia. Circuncisus namq; impossibile erat sibi facere præputia, nisi velando circuncisionē, ne appareret quod non haberet præputia. Hoc faciendo recesserūt, inquit, à testamēto sancto, subaudiatur, quod pepigit Deus cum Abraham, in quo est promissio feminis quod est Christus, cuius videlicet promissionis fidem in eo negauerūt, quōd circuncisionē signaculū eius velando præputia sibi fecerunt, & ita veraciter à testamento sancto recesserunt.

Quibus successibus populi flagitia aucta fuerint. CAP. XIX.

Dente. 18.
Gene. 19.
Esai. 6.
INITIUM dolorum fuit hoc, quod nihilominus accesserūt sibi met vitio. Hoc initium statim sequutus est profectus, & successit incrementū. Etenim ausus est sub ipsa arce Sion gymnasium constituere, ausus est etiam optimos quosq; Ephæborum in lupanaribus ponere. Erat autem (inquit scriptura) hoc non initium, sed incrementum quoddā, & profectus gentis & alienigenæ conuersationis, & propter impij & non sacerdotis Iafonis, nēfarium & inauditū scelus, ita vt sacerdotēs iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinaret participes fieri palestræ & præbitionis eius iniustus, & in exercitijs duci, & patrios quidem honores nihil habentes, Græcæ gloriæ optimas arbitrabantur. Vbi tales erant sacerdotēs qualis putas erat populus? Vbi omissio Onya pontificis pios, iustus Iafon impius, & non sacerdos, optimos Ephæborū in lupanaribus ponebat, putas qualis erat iuuentus tā egregij pontificis alumna? Iam vtrūq; locus & tempus erat, vt venire super eos sententia maledictionū illa, quæ in libro Deuteronomij quatenus ferente in exemplum subuersionis Sodome & Gomorre, Adanij & Seboim, quas subuerit dominus in ira sua, & in furore suo. Nisi teneret dominū Deū iuramētū suū, quod iurauerat ad Abraham & ad David pro femine quod erat Christus nasciturus ex illis, Etia quoc; restante, cum dicit, Nisi dominus uentū reliquisset nobis semē, quasi Sodoma fuissetis, & quasi Gomorra similes essetis. Hæc idcirco dicta sunt, vt appareat aliquid quatenus æquitas iusti iudicij Dei, quia nisi sola gratia referuare uoluisset gentē illam, propter adimplendam veritatē promissionis, non tantū celestis manibus impj Antiochi, verum etiam tali poenæ iustus fuisset illos subijci, quasi Sodoma, vel Gomorra succubuit. Nā etiā grauius erat peccatū istorū scriptæ legē habentium, quā Sodomarū legem huiusmodi non habentium.

Quid sit quod dominus per Zachariam dixit, Quia ego iratus sum parum, ipsi uero addiderunt in malum. CAPVT XX.

Zacha. 1.
Psal. 88.
Ecce autem illud occurrat, quod in Zacharia propheta dominus exercituum præmittens, Zelatus sum Hierusalem & Sion zelo magno, & ira magna irascor super egres opulentas, continuo causam illam subiungit, Quia ego iratus sum parum, ipsi uero addiderunt in malū. Et est sensus, ego zelo bono ductus, uisitauit in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum, potestatem dādo gentibus, vt eos attingerent parum. Ipsi autem quibus permissi potestatem, permissio abutentes excesserunt modum. Nunc ergo discretē attendendum, & ætatenā discernendum est, quid iustus Deus fieri uoluerit illi populo irarus parum, & quid gentes, vt tunc temporis erant Græci, plus faciendo addiderunt in malum. Quod vt commodius fiat, dicendum in primis in quo sit ira Dei parua, iuxta quam dicit: Quia ego iratus sum parum, & in quo ira eius magna, iuxta quam loquitur. Et ira magna ego irascor super gentes opulentas. Simulq; & illud considerabitur, quia paruam iram suam zelum uocat, dicendo, Zelatus sum Hierusalem, & Sion zelo magno. Et e contra magnam ipsius misericordiam, & paruam eius dē oportunitate erit distinguet & misericordiam, quia sicut magnæ iræ magna est opposita misericordia, quam David postulat, dicens: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, ita & paræ iræ oppositam constat esse paruam misericordiam, quam in Osee qualis sit audiuimus, Osee dicente: Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Suda? misericordia uestra quasi nubes marumina, & quasi ros mane pertransiens.

Quid sit, Deum irasci parum. CAPVT XXI.

Ira Dei parua.
IRA Dei parua, iuxta quam dicit, quia ego iratus sum parum, subaudiatur Hierusalem & Sion. Ira parua, uirga discipline est, scilicet temporalis afflictio siue uexatio, ualens ad hoc vt intellectū det auditu, ne forte Hierusalem siue Sion, scilicet electa quælibet anima temporalibus bonis

bonis inebriata confopiat, & auditus eius intellectum verbi Dei non habeat, in quo est vita æterna. Talis ira zelus rectè vocatur, dicente ipso. Zelatus sum Hierusalem & Sion zelo magno, veluti eū vir diligens dilectam suam fortiter æmulatur euntem post amatores suos. Ecce, inquit, ego sepiam viam tuā spinis, & sepiam eam maceria, & semita suas inueniet, & sequetur amatores tuos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & nō inueniet, & dicit. Vadam & reuertar ad virū meū priorē, quia bene mihi erat tūc magis quā nūc. Porro ira dei magna est, quod non zelatur, quemadmodum in Hieremia dicitur. Cum zelus meus recesserit à te, & excretae animam non requirit, nec sepiam viam eius spinis, vt aduersa offensa reuertat ad creatore suū. Iuxta quod in Psalmo dictum est, Secundum multitudine iræ suæ non quæret. Huic iræ magnæ, quod est opposita misericordia. De qua cū dixisset ad Dauid in iuramento suo. Visitabo in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū (subaudit filiorum Dauid) continuo subiūxit. Misericordias autē meā non dispergam ab eo. Quoniam illa misericordia, nisi promissio fuerit, tunc adimplenda, nunc autē impleta; Nam & alibi Deus (inquit) susceptor meus, Deus meus misericordia mea, Deus meus, inquam, scilicet Christus qui est super omnia benedictus Deus in secula, quem profectō in sua persona, id est, de semetipso proloquens Dauid, susceptorem suum potuit dicere, quia futurū erat, & factum est, vt Deus iuu, verbum Dei, verbū Deus susciperet ipsum Dauid, susciperet carnē nostrā hominem verū de semine ipsius Dauid. Hæc misericordia sua magna, fructus est illius benedictionis, qua pater Isaac iunioris filiū suū Iacob benedicens. Seruiant, inquit, tibi populi, & adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum, & incurruerit ante te filii matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, qui autem benedixerit tibi, benedictionibus repletur. Eo namq; illa benedictio tendebat, vt Deus nosset misericordia nostra, Deus & homo Christus de stirpe Iacob nasceretur, quoniam responsum fuerat Rebecæ. Duæ gentes in utero tuo sunt, & duo populi ex ventre tuo diuisentur. Er idcirco fieri non poterat, vt ex ambobus nasceretur, vt quod diuisis Iacob & Esau. Illa benedictio (quam sortitus est ciuians Esau dicente patre. In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper erit benedictio tua) misericordia parua est, paruaque ira Dei, de qua iam dictum est, opposita.

Quid Antiochus addiderit in malum.

CAPVT XXII.

IAM ad id quod proposuimus redeundum est scilicet, ad discernendum quid iustus Deus fieri voluerit illi populo irasum parum. Er quid illa radix peccatrix, Antiochus ille illustris, plus faciendo addiderit in malum. Vnam tantummodo & parua misericordiam (sicut iam dictū est) sortitus fuerat Esau, scilicet, vt in pinguedine terræ & rore cœli desuper, id est, bonis terrenis, & temporalibus diuitijs abundaret. Vtrancq; autem, videlicet & parua & magnā misericordiam Iacob in benedictione acceperat, quatenus eidem & de rore cœli & de pinguedine terræ daret abundantiam frumenti vini & olei, quæ parua misericordia est. Et femini eius, id est, Christo, seruirent populi, & adorerent eū tribus, quæ magna misericordia est. Parua illa misericordiam, parua ira Deus abstulit, quatenus populū illū propter peccata gentibus deuastandum tradidit, sicut scriptū est. Et tradidit eos in manus gentiū, & dominati sunt eorū qui oderūt eos, & tribulauerunt eos inimici eorū, & humiliati sunt sub manibus eorū. Ipsi vero addiderunt in malum, quatenus hoc nisi sunt, vt misericordiam magnā, misericordiam æternā auferret eis, non vt ipsi possiderent, sed ne fieret ulli homini, neue esset apud vllum hominem fides Dei, aut verbum promissionis, agitante illo diabolo dracone antiquo. Vt (exempli gratia) Nabuchodonosor regem Babylonis agitauit, quatenus tres pueros mitteret in caminum ignis, quia statutam noluerunt adorare, quam ipse fecit. Sed de illo & de cæteris iam dictum est, ad ea quæ impius gessit Antiochus sermo deuenit.

Quæ Antiochus Hierosolymis fecerit, ad parua Dei irā pertinere. CAP. XXIII.

POSTquam paratum est regnum in conspectu Antiochi, & coepit regnare in terra Aegypti, vt regnare super duo regna. Postquam comprehendit ciuitates munitas in terra Aegypti, & accepit spolia terræ Aegypti, conuerit & ascendit ad Israel, & ascendit Hierosolymā in multitudine grauī, & intravit in ianificatione eū superbia, & accepit altare aureū, & candidabrum luminis, & vniuersa vasa & ornamenta, quæ in facie templi erant & cōminuit omnia, &c. vsq; ad id quod dictum est. Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius, & sublimitas eius conuerit est in iustitiam. Hæc omnia secundum hunc modum, cuncta secundum hoc genus malorum direptio atq; comminutio vasorum sanctorum, direptio thesaurorū, & cædes hominū, plandus magnus in Israel, & in omni loco eorū gemitus principū & ieniorum, infirmitas uentum & grauium, iumentum maritorum, & luctus matronarū, plaga magna ciuitatis & perditio populi multi (nam & ciuitatem succendit Antiochus igni, domos quoq; & muros in circuitu deliruit). Hæc, inquam, omnia pertinent ad irā parua, iuxta quod ait ipse dominus, quia ego itatus sum parū. Parua namq; hæc fuerit, quia circa corpus omnia verata sunt, bona temporalia bona caudat, & quidam delitura ciuitas iustulerit. De causa vel cupiditate eius, qua intravit in Aegyptum.

in Aegyptum bellum inferens nepotibus suis, id est, sororis suae filijs, Ptolemaeo Philometori & fratri eius Ptolemaeo Physicon ex Ptolemaeo Epiphane genitus, & qualiter imperio Romanorum circumscriptione deterritis inde recesserit, recitare praesentis non est negotii, praesertim quia propolati sui viam tenens animus digniora prospicit, & ad ipsa tendit.

Quod Iudaeos ad ritum gentilem coegerit, additamentum fuisse in malum.

CAPVT XXIII.

SEquuntur ea quae recte dicuntur additamentum eorum, quemadmodum ait. Ipsi vero addiderunt in malum. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus vnus, & misit libros per manus nunciolorum in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudae, ut sequerentur leges gentium terrae, & prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrari sabbatum & dies solennes. Et iussit edificare aras & templa & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, & relinquere filios suos incredulos. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur. Et edificauit abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudae in circuitu edificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura & sacrificabant, & libros legis Dei combusserunt scindentes eos, & apud quemcumque inueniebantur libri testamenti domini, & quicumque obseruabant legem domini, secundum edictum regis trucidabant eum. Quis dubitet, quis discernere non queat, totum hoc additum esse super iram domini & patris, seruos aut filios suos non perdere, sed corrigere volentis? Ego enim, inquit, iratus sum parum, scilicet visitando in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Ipsi vero addiderunt in malum, videlicet ad hoc tendente diabolo agitatore illorum, ut misericordiam meam auferrent ab eis, & irritum facerent verbum promissionis, tollendo legem, auferendo testamentum & libros testamenti, & ipsam quoque gentem, ut dum non superesset gens vnde salus futura sperabatur, consequenter nec ipsa salus mundi Christus nasceretur.

Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse leuiathan. CAP. XXV.

Leuiathan
quid inter-
pretetur.
Gen. 1.

PERpende nunc quomodo recte & quanta pro re, draco ille magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Iatanas, vocetur etiam leuiathan, quod interpretatur, additamentum eorum. Quorum enim eorum, nisi septem capitum saepe dictorum? Ex quo dominus generi humano parum iratus dixit ad Adam. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes panem tuum cunctis diebus vitae tuae, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terrae. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in puluere reuertaris, & emisit eum de paradiso voluptatis. Ex quo, inquam, sus quoque electis taliter parum iratus, mortales eos esse, & breui tempore viuere, & in laboribus breuem vitam ducere voluit, semper diabolus instat, ut magna quoque ira adderetur illis, id est, ut morte animae permanerent mortui. Amplius autem postquam ad Abraham factum est verbum promissionis, quo promissa est benedictio, quae vitae & de fructu peccati & mortis, idem diabolus insanire coepit, & contra promissionem eandem quatenus non fieret quod promissum fuerat, illa capita sua, de quibus nobis nunc sermo est, furiosius exalt, quae nimirum quantum in ipis fuit, maxime illi populo, quoties Deus iratus est parum, addiderunt in malum, ut videlicet ablata illis libertate vitae praesentis, auferrent etiam Deum. Hoc est additamentum eorum, propter quod ipse qui addidit, sive qui addere voluit, dictus est leuiathan. Quod vocabulum non alium quepiam, sed ipsum constat posuisse Deum primum in Iob, cum dicitur ad eum. Nunquid extrahere poteris leuiathan hamo, & iune ligabis os eius, &c. Deinde in Esaiam. In die illa visitabit dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super leuiathan serpentem vestem, & super leuiathan serpentem sortuolum, & occidet eum qui in maei est.

Leuiathan.
Iob 40.
Esaiam 27.

De ira Dei magna, quae sit.

CAP. XXVI.

Gladium du-
rum, magna
ira Dei.

QVid illa visitatione iustus & quid illo gladio durius? Gladium namque durum & grandis & fortis, magna est ira Dei, quae iste leuiathan generi humano, & illi precipue genti, quae verbum promissionis acceperat, superaddere voluit, ut auferretur illi misericordia, & non fieret quod promissum fuerat. Vnde animaduertere precipue est, valde iustum esse, ut & ipse serpens antiquus & omnia caetera eius, omnes omnino impij, qui dicuntur & sunt membra diaboli vel corpus, gladium durum, gladium grandem, & fortem, id est, magnam dei iram, quoniam hanc ipsi superaddere voluerunt electis Dei, paruum (ut iam dictum est) iustitiamque iram. Perpulchrum simulque terrificum est illic perspicere sensum huiusmodi, ubi dicit spiritus in Apocalypsi Iohannis. Vae terrae & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Subaudire namque deest ad comparationem suae relationem minoris irae, de qua iam dictum est magnam esse, vel dici illam, quam habet diabolus iram. Si quidem & ratio docet, & Aristoteles quoque voluit, paruum & magnum non absolute, sed relatione vocabula quantitati esse. Ut

Apocal. 12.

(verba

(verbi gratia) cum dicitur, mons magnus, & mons parvus, respectu aliorum dici intelligitur, quia parvus mons respectu montis maioris, & magnus mus line dubio respectu minoris muris enunciat. Cum igitur dicit, Vx terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Terræ & maris nominibus, omnes impios significans, pulchre subintelligitur parva ira, quæ finem accepit, & quam omnes electi pertransierunt talia passi, quia pollent intelligi per illud Dei dictum, Quia ego iratus sum parum. Diabolus namque magnam habet iram super se positam, scilicet iræ uocabilem damnationis æternæ sententiam, & illam importat terræ & mari, id est, omnibus impiis. Qui cum Deus fuisset, fuit iratus parum, ipsi addiderunt in malum, ut auferent illis misericordiam spem, ut inferrent illis obliuionem Dei. Vx illis quia diabolus, qui habet iram magnam, communicat eis, ut habeant ipsi quod addiderunt, siue adde-
re uoluerunt electis Dei.

Ibidem.

Zach. 1.

Paruam Dei iram placari posse, magnam non posse. CAP. XXVII.

Quomodo tandem remota est illa ira dei, qua tunc temporis iratus fuerat parum hostijs & muneribus: Hoc denique distat inter iram dei paruam, & iram dei magnam, quod ira dei magna non expiatur uictimis & muneribus usque in æternum. Sicut & ad beatum Iob de iam dicto leuiathan, id est, diabolo habente iram magnam dominus dicit. Non paruam ei uerbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Parua autem ira dei placari potest hostijs & muneribus, & sub lege, & in gratia dispositis, maxime autem his, quæ supra legem vel præceptum quilibet spontanea deuotione supererogauerit. Exempli gratia, tradendo corpus suum pro testamento dei. Quibus ergo uictimis, quibus muneribus illa ira, qua nunc Deus parum iratus fuerat, placata siue remota est: Non holocaustis arietum & taurorum, neque in millibus agnorum pinguium, sed sicut in fornacem Babylonicam tres pueri missi, in animo contrito & spiritu humilitatis suscepti sunt, ita septem fratres cum matre sua passi meruerunt suscipi ac illic benedictum, per quod loco & omni populo ira domini placari dignum fuit. Unde & statim post passionem illorum subiunctum est. Quia Iudas Machabæus, & qui cum illo erant, conuocantes cognatos, & eos qui permanserant in Iudaisimo, assumentes & inuocantes dominum, ut miseretur templo & ciuitati, & uocem sanguinis ad se clamantis audiret, memoraretur quoque iniquissimam mortem innocentium paruulorum, & armis uti coepertur, deo nimirum confortante, & effectu tribuente. Ira enim domini (inquit scriptura) in misericordiam conuersa est.

Ira Dei magna & parua.

2. Mach. 8.

Mulierem in utero clamorem denuo parturisse & clamasse. CAP. XXVIII.

Quia non audiuit clamores illius temporis, clamores mulieris in utero habentis & parturienti clamantis: Saepè dictum est, & saepè dicendum est, nec falsidio esse debet, quia summa præsentis opusculi in mysterium respicit signi magni & mirabilis, scilicet draconis russi septem capita habentis, & ante mulierem, quæ erat paritura, stantis, ut cum pareret, filium eius deuoraret. Clamabat mulier in utero habens & parturientis, clamabat ecclesia temporis illius sicut & ipse in uerbo promissionis habens, & cruciabat ut pareret, id est, desiderabat, & desiderando fatigabatur, ut promissiones suas de semine Abrahæ Deus adimpleret. Quia, inquam, clamores temporis illius non audiuit: Vx mihi, Mathathias inquit, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis ianctæ & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum. Templum eius sicut homo ignobilis, uasa gloriæ eius captiua abducta sunt. Item & teinauerunt, & induerunt se cilicij, & cinerem sparserunt in capite suo, & destituerunt uelimenta sua, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies, & exclamauerunt uoce magna in coelum dicentes. Quid faciemus istis, & quo eos ducemus: Et ianctæ tua conculcata sunt, & contaminata sunt. Et facerdores tui facti sunt in luctu & humilitate, & ecce nationes conuenerunt aduersum nos, ut nos disperdant. Tu scis quæ cogitant in nos. Conuenerit enim exercitus inultorum millium, ut uenirent in terram Iudæ, & disperderent eam. Ipsi autem cum pauci essent, & nunc clamemus dixerunt in coelum, & miserabitur nostri Deus, & conteret istos ante faciem nostram hodie. Plena est hystoria dierum illorum, rerumque gestarum series clamoribus huiusmodi, qui uerè secundum mysterium præscriptum clamores erant mulieris in utero habentis, & parturientis, & in parturiendo magnam cruciatum habentis.

1. Mach. 2.

1. Mach. 4.

Septem fratres Machabæos, & matrem eorum præcipue cum patereur, clamasse.

CAP. PVT XXIX.

Quod si singularum desiderium genitricis animarum, quæ in illius magnæ mulieris persona unum sunt, magnus clamor extitit ad deum. Quid de ista censes, quid putas de matre septem filiorum, quæ supra modum mirabilis, & honorum memoria digna, peruenies septem filios sub uisus diei tempore conspexit: Denique bono quidem animo se rebat propter spiritum, quæ in domino habebat, singularique illorum hortabatur. Non ego, inquit, uobis in utero meo ipsarum & animam donauit, neque singularum membra compegi, sed mundi creator, qui formauerit hominis naturam, quæ quæ uisus inuenit originem, & ipsa uobis iterum cum misericordia reddet & vitam.

2. Mach. 7.

K. Bona

Bono quidem, inquam, animo propter spem futuræ resurrectionis natorum supplicia mortis fererebat, sed nihilominus natura materno affectu dolebat, magnoque ad Deum dolore clamabat. Et linguis quidem natorum in suo dolore, suaque poena clamabant. Mater autem, quæ & nouissima post filios consumpta est, in moribus omnium, in doloribus singulorū abundantius doluit, & altius clamauit, nec minori singulos mentis cruciatu peperit deo, quam cruciata est, dum singulos pareret mundo. Itaque saltem in vna matre illa pendere de vniuersa dierum illorum ecclesia, quàm congruum, quàm diuini horrore plenum fuerit, vel sit mysterium, draconem tot capitum fuisse ante mulierem in viro habentem, scilicet venturum Christum fide expectantem, vt filium eius deuocaret, vt fidem promissionis de corde eius auferret. Quintum regnum illius draconis, regnum illud erat nequitæ erectum, regnante Antiocho ad infestationem mulieris, quod ninarum in illa matre septem filiorum pene visibiliter apparuit. Ante istorum quidem, scilicet matris & septem filiorum passiones, multus sanguis ab Antiocho fusus fuerat, quæ ad deum clamabat, licet postmodum dictum est, vt vocem sanguinis ad se clamantis audiret. Sed istorum sanguis vocem gradiorum habuit, & ad supernos auditus perueniens, ita finem impoluit.

Quod carne porcina vesci noluerint. passionis eorum causam fuisse, & quod mundis omnia munda.

CAP. XXX.

Ciborum
vsa.

Noli attendere quasi paruum passionis eorum causam, dum legis hoc tantum, quia conuenit eos cum matre apprehensos compelli à rege, remedere contra sua carnes porcinas. Hæc & tauros cruciatos. Illis namq; carnes non solū porcinæ, verumetiam immolatiæ erant, id est, demones immolatiæ erant. Sicut enim in præcedentibus habet, Altare etiam plenum erat illis, quæ legibus prohibebantur. Ducebantur enim cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronari Libero circum. Et in primo Machabæorum libro manifestus dicitur, quia iussit Antiochus immolari carnes lullas & pecora communia. Cum ergo audis carnes porcinas subintelligere etiam immolatiæ. Duplex certaminis causa, quæ videlicet carnes porcinas lex inter immunda reputauerat, & hæc yfiri protuberrat. Et quæ immolant gentes (ait Apostolus) da mouj immolant, & non deo. Porro de causa vna, scilicet de eo quod litera legis hæc inter immunda reputat, spiritus viuificans per euangelij gratiam nos liberat, dicente Apostolo, Omnia quod in mundo uent, manducate. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idola, nolite manducare licet ad Timotheum. Quia omnia creatura dei bona, & nihil reijcendum quod eū gratiarū actione percipitur. sanctificatur enim per uerbum Dei, & orationem. Item ad Titum. Omnia munda mundis, conquinata autem & infidelibus nihil mundum. In actibus quoq; Apostolorum. Visum est (inquit) spiritui sancto, & nobis, nihil ultra oneri uobis gentibus imponere, quæ hæc necessaria, ut abstinere uos ab immolatis simulacrorum, & fustigatio, & fornicatione, & ea quæ uobis iuramentum uultis, alius necessaria.

Qua ratione Deus in veteri lege, inter munda & immunda discernit.

CAPIT. XXXI.

Discrimi
na libe-
rum.

Execl. 30.

Exe. 20.

Exe. 22.

Exod. 32.

Non est hoc ex leuitate siue mutabilitate, sed ex iudicio & ratione, quod vnus idemque Deus, & legem dedit de mundis & immundis, & in euangelio, siue per euangelij ministrum dicit, omnia esse munda mundis. Vtiliter huius rei consideratio procedit, si ritè perpendas, & quid de præceptis suis ipse dicat in prophetis, & quid tunc eueniat, quando eulmodi præcepta dedit. In Ezechielis dicit. Eieci eos de terra Aegypti, & eduxi in desertum, & dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ facta homo, & uiuat in eis. His diuini confestim culpans eos, quod præcepta sua reprobasent, & post idola fuissent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non uiuēt, & polluit eos in muneribus suis, cum cæderent omne quod aperit uuluum. Ecce quanta differentia præceptorum, alia præcepta & iudicia bona quæ faciāt, & uiuat in eis, alia non bona, in quibus non uiuent, ait, ut alia ab alijs, ut bona clarè discernamus à non bonis. Recurramus ad tempora, vel ad ordinē spiorum, quomodo & quibus causis intercurrentibus tam differentia præcepta dedit. Venerat ad montem Oreb, & locutus est per Moysen, præcepta vniq; bona. Non habebis (inquiens) deos alienos coram me, &c. usq; ad id. Non inibis cum gentibus fornicum, nec cum dijs eorum. Interea dum cum Moie loquere setur, leti eunt tibi visulum conflatem, & adora uerunt, atq; hostias immolauerunt. Eatenus Moyses populo nõ uelata facie bona & uitalia Dei præcepta dederat. Deinde subinteruente reatu uisuli, faciem eius uelari oportuit, quando loquebatur ad populum, & quæ præcepta dedit, ex tunc præcepta bona non sunt, in quibus non uiuent, uel sunt hæc de mundis & inmundis animalibus, de lepra corporum, de lepra uestimentorum, & de lepra domorum, & ea tera eulmodi, qualium uicq; litera occidit, spiritus autem uiuificat nunc reuelata facie Moysi. Hæc ideo nunc dicta sunt, ut constet rationabiliter in doctrina apostolica super

superflus duet disputationes propter ciborum differentias, quia videlicet manifestè (sicut iam dictum est) præcepta huiusmodi non bona fuisse Deus ipse allerit, quorum causa vt darentur, præcedens præuaricatio fuit, & cætera.

Septem fratres Machabeos præcipuè venerabiles esse, quòd resurrectionem mortuorum aperitè confessi sunt.

CAP. XXXII.

DE pijs martyribus sermo habitus ita claudatur, vt venerabiles nobis illos in euangelio Christi cæteris arbitremur. Quam ob causam, quia videlicet in passionibus suis, vbi pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, & grauissimis supplicijs subdiderunt, beatæ resurrectionis fidem & spem sonora voce confessi & testificati sunt. Tu quidem scelestissime, ait vnus ex 2. Mach. 2. illis, in præsentis vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit. Alius linguam vt præcideretur postulat, & manus constanter profrens & extendens, e' caelo (inquit) vita possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Deinde sequens, cum vexaretur, iamq; esset propinquus ad mortem, porius (inquit) est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Mater quoq; ipsorum martyr & plus quam martyr, quæ perentes despicit filios sub vnus dies tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in seipso habebat, adhortans illos. Mundi creator, inquit inter cætera, qui formauit hominis naturam, quisq; inuenit omnium originem, & spem vobis iterum cum misericordia reddet & vitam. Et inclinata ad illum, qui residuus erat filiorum, nouissimum, inter cætera, dignus (inquit) fratribus tuis effectus suscipe mortem, vt in illa miseratione te cum fratribus tuis recipiat. Nobis igitur quorū fidei summa resurrectio mortuorū est per Iesum Christum, non abs re inter omnes sanctos veteris testamenti isti venerandi sunt, qui in suis pretiosis mortibus, tam pium atq; clarum sanctæ resurrectionis testimonium cecinerunt.

NONI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITI-

ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER DECIMVS.

Sanctos per fidem viciisse regna.

CAPVT. I.

Antii (inquit Apostolus) per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, *Sancti per adepti sunt re promissiones. Obturauerunt ora leonum, extinxerunt imperiū ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerūt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt extetorum. In sancto victorum eiusmodi cœdilio, in sortium talium exercitio inelyto libenter aspiciunt bellatores Machabeos, Iudæ & fratres eius ac socios, quorū bellica virtus, quorū labores & certamina gloriosa Christū saluatore nobis quodāmodo pepererunt, quia gentē suā, de qua Christus nasciturus erat, & natus est, cum eam gentes delere vellent, magnanimiter defenderunt, & illud à dīsū draconis caput quintum in rege Antiocho, eiusq; ducibus viriliter percusserunt verbo dei, verbo deo cooperante laboribus ipsorū, vt ille impius rex, sicut de illo ad Danielē fuerat prædictū, sine manu contereretur. Illi sunt paruulus illud auxilium, quod iam præuulsum atq; promissum fuerat, dicendo. Cumq; corruerint, subaudituri de populo plurimi, subleuabuntur auxilio paruulo. Nam si respicias multitudinem aduersariorū, si recogites milia castrorum hostilium, quid vel quantum erat Marathias de vico vel monte Modyn, cū quinque filijs & aliquo cognatis, & illis qui permanerant in Iudaismo popularibus suis. Reuera secundum numerum suum, paruulum fuere auxilium, sed secundum fidem suā & Dei misericordiam, maximum sibi & omni seculo pepererunt adiutorium.*

Sanctos egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errasse in montibus.

CAPVT. II.

QVI vnctionem habet ex deo, quæ videlicet vnctio docet nos de omnibus, ait Iohannes Apostolus. Ipse congemiscere discit, & congemiscit illa. Quia mala multa sunt experti egentes, angustiat, afflictus, in solitudinibus errantes in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Vna die vix ad mille animas hominū in deserto interfecti sunt in die sabbatorū, eo quod verebatur propter religionem & obseruantiā manu sibi met auxilium ferre. Moriamur, dixerunt, in simplicitate nostrā, & testes erunt super nos cælū & terrā, quod iniuste perditis nos. Sed quid sequitur. Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostrī

K ij fecerunt,

fecerunt, & non pugnaverimus aduersus gentes pro animabus nostris, & iustificationibus nostris, citius disperdent nos à terra, & cogitauerunt die illa, dicentes. Omnis homo quicumque uenerit ad nos in die sabbatorum, pugnabimus aduersum eum, & non moriemur omnes illi mortui sunt fratres nostri in occultis. Et haec tenet inquit Iosephus permanet nobis cōsuetudo pugnandi, etiam si tali die bella conlurgant. Igitur qui (vt iam dictum est) vnctionem habet ex deo, & quem vnctio eius docet de omnibus, ipse scit, ipse intelligit, ipse in fraterna rationis appendit, multum in illis experimenrum posse ostendit dicit A postoli, dicentis. Egredes, angustiarum, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis tezzar. Et ista pendens grates profundas agit asphictæ illoco fidei. Quia ueraciter in doloribus pepererunt nobis, parturierunt animæ illoco fidei æternæ fructum salutis, inuita-tem Iesu Christi ueri & æterni saluatoris. Non dicimus, neq; dicere possumus vel asserere, quod

Gala. 3. omnes illi cuiuscumque sexus vel ætatis tali tempestate trucidati, scientiam habuerint, vel habere poterint, tantæ spei, tantæ expectationis in promissione, quæ dicta est ad Abraham beati feminis ueruri Iesu Christi, sed hoc admiramur in laude uerbi Dei, in firmamento proposito dei, quod multis etiam nescientibus amorem præcordialiter infudit conseruandis generis sui, atq; defendendis, de quo nase oportebat salutem generis humani, Christus dei filius secundum promissionis ueritatem, promissione ueritatis. Quia Deus uerax est. Et clamabat ad eum humilitas peccatorum per os Dauid. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.

Psal. 50.

Quantum fuerit lætitia templi, emundati, & renouati. CAP. III.

QUod de lætitia magna dicam, quæ facta est in populo de emundatione ac renouatione templi, quod contaminatum iterat per tres annos. Nam lætitia quæ magna fuit eorum in hymnis & confessionibus benedictentium dominum, Iosephus quoq; testatur. Ab illo (inquiens) tēpore per octo dies hanc renouationis templi festiuitatem celebramus, uocantes eam lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colende religionis apparuit. Quis nisi Deus mentibus eorum tantum nominis sui infudit amorem, ut recuperationem loci, in quo nomen eius inuocaretur, tanta lætitia concelebraret, tamq; luminofam ducerent, & per singulos annos octo diebus, quod euenus non fiebat, celebrandam decernerent. Si quidem Salomon octo quidem diebus dedicationem celebrauit, & in die octauo dimisit populum. Sed non est scriptum, quod totidem, id est, octo diebus constituerit per singulos annos dedicationis eiusdem celebrari festiuitatem. Igitur & hoc in laude magna deo est ascribendum, cuius in manu sunt corda filiorum hominum, quia promissionis suæ memor, ut eam adimpleret, mirando in plenitudine temporis filium suum, uerbum suum, egit infundendo desiderium, egit impendendo auxilium, quatenus gens ipsa, de qua promissione adimpleri oportebat, semet ipsam defenderet, & locum.

Quam sedulo flagitauerit Chuno, ut proximum, i. Machabeorum, interpretaretur, idq; se iam facturum. CAP. IIII.

Nunc ad illud (quod estlagrasti, & instanter exigit Chuno amicorum inuenulas aureas facientium sponſæ, & dilectæ regis æterni ualde familiaris) sermo præfens sese intendit, scilicet ad elucidandum quoad possibile erit, & Deus donabit scripturae, quæ secundum Machabeorum librum quasi prologus uel proximum præcedit. Vno eodemq; tractatu diligens animus utrunq; efficere gressit, scilicet & magnitudinem dignitatemq; eius, cuius iam beuiter memini, declamare lætitiæ pro renouatione templi, & scripturam aliquatenus elucidare iam dicti proemij. Denique maxime cieca illam renouationis templi lætitiã scriptura illa uersatue, talem habens intentionem, ut omnia omnino vbicunq; sit ludæus, vbicunq; sit confessor uerus, qui & nomine & re sit confessor, quod sua interpretatione signat hoc nomen, quod est ludæus, de illa templi reparatione gratuletur, corde magno, & animo uolente, ad aperto corde in lege dei, & in præceptis eius. Et reuera si causam, quam præ manibus habemus, attendat ludæus, si magnum dei negotium, quod propter implendas promissiones suas Deus habebat eum hominibus, consideret, dei confessor uerus causam habet, cur gratuletur, cur templi illud Machabeorum laboribus reparatum fuisse lætetur, suasque uoces admisceat illorum uocibus deum benedicendo in hymnis & confessionibus. Quod hodie quoque sanctam ecclesiam Christi per totum orbem facere non ignoramus, vbicunq; inuocatur nomen domini, vbicunq; dedicatum est, vel dedicatur altare, vel templum nomini domini, illie istorum, & memoria bilium Machabeorum simul redolet memoria & flores, & uoces animarum illorum salutem nobis æternam parturientium chorus ecclesie consonat celebrat, celebrat consonanter. Igitur ad magnificandam rem tam gratiosam, tam gloriosam, secundum illud proemium procedendum est. Et si minus quam petis uel optas elucidando illud factum fuerit, meæ non negligentie, sed impossibilitati recte deputabis.

Ornam cum multis ludæis ad Aegyptum profectum fuisse, ibiq; templum adificasse. Cap. V in pri

ludæus, id est confessor.

In primis dicendum, cur Iudæi, vel ex quo tunc essent per Aegyptum, ad quos sic incipit. Fratres qui sunt per Aegyptum Iudæis salutem dicunt Fratres qui sunt Hierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam. Anno centesimo quadragésimo nono regni Græcorum, rex Antiochus Menelaum interfecerat fratrem Onyxæ minorem, cui pater eiusdem Antiochi summum sacerdotium contulerat. Tres quippe fuerant filij Simonis pontificis, videlicet Onyxas, qui patri in pontificatu successit, quemq; Andronico interfecit, & Iesus & aliter Onyxas, quorum Iesus Iasonem, Onyxas verò Menelaum se appellari fecit, ambo Græcis nominibus delectari, ritique gentilem se imitari velle professi. De Onyxæ filius parvulus relictus fuerat, dictus & ipse Onyxas. Cumq; Onyxas (vt iam dictū est) ab Andronico interfectus fuisset, fratri eius iam dicto Iasoni Antiochus Epiphanes pontificatum tradiderat, sed rursus sibi sublarum honorem Menelao contulerat. Mortuo Antiocho cum successisset sibi filius equivoceus, interfecit eundem Menelaum, suggerente Lyfia, causam hunc esse omnium malorum. Filius autem pontificis Onyxæ, de quo prædiximus, qui defuncto patre adhuc puerulus fuerat derelictus. Videns (inquit Iosephus) quod patrum suum Menelaum rex interfecisset, & principatum sacerdotij Alchimio dedisset, non existere de genere sacerdotū, flexus à Lyfia vt transponeret honorem ab ea familia ad aliam domum, fugit ad Ptolomæum regem Aegypti, & honorem meruit ab ipso, & vxore eius Cleopatra, locumq; petiit in regione Helio politana, vbi simile Hierosolymorum ædificaret templum. Templum illud permisit vsque ad imperium Vespasiani annis ducentis quinquaginta. Ipsa autem vrbs que vocabatur Onyxæ, postea dimicantibus aduersum Roma nos Iudæis, ad iolum vsque delata est, & neque vrbs, neque templi restat vestigium. Sub occasione igitur Onyxæ pontificis insula examina Iudæorum ad Aegypti conuenerunt. Asserebat enim Onyxas, se Eliæ implere vaticinium scribentis, Erit altare domino in medio terræ Aegypti, & titulus domini iuxta terminum eius. Sed & antea non parua Iudæorum multitudo in Aegyptum descenderat. Siquidem Ptolomæus filius Lagi multos captiuos à montanis Iudææ, vel à vicinis locis Hierosolymorum trahens, ad Aegyptum commisit, quos videlicet Iudæos Ptolomæus Philadelphus, qui iam dicto Ptolomæo Lagi filio successit, in Aegyptu e seruutis vinculo resoluuit, vsque ad centum viginis milia, sicut Iosephus commemorat.

Quæres & quibus temporibus Iudæi Hierosolymis scripserint fratres in Aegypto.

CAPVT VI.

ERant itaque Iudæi per Aegyptum, & ad illos Iudæi qui erant Hierosolymis, & qui in regione Iudæa scripserunt anno serè centesimonono. Postquam Menelao (vt iam dictū est) interfecto, & Alchimio pontificatum adepto, junior Onyxas cum infinita multitudine Iudæorum confluxit in Aegyptum. Siquidem anno centesimo quadragésimonono regni Græcorum constat Antiochum Eupatorē interfecisse Menelaum. Anno autem centesimo octogésimo octauo, populus qui est Hierosolymis ait. Hæc scriptura his qui in Aegypto Iudæis salutem & sanitatem. Veruntamen & illud attendere causa poscit, quia cōiuncta vel continua narratione legimus. Regnate Demetrio anno centesimo & sexagesimo, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu qui superuenit nobis in istis annis. Ex quo recessit Iason à sancta terra & regno, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem, & orauimus ad dominum, & exaudivit sumus, & obtulimus sacrificium & similaginem, & accendimus lucernas, & propoluimus panes. Et nūc frequentate dies Scænophegiæ mensis Casleu. Anno centesimo & octogésimo octauo populus qui est Hierosolymis & in Iudæa, sen Aulq; & Iudas, Aristobolo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere Christorum sacerdotū, & his qui in Aegypto sunt Iudæis salutem & sanitatem. De magnis periculis à deo liberati magnificè gratias agimus ipsi, vt pote qui aduersus talem regem dimicauimus, & cætera. Manifestè præterea textus literæ demonstrat, quia fratres qui erant per Aegyptū, nō tantū semel, sed bis scripserunt fratres Iudæi, qui erant Hierosolymis & in Iudæa, & inter vtrūq; scriptum, tempus interfuit sermè decem & octo annorum. Simul & hoc sciendum, quia regnante Demetrio, annis centesimis & sexagesimis nonis, quo primū scripserunt, quartus idemq; vltimus fuit annus principatus Ionathæ fratris Iudæ. Annus autem centesimus octogésimus octauus, quando secundo scripserint, annus fuit vndecimus post mortem Simonis fratris eiusdem Ionathæ siue Iudæ, quem videlicet Simonem interfecit per insidias gener ipsius Ptolomæus filius Abobi. His ita se habentibus claret, quis ille Antiochus fuerit, de cuius interitu gratulantur, narrantes qualiter in Perside cecidit, quod videlicet si fuerit Antiochus filius Demetrii, qui & persecutus est Trionem Imperium, & vixit, sed & Iudæos in multis afflixit, & Simone adhuc viuente & post Simonem filio eius Hircano principatum habente.

Materiam, intentionem, & Dilatatem prologi, secundo Machabæorum se sequenturum.

CAP. VII.

HIC iam ut aliquatenus ad deuotissimam exactionem tuam asurgere possim, qua cupis & petis, ut litera seriem, quae subobscura videtur, tibi elucideret sermo intencus atq; studiosus in verbo dei. Descendere libet ad illud quod quondam aduimus inter scholares paruult, ubi lectionem suscipientes, materiam, intencionem, atq; utilitatem proponere magistri solent auditoribus suis. Materiam quippe, intencionem, atq; utilitatem huius proemij operae praeculum est distinctis expedire capitula, ut tali ordine aliquatenus elucescat, quid in ista litera dicat spiritus ille, qui in omni scriptura diuinitus inspirata praesens est, & loquitur ecclesiae. Existimo, quod materia, intentio, atq; utilitas scripturae huius quilibet breuiter tales sint, ut sapientibus dignè debeat audiri, à sapientibus, qui non sunt sapientes in oculis suis. Item qui ut sapientes siant, stulti dignantur fieri, id est, discipuli esse priusquam fiant magistri. Haec igitur tria quae proposuimus, distinctimul atq; audituri, primam materiam quatuor vel propinqua, circa quam maximè versatur scriptura secunda huius Machabeorum libri.

Quae fuerit materia, sine argumentum eius prologi.

CAP. VIII.

2. Mach. 14

Inspecte, quia tota scriptura libri huius circa dei legem, & maximè circa templi domini versatur, quod tunc in toto orbe terrarum nomine domini dedicatum, solum & vnicum habebatur. Principium narrationis est de Heliodoro, & graui custodia, qualiter omnino impossibile fuerit eum decipi, qui crederent loco & templo, quod per vniuersum mundum pro sui veneratione & sanctitate venerabatur. Finis autem in templo est, ubi Nicanor, qui extendens manum ad templum iurauit. Nisi mihi vinculum Iudae tradideris, istud dei phanum in planitiam deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri conferabo. Atque his diebus abiit, pugnamque commisit Nicanor, in qua dux ipse primus in bello cecidit, omneque communi consilio decreuerunt, nullo modo diem istam absque celebritate praeterire. Habere autem celebritatem tridecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syria, pridie Mardochaei die. Porro mensis libri eiusdem hoc habent, quia qua die templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purgationem fieri, vicesima & quinta mensis, qui fuit Casleu, & cum latius diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant, propter quod Thyrsos & ramos virides praeferebant ei, qui prosperauit mundari locum suum. Et decreuerunt communi praeepto & decreto vniuersae genti Iudaeorum, omnibus annis agere dies istos, sicut sunt dies scaruophae, de quibus fratres siue Iudaei, & qui in regione Iudaea, scripserunt semel & iterum (sicut iam dictum est) Iudaeis, qui erant per Aegyptum, dicentes. Et nunc frequentate dies scaruophae, dicentes (inquam) secunda vice. Facturi namq; vicesima & quinta mensis Casleu purgationem templi, necessarium duimus vobis indicare, ut vos quoque agatis diem scaruophae, atque subiungentes, & diem ignis qui datus est, quando Nehemias aedificauit templo & altari, obtulit sacrificium. De diebus istis postmodum repetentes dicemus. Nunc illud prius dicere visum est, quod scriptura libri materiam habet templum illud, & sancta quae erant Hierosolymis, pro quibus pugnauerunt Machabeus. Vnde non mirum, quod non ultra scripturae vel libri huius textus processit, quum ad illam rem gestam de interitu impij Nicanoris, qui templum illud extensa manu rursus contaminare iurauerat & consecrare Libero patri, quia videlicet post interitum eius, quamuis multa Iudae & fratrum eius praelia fuerint, non tamen circa templum tale quid contigit, qualia & in principio, & in medio, & in fine continentur huius libri.

Adar.

Scaruopha.

Quae fuerit intentio eiusdem prologi.

CAP. IX.

DE intencione iam dicendum est. Intencio scripturae huius est, templum illud quod erat Hierosolymis sanctum ac legitimum asserere, ac domino placitum. Et illud fuisse locum orationis solum, quae Deus elegit, in quo illi oporteret sacrificari. Cautam postulabat tunc scribere illis, qui per Aegyptum erant Iudaeis cum intencione huiusmodi, scilicet quidem Onyas (ut supra iam dictum est) fugiens in Aegyptum ad Ptolomaeum Philometorem, volentem memoriam & gloriam aeternam sui relinquere, prius à Ptolomaeo rege & regina Cleopatra licentiam, quatenus templum edificaret in Aegypto simile Hierosolymorum, & hoc impetrato atque peracto, leuitas atque latrocinios de genere suo constitueret, considerans in propheta Esaiæ, qui ante ducentos annos praedixerat, quod altare domini deberet esse in terra Aegypti. De illo templo continebat seditiones excitari inter Iudaeos, qui erant in regione Iudaea, & eos qui per Aegyptum, & ante Onyam, & cum Onya discesserant, alij captiuos (sicut iam supra dictum est) abducti, alij sponte opulenta locorum & Ptolomaei munificentia inuati. Samaritae quoque temporibus Alexandri Macedonis, templum super Gazim in orientem construxerant, auctoribus Sanaballat Iatrapa & genero eius Manasse fratre laodi pontificis Hierosolymitano, sicut Iosephus plenius scribit. Contingebat ergo, propter templa seditiones excitari, ita ut coram regibus quocumque certarent, dicentem

dicentibus ludæis de regione ludæa, secundum legem Moysi templum se construxisse in Hierosolymis, Samaritanis in Garzim. Porro, id qui per Aegyptum erant, suum defendebat, vel prætere contendebat templum, quasi testimonio prophetice autoritatis, nimirum malè intellecta verbi veritate, longèq; facti à sensu vel sententiã tantæ prophetiæ. Causa igitur (sicut iam dictum est) postulabat, vt scriberent ludæis, qui erant per Aegyptum, de his quæ circa templum in Hierosolymis manifesta Dei virtute facta sunt, hanc habentes intentionem, quatenus cõfiterentur, templum illud sicut antiquum, ita & solum esse legitimum. Tèpla autem cætera siue in Garzim, siue in Aegypto per præuaricationem esse constructa, testante Danielis visione prophetica, qua dictum est. Filij quoq; præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruant. Onyx quippe & qui cum eo fuerunt, significat, quos idcirco filios præuaricatorum dicit, quia legem domini reliquerunt, volentes in alio loco, præterquam iustum erat, deo victimas immolare. Extollentur (ait) in superbiam & visionem, hoc est, propheticam veritatem se implere iactabunt.

Solum templum Hierosolymitanum legitimum fuisse, propter promissiones Dei illuc adimplendas.

CAP. X.

IN huiusmodi contentationibus vtile fuit superare ludæos, qui erant in regione ludæa, & permanere sanctum illud templum, quod erat in Hierosolymis propter veritatem dei, ad cõfirmandas promissiones de aduëtu Christi filij dei, testificatas ex lege & prophetis, vt est illud, Quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Causa ista causa finalis, & vtilitas magna semper debet esse in oculis in conspectu cordis nostri, & tunc quæstionem non indigebit. Quid profuerit, vel quid vtilitatis plus habuerit, tunc temporis adorare Deum in Hierosolymis, quàm in monte Garzim. In monte Sion, quàm in Heliopoli. In ludæa, quàm in Aegypto. In templo posterarum David fidelis, quàm in templo Onyx præuaricatoris, nondum erat, vt diceretur. Venit hora, quando nō; in monte Garzim, neque in Hierosolymis adorabitur patrem, sed in spiritu & veritate, quia nondum venerat salus, quæ ex ludæis est, & tandem scire oportebat templum illud, donec salus ista veniret, donec ad illud templum suum Christus à suis parentibus desereretur, cum oblationibus hostiarum, quas præcepit lex. Iuxta illud Malachiæ prophetæ. Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis.

Quaratione saluationis loco scriptum sit: Adaperiat cor vestrum in lege sua.

CAPVT XI.

His animaduërsis simul appendere potes, qualis ista saluatio sit. Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod ad Abraham, Isaac, & Iacob locutus est seruoū suorum fidelium, & det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis voluntatem eius in corde magno, & animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tẽpore malo. Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Quomodo debuit fraterna charitas, ista salutaui, & imprecata est fratribus suis ludæis, quorum vtique cor non fuerat adaperitum in lege & in præceptis domini, dicens, Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Si enim cor adaperitum habuissent in lege & in præceptis domini, nequaquam fecissent, quod erat contra legem & contra præceptum domini, vt ædificarent templum, & altate in terra Aegypti, clauso corde & auribus malè adaperitis ad illam Esaiæ prophetiam. Et erit altare domini in medio terræ Aegypti. Hoc nanque faciendo præuaricatores se constituerant legis & præceptorum domini, secundum supra memoratam prophetiam Danielis, qua dictum fuerat. Filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruant. Idcirco dicunt. Et reconcilietur vobis, & nunc hic sumus orantes pro vobis, subaudiendum est, quia præuaricatores vel filij præuaricatorum estis, faciendo vel habendo templum in terra Aegypti, quale dominus per Esaiam non mandauit, nec in cor eius ascendit. Super hac re reconcilietur, aiunt, vobis.

Quenam fuerit illa tribulatio & impetus, qui venerat super Iudæos. CAP. XII.

Taliter præmissis exordio, quo manifestè benevolentia querebatur fratrum, qui erant per Aegyptum, quatenus beneuoli, attentis, & doctiles fierent ad audiendum, sequitur narratio. Regnante Demetrio anno centesimo & sexagesimo nono, Nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione & impetu, qui superuenit nobis in istis annis. Iam ante dictum est, quia ille annus centesimus sexagesimus nonus regni Græcorum, quo se scripsisse referunt fratres Iudæi de ludæa, fratribus Iudæis qui erant per Aegyptum, quartus idemq; vltimus erat annus principatus Ionathæ fratris Iudæ, quando iam renouatum erat templum, atque emundatum à contaminatione, qua illud contaminauerunt gentes, atq; defensum ab impio Nicanore, qui rursus illud contaminare voluerat, iurans atq; dicens, Quia nisi milia vincum ludam tradideritis, istud Dei

K. illi phanum

Daniel. 11.

Esai. 2.

Ion. 4.

Malachi 3.

Daniel 11.

2. Mach. 14.

phanum in planiciem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Illo blasphemio Nicanore precepto, & deo coeli collaudato, qui locum suum incontrastravit conferuait, habitatoꝝ communi consilio atq; decreto, vt nullo modo dies ista abici annua celebrare pertranseat. Nos (inquunt Iudei) scripsimus vobis, qui & ipsi debetis esse Iudei, non solum gentem, sed fide Abraham, atq; fidelis David, ad quos repromissio facta, & confirmata est in loco quem Deus elegit, hoc est Hierosolymis. Scripsimus (inquam) vobis in tribulatione & impetu quæ superuenit nobis in istis annis. Quæ fuit illa tribulatio, vel quis fuit ille impetus? Ex quo recessit Iason à sancta terra & regno portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem, sicut iam longè superius diximus. Hoc fuit initium doloris, quòd Iason, qui & Iesus dictus fuerat patris nomine, frater Onyx pontificis, quem Andronicus rogauit Menelai interfecit. Iason, inquit, impius, & non sacerdos, sed ab impio rege fratri contra fas superpositus à sancta terra recessit. Quomodo recessit? Primam mentem volens, deinde etiam corpore inuictus ac profugus. Cum enim illi rex ambientis, & pecunias promittenti annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cepit, ita incipiens, nimirum tota mente à terra sancta & regno recessit. Deinde cum in malis proficiens, multas eorum irasges dedisset, in eum insidiarum suarum confusione cepit, & profugus abiit in Amanitem regionem. Ad vltimum in exitium omnibus odiosus, vt reſuga legum, & execrabilis, vt patriæ & clunum hostis, in Aegypto extrusus, atq; inde Lacedæmonas profectus, tandem a iudeis est insepultus. Ex quo, inquit, talis ille recessit, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem. Ante recessum autem vel apostasiam eius sancta ciuitas in omni pace habitabatur, & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducebant, & templum maximè muneribus illustrabant.

Quæ Iudeam, terram sanctam appellant.

CAP. XIII.

Memoriter tenendum illud, quod iam supra diximus, eam libri vel scripturæ huius seriem spectare atque intendere ad Hierosolymæ ciuitatis venerationem tempore quod erat in ea dignitatem & honorem singularem. Simulq; causa scienda, quam videm supra diximus, quia mouebant eos templa, contra legem facta, vbi esse non debebant, ad illius temporis multitudinem. Templum illud sanctum, sacrificia illo in templo celebrata, sancta esse & legitima, ciuitatem Hierusalem sanctam esse, vbiq; scriptura libri huius tota intentione declinat, vt dignum est, videlicet ad destruendam templorum adulterorum fiduciam, quorum alterum in monte Garizim, alterum in Aegypto fuerat ædificatum. Hac re animaduersa, non miraberis, cum sancta terra dicant, hoc modo, ex quo recessit Iason à sancta terra. Deinde cum subiungunt, Et orauimus ad dominum, & exaudivit illos, & obtulimus sacrificium, similitudinem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. Cuncta hæc dicta sic rectè accipimus, tanquam firmissimas defensionem priuilegij legitimi pro templo iam dicto quod erat Hierosolymis. Quòd ipsorum, qui templo illi deserviebant, fuerit, vel esse debuerit sacrificia offerre, panes proponere, & hæc faciendum exaudire illis, non in templo montis Garizim, non in templo Helioptoleæ, quæ templa erant æmulationis.

Quomodo intelligendum sit, Frequentare dies seznophegia mensis Casleu.

CAPVT XIII.

Amplius autem huc spectat id quod sequitur. Et nunc frequentate dies seznophegia mensis Casleu. Seznophegia festiuitas tabernaculorum erat, & hæc celebrabatur ab illo populo mense leptimo, qui apud illos Theseri, apud nos October dicitur. Considerandum ergo, quomodo dicant, Frequentate dies seznophegia, subiungentes mensis Casleu, qui apud illos est mensis nonus, videlicet ab April, apud Romanos autè December dicitur, eo quòd à Martio sit decimus. Altam sine dubio seznophegia illis inducunt præter illam, quam ex quo lex data est, celebrare consueuerant, vt videlicet dum ipsi in mense Casleu enegia faciunt in Hierosolymis, id est, solennem dedicationis vel purificationis templi. Celebrent etiam illi per Aegyptum purificationem eandem, non sicut enegia, quæ ad templum vtrique illorum nõ pertinet, sed sicut seznophegia. Ponamus iam huius rei de scriptura ipsa documentum. Quæ dicta autem (inquit) templum ab alienigenis pollutum fuerat, conuict eadem die purificationem fieri vicissimo & quinto mensis Casleu. Et eum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes, quòd ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant. Propter quod Thyris & ramos virides & palmas præsebebant ei, qui prosperauit mundare locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto vnueris genti Iudæorum, omnibus annis agere dies istos. Manifestè dicit, quæ diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, causa quæ reddidit, cur non in modum præcæ dedicationis, quam fecit Salomon, sed in modum egerint tabernaculorum, quæ festiuitas agebatur (vt iam dictum est) mense septimo propter aliam rationem.

Quæ

Quæ illa causa est? Recordantes, ait, quod ante tempore diem solennem rabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerint. Claret igitur quid dicant. Et nunc frequentate dies scænophegiæ mensis Casleu. Idem enim est, ac si dicant. In modum scænophegiæ, id est, festiuitates rabernaculorum, quæ ex causa antiqua mense septimo celebrabantur, celebrare mense nono istam quoque festiuitatem purificationis templi, quæ inde purificationis dicitur, quia cõminatum fuerat templum ab alienigenis. Machabæus autem & qui cum illo erant, dominio se protegentes, templum quidem & ciuitatem recepit, aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est, & purgato templo, aliud altare fecerunt, & obtulerunt sacrificia, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

Quod semel & iterum eiusdem de causis scripserint, & quod admonitio secunda austerior quam prima sit.

CAP. XV.

Secundum commune præceptum & decretum, quod decreuerat vniuersæ genti Iudæorum omnibus annis agere dies istos, scripserunt fratribus Iudæis, qui erant per Aegyptum semel & iterum, scilicet primum annum centesimo sexagesimo nono, deinde anno cetero octogesimo octauo, per hoc quod semel & iterum scripserunt annis decem & nouem inter vtriusque interiectis, illud datur intelligi, quod ad primam vicem non obtemperauerint, utpote qui templum aliud habentes, quod (vt supra dictum est) secundum Esaiæ vanicum, se construxerunt iactabant, templum illud quod erat Hierosolymis, non ad se pertinere volebant, atque idcirco festiuitatem dedicationis, vel purificationis illius suscipere detestabant. Proinde notandum, quod prima admonitio sequens aliquatulum acrior sit. Nam prima vice salutatio tam dulcis est, vt animaduerti potest, per id quod dicunt fratribus Iudæis fratres Iudæi, & benefacite vobis Deus, & meminerit testamenti sui, &c. In secunda verò fraterni nominis deest dulcedo, diciturque populus qui est Hierosolymis & in Iudæa, adiecto quasi cum supercilio, senatusque & Iudas Aristobolo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere Christorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iudæi. Nomen quippe senatus Iudicialis intentionis est signum. Porro quis ille Iudas fuerit, non facile ex Iustoris potest agnoscere, nisi forte ille sit Iudas illius generis, qui sub illis temporibus exiit, qui (vt ait Iosephus) nunquam in his quæ prædicta mencitur est. Similiter quis iste Aristobolus magister Ptolomæi fuerit, non facile reperitur ex historiis, nisi quod cum dicunt, qui est de genere Christorum sacerdotum quempiam significat fuisse de posteris vt cognatis Onie supra memorati, qui cum esset filius Sionois pontificis, quasi auctoritate pontificali cum patrocino prophetici præconi nimirum male intellecti, templum adificauerat in terra Aegypti. Aristobolus iste aliquis erat ex illius Onyæ cognatis vt posteris, eratque magister Ptolomæi regis Philometoris. Nec mirum, hominem Iudæum dici magistrum regni Aegypti, quia videlicet à dyabus Ptolomæi Philadelphi, qui legem per septuaginta interpretes libi licet interpretari, magistrum Iudæos habere consueuerat reges Aegypti.

Eadem ratione sancta civitas qua terra sancta esse appellata. CAP. XVI.

DE magnis, inquit, periculis à Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui aduersus talem regem dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra sanctam ciuitatem. Vide quomodo secundum intentionem (quam diximus) procedant dicta venerabilia, sanctam terram, sanctam ciuitatem pronuntiantia, qui videlicet pulchri sermonis ornatus ab huiusmodi principio vsque ad finem serè per omne libri corpus feruatur, sine dubio contra aculationes illorum, qui alibi contra legem volebant habere templum vel sancta sanctorum, libenter accipimus fuisse sanctam terram, sanctam ciuitatem, sanctum locum. Nimirum propter eum, qui non aliunde, sed inde venturus erat sanctum sanctorum. Iam superius diximus, quis ille fuerit rex Antiochus, nec rursus dicere piger, quia ipse fuit, de quo circa finem primi Machabæorum libri narratio coepta, sed non consummata est, quomodo contra Simonem & contra Ioannem Hircanum multa mala gesserit, qui (vt Iosephus narrat) eidem Hircanum in ciuitate inclusum septem aciebus circundederit, eosque vehementer afflixerit. Qualiter iste interierit hic scripturæ locus manifestus exprimit. Quia cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus cecidit in templo Naneæ, concilio deceptus sacerdotis Naneæ. Per omnia, inquit, benedictus Deus qui tradidit impios. Ista quoque gratulatio de impiorum interitu ad commendationem spectat loci sancti, & eius cuius in Aegypto similitudinem fecerat templi Dei, quod verè solum illud sanctum de deberet haberi, in quo totius apparatus erit manifesta quædam Dei virtus, vindicta exigens de his quicunque inhonorassent illud: & quamuis propter peccata inhabitantium interdum acciderit circa locum despectio, non tamen impunè abeunt quicunque despectus locum habuissent.

Eadem ratione ignem de celo datum, commemorari.

CAP. XVII.

NARRATIO de igne, qui datus est, inquit, quando Nehemias adificato templo & altari obtulit sacrificia, satis manifesta est, meliusque placet li lectoris mentis non deit causa vel intentio,

Intencio, quam diximus scilicet hæc omnia tendere ad defendendum privilegii, ad testificandam dignitatem singularem sanctæ civitatis, & templi, cuius ad similitudinem factum fuerat, quod fieri non debuisset templum in terra Aegypti. Ignis namque qui aliter datus est, in agnum & memorabile illi tempore legitimæ sanctitatis testimonium est. Et quidem narratio (sicut à diximus) manifesta est, verumtamen propter simpliciores de ipso igne alicuius aliquid dicendum est.

Qualis ille ignis fuerit.

CAP. XVIII.

Ignis, inquit dominus ad Moysen, in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subsiciens mane ligna per singulos dies. Et imposito holocausto desuper, adolebit adipem pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Vnde autem iste ignis tam diligenter nutriendus, non alterius, sed sacerdotis cura & diligentia ne deficiat custodiendus fuerat datus siue acceptus? ab ipso domino nimirum magno & evidenti miraculo. Vnde namque rabinaculo, ritu quoque sacerdotum atque sacrificiorum iuxta præceptum domini ordinato. Hodie (inquit Moyses) dominus apparebit vobis. Itæ, Facite & apparebit vobis gloria eius. Subinde sequitur, Ingressi autem Moyses & Aaron tabernacula testimonium, & deinceps egressi benedixerunt populo, apparuitque gloria domini omni multitudini, & ecce ignis egressus à domino devoravit holocaustum & adipem, qui erant super altare. Hoc cum viderent, turbæ laudaverunt dominum ruentes in facies suas. Dignus igitur ignis quem sacerdos nutriet, quique de altari deficere nunquam debet, & dignus locus, dignum templum, sanctumque altare, quod tanti privilegii manus haberet, quale vtiq; in illo templo æmulo Aegypti, nec sinit esse debuit. Illud observari potuit, ut nunquam deficeret ignis in altari usque ad tempora Babylonicæ captivitatis, quia videlicet quancumque tempestates eatenus currexerint, non tanta fuerunt, ut necessarium extingueretur ille ignis. Nec enim ante Nabuchodonosor regem Babyloniæ vlla usquam scriptura memorat, tale quippiam evenisse, ut ignis ille nutririt vel cultodit non poterit. Vbi autem & templum destructum, & civitas igne Chaldaico combusta fuit, quomodo vel in quo sacerdos curare posset, ne deficeret ignis in altari? Fecerunt igitur quod poterunt, fidem & spem habentes ad Deum, secundum litteræ huius sensum manifestum. Cum in Persidem duccerent patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus siccus, & in eo conturati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. Quid illorum fidei contemplatione pulchrius? ignem morientem qui nutririt non poterat, qui vbi nutriritur, non habebat, illi resuscitandum commiserunt, in quo est species resurrectionis mortuorum, nec eos scellit spes.

Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemias orationem commemorari.

CAPIT. XIX.

Cum præterissent multi anni & placuit Deo, ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum qui absconderant, misit ad requirendum ignem, & sicut narraverunt nobis, non inveniunt ignem, sed aquam crassam, &c. Manifesta narratio, manifestum diuinæ provisionis indicium, multumque pertinens ad causam sæpè dictam, & semper memoria retinendam, quam & pulchrè hæc littera recitavit, dicendo sic: Et idem ignis qui datus est, quando Nehemias ædificatio templo & altari, obtulit sacrificia. Neque enim Nehemias templum & altare ædificavit. Iam quippe illud ædificaverat dux Zorobabel & sacerdos Iesus filius Ioseph de antequam mitteretur Nehemias à rege persidis, sed muros civitatis iste ædificavit. Cum igitur ita dicunt quidam Nehemias ædificatio templo & altari obtulit sacrificia, subauditur propterea quod peracta reedificatione, proculdubio hæc interpositio, ædificatio templo & altari, commendatio est templi sæpè dicti, quod solum illud sanctum atque legitimum fuerit, cuius in altari & ante Babylonicam captivitatem ignis iste perpetuus extitit, & post captivitatem tanto miraculo recuperatus est, quod verè inter cæteras auctoritates testimoniorum, quibus templum illud fuisse constat illustratum, magnum atque præclarum fuit. Quale enim vbi, ligna & sacrificia superimposita, itaq; lapides magnos aqua perfundi, magnificè de contrario elemento ignem accendit? Ad eandem spectat intentionem quod dicitur, & Nehemias erat oratio hunc habens modum, Domine Deus omnium creator, &c. Inter quæ est illud notandum. Erat cõgregata dispersiõnem nostram & constitit populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Quomodo enim dixit Moyses? Cum, inquit, fuerit constitutus rex, non multiplicabit tibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero sublevatus, præsertim cum dominus præceperit vobis, ut nequaquam per eandem viam revertamini. Nunc illi in Aegyptum fuerant reversi. Item dixit Moyses, Non facietis in domino Deo vestro, sed ad locum quem elegerit Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis & offeretis in illo loco holocausta & victimas vestras. Locus vtiq; quem elegerit, dominus erat Hierusalem, sicut scriptura narrat. Cùmque extendisset manum suam angelus dominus super Hierusalem, ut disperderet eam, miseratus est dominus, & ait angelo percurrenti,

Subsi-

Sufficit nunc, contine manum tuam. Erat autem angelus domini iuxta aream Areuna lebusai. Venit aut Gad & David in die illa, & dixit ei: Ascende, constitue domino altare in area Areuna lebusai. At illi in Aegypto immolabatur. Vide igitur, quam subtiliter, quam moderatè conueniant illos, & arguant vti legis præuarcatores, ex illa oratione Nehemias dictum ita recensentes. Constitue populū in loco sancto tuo, sicut dixit Moses. Nimirū locum Dei sanctum Hierosolymis esse volētes, cōtra cuius electionē locus in Aegypto præsumptus sanctus vtiq; esse nō potest. Diem illum siue sacrificium illud appellauit Nehemias Nephtar, quod interpretatur purificatio, quæ alta vel a terribi rationis erat, quim purificatio mentis gessu, de qua supra diximus, quam appellabant purificationem templi. Ista verò diem ignis, qui videlicet dies, cuius mensis, quotius fuerit, non oportuit illis annunciari, quia sciebant, & olim celebrauerant.

Eadem ratione tabernaculi & arca commemoratiōem, atque excusatiōem factam.

CAPVT XX.

Narrationibus tam veris, locum electum, templum sanctum atque legitimum decertantes non potuisse illos habere in terra Aegypti, sed habent in Hierosolymis nōnnulli sibi deesse tenebāt, quia videlicet tabernaculum & arcam & altare incensi, quod fecit Moses, non habebant. Profecto æmula ipsorum, scilicet ludæis habentibus suum in Aegypto templum, hoc videretur, quod gloria magna translata fuisset à Hierosolymis, tanquā ratio nulla esset vel esse posset alia iusticiæ ad commendandam vel præferendam dignitatem tēpli Hierosolymitanū, quoniam non habent illa insignia, tabernaculum, & arcam, & altare incensi. Super illo quasi gloriæ detrimento consolantur senetipsos, licet inferendo. Inueniunt autem in descriptionibus Hieremie prophetæ, quod iussit accipere ignem eos qui transiuerant, vt significatum est. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, & arca in iussu prophetæ diuino respōdo ad se factō conuarsi secum, vsquequo exiit in montem, in quo Moses ascendit, & vidit hæc altitatem Dei, & veniens Hieremias inuenit ibi locum speluncæ, & tabernaculum & arcam & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit, & dixit, quod ignotus erit locus, donec cōgreget Deus congregatiōem populi, & propitius fiat, & dominus ostendit maiestatem domini, & nubes erit, sicut & manifestabatur Moysi, & sicut cum Salomone perit, vt locus sanctificaretur magno Deo. Manifestabatur hæc, & vt sapientiam habens, obuius sacrificium dedicationis & consummationis templi, sicut & Moyses orabat ad dominum, & descendat ignis de celo, & consumpserit holocaustum.

Quomodo, qua de tabernaculo & arca dicta sunt, intelligi debeant. CAP. XXI.

Consolatio hæc oportuna tunc exiit, magna pro Dei legitimo templo, quod erat Hierosolymis, super exaltans coronam sp̄ci, ne vel propter hoc, quod non habebat tabernaculum & arcam & altare incensi, videretur Aegypto templo non posse præferri. Verū tamen quoniam in descriptionibus Hieremie prophetæ (quas nunc habemus), dixerunt hæc inueniri. Si dignitatem vel maiestatem consideres spiritus sancti, qui loquebatur in prophetis, quorum de notissimis & præcipuis Hieremias vnus exiit. Magna quidem in litera sonat gloria illius templi manufacti, sed multo maiorem in spiritu prophetie præsentis homo quicumque spiritalis. Denique homo animalis ludæus, cuius circumcisio non in spiritu, sed in sola carne cōsistit, hoc putat Hieremias dixisse, quod ludæorum, qui in omnes gentes capeli ducti sunt, congregatio debeat fieri, nescio quo tempore, templumq; illud cum ciuitate restitui, cum tali nube apparente, qualis erat vbi Moyses legem accepit, & qualis vbi Salomone ædificatum templum magno Deo dedicauit. Nos autem post illud tempus, quo hæc scripta sunt, post victoriosa prælia Machabæorum, nulla scimus populi Dei congregatiōem, præter illam quam idem spiritus, qui loquebatur in prophetis, nobis in euangelica Ioanne de promittit. Quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filius Dei, querant dispersi, congregare in vnum. Tunc vtiq; apparuit gloria Dei, gloria filii Dei cum resurrectione mortuorū risurgētis & ex tunc est nubes, sicut manifestabatur Moysi, vt legem accepit, & sicut fuit nubes, vbi Salomone templum domini ædificauit. Nubes, inquam, ex tunc est similiter, scilicet ex cæcis ludæorū, cuius in prodigium factæ sunt illæ nubes, vtiq; ad illud tempus, ignotum erit (ait Hieremias) vbi sit tabernaculum & arca & altare incensi, id est, non cognoscetur à populis vel gentibus, quorum vel qualium exemplaria cælestium illa fuerunt.

Qualicumque sensu Hieremias illa scripserit, Iudeos suo proposito adaptasse.

CAPVT XXII.

Dicit aliquis, putas ne ipsi qui scripserunt, vel citi illi quibus scripserunt hunc prologum, ita vt tu nunc dicis, & sicut nunc Ecclesia Christi intelligit, prophetica Hieremie dicta intellexerunt. Ad hæc, inquam, Putas ne ludæi, qui de regione Iudæa scripserunt, aut Iudæi per Aegyptum, quibus scripserunt prophetæ fuerunt, aut propheticum intellectum habuerunt?

Si pro-

Si propheta fuerunt, aut intelligentiam prophetici spiritus habuerunt, nimirum ea quae sub velamine legalis, aut propheticae litterae latebant, intellexerunt. Quid voluerit constructio vel ritus tabernaculi, quid significaverit altare incensu, quid arca, quid propitiatorium, quid duo Cherubim, quid prorsus vel quale fuerit illud, quod intendens dominus ad Moysen: Insuper (ait) & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstravi. Sed non erant prophetae: in diebus illis ferè, ex quo exdificatum est templum post captivitatem Babylonicam. Et novissimus duodecim prophetaum Malachias, quem ipsum Esdras fuisse dicunt Hebraei, prophetauit. Hinc in primo libro Machabeorum scriptum est: Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit, ex die qua non est propheta visus in Israel. Igitur quomodoque intellexerit illud, quod inueniri dixerunt in descriptionibus Hieremie prophetae, vel ipsum Hieremiam dixisse de populi congregatione, de maiestate domini a partitione, vel futura nube secundum similitudinem numeris, quae in monte Sinai manifesta est Mosi, quae vel Salomonis in dedicatione templi. Nos in praesenti scriptura scribentium teneamus intentionem, quia facta haec vel dicta Hieremie fratribus, qui erant per Aegyptum, habentibus templum non legitimum, scriperunt ad suam competentem consolationem, quod videlicet loci vel templi dignitas, non idcirco minor videiri deberet, quod eo tempore tabernaculum & arcam & altaris incensu non haberent.

Eadem ratione, qua superiora, orationem Mosi, & ignem de caelo datum.

CAPVT XXIII.

Quod tandem subiungitur. Sicut & Moyses orabat ad dominum, & descendit ignis de caelo, & consumpsit holocaustum. Dixit Moyses: Eo quod non sit mundatum, quod erat pro peccato, & consumptum est, ad idem respicit, scilicet ad testimonium sanctitatis vel sanctificationis, quod templum illud iure sanctum habendum fuerit, in quo constabat peccata consumi igne, qui diluinitus datus est, sicut & quando Moyses orabat. Neque enim minus miraculi fuit in eo, quod de aqua super sacrificium aspersa magnus accensus est ignis, quam in eo quod Moyses orante, a domino egressus est ignis, & holocaustum consumpsit. Caelesti autoritate defensum esse voluit, nihil minus sanctitatis vel dignitatis, illi templo, quam Mosi ascribendum fuisse tabernaculo. Quod autem, dicit Moyses, Eo quod non sit mundatum, quod erat pro peccato, & consumptum est, idem est ac dicant: Sacrificium quod erat pro peccato, cur non comederetur, sed comburebatur, videlicet quia non erat mundatum, cum esset pro peccato, quia sicut in mundum est peccatum, ita quod erat pro peccato sacrificium, non pertinebat ad eum sicut hostiae pacificorum, congruamque erat totum illud cremari, sicut opus habemus peccatum nostrum sancti spiritus igne comburi. Et hoc dictum à Moyses non ociose, secundum expressam intentionem suam, memorant, videlicet, ut constet templum factum esse in quo peccatum consumitur, teste igne dato diuinitus, & sacrificium pro peccato. Finis tandem nobis iam sit huiusmodi tractatus in littera prooemii, quod mihi explanandum imposuisti, quod si vtiliter vteretur factum est, tu quoque gratiam benedictionis recipere debes ab omnibus, quibus hoc vtile visum fuerit, qua monitor atque exactor fuisi.

Quam multi hostes verbi Dei velociter sicut umbra transierint. CAP. XXIII.

Interea saluus atque inemeratus permanebat thesaurus patris Abrahæ, thesaurus David fidelis, scilicet verbum promissionis, quod sub iuramento Deus verax super illos thesaurus fuit. Erabat enim locus & gens vnde oportebat illud adimpleri. Generatio praeteribat, & generatio adueniebat: ipse autem aevi veraciter dicitur, Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient, in proposito suo permanebat. Anno illo, quo (vt iam dictum est) fratres qui erant Hierosolymis, & in regione Iudæa scriperunt fratribus, qui erant per Aegyptum. Anno, inquam, centesimo octogesimo octavo, Ioannes cognomento Hircanus locum & gentem regebat, & ille annus principatus eius vndecimus erat, ubi tunc erant, qui locum & gentem illam tantis odiis persecuentes exterminare voluerant, velociter sicut umbra transierant, alius post alium diuersis cladibus morientes, quorum interitus velocitatem si consideres, rectè dicas, quia in generatione vna nomen eorum deletum est. Vna quippe generatio Machabeorum vix exacta fuerat, principatum agente suiue principatus annum habente vndecimum Hircano, cuius per patrem Simonem, patruosque Iudam atque Ionatham, locum & gentem Deus reuerus veras, & tanti multos reges aduersarios successim decesserant infra annorum paulo plus, quàm qua draginta spatium. Denique post tadidem peccatorem, scilicet Antiochum Epiphanem, qui sine manu cõtritus est, filius eius Antiochus Eupator decessit, post Eupatorem patruelis eius Demetrius filius Seleuci, post Demetrium Alexander filius Antiochi, post Alexandrum Demetrius filius Demetrii: deinde Tryphon tyrannus regni, qui Ionatha & Antiocho adolecente filio Alexandri dolo interfectis diadema sibi imposuit, deinde Antiochus filius Demetrii, qui in templo Nanæ cecidit. Septem fuerant, iamque non erant, nimirum cito deleti in vna (vt iam dictum est) generatione Machabeorum.

clia

ehabitorum, & benedictebatur Deus, atq; laudabatur secundum Psalmistam dicentem. In iurici
verò domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodùm sumus deficient. 7/113d.

Quare Deus populo cetera regna subijcere noluerit. CAPVT XXV.

Non poterat hic Deus terribilis, qui iam cūd̄ absultu spirituum principum, & auxilio tam paruulo subleuauit gentem & locum, non poterat hoc facere verbum Dei, verbum Deus vt gens sua, locus suus, regnis omnibus imperaret? quomodo regnum Græcorum paulo ante ab Alexandro Macedoniae dominabatur? Non poterat istud efficere, vt regnorum inundi caput Hierosolymis haberetur, seu Machabæis vincentibus, seu antèrius regnantis Dauid, quem electione sua, secundum cor suum regem posuerat Deus? Poterat planè, si voluisset de huiusmodi curare, plus quàm exigebat propositū ipsius. At verò propositū eius non erat, vt beati viri suæ benedictionis hæredes in ista valle lachrymarū, in isto loco, qui positus est eis ad flendum & cursendum, & ad sanctæ paupertatis studiū, s̄ subtiliter in equis & curribus, & in gentibus more regum gentium potestate haberent, aut dominarentur. Sed quid erat in proposito eius? nimirum sanctos eius & electos omnes in hoc mundo peregrinos esse vel exules, & expectare regnum eius, cuius rex vel imperator ipse Deus & dominus est. Bene igitur secundum hoc propositum suum contentus fuit Deus, tantillum suis præbere auxilium, quatenus inter gentes gens vnica, & locus vincus conseruaretur, donec ex ea Dei veritas, id est, verbum promissionis adimpleretur. Vltra cautelam hanc vel prudentiam, gentem exulem, filios peregrinorum Abrahæ, Isaac, & Iacob, cur exaltaret, causam non habuit rex humilium Deus, gentibus siue nationibus gentium, reges autem regum imperatores habentibus, satis fuit illi genti loco illi providere reges aut principes, vt fuit Dauid, vt fuerunt isti Machabæi, qualium prælix aut victoribus non quæreretur, vt vlla fieret pressura mundi, sed vt defenderetur gens vnde esset ventura salus mundi. Regnum autem & imperium gentis illius super omnes gentes, quando vel quo tempore confurgeret, prouidebat, sedens in throno ille apud Danielem antiquus dierum, qui venturo de illa gente filio hominis iam porrigebat regnum & potestatem, vt omnes populi, tribus, & linguæ seruiant illi in æternum.

Machabæos societatem cum Romanis inire non debuisse, & quare tam cito morte sublatis fuerint. CAPVT XXVI.

Svbobscurum quiddam fratribus victoriosis in medio suæ claritatis accidit, Iudæ, Ionathæ, atq; Simonæ, quod videlicet victoriis clarificati, vltro miserunt societatem & amicitiam statuerent cum Romanis potentibus & famosis, quamuis super hac re non culpet eos scriptura, res gestas continens ipsorum, nihilominus tamen animaduertente promptum est, nō suasse tutum coram Deo, neq; lege concessum Iudæis, vt expeterent amicitias gentium, vt vniuersam sicut fuerunt in vita sua, ita & post mortem gloriosi sunt, quia si quid pulueris, aut puluere vanitatis taliter admiserunt, omnino deletum est, cito subiequente morte singulorū. Deniq; Iudæ primus miserat Romanos, constituit cum illis amicitiam & societatem. Et interea Demetrius rex post casum Nicænoris & exercitus eius, apposuit Bachidem & Alchimum rursus matere in Iudæam, & in illo prælio cecidit ille potens, qui saluum facebat populū Israel. Deinde Ionathæ Romam miserat, statuerent & renouare cum illis amicitiam, & postmodum à Triphone dolis circumuentus atq; occisus est. Similiter Simon miserat, cum illis renouare amicitiam, nec multum post à genero suo Ptolomæo per insidias interfectus est. Tales euentus, singulorum fines obsecrare videntur, quod videlicet in eos sibi coeleste diminuerint auxilium, dum quærent ab hominibus seculi, quasi pacis & securitatis firmamentum. Porro diligens animus causam aliam libentius arbitrat, scilicet quod idcirco taliter in breui decellerint, quia sicut de sanctis dicit Apostolus: Tempus dignus non erat mundus. Ita & talibus actantibus, vt diu permancerent, tunc temporis dignus non erat ille populus, vt pote iam quasi senex atq; delirus penè totus, præter paucos iustos, nimium refrigerens à diuinæ religionis cultu. Inde post Hircanum, Simonis filium, ducem habere meruit Hircani filius Aristobulum, matris & fratris interfectore, deinde fratrem eiusdem Aristobuli Alexandrum & ipsum parricidam, multaq; plebis Iudæorum homicidam, deinde filios eiusdem Alexandri Hircanum & Aristobulum, qui principatū dira contentione lacerauerunt, multo post Herodem genere alienum, crudelitate præcipuum, cotiūq; hominici diu domesticique atque publici signiferum, mortisq; satellitem, sempiternæ perditioni destinatum. Beata igitur fors illorum, qualemcunq; habuerint mortis euentum.

Nam corpora eorum in pace sepulta sunt, & viuens nomina eorum in æternum.

DECIMI LIBRI FINIS.

L RVPERTI

gulerum. Putare, quod de multitudine creaturarum vel spirituum creandorum haberet emer-
gere quispian, qui conaretur cassare propositum tam bonum, vnde & merito draco magnus,
serpens antiquus diabolus, & saranas, & contra mente tractare, qualiter illi serer illudendum
per ipsum verbum, quod erat apud Deum, cum quo habebat conditium suum antiquum, & si
per draconem illum decernere, quod nullus infirmare posset aeterni iudicii d'ecretum. Ibi tam
enudem sapientie delicia cum filiis hominum, & cum angelis quidem, sed maxime cum filiis
hominum, quia nusquam angelos, sed semen Abrahæ, id est, humanam naturam apprehendere
habebar, vt nunc factum est. Vnde & apostolica congraudet fides, dum dicit: Nusquam enim
angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Inde nunc nobis laudem, victri-
catis Dei, sermo receptus peragendus est.

Hebræ.

*Inuocat sapientiam, interim adaperiens quid sit, Noli regibus dare vinum, sed his qui
amaro sunt corde.*

CAPVT IIII.

Inuocata adit eadem sapientia, quoniam susceptæ materie nunc inflat pulcherrima pars.
Inuocata adit, & inter eos me computet, quibus vel qualibus vinum ad bibendum dandum
esse iudicat. Noli (inquit) regibus, & o Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum secreterum
est, vbi regnar ebrietas, ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum
pauperis, da siceram moxrenibus, & vinum his qui amaro sunt animo bibant, & obliuiscantur
egressatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Quale namq; est vinum, quod si detur ad
bibendum regibus, facit eos obliuisci iudiciorum, & mutare causam filiorum pauperis. Si au-
tem detur moxrenibus, facit eos obliuisci egressatis suæ, & doloris non recordari amplius. Pro-
fecto quomodo parabola est, mystice iuxta parabolarum leges intelligenda est. Vinum ergo
istud, sermo sapientie vel sermo scientie est, quod si detur regibus, id est superbis, apud quos
vix regnat chetetas, id est, quos scientia inflat, obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam
filiorum pauperis, id est, malè dominant sensum scripturarum, dum per conuersionem suæ de-
fendunt, & nulli cadere volunt, & ab alijs bene dicta, qui sunt filii pauperis, id est, humiles se-
cundum Christum, amatores veritatis, vanæ glorie deputant & præiumpcionis. O ergo La-
muel, quod interpretatur, in quo Deus. O Christie, in quo habuit omnis plenitudo diuinitatis
corporaliter, noli talibus scientie tuæ dare vinum, sed da moxrenibus, id est, humilibus, &
his, qui pro eo, quod paupertatis & peccatorum humilem conscientiam habent, amaro sunt
animo. Cum enim talibus datur vinum hoc, iustificat cor eorum, & quadam obliuione bona
obliuiscantur egressatis suæ, confortati ab Apostolo dicente: Quia quæ ista sunt mundi ele-
git Deus, vt confundat sapientes, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ
non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Et nobis ergo si dederis vinum, nos quoq; confortati rotius
egressatis nostræ obliuiscantur, nec vltra memores doloris vel tristitie seculi, sapientes, fortes, & nobi-
les reges terre, & principes qui aliteruit aduersus dominum, & aduersum Christum etus, pu-
tantes se infirmare posse decretum Dei, posse auertere exterram manum domini, filios infir-
mos fuisse, atq; ignobiles, declamabimus in laudem victorie verbi Dei, prosequentes curram
triumphalem tanti victoris.

Vinum.

Lamuel.

1. Cor. 3.

Sextum caput draconis, cui simile fuerit, dici non posse.

CAPVT V.

De singulis capitibus draconis, quales qualiumv electarum similes habuerint facies, demo-
strari potuit, cum sanctæ scripturæ testi monus. At verò de isto capite sexto valde ruseo,
quale vel cuius bestia similis in eo facies fuerit, demonstrari non potest, quia scriptura non dixit,
vbi Daniel visionem quatuor bestiarum vidit, de futuris hoc tantum ait. Bestia terribilis atq;
mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reli-
qua pedibus suis conculcans, dissimilis erat cæteris bestijs, quas videram antea. Dixit quoddæ
teris bestijs, quas videram antea, ista erat dissimilis, scilicet leonæ, vriso, atq; pardo, & non dixit
similem fuisse alicui bestiarum, quæ præter illas multæ sunt. Terribilem eius fortitudinem ter-
ribiliter expressit, dicendo, Dentes ferreos habens magnos, per quos nimirum intelligimus Ro-
manæ potentie cõsules, siue imperatores bellicosos atq; fortissimos, & exercitus in prælijs sæ-
uera districtione, districta sæueritate ordinatos. Vt interim nunc tacam de genibus egerit.
Gentem ludgam bestia ista comedit atq; comminuit, & reliqua pedibus suis conculcauit, quia
locum destruxit, & gentem percussit in ore gladij, & eos qui reliqui fuerunt in captiuitatem,
vendidit, atq; dispersit. Non proinde Romanum imperium vnum fuisse cognoscimus, ex capi-
tibus draconis rursi, quia iustam fecit, quamuis nesciens, vindictam sanguinis Christi, sed quia
potestas eiusdem imperij Christum occidit, & martyres Christi, proinde magnum caput extitit
inter omnes impios, qui tunc vivebant, & erant vtique corpus vel membra diaboli.

Dani. 7.

*Quod Hebræi putant de sexto capite dictum: Exterminauit eam aper de silua, &c.
ineptum esse*

CAPVT VI.

L II

Hebræi

9/al. 79. **H**ebraei, quod in Daniele tacitum est, in Psalmo dictum putant. Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Quartam illam terribilem bestiam similitudinem a pri vel singulari feris fuisse autumant. Huc opinioni illud repugnans esse videtur, quod illi bestia terribili cornua ascribuntur. Habebat (inquit) cornua decem. Considerabam, & ecce cornu aliud paruum ortum est de medio eorum, &c. Hoc (inquam) repugnare videtur. Denique aper cornua non habet. Itaque bestiam illam existimare vel dicere fuisse a prum, sic arbitramur fuisse incongruum, sicut Delphinum syluis appingere, fluctibus aprum. Simul & hoc animaduertendum, quia regna Persarum & Moxorum, quae in eadem visione significata sunt per vrsulum, & pardum, in alia visione, quae ostensa est de futuris regibus eorumundum regnorum, qui videlicet reges per cornua significari debuerunt, per aliorum facies animalium demonstratae sunt, scilicet arietis & hirci, quibus cornua naturae dono consistit attribui, igitur quod scriptura tacuit de nomine quartae bestiae, nobis quoque tacitum sit, ut quicquid ferocius in bestia cogitauerimus, hoc Romanorum formidolosum imperium intelligamus.

Quomodo bestia quarta de mari ascenderit, & se xum caput draconum in ordine constituerit.

CAPVT VII.

Bestia haec terribilis de mari quomodo venit? Quomodo de mari ascendit? quomodo ante mulierem, quae erat paritura in illa septem capitum draconis cruenta ferre caput istud constituit? Nimirum per magnas atque inenarrabiles discordias, per bella ciuilia, bella plus quam euilla. Discordiae spiritus, quem haec bestia spirauit, mundum vexauit, gentes affluxit, ciuitates & regna caedibus cruentauit, terras sepe omnes Europam & Africam atque Asiam suo, gentiumque sepe omnium sanguine compluit. Sunt historici, legant qui volunt tragœdias generis humani, labores mundi, verè (ut ait Iohannes) in maligno positi. Quod facta ab eiusmodi effectus claruit, & clarum est legenti atque intelligenti. Nos ad illam infantiae partem summam tendimus, quia aduersus saepe dictam & saepe dicendam mulierem in vtero habentem sese erexit, de seque suos ferreos praeparauit caput istud, ut cum peperisset, deuoraret filium eius.

Mandum in maligno.

Herodem patre Idumaeo, matre vero Arabica natum, a senatu Romano, regem Iudaeae decretum fuisse.

CAPVT VIII.

Imperante Augusto Caesare, centesima & octogesima quarta Olympiade, consulibus Caio Demetrio, & Caio Asiano, Herodes à Romano senatu gratia Caesaris Augusti, & fauore Martii Antonii rex Iudaeae decernitur, non erat genere Iudaeus, imò patre Idumaeus, & matre Arabica progenitus. Nicolaus tamen Damascenus (ut meminit Iosephus) ait, patrem huius Herodis Antipatrem, genere nobilissimum Iudaeum fuisse, ex illis, qui ad Iudaeam de Babylone reuersi sunt. Haec autem, non est, id est, refert ad gratiam Herodis Isitii eius, quem regem Iudaeorum contigit fieri, cum non esset regis, sed nec Iudaici generis. Nam Antipater genere Idumaeus extrit, quibus multas possidens pecunias, totius Iudaeae potestatem, & tuitionem à Caesare accepit, amicus Hircano regi & sacerdotum principi. Sed cum tardum & legnem Hircanum vidisset, priorem Isitium suum Phaselum, ducem in Hierosolymis, secundum vero Herodè Galilaeae totum ordinauit, qui postmodum (ut iam dictum est) ad regnum peruenit. Praedixerat de isto quidam in concilio vir iustus nomine Samaeus, praesente Herode, cum pro crimine fuisset vocatus, & fra-retque purpura circumdatus armisque stipatus. Vos (inquit) vel legem accuso, qui tantum ei licentiam dedistis. Scitote quod is quem nunc propter Hircanum vestris absolueris, quandoque nos & ipsum regem torquetur. Nichil autem hoc dicendo mentrisuit. Nam Herodes cum regnum cepisset, omnes in concilio tunc inuentos cum ipso Hircano occidit.

Herods.

Discordia inter senatum & populum Iudaicum, Herodis regnum peperisse.

CAP. IX.

Discordia summa, discordia cruenta, iam Romani Senatus, quam Iudaicis gentis regnum illi peperit. Denique cum Caius Celsar, & magnus Pompeius totius orbis viribus confligisset, & in Iudaea fratres Hircanus & Aristobulus de principatu atrociter contendunt, Antipater potens, & (ut iam dictum est) multas pecunias possidens, dum in Iudaea fauet Hircano sibi iori quidem, sed seigniori, & in Romana republica multis obsequiis, pluribus impensis, mercatur gratiam Celsaris iam victoris, victurumque Pompeium vique in Aegyptum perieuenis, magnam libimet Iudaeae potestatem promeruit, & apud victricem Romanorum partem Herodis Isitio viam ad regnum obtinendum magnis meritis aperuit. Sciendum quoque, quod per dlam Hircani atque Aristobuli discordiam, templum in Hierosolymis semel, & iterum magna cum calamitate violatum fuit. Primò namque Pompeius Aristobulum victum habens, ciuitate aggressus, contra foecos Aristoboli, & per ledationem in ciuitate receptus, templum utipote contumorta atque cadente maxima turre, per quam aperta parte templi hostes irruerunt, & omnia Iudaeorum caede completa sunt. Quidam enim occidebantur à Romanis, alii vero semetipsos occidebant, & ita ceciderunt viginetiduo milia Iudaeorum. Romanorum vero per pauci defuncti sunt.

Nec

Nec verò parua in templo commiffa sunt, dum ea quæ prioris tempore inuifibilia vel inacceffibilia erant, adifflet Pompeius, & cum eo non pauci vidiffent, quos non liceret nifi sacerdotibus intreri. Deinde cū (vt iam dictū est) Herodes regnum coepiffet, & Anigonus Arriobuliffius ciuitarem teneret, idem ciuitas paffa est, & in templo multi preempii funt, Herodi annitentibus Romanis. Et hæc paffio Hierofolymorum ciuirati contigit (ait Iosephus) Marco Agrippa & Callidio confulibus, cenefima & octogefimaquinta Olympiade, tertio mense in celebratone leiuiorum, ranquam reuerfa calamitate, quæ sub Pompeio ludæa illata est. Nam exiune eodem die captiuiratis vnginti & feptem anni fuiffe noiffuntur, cum adhuc obfideretur ciuitas ab Herode & Solyo legato, perffualit Samaeus fupradictus populo, vt Herodem acciperet, dicens propter peccata eum non poffe deuiari.

Neq; fceptri, neq; ducē de Iuda auferendū, donec Veniret Chriftus. CAP. X.

CVm igitur alienus Herodes per tantas, tamq; cruentas, quas commemorare libuit, difcordias, regnum coepiffet, tempus erar, vel promiffionis fux verbum verax Deus adimpleret. Sic enim fuerat prædictum. Non auferetur fceptrum de Iuda, & dux de foemoribus eius, donec veniat, qui mittendus est. Qui mittendus erar, ipfe est qui venit Chriftus, in quo femine ruo (ait Deus ad Abraham) benedicentur omnes gentes, ficut ibidem iacob fubiungit. Et ipfe erit expectatio gennum. Ecce aurem veraciter ablarum erar fceptri de Iuda, & de foemoribus eius, quando Herodes alienigena regno fuit intrufus, qui & occidit omnes, qui regii generis videbantur esse, & ipsam Hircanum, cuius lenitate & manfuetudine fuerat prouectus. Vt igitur iustificaretur Deus in termonibus fuis, iam illud fem, quod Abraham promiffum fuerat, & cū iuramento repromiffum, quod itidem David iuratum fuerat, venie oportebat, nec longius differt, quoniam fceptrum de Iuda fic ablatum erar, & dux de foemoribus eius ita defecerat, vt contra legem Iudæorum, rex, imò tyrannus, fideret in regno, homo alienigena, prædo, aduena, extraneus, homicida.

Præter Zachariam, Elifabeth, Simeonem, & Annam prophetiffam, multos fuiffe, qui aduentum Chrifti expectarint. CAPVT XI.

QVAlis putas tunc mens, habitus iuffis animabus, erar? Quos autem illius temporis iuffos esse dixerim, nifi illos, qui fidem & fperem fux expectanonem habebant promiffionis ad Abraham, promiffionis ad David, iuramenti ad Abraham, iuramenti ad David, qui videret David fidelis, Deum fortiter tenens, miferere mei, dixit, vt iustificeris in fermonibus tuis, & vincas cum iudicaris? Talium vnus vel noiffimus de tempore illo Symeon nobis exiit, p/al 50. quif in hac fide declamando & requirendo veritatem Dei, veritatem promiffionis, in qua Deus maior homine, fponde hominibus iurauit, refponfo accipere meruit non vifurum fe moriem, nifi prius videret Chriftum domini. Nunquid illo tempore folus promiffionis eufdem Symeon expectator exiit? Erant vtiq; & Zacharias & Elifabeth ambo iuffi, erar & Anna prophetiffa, erant & Ioseph & Maria. Dicam adhuc, Nunquid quia folo iuffos notos nobis euangeliifecit, nullus præter iftos erar, qui expectaret fidē & victoriā Dei, vt in fermonibus fuis iustificaretur, Luca 2. & vinceret cum iudicaretur? Vtiq; quamuis Herodianæ malitiæ nubes horrida coelum obfcuraret, non pauca in celo erant ftellæ, luminis eufdem claritate fulgentes, eufdem fidei pulchritudine lucentes, & promiffionis effeetum fufpirantes, clamabant animæ multæ, quatenus in fermonibus fuis verax & fidelis Deus appareret. Exiftimo, quòd mulier illa in vtero habens, vel fæpe dictum est, nullo vnquam tempore magis parturiedo clamauerit, nunquam magis videret cruciata fuerit. Noli autem viuentes in corpore fideles illius temporis homines folos debere inrelligi corpus illius, quam dicimus mulierem in vtero habentem, imò vniverfa dierum, vel feculorum ecclefia, quando erit ab origine mundi progenita omnis multitudo animarum fidelium, tam in carne degentium quam deppofito carnis onere, apud inferos beatæ fperem expectantium, huiufcemodi defiderij clamores emittebar, & hæc vnuerfitas propter vnā eandemq; expectationem, vna mulier in vtero habens exiit ftebat.

Neque demonftrando, neque narrando, Chriftum pro dignitate & iudicari poffe.

CAPVT XII.

QVId iam dicendum, nifi quia mulier illa peperit filium mafculum? Hoc autem dicendo quomodo cupit animus immorari, & esse in contemplatione quali magnæ, imò veraciter magnæ feftiuiratis, & triumphalis gaudij, pro eo quòd Deus, qui promiferat hoc fem benedictionis, verax apparuit, & quo fe impendet? Quam in partem nofter fele aprabit, in demonftrationem, aut in narrationem? Si in demonftrationem fe verterit, fi partum illum, fi filium vel mafculum illum demonftrare voluerit, hoc tale est hobie, ac fi meridiano tempore, celo fereno, foie clariffimo, fulgente in afcenfu fui fummo, digitum qui intendat oculos L ij habent

Esa. 41. habenti & videnti, dicitur illi. Vide, ecce sol. Scriptum est enim. In sole tabernaculum suum. Si autem veritas se in narrationem, veterum esse superflui, quoniam noui nihil dicituri sumus, quoniam non apud ignotos hæc dicta vel scripta deponimus, non ad ignotos, vel cum ignorantia ista conferimus. Veritas igitur se tota intentio sermonis ad iocunditatem, & aliquantulum cum iocunditate nititur habere dignitatem, quatenus & ipse sermo plena fide, pleno fundatur ore, cum gratia humilitatis necessitate, ut quisquis illa legere dignabitur, delectetur, atque iocundetur propter laudem talis filii, propter honorem tanti masculi, & propter gloriam Dei patris, & honorem spiritus sancti, de quo illa beata mulier concepit hunc & peperit. Ista sermo iocunditas risum habeat illum, quem nomine suo Isaac significauit, beate senectutis & emeritis fidei filius, qui typus filii vel masculi huius extitit, quem decrepita mater, scilicet antiqua ecclesia, patiens per veterum Mariæ virginis, veraciter dicere potest, semperque ait dicit. Risum mihi fecit Deus, quia talis filius verè matri suæ risus est æternus. Dignitatem de prophetica sancti spiritus facultate mutuabimur, de prophetica gratiæ plenitudine sumemus, ubi vates extrimus Esaias loquitur contra superbiam Assur.

Quod per Esaiam dictum est. Egredietur virga de radice Iesse, quomodo sit intelligendum. CAPVT XIII.

Esa. 41. **E**T excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & subuertentur condensa saltus ferro, & libanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius accendit, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus cõstiti & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Ecce qualis oppositio. Peripice condensa saltus, & libanum cum excelsis, inde virgam cum flore suo. Quantum est virga vna florifera, comparatione saltuum condensorum, & montis Libani cum excelsis suis, quæ robore cedrorum vel alta sunt, ut pura ligna cedrorum. Attamen quantum valent condensa saltus, & Libanus cum excelsis, comparatione virgæ huius, & ascendentis de illa floris? Si quidem condensa saltus ferro subuertuntur, & Libanus cum excelsis cadet. Hæc autem virga & flos eius totum suscipit, totum portat supernæ maiestatis pondus, & non cadit, & non subuertitur. Dicamus manifestus, quamuis sub istam metaphoram quales translatæ sunt res, non ignoret mundus, non taceat vniuersus, qui in mundo est ecclesie chorus. Peripice hinc gentium, quas per condensas saltus intelligimus tyrannos, ac duces, imperatores, & consules. Inde Iudicæ gentis, quam per Libanum intelligi placet reges, & terrarum, atque summos sacerdotum principes, & inter istas altitudines siue magnitudines subortam humilem de domo David Mariam virginem, Christum parturientem, Deum & hominem, & magnæ victoriæ verbi Dei concipis admirationem, quod in hunc mundum ingrediens, non quaesit de aliis vel sublimibus parentis habere quempiam, solum se sibi sufficere sciens absque opere humano contra illum Assur, id est, diaboli superbiam, ad obtinendum sibi regnum, ad possidendum David patris sui solum, imò Dei patris æternum imperium.

Tunc excelsa Libani cecidisse, cū Herodes alienigena regnaret, templumq; subuersum de nouo adificaret. CAPVT XIII.

Zach. 11. **V**T taceam de gentium saltu, cuius condensa ferro tunc temporis Romani imperii passim subuertebantur, & subuersa fuerant, ita ut totus à sub illo imperio lileret mundus, quod flos iste de virga vel radice Iesse ascendit excelsa Libani, siue ipse Libanus. Quomodo ceciderunt circa huius floris ascensum. Summum Libani, verticem ipsum intellige templum, quia scriptum est in Zacharia propheta. Aperi Libane portas tuas, ut comedat ignis cedros tuas. Ipsas autem cedros vel excelsa Libani principes gentis, quorum gloriæ caput erat templi ipsi, quo angustius in mundo nullum fuit. Quomodo Libanus iste cum excelsis suis tunc cecidit, vel cadere cepit? Nimirum magni & irreuerabilis casus eius initium illud dicere non dubitauerim, quod Herodes, quo regnante, ceciderat magnum excelsum regis dignitatis, ablatum quippe fuerat sceptrum de Iuda, & dux de formoribus eius. Herodes, inquam, homicida multipliciter, imò & parricida, tyrannus, non rex, templum vetus, quod reuerit de Babylonia filii transmigrationis ædificauerunt, & victores Machabæi purificauerunt, post sexcentos annos depositi, & aliud condidit. Vnde illi huiusce operis præsumptio? Nunquid illud opus siare debuit, aut placere Deo potuit? Si David fidelis de tribu Iuda rex inuentus & electus secundum cor Dei, domum domino ædificare non debuit, dicente illi domino. Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & multum sanguinem fundens, quomodo iste non qualiscumque sanguinis effusor, verumetiam filiorum atque vxorum occisor, & domesticorum siue amicorum surialis interemptor, domum debuit ædificare domino? Non igitur mirum, quod ab impio factum de rapina atque spoliis regionum ad tam miserabile tamque horribile peruenit excidium, quo post Christi passionem constat illud per Romanos irreuerabiliter esse ex terminatum. Hoc interim dictum sit, quod tunc Libanus cadere cepit, quando Herodes tantum

templum vetus depofuit, & aliud condidit, maius quidem, & duplo maius quàm fecerant filii trafmigrationis, fed hoc fecit, gloriam quærens fuam, non Dei.

Herodem renouando templum, fe Dauidi & Salomoni impudenter comparari voluiffe.

CAPVT XV.

BEne, inquit, noſtis, quòd iſtud, maximo deo templo noſtri patres ædificauerunt, cum de Babylonia remeſſent, & quia deſunt ei ad magnitudinem in altum eubii ſexaginta, inſtitit illius, quod Salomon conſtruxerat. Nemo negligentiam pietatis patrum noſtrorum æculat. Non culpa illorum factum eſt breuius templum, ſed Cyrus & Darius huiuſmodi menſuram ædificationis fieri præceperunt, noſtri patres & parentum noſtrorum dixit, quia videlicet Iudaici cum non eſſet generis ſe volebat haberi. Subſequutus, & hoc air. Nunc autem quoniam nunc Dei principatui meo pax larga conſeſſa eſt, & diuiniſarū poſſeſſio, & multitudo reddituum, & quod maximum eſt, amicitia fauorq; Romanorum, qui omnium rerum domini exiſtunt, cur non ſtudemus reſtatum neceſſitatis ſeruitutis tempore opus corrigere, & integrū Deo præbere pro beneficiis eius meo regno collatis. Hæc dicens propeſit, templumq; in vno anno & menſibus quinque peractum eſt. Nonne homo ille, imò beſta ſe loquens, & ſic propeſit ret faciens Dauid fidelis, & pacifico Salomoni regibus legitimis, de tribu Iuda regibus ſe cõferre, aut etiã præſertim cõtendit? At ille videlicet fidelis Dauid nulli quicq; rapuit, nec de rapinis domū nomini domini ædificare iuſtituit, ſed ecce (inquit) ego in paupertate tua mea præparauim pefas domus domini auri talenta centū millia, & argenti mille millia, æris vero & ferri nō eſt pondus, vincitur enim numerus magnitudine, ligna & lapides præparauim ad vniuerſa impendia. Hæc dicens, etiã dedit Salomoni ſilo deſcriptionē templi, & cuiuſq; operis. Et hæc, inquit, omnia venerunt ſcripta manu domini ad me, vt intelligeret vniuerſa opera exemplaris. Quod illū dicentē, cū legimus vel audimus, nunquid non etiã quocq; cū eſſet propheta eiuiſmodi diſtinctionē vidiffe arbitremur, vt diceretur ei, quomodo dictū eſt, & Moſi de tabernaculo faciedo. Inſpice, & fac ſecundū exemplar, quod tibi in mōte mōſtraui, Salomon quocq; aurū & argentū non ex rapinis, ſed ex Dei dono habuit. Nūquid talibus ac tātis Herodes nebulo ſe cõferre debuit?

Quòd populus ſuper illius hominis opere nequaquam laetari, neque tanto peccatori debuiſſet adulari.

CAPVT XVI.

Super illius hominis opere populus omnis læticia æfferri, tantoque peccatori non debuit adulari, ſed imprudens, læticia completus eſt, & primum quidem pro celeritate deo gratias agebat. Deinde de alacritate regis, quam in dedicatione habuit laudibus extollat. Merito igitur riſus eorum in ſterum, & gaudium verti debuit in mōrorem. Verum tamen ſciendum quia licet Herodes mutauerit parietes, & ſpectandos pro ſua gloria magnos congeſſerit lapides, quos admirari poterant diſcipuli quoque Chriſti, dicentes. Magiſter, aſpice quales lapides & quales ſtructuræ, non tamen depoſitū vel mutatū fuerat altare. Quod ſi eueniſſet, multo amplius mirari poſſis homicidæ, imò parricidæ tantū licuiſſe, vt religionis caput, id eſt, altare ipſe poneret, cui Chriſtus, vel in quo Dei filius homo factus, Deo patri protinus cum beatiſſis legationibus præſentari deberet. Hæc breuiter de templo ſunt, vt iam videat prudens laudator iudiciorum Dei, quia præter cauſas alias, propter quas templum illud manere non debuit, iſta quoque cauſa nocere potuit, vt non quomodo eunq; ſed nimis malè, imò cum fragore, quem totus orbis audiuit, caderet, quod ille fabricauit hominum hoſtis, inimicus Dei. Nunc ad ſuſceptum ſermo redeat propheticæ veritatē capitulum.

Quare Deus Herodem in regiam & ſacerdotalem ſtirpem ita ſauire permiſerit, vt ne quidem filius parceret.

CAPVT XVII.

ET Libanus, inquit, cū excelliſſis eadet. Iam diximus, quia grande illius Libani excellum ceciderat, in eo videlicet quòd ſceptrum de Iuda, & de ſacerdotibus eius deſecerat. Functus Herodes reginam ſtirpē ferro extirpabat, & extirpare nō ceſſabat. Vnde eunq; regū quippiam ſubintellextat, quacūq; ex domo vel etiã ſua, imò maxime ſua, ex domo vel genitura regia quempiam æſtimationē ollecerat, quandam denique regis ſtirpē habuerat, præter eò plures alias, Mariamnē pontificis Hircani filiã, de qua & filius Alexandrū atq; Ariſtobolum ſuſceperat, omnino vnde eunq; ſue deſoris ſue deintus regale quippiã ſperate poſſe præſentat læuabat immanis belua, ſumultq; pōſitice, & ſuos filios regales trucidabat, videlicet ne ſeipſum nimis cupidè regnantē vlla poſſet inquietare perſona per villã eiuiſmodi ſuſpicionē. Iam dubium quippe regia cõ ſacerdotali familia permixta fuerat, & ideo in veranq; pariter ſerebatur truculentus homicida nulli ſexui parcens, non ab vxoribus propriis, non à filiis occasione ſuborta ſerrū diſſerens, quoniã quidē eius filii materno ſanguine regū contingebant progeniem, Vnde ergo vinceres Deus promiſſor fidelis, vnde iuſtificaretis adimplendo quod promiſiſti, &

iurasti David, cuius spiritus clamare non desinebat in auribus tuis. Misere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: nimirum sciebas, & disposueras iustificari & vincere ex loco humili, vnde impurus Herodes, imò diabolus, cui seruebat Herodes, nihil posset suspicari, quod valeret procedere ad celsitudinē throni. Hoc est quod cōtinuò per prophetam subiunxisti. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie, & cætera.

Esa. 11.

Virgam, virginem Mariam, Christum vero florem esse, & cur de radice Iesse, non de radice David dictum sit. CAP. XVII.

Vbiunque Christiana vel catholica fides, ipsa suis auribus audiuit, & ipsa videt suis interioribus oculis, quod virga ista, virga gracilis & pulchra, virga humilis quidem fed recta, est beata virgo Maria. Et flos qui de virga ista ascendit, fructus ventris eius, est Christus Dei filius, & virginis filius est, in quo qui promisit Dei fidelis & verax inuētus est, qui iuravit Deus noster, & Deus sanctus comprobatus est. Quærendū verò hic est, cur placuerit spiritus sancto dicere. Egredietur virga de radice Iesse, magis ij dicere de radice David siue Abrahæ, quibus promisit, quibus Deus iuravit. Ad hæc, inquam, si dixisset de radice David, videlicet quem pronuntiaret veritatem promissionis, sed ipsa dictio minus contineret sacramenti. Nunc aut plus habet mysterii, quia cum præconio veritatis tendentis in semē David, simul nos mittit in secretum paternæ domus eius in rationem tēporis vel dies, quo missus est propheta Samuel ad vngendum regem, quem proieso Saul prouiderat sibi dominus in filiis Iesse, qui & Isai. Quomodo enim dictum, quomodo factum est: Vitulus, inquit dominus, de armento colles in manu tua, & dices, ad immolandum deo veni. Timebat enim Samuel. Audit, inquit Saul, & interficiet me. Et impleuit cornu oleo iuxta præceptum domini, & iur, ad immolandum, ait, domino veni. Sanctificamini & venite mecum ut immolē. Sanctificauit ergo Isai, & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium. Cumq; ingressi essent, vidit Heliab, & ait: Num vicram domino est Christus eius? Et dixit dominus ad Samuelem. Ne respicias vultum eius, nec altitudinē stature eius, quoniam abiecti eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea quæ parent, dominus autem intuetur cor. Vocauit Isai Aminadab, & adduxit Semmā, similiterq; & alios filios suos, qui fuere septem numero, & nō elegit dominus ex istis. Ait Samuel ad Isai, Nunquid completus est numerus filiorum? Adhuc, inquit Isai, paruulus reliquus est, & pascit oves. Iubete ergo Samuele, misit & adduxit eum. Qui cum venisset rufus & pulcher aspectu, decorat facie, Surge, ait dominus, & vnge eum, ipse est enim.

i. Reg. 16.

Respectus
persona.

Quid sacramenti fuerit in rebus gestis radicis Iesse, hoc est David, quod ad Christum pertinet. CAPVT XIX.

Quid nam sacramenti latet in illis rebus gestis, nisi quod audiuius & subintelligimus in istis verbis prophetiæ. Excelsi statura succidetur, & sublimes humiliabitur, & subuertentur condētia saltus ferro, & Libanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Deniq; cum iste sit sensus. Superbi & diuites relinquētur, & de puella humili siue paupercula promissio veritatis implebitur, simul per hoc dictum quod est de radice Iesse, vetus experimentum mentibus nostris adducitur, quod accidit Iesse, reprobatum maioribus filiis eius, & assumpto humili vel paruulo David, qui erat minimus. Idē ergo est, ac si dicat, Quid miramini, quia dixi, excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabitur, & humilitas exaltabitur? Similiter factum est in diebus Iesse. Vultuosus erat Heliab, & alta erat statura eius, sed abiecti illum ait dominus. Itemq; ad reliquos magnos filios eius secundum illorū similitudinē multi erunt, quando prophetia hæc implebitur, excelsi statura & sublimes in gloria, tam de regali, quam de sacerdotali profapia, potētes viribus, & valētes armatos producere exercitus. Sed nū de illis elegit dominus, nec ad implendum promissionis sue verbū opus habebat sublimitate hominum, altitudine aulicorum in curribus, & in equis exultantium, qui in multiplici fauore hominū, in multiagopiaulū popularium, & nō in domino confidunt: & tunc minimus filiorum Iesse, paruulus David complacuit, & postmodum humilis ancilla domini præ cunctis hominibus emissā in spiritu humilitatis altissimo complacuit, vt ex ipsa cōpleatur promissio nascēte Christo, ac si de virga gracili spectabilis ascendat flos. Præterea sicut illic præcetera immolationis festiuitas, & adductus de armento vitulus occurrentibus Samueli senioribus ciuitatis, & admirantibus aduentum eius, eausam subtextit, ne audiret Saul. Ita & hæc desponsatio virginis siue conuicta nuptiarum solennitas, & Ioseph maritus puellæ nominatus, diabolus sefellit, & cunctos satellites eius, vt erant Herodes & complices eius, vt nescirent sacramentum, cuius sciendi nondum erat tempus.

Laudabile Dei consilium esse, quod in humilitate diabolus atque Herodem sefellent, & ars artem Iheris. CAPVT XX.

Apud

A pud Maronem iocatur quispiam gloriabundus, & dicit. Nil refert armis contingat palma, dolius profectò sententia hæc, ad huius palmæ suæ victoriæ rationem non valet. 2. Actus 3.
 Multum quippe refert, multo melius & valde vtilis est, Deum vel dei verbum sic videri esse, vel ad procedendum procedere, vt in toto prælii congressu ats artem falleret: quam si de nobilibus atque potentibus, carne assumpta, materialibus armis eorum contra lionnes impios, dimicaret, quomodo inuisibilis, & nondum homo factus, per Machabæos aliosque fortes atque fideles viros dimicauit, & armis paucorum sæpe multa milia peremit. Hoc eisdem facere poterat, vt incarnatus de aliqua siue Hircani tunc temporis pœnitis, siue alcius cæterorum filia, bellica sibi ob defensionem veritatis adhiberet instrumenta meliori prouentu, quàm vel Machabæus vel ipse Dauid vnquã pugnauerat. Vt (verbi gratia) persequeretur vnus mille, & duo fuissent decem milia. Multo melius, inquam, est, quod ars artè sefellit, quàm si res acta fuisset armis eiusmodi. Non, inquit, in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit dominus exercituum. Hoc erat verbum domini ad Zorobabel apud Zachariam prophetam. Vbi septem oculos super lapidem vnum, & septem lucernas super vnum candelabrum vidit, quæ non erant aliud, quàm septem spiritus domini qui quiescentes super hunc florem vnum. Dent. 32. Zacha. 4.

Quam vtile nobis fuerit, Christum è paupere Virgine matre nasci.

CAPVT XXI.

Nulla potest vetbis lingua consequi, imò nec cuiusquam cogitatu comprehendere mens hominis, quanta nobis comoda prouenerunt ex eo, quod humilitas diuinitatis, humilitas verbi Dei, non diuitem, sed pauperem virginem matrem sibi elegit, quod ancillam suam respexit, tanto apud se coram diuitibus vel superbis humilem, quanto conitit acerbis Libani cedris minorem esse virgam quamlibet, de radice vetusta egredientem. Si enim parentes Christus diuites elegerit, quis hodie pauperibus in ecclesia Christi locus esset? Nunc autem & potentis Deus non abiicit, cum & ipsi sit potens, & sapius in hoc mundo pauperes eligit, cognoscendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia nimirum diuitibus habentibus consolationem suam rarius concedit. Videte (inquit Apostolus) vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contempnibilia elegit Deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Ergo pauperibus & infirmis sapius ecclesia vocationis suæ donata datur Deus abundans. Et ista consideratio pulcherrimam nobis efficit considerationem patris optimi, qui notum & verum habet testimonium, quod spiritu omnium iustorum plenus fuerit. Qui manus indiget, inquit, agat Deo gratias, & non murmuret. Qui verò plus indiget, tribuatur ei, & humilietur pro infirmitate, nõ extollatur pro misericordia. Nimirum cùm hæc dicit, hanc sentimus esse imitationem dei, qui spiritualia sua dare abundantius confuevit plus indigentibus, scilicet pauperibus, infirmis, ignobilibus, vt secundum multitudinẽ dolorum in corde ipsorum, consolationibus huiusmodi lætificentur animæ ipsorum. Iob 37. 1. Cor. 3. Ibidem.

Laudat incarnationem Verbi, ex Psalmo Dauidis, Eructauit cor meum verbum bonum.

CAPVT XXII.

Qua voce, quibus, vel quantis laudibus, floris huius de virga cuiusmodi ascendens pulchritudinem predicabimus, vnde verba sumemus? Nos penè murti, penè infantes ad tantæ dignitatem rei, vbi pulchritudo cum fortitudine, fortitudo cõ pulchritudine floret ac viget, cuius ipse spiritus sanctus laudator est. Quid eloquemur ista, vt secundum nostræ mentis intentionem ipsum audire delectetur. Sumamus aliquid non de nostro quod nusquã est, sed de plenitudine ipsius qui omnes sanctos adimplet, de thesauro boni cordis, thesauro iucunditatis & exultationis, quem super prophetam huius verbis sui, super prophetam patriar cham, & regem thesaurizauit, dicerem in persona ipsius Dei patris. Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis, sitam ipse propheta ex sua persona succinit. Speciosus forma præ filiis hominum, distula est grana in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternũ. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè. Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere procede & regna, & cetera. Putet se anima pauperis, nunc ad fontem sermonis venisse, vnde haurire possit, quod loquatur ad gratiam in floribus huius speciosi & pulchri pro bona intentione, Magis delectandi quàm de ceteris intentione, o tu qui cūque hæc legis vel audis, me exultumato immorari, quia dulce est, pulchrum & pœnitenti, nota replicare atque frequentare de forma speciosi, de specie & pulchritudine formosi atque potentissimi, in gladio suo super ioxm suum accincti, prospere procedentis & regnantis, quem in veritate, in mansuetudine & iustitia mirabiliter dextera sua deducit, cadentibus sub ipso populus in corde suo, quia crucifixi sunt fagitibus suis acutis, fagitibus distorum eius saluiferis, vt dolent quod olim fuerunt inimici regum, eumque adoret cadentes, cadant in facies suas cum adorantes. Psal 44.

Quomodo Verbum Davidis intelligendum sit, Lingua mea calamus scribæ,

CAPVT XXIII.

Psal. 11. **P**ariter assumptis vtriusque testimoniis, & illo Esaiano, & isto Davidico, primum contemplari libet hoc dictum Dei patris. Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. Linguam Dei patris spiritum sanctum promptū est intelligi, quia sicut lingua carnis administrat verba hominis, ita spiritus sanctus animæ credulæ suggerit verba Dei. Vnde & quando super Apostolos Christi descendit, quos nimirum eatenus homines sine literis & idiotas, & dein cept peritos & eloquentes facere veniebat, in linguis igneis apparuit. Consequitur cur ita apparere voluerit, sequentes effectus indicauit. Facti sunt namq; charitate & zelo bono fortes ac ferui Dei, quod significauerat ignis. Facti sunt eloquentes variis linguis, & scripturarū periti, quod linguarum desperatio præsignauit. Cum igitur dicit in isto quidem, Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. Per illum autem, Et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris domini. Manifestum est de Christo, quod verè Deus sit, & quod veraciter habet in ipso plenitudo diuinitatis corporaliter, quamuis in hoc tempore, cum fides Christiana sit firma, & hæc assertio non indigeat, cum fide necessaria, delectabile & vtile est etiam competentem habere scientiam. Natura humana de virginæ carnis substantia sic est assumpta, velut membranula munda & bene accurata, scriptorioq; operi accommodata, & ipsa lingua patris, id est, spiritus sanctus, velociter percurrit, velociter tanquam calamus scribæ totam præscriptam, totam verbi substantiam repleuit, nihilq; residui fuit, sed totum quod erat in corde patris, illi animæ inscripsit, totamq; sapientiam, totamq; intellectum, totumque consilium, totamq; fortitudinem Dei, totam scientiam, totamque pietatem Dei, & totum timorem domini, ut nihil esset, quod non sciret, nihil quod non posset, nihil in Deo patre quod non haberet humana pueri huius natura, vnde & Deus est.

Quomodo intelligendum, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi.

CAPVT XXIII.

Verbum bonum et Elare quid sit. **H**oc intelligimus esse, quod ait ipsa persona patris, eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Res magna, dictum autem non valde magnum rei comparatione. Quid enim hoc dictum, eructauit quid magnificum est inter nos, dico, eructat quisque nostrum, dum satur est, sed elurientis quispiam reuictu alterius saturatus non est. Dicit aliquis opus suum, sed qui audit, non statim consequitur auditi operis effectum, ut faciat similiter, quicquid ab illo factum est. At ille qui hæc loquitur, Eructauit cor meum verbum bonum, qui ait, dico ego opera mea regi. Bonum illud verbum, ipsam boni verbi substantiam tota plenitudine edidit in vterum virginis: & regis id est, homini, quem formabat de vtero euidem virginis, opera sua sic indidit, ut sit & ipse opifex siue artifex non dissimilis, magna hæc & mira prædicantur per hæc duo verba exigua, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego. Solent grammatici vocare tropum, quem dicunt tapinosin, qui modus locutionis humilitas est magnæ rei, velut si mare intendens dicat gurgitem: si vastum montem dicat cumulum vel collem. Equidem non ausim in maiestate tantæ rei declamare naniâs istas, vtrumamen nusquam reperiri existimo loquutionem, in qua voces rebus quæ significantur tanto impares sint, ut sunt in loquutione præfenti. Vt quid igitur taliter dictū est: imò quomodo diceret taliter, quim dictum est, vbi enim verba inueniuntur ad rem sufficientia, quæ intelligitur? Sit quidem in verbis defectus, sed eundem defectum ipsam vocum minoritatem si rite perpendis, studiosa mens adificat. In quo: In eo videlicet ut anima duerat opus quidem grande, sed Deo non difficile. Quis enim homo plenus edulio fatigatur eructandor? Sic nimirum Deus pater bono plenus verbo non labouit, humanæ naturæ illud inferendo.

Quare Deus incarnari, & non potius per angelum genus humanum saluare voluerit.

CAPVT XXV.

Quasi. **H**oc opus bonum fecit Deus, summè potens, summè bonus, hoc est, quod patribus promissit, quod iurauit ad Abraham, iurauit ad David. Tanquam summè bonus, imponere promissit, ipse iurauit tanquam summè potes adimpleuit. Deniq; sicut summè bonis ait eis, & hoc facere voluit, ita summè potentis est quod hoc facere potuit. Diligenter animaduertendū, soler enim nō nulli dicere, Vt quid Deus, Vel verbū, venit per semetipsum, & homo factus est, ad saluandum genus humanū, cum hoc idem fieri potuisset per aliū? Cur non potius misit aliquē legatum? cur non misit angelū siue archangelū? Ad hæc, in quā videlicet qua nulli aliū, nulle nisi soli naturæ diuinitatis hoc fuit vnquam possibile, assumere quod non erat, & manere quod erat. Et vnde illi hoc possibile, videlicet quantum ad verbi substantiam diuinitatis tanto subtilior est anima rationali, ut eam penetrare possit. Fideliter hoc inter cætera patres catholici sumpserunt & scripserunt

pro argumento veritatis contra hereticos, quod spiritus sanctus æque vel pater & filius Deus sit, quoniam & ipsæ humanæ animæ est capabilis, & capax eiusdem animæ rationalis. Nisi enim deus esset, neque humano, neque angelico spiritui capabilis esset. Proinde notandum quodd quibus dicitur quis plenus de monio, non sic implet hominem ille spiritus, ut penetret animam eius, sed cauernas corporis iterare potuit, quo ebrietas siue febris animamque deprehensam in suis sedibus exagitat atque affligit. Solus Deus vnus Deus pater, & filius, & spiritus sanctus, cui vult, & prout vult rationali animæ vel spiritui sese infundit, & in eo mansionem facit. Frustra igitur dicit, vel querit quis, cur non legatū vel angelū misit, sed per semetipsum, ad saluandū genus humanū venerit Deus, verbum Dei, quia videlicet naturā induere humanā non potuit, nisi sola natura Dei, vnde licet bonum, quia voluit, ita omnipotentem prædica mus, quia potuit.

Christum, salua matris virginitate, natum esse. CAP. XXVI.

Quid de salua matris virginitate dicemus ad laudem ipsius? Contra naturam, Iudæus inquit, virgo parere non potuit. Nos autē credimus, propter quod & loquimur, quia rationem supra naturā parere potuit. Non dicimus contra naturā, quæ non est naturæ iniuria, sed dicimus supra naturam, quia naturæ est gloria. Quæ ratio est dicere, quod non potuerit quicquid supra naturā, quod fecit naturā? Per verbum omnia facta sunt, si omnia, profecti & natura lexminea. Ergo ne fortior esset naturā, quā is (per quē facta est natura) nimirū rectē sapit homo rationalis, ut dicat, quia qui omnia fecit, & ipsa naturā, consequenter omnia vincit, & ipsam naturā. Quod si Iudæus vel Manichæo magnitudo miraculi ad incredulitatē procluit, quid rogo magis mirū, id quod assumptus vel formatus est homo de terra animata & sensibili, an quod homo plasmatus est de terra inanimata & insensibili? Denique terrā animatā, & sensibilem Marā dixerim, quoniam de terra & ipsa & nos sumus facti. Porro terra de qua primus homo plasmatus est, inanimata sine dubio fuit, & insensibilis. Nōne ergo plasmatio primi Adā, plasmatio secundi mirabilior fuit? Si quidē materia viuā, & sensibilem, quæ virgo vicinior est huic operi, quæ fuit illa materia nec viuens, & sensibilis. Igitur illa quidē plasmatio mirabilior sed ista venter bilior.

Quid sit speciosus forma præ filiis hominum, & gladius super femur accinctus.

CAPVT XXVII.

Ecce speciosus forma, ecce potentissimus gladio suo super femur accinctus. Agnoscendus est, cuius victoriæ prædicamus, cuius triumphalē currū laudando subsequi optamus, olim verbum, nunc & caro, olim Deus, nunc & homo speciosus, inquit, forma. Quid est forma? Diuinitas, diuinitas namque forma est, forma namque formati, forma caræ materia. Diuina substantia, sicut ante nos dictū est, sine materia forma est, atque ideo vnū est id quod est, reliqua non sunt id quod sunt. Vnumquodque enim habet esse suum, ex his ex quibus est, ut cum homo terrenus consistet ex anima & corpore, corpus & anima est, non vel corpus vel anima in partem, igitur non est id quod est. Quod verō non est ex hoc atque hoc, sed tantum est hoc, illud verē est id quod est, & est pulcherrimum fortissimumque, quia nullo niuitur. Igitur speciosus forma, id est, speciosus secundum diuinitatem. Istam eius speciositatem, quæ speciosus est præ filiis hominū, qui viciū diuinitatis non sunt, soli amatores eius vident, soli videbunt regem in decore suo, videbunt oculi eius, qui diligunt eum. Et ego, inquit, manifestabo ei meipsum. Quid porro dicit gladius, quo accinctus est iste speciosus, iste potentissimus, nimirū vnum idemque verbū Dei, verbum Deus, forma est speciosus, gladius est potentissimus, nam viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. Igitur vbi iam dictū est, ecce speciosus, ecce potentissimus, speciosus vt flos, potentissimus vt gigas, cuius à summo coelo cgressus, & occurus eius vltimū ad summū eius. Talis in hunc mundū ingreditur visibilis factus, visibiliter pugnaturus, qui prius inuisibilis, inuisibiliter præiudicatur, pugnaturus noui belli specie, scilicet nõ exercitu, neque in robore, sed in spiritu suo demonia potens eucere. Hunc florem speciosum, hunc regem potentissimum alibi sancta scriptura prædicat, agnū habentem, inquit, cornua septē & oculos septē, scilicet septē spiritus, qui super florem requiescunt, sed de agno, qui & vincens leo, postmodum suo loco erit dicendum.

Sicut septiformis spiritus super florem requiescit, ita septemplici laude Psalmus hic regem Christum canit.

CAPVT XXVIII.

None delectat breuiter intueri, vtrū sicut spiritus isti omnes super florem requiescunt, ita secundum singulos eorum propriū quid in psalmo, siue in canticò prælibato dicatur, ad regem speciosum, regem potentissimū. Dico ergo opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. Dicta hæc esse secundū spiritū sapientie & intellectus nõ indiget assertionē nostrā, quia manifestē vbi filio regi pater Deus sua dicit opera, ibi sapientia, & ibi lingua eius opera, vbi scribæ calamus, ibi intellectus. Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternū. Accingere gladio tuo super femur tuū potissime, &c. Et deducet te mirabiliter de castris tuis. Hæc intelligimus decantari secundū spiritū cōsiliū & fortitudinis. Cōsiliū namque fuit quod

Iuan. 14.

Hebr. 4.

Psalm. 18.

videns

videns Deus non posse nos ex nostris operibus iustificari, & omnes sub peccato esse conclusos. dādidit gratiā, id est, peccatorum remissionem gratuitam in labiis huius speciosi, & propterea hunc benedixit in æternum, scilicet nasci sanctum, & ab omni peccato mundum, ut efficaciter in labiis eius ista gratia dāfunderetur, diceretq; peccatrici, quæ erat vna & vniuersa ecclesia. Dimissa sunt ei peccata multa, non quia operata est multa, sed quia dilexit multū. Accingi gladio super formam, prosperè procedere & regnare, & sua dextera deduci mirabiliter, sine dubio fortitudinis opus siue effectus est. Sagittæ tuæ a curæ, quid est, nisi tibi in doctrina siue prædicatione non semper scripturarum paratæ sunt sententiæ, quibus confixa corda illorum, qui fuerant inimici credunt, & acquiescunt veritati, & cadunt adorando te, facti amici. Ergo pertinere hæc ad spiritum scientiæ, non dubium est. Vixit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Oleum istud profectio spiritus pietatis est. Oleo Græcæ, misericordia latine. Nihilominus & concupiscit rex decorem tuū, ad eundem spectat pietatis spiritum. Nam regis huius concupiscentia non alius est, nisi pietas. Hoc est oleum, quo vnctus est speciosus iste rex, vt in multitudine misericordiarum benedictus adueniret, concupiscentiam habens animarum perditarum, per blanda menta misericordie conuocare illas ad suum salutis æternæ trichinū. Spiritus timoris, dominus in eo, non est, vt timeat, sed vt timeatur, & vt circa ipsum religio sanctitas, sancta & timorata sit religio. Huc pertinet illud. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Adducentur regi virginæ, afferentur in lætitiā & exultatione, adducentur in templum regis, & populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Quare non dictum sit manebit, sed requiescet super eum spiritus domini.

CAPVT XXIX.

- V**Num est adhuc eiusdem capituli verbum, in quo tenemur, ne iam processum regis prosequamur, ne iam partum beatæ mulieris qualiter deuorare voluerit draconem ille narremus. Quod est illud verbum? & requiescet alt super eum spiritus domini. Non dicit, & manebit, sed requiescet dicere maluit, nec dubium est, quin aliquid plus significet quàm si dixisset, manebit. Attendamus quia sermo propheticus est. Cui (inquit Petrus Apostolus) beneficium attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies eluceat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Ecce locus quidam occurrit caliginosus quidem, sed ista lucernæ huius, id est, prophetici sermonis flammula, clarum illum nobis facit, & tanquam lucifer diem intelligentiæ adducit. In deserto loquente domino ad Moysen, sacerdotio fungetur Aaron Chore. Dathan & Abiron, alique proceres synagoge steterunt aduersus Moysen & Aaron stetit omnis gladius eorum contra dominum. Vnde & propter execrabili superbiæ malum, non consueta hominum morte interierunt, sed nouam rem lecti dominus, vt a petens terra eos suum deglutiret eos, descendentesq; viuentes in infernum, quia blasphemarunt dominum. Pysterea, ignis egressus à domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui ostentabant in se ipsum. Deinde loquere (ait dominus) ad filios israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas à eun-
Esaia 11. **2. Pet. 1.** **Verbū dei.** **Nam. 16.** **Nam. 17.** **Esaia 10.** **Esaia 11.**

Præter Christum neminem fuisse super quem requiescit spiritus domini dici posset.

CAPVT XXX.

- I**gitur secundum illam similitudinem intelligendum est quod ait. Et requiescet super eum spiritus domini. Nam ibi quidem aliqua sunt similitudo. Hic autem res est multo amplior. Ibi virga insensibilis flores & folia supra naturæ vltimū producens, atque nuce, id est, querelas paucorum re bellium cessare fecit. Hic virga sensibilis virga, id est, virgose vterus virginis, florem, scilicet iam dictum speciosum regem pariens, superbiam diaboli percussit, superbie cul-
Nam. 12.

erae

erat super omnes homines qui morabantur in terra, sed non vt hic, non ita semper, non ita impassibiliter. Vexatus enim & exacerbatus distinxit in labiis suis, distinxit, & dominum non glorificauit. Ad quas contradiſtiones loquendo, non sicut mitis, & aliter quam voluisset audire scriptus domini, quia locutus est verba incredulitatis. Propterea dominus ad Moysen & Aaron, *Num. 20.* non introducetis, ait, populos istos in terram, pro qua iuravi patribus eorum. Iste nunquam distinxit in labijs suis, imò cum male tractaretur, non aperuit os suum, & sicut ouis, sicut agnus coram tondeute se obtulit. Dignus ergo qui populum introduceret in veram reprobationem terram. *Esai. 53.*

Sicut virga Aaron, ita & virga Iesse, superbi certaminis finem fecit.

CAPVT XXXI.

Multum est quod de scripturis ad motus clarificat lucerna verbi huius prophetici. Et requiescet super eum spiritus domini, sed in eiusmodi diutius immorari, presentis non est propoliti. Veruntamen vt proposita similitudo decentius explicetur, hoc solum adhuc dicere liber, quia sicut contigit superbi illi contra quos in deserto (vt iam dictum est) virga floruit, vt noua & insolita perditione perirent, ita contigit excelsis & sublimibus illis, quorum temporibus egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, vt dissimili casu caderet, & interitu suo dissimiles ceteris hominibus, quiscumq; bello interierunt, existerent. Testatur hoc Iosephus, qui miserabile illorum describens excidium, dicit de illis: Singillatim quidem iniquitates eorum narrare non potero. Vt autem breuiter dicam, neq; aliam ciuitatem vnquam talia perpeſſam esse puto, neq; vllam nationem post hominum memoriam, malitiae ferociore fuisse. Et alibi: Denique omnium post condita secula res aduersas, si cum ludæorum calamitatibus conferantur, superatum iri non ambigo. & horum author nullus externus est. Erant quippe isti maxime de parte Allur, id est, diaboli, contra cuius altitudinem virga ista ascendit, cum suo flore, id est, virgo humilis cum filio suo miti & humili.

VNDECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER DVODECIMVS.

Beatam virginem Mariam mulieris in utero habetis, parturientis, & vt pariat clamatis, non nudam partem fuisse.

CAPVT I.

Idem iam, & adhuc dicendum est, quia draco stercis ante mulierem quæ eras paritura, vt esse peperisset, filium eius deuoraret. Hic iam nome mulieris duplicem sensum habet. Antequam esset beata virgo Maria. Ante (inquas) & longè prius erat mulier, quam in sacramento sentimus, id est, ecclesia, & vix prægnans mulier mente grauidâ gerens verbum promissionis, sicut iam sæpe dictum est. At verò propria & vñtata significatione, secundum sexum Maria mulier existit, quæus virgo, dicente Apostolo: Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Mulier hæc siue hoc humani generis indiuiduum, mulieris illius pars est, quam dicimus ecclesiam, id est, credentium collectionem vniuersam. Vbi ergo mulier ista, id est, virgo Maria peperit, coram ecclesia peperisse quis nescit? Propterea dicimus vniuersi, fuer natus est nobis, & filius datus est nobis.

Galat. 4.
Ecclesia.
Esai. 9.

Draconem etiam Maria filium deuorare voluisse.

CAP. II.

Quid porro fuisse deuorari filium eius? Nimirum ita mori, vel occidi, vt periret nomen eius. At illud sextum caput draconis, illa bestia terribilis, non sicut dentibus magis, dentibus suis ferret, ea quæ circa corpus sunt bonorum siue malorum comedere siue comminere atque cõculcare potuit. Ita etiam in causa ista, si uim agitatoris diaboli satisfacere præuaſit Herodes, cuius præcedenti libello mentio facta est, qualiter quæsierit putrum ad perdendum eum quis nescit, & quis non audiuit? Plane impius ille Romanus satelles imperii, nec impietatis crimine vacuus est Augustus ipse, qui ad suggestionem tuisdem Herodis tam prosum extitit, vt concederet illi quoquo pacto regem perdere quem natum audierat, tanquam regna hominum rex illè tollere haberet, quod ita nõ eras. Crudelestati fultæ, crudelitatis situlitatis

M mulier

mulier saepe dicta de incolumitate filij sui secuta, item dudum exprobrauit, & exprobrare non cessat. Non (inquens) diripit mortalia, qui regna dat coelestia. Crudelitas Herodis Romana potestate facti regis tam cito in Romanum Imperium redundauit. Nec enim hoc pueros impune occidere potuisset, nisi Romanæ potentie licentiam, vel consensum Augusti Cæsaris habuisset. Sicut cum voluit inde permissum accepit proprios cruciandi, ita præterito metu ne si decere visibimur vel Augusto de mutatione regni, siue imperij, concessionem adeptus est tot pueros occidendi, quotquot in Bethleem, & in omnibus finibus eius per duos annos fuerant nati. Futurum quidem erat, vt per manus Romanorum rex iste occideretur, sed nondum erat illius red tempus, nec sic faciendum erat, vt deuoaretur filius masculus, id est, non ita mon habebat, vt periret nomen eius.

Quare diabolus Christum Herodi prodece non potuerit. CAP. III.

Iuan. 8.

SIC Herodes egit, & sic peragere voluit, vt verè vnus vel præcipuus diaboli filius, de quibus ait filius vel masculus iste: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quæ vel qualia desideria & quæritis (ait) me interficere. Hoc est desiderium patris vestri. Propter hoc desiderium ille homicida erat ab initio, quia visceribus veritatem, id est, me ipsum odit ab initio, quod odium nunc in me, factum mortalem hominem, desiderat complere homicidia. Hoc erat desiderium illius, quod Herodes volebat tam cito facere desiderium patris sui, desiderium diaboli. Dicit aliquis. Si pater etus diabolus hoc iam dudum desiderabat, cur non statim puerum prodebat? Cur eum à Magis illud permittebat? Nunquid nefesebat? Nunquid ipiritus ille non contempsit carne percipere non poterat, natum esse hunc regem, nisi venissent homines de longè, & fecissent Herodi, omnique Hierosolymæ turbationem siue metum, dicendo: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Ad hæc (inquens) planè sciebat, sed non sinebat eum loqui puer ipse qui natus erat. Hoc aliunde facite potest probari. Exiebant (inquit Euangelista) demonia à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei. Et increpās, non sinebat ea loqui, quia sciebat ipsum esse Christum. Et redè nō sinebat ea loqui, quia profectò pro malo loquebantur, scilicet, vt inuidiam facerent illi. Igitur & quæ natum illum esse, diabolus sciebat, & illium suam Herodem hoc scire desiderabat, sed natus infans eū loqui non sinebat. Nam nisi prohiberetur eodem modo quo alibi dicit. Scio, quis sit sanctus Dei, scilicet, per energuminum, dicere potuisset illi dolenti, quod esset illusus à Magis, scio vbi sit sanctus Dei, siue scio vbi sit rex ille quem quæris.

Matt. 3.

Luce 4.

Christum à diabolo, non vt cognosceretur, sed vt corrumpereus tentatum fuisse.

CAPVT IIIII.

Matt. 4.

Matt. 4.

2. Thes. 2.

1. Cor. 6.

Matt. 4.

Luce 10.

Sed dicit aliquis. Si illum sciebat diabolus, ad quid instabat experimentum quærens, & iudicem. Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant? Quemcumque res ista mouet, scire debet, quia fecit vt tentator vel vt corruptor. Nam ille est qui semper hac intentione tentat vt corrumpat, planè non quærebat vt cognosceret quasi incognitum, sed vt corrumpere cognitum. Quid autem est corrumpere, nisi similem vel conformem facere? Hoc eundem quidem auditu hoc est, sed adhuc in deterius processit, dicendo ad vltimum. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. An non dicit & Apostolus, de illo qui aduerfari, & extollitur supra omne ne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Non ex parte carpius ac fidelis animus pendere, quantus sit præsumptor diabolus, quia videlicet cognoscendus est ex hominibus, qui iudicandus est ab hominibus. An gelicis (inquit idem Apostolus) quia & angelos iudicabit. Cum igitur dicit ille, vt pote tentator, id est, corruptor. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Ppende, quia sibi conformare, sibi similem facere Deum Integredat ille Satan. Quomodo per hoc sibi conformem faceret dicentem, vt lapides isti panes fiant? videlicet quia & qui mendaciter dicit de ipso quod non est, & qui iactanter pro vana gloria monftrat de seipso, quod non est, similem sibi sunt, testante ipso domino qui reuersis septuaginta duobus, & cum gaudio dicitentibus. Domine etiam demonia subiciuntur nobis in nomine tuo, quod vtique verè eras, stam tam fortiter quæ iuuauerit tetigit eos, dicens. Videbam satanam sicut fulgur de celo eadentem, quo videlicet dicto breuiter innuit, quod multi ex ipsis secundum satanæ similitudinè propter vanitatem casuri vel retro abiturii essent. Multi enim dilectorum eius (ait Iohannes) abièrunt retro, & iam eū illo non ambulant. Porro, diabolus mēdaciter de se metipso, & in celo dixit, & in terra nunc vique contendit dicere, quod non est, scilicet quod sit Deus. Dominus autè filius Dei erat, & est, sed vs hoc illi miracula demonstraret, nulla esset causa, nisi iactantia seu vana gloria. Nunquid enim illi diabolus adoraret, vt saluus fieret, si apud illū de filio Dei esse taliter comprobaret? Igitur miranda diaboli præsumptio, qui non contentus dixisse olim, ero similis altissimo, similem sibi altissimo nihil est facere tentando. De hoc quod in deterius proficere præcipit iuuauerit, & deinde sibi quoque illum subternere tentando, iuadèdo, vt se adoraret, Marcus qui potest & animaduertat, quia verè magnum diaboli iudicium est.

Qua

Qua de causa Christus non solum dæmonijs, verum etiam Apostolis, se se proderent, prohibuerit.
CAP. V.

NVnc ad id redeo quod coeperam, scilicet quia increpans dæmonia, non sinebat ea loqui, quod licebant, videlicet ipsum esse Christum. Nunquid esse tantummodo dæmonia super hac re prohibebat vel increpabat, & loqui non sinebat: Imò & amicos homines super eadem re prohibebat. Exempli gratia. Cui interrogasset discipulus suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis. Itemque, vos autem quem me esse dicitis: Et ad hæc respondens Simon Petrus dixisset ei: Tu es Christus filius Dei viui. Illum quidem beatificauit, dicens: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cælis, & cæc. Sed tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus. Quare videlicet quia futurum erat, vt postquam regium hoc nomen de ipso publicè prædicaretur, nulla mora interficeretur inimicis ludæis gaudentibus, vt pote grãdi ratione armatis, foris occasione suffultis, quòd essent amici Cæsaris, inresuscitando illum, qui se dicendo regem Christum, contradiceret Cæsari, quem si non inresuscitauerit, non essent amici Cæsaris. At ipse notebar locum dare vel occasione faceret inimicis illis, priusquam omnia condidisset instrumenta benedictionis, quæ peruenire debebant ad nos gentes, iuxta verbū promissionis ad Abraham. *Gene. 22.* Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Et idecirco morti, vel ministris mortis præcipitur, vt expectarent. Exempli gratia, vt tetrarchæ Herodi. Accesserunt ad eum die quadam pharisæorum quidam, dicens. Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis, ite, dicit vulpi illi. Ecce eicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die coniuor. Quod erat dicere. Hoc anno & sequenti regnum Dei prædico, & anno tertio per passionem mortis summa gloria, summo honore coronabor. Neque enim in potestate vulpi est, quando deuoret leonem, nō in potestate fraudulenti homuncionis est, quando interimat vitæ & mortis dominatorem. Igitur tanquam sapiens amicis seorsum indicabat, inimicis autem vsque ad tempus abscondebatur, quòd ipse esset Christus, tanquam sapiens, imò & ipsa sapientia quæ dicit. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles, ne forte insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset. Ite, mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

Quare Iudæi, an ipse Christus esset, quaesierint. Quare ipse ante passionem semper obscurè responderit.
CAP. VI.

SI totam percurras euangelij seriem, nusquam reperies, quòd se in publico Christum nominauerit, nusquam inuenis, quod ante statutum passionis suæ tempus, regem se esse dixerit, aut dici permiserit. Verumtamen quia veritatis testimonium perhibere debebat, Nam ad hoc natus erat, & ad hoc in mundum venerat, ita de hoc nomine tacebat, quod est Christus siue vnctus. Vt multo maius de semetipso testificaretur, quam concipere potuissent de nomine illo aduersarij eius. Exempli gratia. Aliquando circūdederunt eum Iudæi, & dicebant ei. Quousque animam nostram tollis: Si tu es Christus, dic nobis palam: Non dixit. Ecce palam dico vobis, Christus ego sum, videlicet, ne malis illorum intentioni cōcurreret, vt pote qui malitiosè interrogabant, vt aut Christum se esse negaret, quod fieri non poterat. Nam ille, inquit Apostolus, Fidelis permanet, negare seipsum non potest. aut si profiteretur se Christum esse, profectò tunc opratum contra illum haberent magnæ accusationis capitulum, quòd se regem dixerit aduersus Romanum Imperium. Nam si Christum, vtique & regem se esse fateretur. Quid contra hoc egit ipsa sapientia: Nimirum & illorū caullationem prudenter illiusit, & plus quam interrogatus esset de semetipso fideliter prædicauit. Corpis pastor loqui de ouibus suis, quæ videlicet nomina Romanæ legionis non multum timent, aur curarent in armis suis. Loquor (inquit) vobis, & non creditis, quia non estis de ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt. Ecce quanta in verbis humilitate, de quibus Romana tunc temporis alterius non nisi ridebat, sed vide in tanta humilitate verborum, quanta sit maiestas rerum. Et ego cognosco eas (inquit) & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis. Quam profectò dare non est nisi Dei. Sic incipient & nomen quod malitiosè quaerebatur, subtegens, sic tandem est elocutus, Ego & pater vnus sumus. hoc nimirum plus est, quam illud, vnde apud Romanos a seculari potuisset, si manifesto nomine Christum se esse respondisset.

Christum, vbi tempus affuit, non solum non prohibuisse, verum etiam se regem prædicari voluisse.
CAP. VII.

Vbi tempus affuit, quod poposcerat opus, vel ordo nostræ salutis, tunc præcætit tuba magnamiraculi, videlicet resuscitatione Lazari mortui iam quatrduani, iamque fortentis, nomen istud admissit, nomen regium cum laudibus publicè suscepit, videlicet occurrentibus curbis

- Marci 11.* cum tamis palmarum, quæ sunt insignia victoris, clamantibus ac dicentibus. Osanna benedictus qui venit rex in nomine domini, benedictum quod venit regnum patris nostri David, osanna in excelsis. Sive secundum Lucam: Pax in celo & gloria in excelsis. Quo nimirum dicto pueri consonabat angelis, qui qua nocte natum illum secreta reuelatione pastoribus annuntiauerunt, dicentes. Quia natus est vobis saluator, qui est Christus dominus in ciuitate David, repente laudauerunt deum, & dixerunt. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hoc eatenus publicæ laudi derat, quod Christus vel regem se in publico non prædicabat, aut prædicari permittēbat, sed pueri iuppleuerūt, pueri laudem perfectērūt, equidem iniussit, sed diuinitus inspirati, rationabiliter permittit, opportunē admissi. Vnde cum indignarentur principes sacerdotum, & scribæ, dicentes ad eum. Audis quid isti dicunt: ipse valde subtiliter respondit, dicens. Vtq; nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfectissimi laudē? Idem enim est, ac si diceret. Vos mihi hætenus importuni fuistis, vt si ego sum Christus, palam dicē vobis, ego verō pro tempore & re de laude mea momen istud distuli. Ecce nunc estis, qui vestra scientiæ comparatione infantes sunt, lactantes sunt, regium mihi nomen acclamando laudem perfecterunt, prophetiam impleuerunt. Quia quod propter vos amicos meos ego tacebam, ipsi prædicauerunt. Dicentibus autem quibusdam ex illis. Magister, increpa discipulos tuos. Uxo vobis (ait) quia sibi tacuerunt, lapides clamabunt, subaudiatur, quod ego sum rex, quod ego sum Christus, dum pro eo quod dicitis. Nolumus hunc regnare super nos, non remanebit lapis super lapidem, qui non destruat.

Christum a seculo insidentem, regnorum huius mundi contemptum pra se tulisse.

CAPVT VIII.

- Lucæ 23.* ET quidem illi, audito à turbis acclamantibus regis nomine, ipso non prohibente, gaudebant sibi occasione, quam optauerant oblatam esse, vt & omniæ potestati possent illud leditiosis vocibus impingere. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. & si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis qui se regem facit, cōtradicit Cæsari. At ille sapiens & prouidus, verē quidem rex, sed non licit Cæsares, accusationes illorum in ipsa turbarū acclamatione valde in firmabat, Cæsariq; & cunctis regibus seculi satisfaciēbat, quod nullus eorū regnum cuperet, vel ambiret, nullisq; omnino seculi honores, quales erant Romanorum fastus, magnipederet, nec arma strere, vel signa bellica vnquam attrectare intenderet. Sedebat enim nō super phaleratum & spumantem equum, sed super exiguum ignobilemq; asellum. Circa illum non gladij, non secures, sed rami palmarum, & oliuarum frondes. Ramus oliuæ constabat gentilibus quoque signum pacis esse. Quid ergo turbis siue in pueris spiritus Christi regis agebat, nisi regem, quali de inuasionē regni vel imperij Romani mendaciter accusarum, vel accusandū, factis melius quā verbis excusare properabat.

Christi regnum non de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse.

CAP. IX.

- Lucæ 23. Mat. 22.* EXCUSAVIT se verbis quoq; rex mitis & humilis corde, dum etiam Pilato, vbi ventilabatur accusario de regio nomine, quasi crimine magno. Regnum meū (ait) non est de hoc mundo. Si de hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtriq; decertarent, vt non traderer ludæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Poterat eisdem gratiæ labijs dicere: Si de hoc mundo fuisset regnum meū, non asellus, super quem sedi nudius tertius, sed equus mihi vel currus fuisset adhibitus, & qui me regem acclamauerunt, non ramos oliuarum, sed militariū prætulissent apparatus armorum. Et si minus illi sufficerent, rogassem patrem meum, & exiubisset mihi modo plus quā duodecim legiones angelorū. Poterat quidē & illud dicere. Quidopauide quinq; panibus quinq; milia hominū, & illi propter hoc rapere me, & super se regem facere voluerunt, non fugissem eos, nisi quia verum est, quod regnum meum non est de hoc mundo. Hæc (inquam) & cætera huiusmodi multa innocentie suæ argumēta, qui nihil Cæsari volebat nocere, Pilato respondens demonstrare poterat, nisi quod ille audiuim nō habebat, & tpe per sapientem quendam fuerat prælocutus. Ne essundas sermonem, vbi non est auditus. Nobis hæc scienda reueruauit, & nostrū est inclamare aduersarijs eius, etiam defunctis, quia non diripit mortalia, qui regna dat excelsis, & quia volentes eos falli, sua malicia sefelit, & mentita est iniquitas tibi, dicendo. Inuenimus eum prohibentem tributa dari Cæsari. Non enim talē regem se fecit, neque ita conatā dicit Cæsari. Imō, reddite (inquit) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

Diabolus insidendo vicia Christi deceptum, Dei consilium non impedisse, sed promouisse.

CAPVT X.

Quid

Quid multa? mori illum oportebat, & draco sæpeditus in hoc stabat, in hoc inhabitabar, vt ille moreretur, quod putabant esse deuorationem eius. Purabar (inquam) quod per mortem posset esse deuorare, id est, consiliū vel propositiū dei adnubare, vt scilicet quod fieret quod prædictū fuerat, Et ipse erit expectatio genti, & in ipso benedicentur omnes gentes, quod iam pridū timens, dicebat illo ludæis. *Quærit me, & non inuenietis, & vbi sum ego, vos non potestis venire.* Loquebatur per os illorū ad semetipsos, dicens iuris. Quo hic iurus est, quia nō inueniemus eū? Nunquid in dispersionem genti iurus est, & docturus gentes? Verum eccinit Palamita, Draco iste quē formasti ad illudendū ei. & ipse dominus ad beatū Iob de illo dicit, Nunquid illud ei equalis aut? Item, Ecce spes eius frustrabitur eū. Verē illud est, & frustrata est eū spes eius, quia nequaquam moriēdo Christus deuorandus erat, aut deuoratus est, imō per mortem eius effectum est, nec nisi per mortem istam fieri oportebat, vt tret in dispersionem genti, & doceret gentes. Consideremus sacramentā, per quæ in ipso secundum promissiones benedicendæ erant, & benedicentur omnes gentes, & in draconem istum ad laudem Dei, qui eum ad illudendum formasti, mirari poterimus magnitudinem illusionis, quia dum aduersari cupit, famulatur propositiō Dei, dum deuorare se putat talem beatæ mulieris filiū, valde prouficiū consilio eius præstat obsequium.

Per mortem Christi, sacramenta baptismatis, eucharistia, & spiritus sancti dona, nos confecturos esse.

CAPVT XI.

QUæ ergo & quæ sunt præcipua nostræ salutis sacramenta? Sacri baptismi, sanctæ corporis eius & sanguinis eucharistia, geminum spiritus sancti datum, videlicet alterum in remissionem peccatorum, alterum in diuersarum siue multiplicium diuisionem gratiarum. Hæc tria sacramenta salutis nostræ necessaria sunt instrumenta. at verō hæc, non nisi per mortem & resurrectionem eius condenda erant, vel condita sunt. Primo, de baptismi sacramento credimus, & scimus, quia de morte eius manauit, cum putaretur esse deuoratus, id est, cum iam esset mortuus. Ad lesum enim, inquit Euangelista, cum venissent, vt viderent eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militū lancea laui eius aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua. Sanguine illo redempti, aqua illa sumus abluti, tam ludæi quæ gentes. Et primo ludæi, deinde gentes, imō primō mortui, deinde viui. Mortui namque quicumque fuerant fideles ab origine mundi, quæ apud inferos expectabant beatam spem, primū salutis fructum præceperūt, & qui velut carectumini nondum coarsu communicauerunt altari, id est, visioni diuinitatis, nondum soluto parricide inimicitiarum. Erant enim, aiunt, & nos aliquando natura filij iræ, licet & careri, & quasi pannus menstruatæ omnes iustitæ nostræ. Tunc illo flumine abluti, & emundati intrauerunt in sanctuarium Dei, in regnū Dei, quod totum sanctū est. Et quia tunc præteritorum omnium seculorum tota simul ecclesia baptizata est, posuisti eis sacramentum mortis Christi, ad euadē ecclesiæ fores, vt quicumque vult ecclesiæ deinceps incorporari, baptizetur in iua persona, quia simul & vniuersaliter in morte Christi baptizata est ecclesia. Sumpta namque aqua, & dicto verbo crucis cū inuocatione spiritus sancti, præfens est sacramentum mortis Christi. Vnde Apostolus. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, & c. Diuina sanctæ Romanæ ecclesiæ contra consuetudinem Græcorū decretatio fuit, volentium debere in die Epiphaniæ solenne baptismi celebrare sacramentū, pro eo quod illa die constat ipsum dominū à Iohanne aqua Iordanicā fuisse baptizatū. Romana ecclesia, magnusque Leo scribens reuera, demonstrat rationabiliter, Iohannis baptismi non ad eandem pertinuisse virtutem, quod non erat in remissionem peccatorum, sed in penitentiam. Baptismū Christi à mortē ipsius assumpsisse initium, (vbi sicut iam dictū est) latus eius patefactū est lancea, & exiit sanguis & aqua, & proinde hoc sacramentum in morte & resurrectione eius esse celebrandum.

In quem Iesus sacramentum eucharistia nobis relictum sit.

CAP. XII.

DE sacramento corporis & sanguinis domini certum est, nec assertio nostra indiget, quoniam passionis vel mortis eius propria quidem & singularis commemoratio sit, & quod à passione vel morte eius initium sumpserit, vel sumere debuerit. Conditum autem est hoc sacramentum quantum potuit morti vicinius, scilicet cum iam esset ad mortem venditus, & quia nocte tradebatur. Nobis qui viuimus, & qui residui sumus, referuatum est, & missum est sacramentum istud, in quo sub specie panis & vini latet vilitas mortis & resurrectionis eius. Nam illis, qui mortui fuerant, fidelibus, miro modo in illa specie, qua pependit in cruce, factus, vel datus est cibus. Ita vi anima eius ad animas illorum in infernū, & corpus eius ad corpora illorum descendit, et, effectus tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ, in eodem ventre terræ quo recepta vel assumpta fuerant corpora illorum. De tanto hoc mysterio nunc diuini tractate non est propoluitum, verum tamen ne omnino relictum sit inædum, dicere quippiam libet de causa, propter quam nobis sit necessarium. Causa hæc erat, quia primi homines Deo increduli, diabolo nimis malè creduli fuerunt. Quia cum non viderent ruli pomum, quantumlibet

M iij suauē,

suave, redolens aut visu pulchrum, crediderunt in illo esse diuinitatis effectum, crediderunt diabolo, dicenti. Nequaquam ita erit, vt Deus dixit, Si comederitis, morte moriemini. sed erit quod dico ego, si comederitis eritis sicut dii. Contra cibum illum, qui cibum fuit mortis, distans ratione, namque iusticie dari oportebat cibum alium, qui esset cibum vite, & simili ordine, vt scilicet inesse illi mens crederet, quod oculus non videret, crederet esse cibum & potum veraciter communicande diuinitatis, esse effectuum carnis & sanguinem Christi, quod sentire non possunt sensus carnis & sanguinis. Per hanc fidem sibi Deus ab homine satisfactum esse iudicat, dum non minus sibi credit, quam diabolo crediderat.

Spiritum sanctum primum in remissionem peccatorum, deinde in diuisiones gratiarum, super nos effundi. CAPVT XIII.

Ioan. 20.

1. Cor. 11.
Eph. 4.

Ioan. 16.

Luc. 11.

Ioan. 13.

Datum spiritus sancti, primum in remissionem peccatorum nos omnes credentes accipere, vel accepisse per mortem, vel sanguinem eius, quis nescit? Ideo qua die resurrexit a mortuis, cum esset sero, die illa stans in medio discipulorum, inuisiuit, & dixit eis. Accipite spiritum sanctum. Statimque subiunxit. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Porro secundum eiusdem spiritus sancti datum in diuisiones gratiarum, quatum Apostolus meminit, scribens ad Corinthios. Alij per spiritum datur sermo sapientie, alij sermo scientie, &c. die quinquagesimo accepimus, & eiusmodi dona sunt, de quibus scriptum est. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quorum notiora sunt hæc, quod ipse posuit quosdam quidem apostolos, alios autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores. Hæc sunt consolationes paraletis, propter quas abire volens, dicebat illis. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, sed ego veritatem dico vobis. Expediit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, paraletis non veniet ad vos. Si autem abiero, matrem eum ad vos. Quod dicit, si abiero, recte quidem intelligitur, ac si dicit. Si in caelum ascendero, si meam corporalem presentiam vobis abstulero. Veruntamen quia non de ascensu eius tristari, sed gaudium magno gaudere habebant, sicut Lucas meminit dicens. Et ipsi adorantes, reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. De passione vero tristes fuerunt. Nam quia hæc locutus sum vobis, ait, tristitia impleuit cor vestrum. Nihilominus recte intelligitur illud abire de passione vel morte sua dixisse. Nam & euangelista ita vult dicit. Ante diem festum pasche sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Non enim tunc primum ex hoc mundo transiit, sed iam tunc quando mortuus resurgens, cum hominibus conuersari, laboresque mundanos pati desijt.

Hæc sacramenta neque diabolum, neque impios homines cognouisse.

CAPVT XIII.

Sapient. 2.
1. Cor. 2.

Luc. 18.

Hæc tria fieri oportebat, & propter hæc mors eius gentibus erat necessaria, quia istis sunt benedictiones quibus in illo senare, quod est Christus, erant benedictione omnes gentes. Hoc ille draco magnus nesciebat, qui filium vel masculum illum per mortem deuorare se posse sperabat. Nesciebat, inquam, ille, nesciebant hi, quibus præsidebat ille, de quibus vel quibus sapientia dixit. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excaecauit eos malitia ipsorum, & nescierunt sacramenta Dei. Et Apostolus ait. Si enim cognouissent, subaudiatur, sapientiam, quæ ex Deo est, quam & loquimur inter perfectos, nunquam dominum glorie crucifixissent. Omnia verum est, quia si cognouisset leuiathan, siue cetus magnus qui in mari est, hamum sub carne latuisse ferreum, nunquam carnem ipsam inuordisset, qua regebatur ferrum. Sciebat quidem ipsum esse Christum filium Dei, & ob salutem venisse generis humani, sed nesciebat secretum quod seculis absconditum sapientie dei consilium, quod de morte vnus renasci deberet vita omnium. Sui ipse sciebat consilium, sed se culis omnibus sic erat absconditum, adeoq; inopinabile mentibus hominum, vt ipsi Apostoli, cum secretum loqueretur ad eos de his, nihil horum intelligerent, sicut sacra plerumque loca euangelia perhibent, quia videlicet necdum erat tempus illis hæc intelligendi, priusquam glorificaretur ipse gloria resurrectionis.

Draconem septies per impios homines contra Christum insurrexisse, & septimo comprehensum fuisse. CAPVT XV.

Mat. 29.

Quia portus intelligitur quibus in timo affectu sentit, qualis fuerit in mente habitus filij huius malculi, ex quo læpedita mulier eum peperit, toties hanc illo dracone, vt eum posset deuorare, id est, hominibus impis carnem eius occidentibus, nomen eius delere? Nam si rictus numerus, septies ore patulo hanc, septem rictus hmanes aperuit, & in cæteris frustratus, se primo tandem rictu carnem comprehendit, sed malo suo, quia (sicut iam dictum est) terram in carne permolestum sentit. Primus namque draconis huius hiatus fuit, vbi secundum Mattheum mox nati pueri animam (sicut iam superius dictum est) functus Herodes querens, & pro-

& propter eum infantes occidit. Secundus fuit, vbi secundum Lucam, cum venisset Nazareth, vbi erat nutritus, & doceret in synagoga, surrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt vsque ad supercilium montis, supra quem ciuitas illorum erat aedificata, vt praecipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Tertius fuit, vbi, secundum Iohannem, fugit a facie ludaeorum irridentium, cum diceret. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam aeternam. Nam veritas haec dicendo, & abscondit se ab illis, secundum titulum trieesimiterij psalmi, qui inscribitur sic, Psalmus David cum commutauit vultum suum, coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit, & impanizabat ad ostia portae ciuitatis, & defluebant saluix in barbam, & ferebatur in manibus suis. Abimelech ipse est, qui supra dicitur Achis. Interpretatur autem Abimelech, patris mei regnum. Achis vero, quomodo est. significat ergo ludaeos, quos recte Christus prius appellauerat patris sui regnum, quod signat Abimelech, Nunc autem Achis, ex quo dixerunt, quomodo esse potest? In quo coram istis commutauit vultum suum? In eo videlicet, quod veteris sacrificij ritum conuertit in nouum. In eo quoque saluix defluerunt illi in barbam, quod cum diceret, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius, &c. infantilia videbatur eis verba proferre. Infantium est enim ialuam emittere. Tunc quoque impanizabat ad portam ciuitatis, quando inuisit & audire nolentibus mysterium praedicae suae passionis, futurum esse sciens, quod credendo aperirent aliqui. Ferebatur etiam in manibus suis, videlicet cum tenens in manibus suis panem & vinum. Accipite, inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus noui testamenti, &c. At tamen, secundum Hebraicam veritatem nunc legimus, & collabebatur in manibus eorum. Quarta fuit persecutio, quando miserunt principes & pharisei ministros, vt apprehenderent eum, qui reuersus diceretur eis. Quare non adduxistis eum? responderunt. Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. At illi in intentione persistentes adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam, tentantes, vt possent accusare eum. Quinta persecutio fuit, vbi cum dixisset. Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum, tulerunt lapides vt iaceret in eum. Sexta, vbi cum dixisset. Ego & pater vnus sumus, sustulerunt lapides vt lapidarent eum. Septima, quae vltima, vbi collegerunt aduersus eum concilium, nec desisterunt donec crucifigerent eum.

Quare dictum sit, sustinui qui simul contristaretur, et non fuit.

CAPVT XVI.

Quis, inquam, in tam diuina colluctatione mortis, spiritum eius mitem, & humile intel-
ligit? Beatus, inquit, Psalmista qui intelligit super egenum & pauperem quem iuxta psalmi
alterius vericulum, persequatur in iuda, perquebatur in iudaeo populo draco ille, homi-
nem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Nos penes indociles, aut nimium
tardj ad discendum ab ipso dicente. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Super eum
pauperem, super eum mitem, & humilem, pro nobis dolentem, pro nobis vulneratum, longe
inuis intelligimus, quam oportet intelligere. Ecce, inquit, propheta, quomodo moritur iustus,
& nemo percipit corde. Ipse quoque in psalmo dicit. Et sustinui, qui simul contristaretur, & non
fuit. Sed nunquid vel beata Maria, cum staret iuxta crucem eius, videns quomodo moreretur,
non percepit corde, & non simul contristata est, imo in ultum percepit corde, multum contri-
stata est, & sicut praedixerat Simeon, Gladius pertransiit animam eius. Discipulus quoque di-
lectus, non sine percipione cordis, non sine tristitia vidit quando moreretur. Ceteri quoque
discipuli, quia minus relato eo omnes iugerint, non nihil fuere simul contristati, imo tristitia cor-
eorum impleuit. Ergo non secundum rationis iudicium, sed secundum doloris vim, qui inter-
dum rationem non admittit, dictum est, & nemo percipit corde, & qui contristaretur non fuit.
Et competenter sic dictum esse animaduertis, vbi ad tantam insultantium atque irridentium
multitudinem qui condoluerunt, praepauitate nullius fuere quantitates aut numeri. Verum,
quia a tibi dicit. Circumspexi, & non erat auxiliator, quae fuit, & non fuit qui adiuuaret, & salua-
uit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi, & non est conuersio si-
milis, sed demonstratio verissimae rei, quia nullus eiusmodi etiam si voluisset, quis porit eum
adiuare, siue auxiliari in praesidio, siue congressu eiusmodi, vbi veniebat princeps mundi, pec-
cator antiquus, & praeposuit mortis. Nec enim quisquam, qui de illo dicere posset, & in me non
habet quicquam. Non erat praeter eum quicquam, in quo cum innocentiae humanae esset, etiam
diuinae brachium & indignatio, id est, zelus vel fortitudo naturae.

*In Christo duas voluntates, diuinam & humanam fuisse, quarum altera mortem
voluerit, altera expauerit.*

CAP. XVII.

Quid ergo, nunquid auxiliatorem circumspicendo, ita vel tali intentione quaeerebat, vt
non moreretur, qui ad hoc ipsum venerat, vt moreretur? Vtque sicut erat Deus & homo,
sic & duas voluntates, alteram diuinitatis, alteram humanitatis habebat, sub ipso passionis articulo.

M iij Humar

Humanitas quippe gustum mortis naturaliter pauebat & refugiebat, & naturali corporis amo-
Mat. 26. re anima tenebatur, & in carne manere volebat. Porro diuinitas rationali iudicio aliud in-
Lucæ 22. tendebat, scilicet quod ad salutem generis humani necessarium erat, & eius nature volunta-
1. Cor. 5. tem suæ voluntati humanitas præferbat, dum in oratione sua præmissio, mi pater, si possibile
 est, transeat à me calix iste, continuò subiunxit. Veruntamen non sic ego volo, sed sicut tu.
 Sive ita, Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Itaque quidem secundum diuinitatis ra-
 tionem circumspiciebat quærens auxiliantem, sed secundum naturalem sensum carnis vole-
 bat hoc ipsum, & quod sancti homines malent, dicentes cum apostolo, Eo quod nolimus ex-
 poliari sed superuicari, & absorbeat id quod mortale est à vita. Nunquid verò solummodo
Mat. 27. circumspexit, & circumspiciens adiuuantem quæsiuit, imò & voce magna clamauerit. Eia, Eia, Ia-
 mafachani, Hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Hoc numerum ita rectè
 intelligitur, ac si diceret. O habitans in me omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, cur te in-
 tus continens, cur me moriente siles? paulò ante, vbi uenerunt qui me comprehenderent, vnam
 breuiter emisisti vocem, dicendo. Quem queritis, ego sum, statimque abierunt retrosum, & ce-
 cidit ius in terram. Nuper quoque multitudinem ingentem radianò ex illis oculis, qui tunc
Ioan. 11. in morte caligant tetruisti, & quod infinitus facere non potuisti exercitus, cum vno flagello
Mat. 21. factò de resticulis, de templo eiecisti, memorando illis hoc propheticum. Domus mea domus
 orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Vt quid tam potens, tam
 fortis diuinitatis verbi, met tuam carnem dereliquisti, intus te continens tanquam gladius, qui
 de vagina sua nolit egredi.

Quare dictum sit, apud ipsum est sapientia & fortitudo.

CAPVT XVIII.

Hic iam oportune occurrit, quia scriptum est. Apud ipsum est sapientia & fortitudo. Item,
Iob. 12. apud ipsum est fortitudo & sapientia. Dicamus ergo & illud, quia ipse est agnus, ipse est leo
 & omnia tempus habent, sic & horum, scilicet agni & leonis significata, sua debuerunt habere
 tempora. Tempus fuit, quo vt sapiens patientiam teneret agni: tempus fuit, vt fortis emitteret
 rugitum leonis, dum se intus adhuc fortitudo contineret, non fuit omnino derelictus, nam sa-
 pientia quasi derelictum consolata est. Quid enim circa se ageretur, nõ ignorabat: propterea non
Lucæ 22. solum diuinitatis tuos reprimebat percutientes & dicentes. Domine, ecce gladii duo hie, verum-
 etiam occurrebat aduersariis & dimittebat se comprehendi. Neque dedignatur dominus an-
 gelorum ab angelo confortari in agonia factus, & ludando guttas emitti sanguinis in terram
 decurrentis, & pernitebat faciem suam à colaphizantibus velari, nec reiciebat calamum sibi
 ab illudentibus, quasi pro scilicet in manu datum, neque chlamydem coccineam sibi circunda-
 tam, neque coronam ipeaurum suo capiti impositam, neque Romanorum milites auerfabatur sibi
 genua flectentes, & cum sellito riu se regem ludæorum salutem hie ad orantes. Cuncta namq;
 hæc ludicra crudella, vertenda sibi esse sciebat in serâ tocunda, atq; dulcia.

Quare Christus gladium in vagina recondi iusserit.

CAP. XIX.

NON possumus fastidium legentium vitæ, horum cæterorumq; omnium & ipsius cru-
 cis, quam proposita sibi salute (vt ait Apostolus) sustinuit cõsensione contempta, præsentis
 loco compingere, sicut à sanctis patribus exposita sunt rationes ad comprobandum, quòd in
 omnibus his magna sit laus sapientiæ, quæ apud ipsum est. Vnum est, quod licet iam loco alio
 breuiter commemoratum, hic præterire non libet, quam rationem habet, Quod Perro ex-
 dument gladium suum, & percutient, Conuerte(at) gladium tuum in locum suum, hie quod
Mat. 27. dicentibus. Domine, ecce gladii duo hie, Satis est, inquit, & iuxta alium euangelistam: Sinite vsq;
Lucæ 22. huc. Multum enim ad nostri tenorem propositi pertinet scire vel dicere, quem sensum habeat,
 quod tali in tempore, tantam re, duos solummodo gladios demonstrantibus, satis est, inquit.
 Denique hoc non idem est ac si diceret: Hi duo gladii sufficiunt nobis, vtamur illis: repugnat
 valde quod vnum ex illis ductum, in vaginam recondi iussit, & sinit vsque huc, dixit. Pro-
 fectò hæc duo dicta, Conuerte gladium tuum in locum suum, & sinit vsque huc, secundum
 intentionem dicentis æquipollentia esse sentimus. & proinde nunc sufficere arbitramur, si cau-
 reddantur, cur vel quid respiciens, digne dicere debuisset, satis est, & quid intendis aut volens di-
 xerit. Sinite vsq; huc. Quid ergo erat, duos gladios ad defensionem sui demonstrantibus dicere, sa-
 tis est, nisi ac si diceret, antequam ego uerbi qui promissus fuerat, gladio opus erat ad defenden-
 dam gentem, de qua sola me nasci oportebat, ne gente illa deleta, licet diabolus uolebat, nõ fie-
 ret salus quæ nunc ex ludæis est, quia uerbum promissionis impletum est. Satis est, satis labora-
 uerunt, & gladii vti sunt materialibus, qui ante vos extiterunt. Sinite tam, id est, cõuerite gla-
 dium in vaginam, vsq; huc, subauditur, gladius huiusmodi necessarius erat, vt in illius regno Dei,
 donec ueniret, quia uenit, iam quia uerbi Dei intra uos est, gladii cõuertendi sunt. Ex hoc iam
 cibus

ciuisbus vel militibus regni Dei, gladius sit verbū Dei, quia de huiusmodi gladio dicebam vobis nunc, qui non habet, vendat tunicam suam & eruat gladium, id est, exuat se impedimentis & facultatibus seculi, vt vacare possit ad verbum Dei discendum siue docendum.

Quid dictum sit, Egredimini & videte filia Sion, pro em Salomonem in diademate, quo coronauit eu mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

CAPVT XX.

Quid multis morer? Egredimini dicit spiritus sanctus, Egredimini & videte filia Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Videte hunc regē sapientiæ, regē fortis, & experimento discite, quomodo vera sit sententia, quam supra memorauimus de illo, quomodo apud ipsum est sapientia & fortitudo. Conamur sapientiæ prædicare in eo patiente & moriente, & deinde de fortitudine aliquid dicere, sed sermo deficit, res autem diligentius contemplanti antea magis ac magis supercreuit & effulgescit. Videte hunc regem coronatum, videte in manu eius scepterum; videte vestem purpuream, videte iuuantem, videte Romanos adorantes. Noite hoc foris videre in corona eius, quod in pinea sit, videte in spinis illis illi, cuius præparatoriæ spinæ sunt, corona gloriæ & honoris, sicut Psalmista cecinit. Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum. Videre nō solum calamus pro sceptro datum, sed videte rem veram, cuius illud est præfigium, scilicet summum cœli & terræ imperium, quia cum calamo illo, propter calamum illum die ipsa data est illi omnis potestas in cœlo & in terra. Videte non solum purpuram illam manufactam irrisori circūpositam, sed in purpura illa meditari purpuream ecclesiam sanguine illius emundatam, sanguinem suum pro illo fusuram. Et in illis Romanæ potestatis militibus cum ritu genua flectentibus, cum ritu vel iugo adorantibus. Videte quid porten datur, & illius ræcenſus cogitatus sonet in cordis vestri auribus, vel si dicit. Viuo ego, quia mihi incuruabitur Romani imperij genu, & confitebitur lingua hebraica, lingua græca, lingua latina, me regem esse Iudæorum, imò & regem regum, & dominum dominantium nec erit irritum, quamuis cum ironia, quamuis cum hostili irrisione scripseritis, Iesus Nazarenus rex Iudæorum, id est, Saluator sanctus, rex omnium Deo confectum. Talem videntem regem Salomonem, scitote illum fuisse diem desponsationis illius, & diem lætitiæ cordis eius. Desponsationis quidem eius, qua sibi ecclesiam per suum sanguinem desponsauit. Desponsationis multum differentis à desponsationibus carnalis, siue huius seculi, quomodo illæ à voluptate incipiunt, & in dolore desinunt. Ista autem desponsatio incipit à dolore, vt diceret, Deus meus Deus meus, vt quod dereliquisti me, & perfixisti in æterna voluptate, & lætitiæ cordis eius, qua post dolorem laudantem dixit, Consummatum est.

Quid sanguineus sudor portenderit.

CAP. XXI.

Quid porro videbitis in agone eius, in sudore eius, qui eo prolixius orante, factus est sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram? Quid in tanto miraculo videbitis? Non enim tantum miraculū, quod de vulneribus eius sanguis effluxit, quia solitum est, naturale est, vulnerata carne sanguinem fluere. Hoc insolitum est, supra naturam est, integræ carne, sana cute, sanguinem pro sudore de toto corpore in terram decurrere. Miraculum rei magis attentos facere vos debet, vt videatis, quid nam sit. Quid ergo est, nisi vehemens Iudææ perfidæ accusatio, nisi terribilis damnatio populi parricidæ? Accessistis (inquit Apostolus) ad mediatorem Iesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem quam Abel. Quid fecistis? ait dominus ad Cain. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, vagus & profugus eris super terram. Quod illi Cain pro illo Abel dixit, non diceret idem Deus Iudææ pro filio suo, videns eius sanguinem agonizantis, & in agonia prolixè orantis & sanguinem melius clamantem, melius loquentem, quam Abel: sicut Apostolus dicit. Verè igitur tantum miraculum Iudæis non otiosum fuit, quia contra infelices & impios homicidas Iudæos in præsentium iudicij terribilis & vindictæ horribilis in terram decurrit.

Quare dictum sit, cornua in manibus eius ibi abscondita est fortitudo eius:

CAPVT XXII.

In omnibus his suum sapientiæ, quæ apud ipsum est manifestè gestis officium, latente, & non tamen otiosa, & se continente intus fortitudine, quæ similiter apud ipsum est, sicut prædictum fuerat in Abacuc. Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Cornua quæ erant in manibus eius, brachia crucis intelligimus, quibus confixerant manus eius. Quomodo ibi erat abscondita fortitudo eius? videlicet vbi nulla putabatur esse fortitudo eius. Denique

Denique hominis fortitudo maximè pollet in brachijs, & in manibus eius, ac ille confusus in cruce pendeat manibus. Videbatur ergo, quòd nulla eſet fortitudo eius, ſed nonnulla erat, imò magna erat, iamq; abſconditè operabatur. Iam draconis eum deuorare ſe putant; dentes inuicibiliter confringebatur, & gutturis eius baratrum, quali hamo ferreo ſtrangulabatur. Operationis lululſeſemodi ſigna quædam uilubilia ſtatim claruerit, & nos Deus auribus noſtris audivimus. Nam illo emittente ſpiritum, ecce velum templi ſcillum eſt in duas partes à ſummo vſque deorſum, & terra mota eſt, & monimenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſuerexerunt, & exeuntes de monumentis, non quidem ante, ſed poſt reſurrectionem eius uenerunt in ciuitatem ſancſtam, & apparuerunt multis. Verba deſcunt, cum de fortitudine uerbi loqui cupimus. De fortitudine uerbi, quod græcè & eſt illo ſpiritu ſiue anima, quam moriens emiſit Chriſtus Jeſus. Cur autè uerba deſcunt, niſi quia non lentimus, non lentire meremur, quam ualidum, quomodo ualidi ſi illud uerbùt imò & ſi aliqui ſanctorum, uerbi illius in præcordijs ſuis ſenſere attractum, quibus uerbis enarrare poterunt: Hoc igitur nunc tantùm dictum ſit, quia tunc pro re uerbum ualidum, uerbum Deus inſermuit in ſpiritu uel anima egrediente de corpore Jeſu, & infernus intremuit ueniente ſpiritu illo Jeſu, ueniente cum uerbo ſibi uincto anima Jeſu, cuius uidelicet uerbi fortitudinem ſuſtinere non poteſt, niſi qui eius habet amorem. Nam hinc eſt, quod Pſalmiſta dicit. Sicut cæra fluxit à facie ignis, ſic peccant peccatores à facie Dei.

Quare dictum ſit, Catulus leonis Iuda, ad prædã ſili mi aſcendiſti. CAP. XXIII.

- Genſ. 49.* **F**uſciat ſuper hac re ſermonem noſtrum, ſermonem inualidum, propheticum patriarchæ Iacob præconiũ. Catulus leonis Iuda, inquit, ad prædam ſili mi aſcendiſti. requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leona. Quis ſuſcitabit eum: Iuda, quod Interpretatur conſellus. Chriſtus Jeſus eſt conſellus noſtræ princeps, ortus de tribu Iuda. Iſte eſt catulus leonis, id eſt, ſilius Deſortuſſimi. Agnus fuerat ætenuſ, & ſicut ouis ad occaſionem ductus, ſed ubi conſummatus eſt, quicquid ſecundũ ſimilitudinem agni aut ouis cum pari oportebat, ſtatim inſermuit. Idem catulus leonis. Nam ad prædam ſili mi aſcendiſti, ad prædandum infernũ inualidus. Primum expoliũ, quod iſte depredator mortis inferno abſtulit, Iatro ille fuit, qui cum ad ipſas iam ap- propioquaret fauces inferni, vna breui conſellione retentus ab illo audiuit. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradifo, quancam protinus ad prædam ſic incipiendo aſcendit. Quis præter illum potuiſſet educere de inferno tot electorum milia, iuxta illud Zachariæ prophetæ. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Deſiderabilis prædo reddens uitæ, quos abſtulit morti, reddens celo, quos eripuit inferno. hoc nõ in incerto licens futurum. Ego, inquit, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Cum dicit omnia, ſubintelligimus electa, ſiue omnem poteſtatè in celo & in terra. Nam propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatus, propter patibulum crucis, iudex uſuorum & mortuorum eſt conſtitutus, & omnia ſubiecta ſunt ſub pedibus eius. Et qui adhuc rebellant inimici eius, ſine dubio ſentient ætũ, quod iam poteſtatè ſunt ſub pedibus eius. Vnde Apoſtolus, cum poiuiſſet hoc pſalmi teſtimonium, futurum ait, de quo loquimur. Nunc autem nec dum uideamus omnia ſubiecta ei.

Quid dictum ſit, requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leona: & quàm neceſſarium fuerit, vt mortuus non careret ſepultura. CAP. XXIII.

- Genſ. 49.* **R**equieſcens (inquit) accubuiſti vt leo, & quaſi leona. Conſummato negotio, mox (vt dicto conſummatum eſt) ſpiritum emiſiſti, requieuiſti à laboribus tuis, requieuiſti cum præda, quam cepiſti ex inferis. Latronem quoq; piè conſellum habens tecum in delicijs paradifi. Ibi iam ſpiritu requieſcente, caro quoque in ſepulchro requieuit. Nec parua, aut paruſpendenda eſt pars requieſcentis, requies ſepulchri, iſta requies corporis ſepulchri: Non utique parua ſed magna, multumq; omni humano generi proficua. Oportebat namq; pro triuuanam deſuncti hominis ſepultura placari diuinitatis trinitatem, ætenuſ humano generi offenſam, & per ſepul- turam vnus iuſti, corporum quoque reſurrectionem nobis omnibus comparari. Cauſam iſtam ritè pendentiũ, valde placere debet conſilium uerbi domini, uerbi quod ſaliter in lege præcurrit per os Moysi. Quando (inquit) peccauerit homo, quod morte plētendum eſt, & ad iudicatum mori, appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, ſed eadem die ſepelietur. quia maledictus à deo eſt, qui pendet in ligno, & nequaquam concaminabitis terram, quam dominus Deus tuus dederit tibi in poſſellionem. Quenam eſt intentio legis, imò ſpiritus ſancti, tale per legem decretum decernentiſ: niſi vt dum ex legis præcepto ſepeliantur omnes, quicunq; fuiſſent in patibulo appenſi, quantuncunq; rei, quantuſuis morte digni, conſequenter iſtum quoque, culus ſepultura mundo erat neceſſaria, non liceret in ſepul- tum relinqui. Alioquin cur de lapidatis, ſiue alia quacunq; vi propter ſcelera ſua peremptis oannio

omnino taceret, & solis in patibulo appensis sepulture beneficia decerneret. Simul considera, quomodo sapienter hanc ipsam ne impij viderent, intentionem abscondit, dicendo: Quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam, quam dominus Deus tuus dedit tibi in possessionem. Quid enim? Nunquid terra, quam hic intelligunt impij magis in sepulcro quam sepulto, & in ventrem suum recepto corpore a liquo potest contaminari? Ergo Ioseph iusto dictum exiit Ima. Sepelies cum, quod & fecit, & nequaquam contaminabis terram tuam, scilicet carnem Christi, carnem desideram, in possessionem resurrectionis, & vitæ tibi datam. Non contaminabis (inquam) id est, non relinques insepultam, ne contaminetur, aut indignè habeatur a liquo accessu indignarum eiusmodi qualibet in sepultura corpora solent attraheri. Et illi quidem insipientes, & maligni pestiferes sacramenta Dei, se peliri illum, quod morientibus etiam sanctis optabile erat, æquanimitè tulerunt, contenti fuisse illum, quasi maledictum, lege dicente, quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, sed postquam sapientia à filiis suis, quæ bene consulta lex sapientie satisfacit, quod non propter formam, sed propter culpam quem admodum sub maledicto constituit. Non enim hic solâ poenâ in causam posuit, culpam præmissit. Præmissio namque quando peccauerit homo, quod morte plestendum est, tunc demum subiunxit, & adjudicatus morti, appensus fuerit in patibulo. Sed & illud non leuiter attendendum, quod taliter dixit, Quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, quamuis Apostolus Græcis scribens, & pro necessitate temporis translationem septuaginta interpretum, quæ apud illos iam dudum accepta fuerat, sequens dixerit. Maledictus omnis, qui pendet in ligno.

Quære dictum sit, maledictus à Deo, qui pendet in ligno.

CAP. XXV.

Satis liquet, quia translatione verborum nonnulla distantia est, sed quanta ex tribus literis diuersitatibus conici potest. Nam in Græco omnis additur, quod in Hebraico non habetur, et contra in Hebraico habemus à Deo, & substantiuum verbum est, quæ in Græco non habetur. Itaque quid de maledicto senserint impij, volentes in illo destruere laudem, quam ex ore infanctum & lactantium audierant prædicatâ versiculo psalmi centesimo decimo septimo. Osanna, benedictus qui venit in nomine domini. Nos quidem scimus, quia sic senserunt, quomodo sentire voluerunt, quos excæcauit malitia eorum, sed nihilominus in laudem suscipiamus quod dictum est. Quia maledictus à deo est, qui pendet in ligno, vt sit sensus. Omnis quidque peccauit, quod morte plestendum est, & adjudicatus morti, pendet in ligno, maledictus est, subauditur à peccato suo. Hic autem vnus iustus, qui ad iudicatus quidem morti fuit, & in ligno pendit, sed quod morte plestendum esset, non peccauit, imò nullum vnquam peccatum fecit, non à peccato suo maledictus, sed à deo satis est afflictus tanquam maledictus, id est, tanquam peccator, & non quidem verè peccator, sed verè peccata portans omnium. Quia (inquit Elia) posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Ad summum hoc dixerim, non facile in sanctis scripturis posse reperiri, quod signanter quisquam maledictus à Deo esse dicatur, præter hunc locum vbi sic dictum est, maledictus à Deo, qui pendet in ligno. Quod si illud obicit quis, quod ad Caln Deus idem dicat. Nunc igitur maledictus eris super terram, siue ad ipsum serpentem. Quia fecisti hoc, maledictus eris inter omnia animalia & bestias terræ. Sciendum, quia nullaquam additum est à me, cauteque discernendum, quod aliud sit maledicere, atque aliud maledictum demonstrare. Solum in istis peccatum maledictio est, quod vti que à deo non est, igitur qui maledictus à deo est, iuxta hunc sensum vnus est, in quem (vt iam dictum est) potuit Deus omnium nostrum iniquitates, quæ veraciter sunt maledictiones, commutatione facta, commutatione gratiosa, vt nostras portans vel suscipiens super se maledictiones, suam benedictionem daret, quod verè à Deo est.

Quid dictum sit, mulier cum parit, tristitiam habet, & quod Christus in sepulchro sabbatizauerit.

CAPVT XXXVI.

Interea deuoratus esse putabatur filius masculus, & super hoc tristitiam habebat sæpedita mulier, quæ illum pepererat, & contristabatur penè inconstabiliter in paucis illis, qui adhuc in carne vivebant, quæ illius beatæ mulieris pari magna, quamuis pauci numero, existerant. Quia propter ipse prædixerat illis tristitiam ipsorum bono sine consummandam, secundum similitudinem hanc. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit preuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Nam ad quid hoc dixerit, consensim exposuit. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Deuoratus (inquam) esse putabatur, & illis tristitiam habentibus, homicidæ illi membra vti que draconis sæpedita gaudebant, & foras illi sicut à libi de eiusmodi scriptum est.

Gauden-

Gaudentes munera mittebant inuicem, quoniam iste prophetarum maximus cruciavit eos, nam grauis erat illis etiam ad videndum. nunc autem quoruus & sepultus sic iacebat, vt etiam lapide signato, lapide valde magno super eum posito, puteus sepulchri eius esset clausus & obstructus ne resurgeret, ne vel illuc anima introire ad corpus, aut etiam si reuixisset, posset inde prorepere corpus, adhibitis etiam custodibus propter discipulos eius. At ille habitans in coelis irridebat eos, & subsannabat eos, sed interim sabbatizabat, id est, requiescebat vt leo, & quasi leona, securus de praeda sua, quia mortuos eripuerat, & mortem captiuam tenebat. Vt leo (inquit) & quasi leona, nimirum, quia Deus & homo in vna eademque persona, secundum diuinam naturam naturam leo, de quo & alibi scriptum est: Leo rugiet, quis non timebit e dominum Deum locutus est, quis non prophetabit? Porro, secundum naturam humanam paulo ante quies, dum duceretur ad immolandum, nunc autem ex quo dixit: Consummatum est, iam leona erat, leona fera que catulos suos, id est, omnes electos, quos eterne vite suo sanguine pepererat, in cubili suo, componebat, in paradiso suo iacebat anima fortis & libera, statim post sabbatum ad carnem suam reditura, eamque catulus sui reportatura, cuius de visione nimirum catulus illis copiosior manare habebat, & nunc manat vitalis lactis alimonia. Pulchrum erat interim, illud sabbatum in illud respiciens, de quo in creatura mundi scriptum fuerat. Et requiescit Deus die septimo ab omni opere suo quod patrat. Qui tunc sex diebus creaturam mundi perfecit, & septimo requiescit, ipse est qui prima sabbati, quam dominicam diem dicimus, ciuitatem ingressus, & sexto die tandem mortuus ob regenerandam creaturam humanam, septima die in sepulchro secundum carnem requiescebat, in paradiso requiescente anima.

Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, de Christi resurrectione dictum esse.

CAP. XXVII.

Isaia. 12.

Veni hora, de qua dixerat ipse quodam loco ludaei: Venit hora, vt clarificetur filius hominis. Venit (inquam) illa hora cum praeconio verbi ex ore patris ita personans in Dauid. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Quod erat illud Psalterium, vel que cithara? Vnum idemque corpus in sepulchro quiescens erat psalterium, erat cithara. Erat cithara quam dilucens charitatis fidibus personantem, dulcissimi praedicationis sonos modulantem ludaei confraxerant. At illa fractura citharae illi causa stebat augmenti, causa successus optimi, vt surgeret psalterium de citharda, id est, psalterium dulcisonum, nunquam frangendum, semper confessionis in populis, & psalmi in gentibus vocem daturum, cuius chordas manus nulla vltius rumpere posset, cuius ligni compages deinceps nulla vis frangere praevaeretur. Iuxta quod ait Apostolus: Christus reurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Haec est gloria Dei patris, quia videlicet in hoc opere suo, per magnam gloriarum abundantiam charitatis. Exurge igitur (inquit) o gloria mea, exurge psalterium & cithara.

Roma. 6.

Hanc patris vocem, hanc verbi intentionem nunquid non audiebat, non quid non lentebat anima illa, sic eidem verbo velut sponsa sponso inerminalibitofculo coniuncta, tremulibit complexu connexa & Planē audiebat, plenarie sentiebat. Quippe quae verbi eiusdem omnia plusquam matronali iure nouerat, omnia capiebat. Respondebat itaque cum gaudio. Exurgam diluculo. Quid eiusmodi responsione iucundius? Quid ita respondens corde paratum? Non ergo causa nos lateat, cur p̄ncipiū eiusdem psalmi taliter in persona eius intonauerat. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. O cor quim delectabiliter paratum, quim libenter arrectum ad suscipiendum diuinitatis imperium, dulce imperium dicentis, exurge. Denique hoc est paratum habere cor, ita respondere, exurgam diluculo. Nunquid verò ad hoc solum erat, vel fuerat paratum eius cor? Nimirum & ad obediendum, vt moreretur fuerat paratum cor. Omnino fuerat paratum cor, corpus suū dare percipientibus, & genas suas vellentibus, faciem suam non auertere ab increpantibus & conspuentibus, & omnia sustinere vsque ad mortem, mortemque autem crucis. Ego autem (inquit) non contradico, retrorsum nō abij. Dicebat itaque esse paratum cor illud ad respondendum, exurgam diluculo, quod fuerat paratum ad obediendum patri suo non parcenti ei propter nos. Non ergo (inquam) causa nos lateat, cur ita intonauerit psalmi principium, paratum cor meum, & cur non contentus semel dixisse, dixerit & semel & iterum, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.

Psal. 107.

Vir obediens loquitur victorias, de Christo dictum esse.

CAP. XXVIII.

Vir obediens loquitur victorias, de quo Sapiencia dicit: Vir obediens loquitur victorias & Denique & si iunt vel fuerint viri multi obedientie filij, iste vnus & singularis cui nō fuit, nec est, nec erit alius similis, aut obediens in re simili vel pari. Hic solus in eo, vir obediens est, quod nullum omnino habens peccatum, humiliavit seipsum pro voluntate patris propter peccata aliorum, & vsque ad mortem se humiliavit, mortem autem crucis. Proinde decet eum iam obedietem virum loqui victorias, & ecce loquitur eas locutione inextinguibili, locutione sempiterna.

1 Pet. 3.

sempit

sempiterna. Cuiusmodi est locutio illa, profectò valde clara, valde sonora, quia ipsa est demòstratio plagarum iuarum, quas in ipsa suscepit obedientia. Quinque plagæ eius quasi quinque linguæ sunt: plagarum iuarum cicatrices idcirco in corpore suo retinuit & reueruauit, vt victorias suas semper loquatur illis quasi linguis. Cui loquitur: Reuera primùm Deo patri, deinde angelis & hominibus, sanctis omnibus, electis omnibus. Videt pater Deus, & pulchris victoriarum testimonij delectatur. Vident angeli, & ad laudè & gloriam excitantur. Vident homines redempti, & gratiarum actiones irremissibiliter extenduntur.

Quinq; vulnera Christi esse signacula iustitie.

CAP. XXXIX.

Dicitur cum Apostolo, & dicitur Apostolò sensum intelligimus, quia pater Abraham *Genf. 22.* accepit, & posteris suis tradidit signum circuncisionis, signaculum iustitie sive fidei. Crediderat enim, vt fidelis, deo dicenti: In semine tuo benedicentur omnes gentes, cum non haberet filium, iamque esset senex ipse, & vxor eius anus & sterilis. Magnæ rei testimonium, magnum illa circuncisio erat fidei signaculum, & magnæ iustitie palmam ipsi, & posteris eius declarabat ante deum, suæ promissionis commouefaciens eum, ne vnquam offensus videret subterfugeret dare semen, in quo benedicerentur omnes gentes, dum signaculum illius promissio commonitorium videret, iudelemq; ac veracè ipsum esse diceret. Ecce autè plura hic signacula, signacula iustitie ac fidei, scilicet plagæ quinque, quas pro conditione salutis humanæ, iste vir obediens suscepit, vir iustus & fidelis. Pro conditione (inquam) salutis humanæ, quia profectò talem conditionem proposuit sibi propheta nò neciebat ipse. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas domini in manu eius dirigetur, pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Nonne igitur nobis posteris eius iure palmam iustificationis & salutis siue saluationis iusta diuinitas concedit, cum videat non vnum tantum signaculum, aut signaculi vltimè vulnus, vt fuit vulnus circuncisionis, sed quinque vulnera iusti, vapulantis quicquid quinque sensibus suis nostra caro deliquit. Nam signacula hæc iustitie vel fidei nos in baptismo lauauerunt suscepimus, quæ ipse poenalter suscepit, & sicut cum vni us signaculi id est, circuncisionis testimonio expectabatur, ad redimendos homines venturus, ita nunc à nobis cum quinque plagarum, id est, crucis frontibus nostris impressæ signaculo, expectatur, ad iudicandum viuos & mortuos rediturus.

Esa. 57.

DVODECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER DECIMVSTERTIVS.

Quomodo raptus sit filius mulieris ad Deum & thronum eius.

CAPVT I.

Draco quò modo illu- sus est.

Ecce quomodo illusus est draco iste, qui per tot annos, per tot generationes stetit ante mulierè, quæ erat paritura, vt cum peperisset, filij eius deuoraret. Illusus est, quia quem paritura erat, mulier peperit, & raptus est filius eius ad deū & ad thronum eius. Quomodo raptus est? Quis eū rapuit? Raptus est solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Rapuit eū Deus, iucitans eū Deus, dei verbum rapuit eum ad patrem deū. Vnde rapuit: De claustris inferni, de sub grandi lapide sepulchri. Subtus lapidè misit Deus manū suā, intulit Deus verbū suū & rapuit corpus illud, corpus rediuuam, tam facile de clauso, quam facile potuisset rapere de nō clauso vel patente sepulchro. O fruiti & cæci, qui dicebant se cognoscere Deū, & posuerunt lapidè contra deum. Si enim cognouissent dominum Deum, nunquam vnū lapidem nutui dei resistere posse sperassent. Et (aiebat ille) pater meus, qui glorificat me, què dicitis, quia Deus noster est, & non cognouistis eum. Sed redeamus ad rē.

Iob. 1.

Quid sit raptum esse ad Deum & ad thronum eius, & quid sit illud: Paulus apostolus, non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum.

CAPVT II.

N

Raptus

Raptus est (inquit) ad Deum & ad thronum eius. Duo dicta sunt & dici debuerunt, quia ad Deum raptus est, & ad thronum eius raptus est. Nam & resurrexit, & in caeli ascendit, & resurgendo ad Deum raptus est. Ascendendo in caelum ad thronum eius raptus est. Denique resurgendo factus est carne, ut erat diuinitate immortalis atque impassibilis, & confirmata est eidem carnal habitatione in ipsa plenitudo diuinitatis tali firmamento, ut meminit Apostolus, quia resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Proinde & non solum secundum verbi diuinitatem, verum etiam secundum semetipsam assumpta humanitas predicatur Deus, sicut ex eodem quoque Apostolo comprobatur, ita scribente Laodicensibus, Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per lesum Christum. Quod enim, si non per hominem, sed per lesum Christum, nonne consequitur, quod lesum Christum, quo tempore vocauit eum vel se eius apostolum, dicat cepisse iam non esse hominem, sed esse Deum? Non tamen aiunt patres orthodoxi hanc dicendo, hominis demit naturam, sed confitetur superabundantiam humanae naturae diuinam gloriam. Nam ex quo resurrexit lesus Christus, vere quidem est, ut erat homo natura, sed Deus est gloria. Porro quod astantibus discipulis, assumptus ab eis ascendit in caelum, & sedet ad dexteram dei, quid est, nisi raptum esse filium ad thronum dei?

Roma. 6.

Rapto ite ad Deum, & ad thronum eius, nondum penitus impletam esse promissionem, in semine tuo benedicentur omnes gentes. CAP. III.

Genes. 22.

Igitur iuxta siletem atque humilem confidentis & poenitentis David orationem, iustificatus es Deus in omnibus sermonibus tuis, & vincis cum iudicaris, quia sicut iurasti illi, veritatem fecisti, & non frustratus es eum, quoniam raptus est semetipsum ad te, & ad thronum tuum. Porro quod iurasti ad Abraham, non dum vixisset, ad consummationem perfectas, promissionis namque, immo repositionis filio tuo vigenito propter me, benedictam tibi, & multiplicabam seminem tuum, sicut stellas caeli, & velut arenae maris, quae est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicetur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obediisti voci meae. Equidem cuncta haec praeter vnum adimpleta erant. lesus Christus semine Abraham susceperit in caelum ad dei thronum, quia regera in sanctis patriarchis ac prophetis multiplicatum fuerat semen Abraham, sicut stellas caeli. Nam ipsi sunt stellas, quae idem aeternus sol Christus eleuatus in caelum secum tulit, & possidebat illud semen portas inimicorum suorum, scilicet malignorum spirituum, quemadmodum dicit: Et sui mortuus, & ecce sum viuus, & habeo clauas mortis & inferni. Veruntamen pars magna restabat, pars nobis operabilis & necessaria, quae nobis gentibus tali enunciatione semel & iterum reposita est: Et benedicetur in semine tuo omnes gentes. Ad hanc partem perficendam, Apostolus duodecim electi fuerant, atque referuati, ipso dicente: Si ergo me queritis, inuite istos abire. Ut adimpleretur sermo (inquit) Euangelista) quem dixi: quia quos dedisti mihi, non peridi ex eis quonquam. Vbi nunc hoc dixerat: In ipsa caena, paulo ante ipsam horam, qua cum comprehenderetur, relicto eo, discipuli omnes fugerunt. Quos dedit mihi (ait) custodiui, & nemo ex his periit, nisi filius perditionis: statimque lubiunxit: Ut scriptura impleatur, quod quamuis ita recte possit intelligi, idcirco vel ille vnus periit, ut scriptura impleatur, quae non tacuit de perditione eius, autamen secundum praesentem intentionem magis placet sic intelligi, ac si dixerit: In circo istos custodiui, neque quisquam periit ex eis, & sunt omnes incolumes, non solum secundum animam, verum etiam secundum corpus, ut sint per quos scriptura impleatur, per quorum ministerium benedictio cunctis gentibus in semine Abraham promissa impendatur. Quibus ex sacramentis & vnde sumptis eiusdem benedictionis opus peragendum esset, & nunc vix peragatur, iam superius dictum est. Nunc restat dicere, quam inuito & reluctante dracone expeditio. In hac quoque operis vel propositi sui parte vicerit verbi incarnati omnipotens diuinitas, diuina omnipotentia, deos gentium in spiritu sancto eliciens, qui omnes erant & sunt daemones.

Apost. 1.

Genes. 22.

1. cor. 18.

1. cor. 17.

Quomodo mulier in solitudine fuerit. CAPVT IIII.

Et mulier fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum a deo, ut ipsi pascit illam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est praelium magnum in caelo, Michael & omnes angeli eius praeliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, &c. Mulier postquam filius eius masculus raptus est ad deum & ad thronum eius, fugit in solitudinem, id est, postquam Christus ascendit in caelum, mater eius, id est, pars illa gentis eius, ex qua ipse est secundum carnem, scilicet ecclesia apostolica, sicut apostolicae perfectionis ecclesiae, de iudaeis collecta, cuncta, sicut apostolice testatur a. 5. us, reliquit seculi negotia, ita ut nihil suum quisquam esse diceret, sed erant illa omnia communia. Hoc namque est fugere in solitudinem, omnem praeter victum & vestitum relinquere carnis curam vel seculi sollicitudinem. Qui eiusmodi erant & sunt, opus habebant vel habent pascendi de communi elemosyna diebus mille ducentis sexaginta, euangelij causa, iuxta ipsius domini exemplo, qui tot diebus euangelium predicans cum discipulis suis, vixit de euangelio. Tali initio conceptum

conceptum

corpum est prælium hoc, de quo dicit: Factum est prælium magnum in caelo. Apostoli namque & quoque erant apostolicæ participes gratiæ, pleni gratia & fortitudine, pleni fide & spiritu sapientiæ, contra draconem quasi in caelo superbientem, magnum sumptere prælium, euntes in mundum vniuersum, & omni creaturæ prædicantes euangelium. Hoc nimirum erat, fieri prælium in caelo, id est, illis, qui ad hoc præordinati vel prædestinati fuerant, ut caelum vel sedes fierent Deo creatori suo. Nam cum in illis vel super illos regnaret draco diabolus, diuinos ab illis honores exigens tanquam Deus, cum ab illis in templis vel simulacris conseretur, stultus putabat se esse in caelo, similemque esse altissimo. Et hoc agebatur, ut ipse depulsetur ab arce, protractus ex delubris, primūque de hominū mentibus errore deceptus loci daret Deo, sicut olim factum est, quando propter superbiam de superiori atque inuisibili proiectus est caelo.

Quomodo Michael & angeli eius pugnaverunt contra draconem.

CAPVT V.

Chusmodi prælium illud fuit, quales, vel quomodo acies contra inuicem steterunt, quali-
bus armis dimicauerit, attendamus grande magni huius prælii miraculum: Michael (in-
quit) & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius. Quibus armis
instructi præliabantur isti? pugnant illi? Nimirum isti, scilicet, Michael & angeli eius, armis
manibus carnificum. Talibus instrumentis draco pugnabat & angeli eius. Isti autem, Michael
& angeli eius, ut sunt administratorii spiritus, administrabāt euangelii prædicacionibus omnimo-
dam operationem virtutum, ut in nomine Christi daemonia eicerent, serpentes tollerent, super
ægros manus imponerent & benè haberent, mortuos quoque suscitarent, cætera quoque signa fa-
cerent, quæcunque necessaria vel idonea viderentur ad sermonis confirmationem. His itaque præ-
liantibus draco pugnant & angeli eius, non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius
in caelo. Nullum quippe ex eis retinere potuerunt, qui ad vitam præordinati fuerant. Quamuis
corpora illorum occiderent, persuasi ab illis reges & pontifices, reges impii, pontifices mortuo-
rum mortui, quamuis pro demoniis, ne dicam sibi dijs æmulantes, potentis innumerabilibus cor-
pora disperderent, animas Christi iudare non potuerunt, draconemque & angelos eius iuuare,
quin de isto quoque caelo victi ruerent, id est, cultum quasi diuinæ religionis amitterent. Inde est
vox illa, vox laudis magna, quam audiuimus in caelo, id est, in ecclesia. Nunc facta est salus, &
virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius, quia profectus est accusator fratrum no-
strorum, qui a cæcabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Et ipsi vicerunt illū pro-
pter sanguinem agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas vicij ad
mortem.

Quomodo draco proiectus in terram, miserit aquam de ore suo.

CAPVT VI.

ET postquam vidit draco, quod profectus est in terram, persecutus est mulierem quæ peperit
masculum. Ac deinceps: Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flu-
men, ut eam faceret trahi à flumine. Quando, vel quomodo vidit draco proiectum se esse in ter-
ram? Nimirum quando Romani Imperatores, relicto veteris idololatricæ cultu profano, regno
Dei nostri & potestati Christi eius se subdiderunt, cæterique reges terrarum & principes cum sub-
ditis sibi populis Christiani effecti sunt, tunc vidit draco, tunc sensu diabolus, proiectum se esse
in terram, id est, non habere se vires ad defendendam sibi vanam affectatæ diuinitatis glori-
am. Mutauit ergo persecutionis modum, & aliter persequi cepit, quibus eatenus persecutus fuerat
mulierem, quæ peperit filium masculum, id est, ecclesiam, quæ iuxta promissiones sapientis de
carne sua protulit & hominem Christum, quibus enim quodam respectu altera sit ecclesia gen-
tis vnius Israeliticæ ante Christi aduentum, & altera de gentibus post Christi aduentum, vna
tamen & vnica est secundum fidem eandem ecclesia præcedentium atque subsequenterum iudæo-
rum atque gentium. Quomodo persecutus est eam? Misit aquam de ore suo tanquam flumē, ut
eam faceret trahi à flumine. Hoc idem est, ac si manifestius dicat, quia dogmata adiuuent hæ-
retica, per quorum tergiversationes corrumperetur fides ecclesiastica. Ita esse, ut dicitur, nõ du-
bitat, quilibet ecclesiasticas aut nouæ aut legit historias. Arrius hæretiarum notissimus, quid
nisi os serpentis exiit, quo tempore ad fidem Christi confugerat filius Helenæ Constantinus.
Per illud os suum misit serpens aquam tanquam flumen, id est, pessimæ hæreticos dogma, tanquam
sermonem vnum & efficacem, & de viuo scripturarum fonte profluentē. Non ille primus aut
solus tali modo serpentis, sed omnium per quos serpens ille abundantiam iniquitatis suæ
fudit, & terrimus atque nocentissimus exiit.

*Quomodo aqua eiusmodi primum occultè irrepens, deinde per incrementa
vires capiens, per quatuor partes orbis sese extendens.* CAP. VII.

N ij

Hoc

Hoc malum huius tam peruersi dogmatis monstrum, primam occulte irrepfit, deinde per incrementa vires e a piens, per quatuor partes orbis orientem, occidentem, septentrionem, atque meridiem sese extendit, Asiam, Europam, atq; Apizicam penè repleuit, & contra fidem catholicam gladijs quoque regum & imperatorum sese armavit, multumque sanguinè pìorum bestialiter effudit. Hoc scriptura innuere videtur, dum in ista causa diaboli patrem mēdaci primò serpentem, deinde vt eatenus fecerat, appellat draconem. Sic enim ait: Et mulier pens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, & deinde aperuit (inquit) terra os suū, & absorbuīt flumen, & iratus est draco in muliere. Primò namq; heretica perfidia, vt hæc Arriana, dogmatizans minorem patre filium, minorem esse filio spiritum sanctū, clanculo apud Alexandria suborta, per discipulos vel complices Arrii, lubricis flexibus & sophasticis anfractibus sese commouit, deinde in publico ad auditum populi prolato capiti sibilauit, & resistente nequitix illius Alexandro præfule, ad vicinas ciuitates, ciuitatūq; præfules aquam doctrinæ nequam de ore suo profudit. Non verè flumen, sed tanquam flumen, id est, eloquentiam quoddam siue loquacitatem copiosè redundantem habens, sed fontem veritatis nesciens, scripturarū quibus abutendo. Ac per hoc simplicibus, fluminis, id est, sanæ doctrinæ quandam similitudinem demonstrando. Tandem (vt iam dictum est) mendacii patet diabolus regum atq; reginarum, imperatorum atq; Imperatricum fauorem adeptus, insanire cepit lingua, inde principum roboratus gladiis, atque ita suam aquam quam velut serpens de ore suo misit tanquam draco, id est, maior factus fortius commouit, vt mulierem faceret trahi à flumine, id est, vt ecclesiam comperelleret sibi consentire.

Quomodo adiuuit terra mulierem, & absorberuit flumen.

CAPVT VIII.

*Concilium
Nicensium
fuit roboratum.*

Sed adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuīt flumen quod misit draco de ore suo. Hoc (vt dicitur) ita factum est. Tunc enim illud tam molissimum in Nicea conciliū seruo principis Constantini excitauit, publicis asinis atque multis & curatibus equis episcopos & qui cum eis erant, ad synodum venire præcipiens. Consilium illud quod catholicam roborauit fidem, rectè terram intelligas quæ adiuuit mulierem, quia videlicet de omni terra conuenerunt, & quodam modo omnis terra suū mutauit locū, mitendo de cunctis partibus suis personas idoneas in locum conuocatum. De cunctis ecclesijs qua rotam Europam, Lybiamque repleuerant, & Asiam, simul etiam ministrorū Dei congesta cacumina, vnaque orationis domus tanquam à Deo delata intrinsecus serēbat omnes in idem, Syrios simul & Cilicos, Phœnices & Arabes atque Palestinos, Aegyptios & Thebeos, Libies, necnon & qui ex Mesopotamia oriuntur, Persa quoq; venit, nec Scythia defuit, Pontus & Asia, Phrygia & Pamphilia viros probatissimos præbuerunt. Aderant Thracæ & Macedones, & vt breuiter dicam, ex omni natione quæ sub cœlo est, collecti aderant viri religiosi, episcoporum multitudo erat trecenti decē & octo, sequentibus eos præbyteris & diaconibus, & acolytis, quorū numerus non poterat comprehendī. Quid ergo nisi terra (vt iam dictum est) os suum aperuit, & flumen draconis absorbuīt, quando tot viri de omni terra conuocati, sapientia, sermone, alijsq; virtutibus ornati, ore consono in defensione veritatis aperto, impium dogma destruxerunt, concordia etq; vniuersi fidē & gloriam, quæ hæcenus in ecclesia permanet, dicauerunt, & subscriptionibus roborauerunt.

Septimum caput draconis plaga gladij occisum in mortem.

CAPVT IX.

Apoc. 12.

Igitur de sex capitibus draconis illud constat, quia iam dudū in cunctis illis victus est, & Deus iustus in sermonibus suis, victorque in iudicijs palmam veritatis obtinuit, quia sicut promissit, sicut iurauit, semen Dauid in æternum manet: sicut promissit, sicut iurauit, in semine Abraham benedicentur omnes gentes: & ille neque per paganos, neque per hæreticos sine ludæos benedictionem omnium gentium prohibere potuit aut potest. Sed quis diaboli perniciam, quis ardentes eius inuidiæ sufficit mirari velaniam? Et iratus est (inquit scriptura) draco in mulierem, & adiecit facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu. Et stetit super arenam maris, ait idem qui superiora viderat, Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiarum. Et bestia quam vidi similia erat pardo, & pedes eius sicut ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. Et vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius sanata est. Bestia hæc septem capitum, ipse draco est, cuius de sex capitibus contra verbum Dei bellando superatis, hæcenus sermo habitus est, septimum caput hæc mira locutionis grauitate designatur, cum dicitur: Et vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius sanata est, & admirata est vniuersa terra post bestiam.

Quomodo

Quomodo plaga mortis eius sanata sit.

CAPVT X.

CAPUT istud sine dubio Antichristus erit, in quo exandescet illa draconis ira nouissima, de qua dictum est: Et iratus est draco in mulierem, & adiecit facere praelium cum reliquis de semine eius. Quid porro est, quod caput istud quasi occisum in morte dicitur: & sanata est plaga mortis eius? Itemque postmodum scriptura dicit, quia habet plagam gladii & vixit. Vbi nam accepit plagam gladii, & quomodo sanata est plaga eius, aut vixit? Nimirum cum alia possint conuenienter dici, deserventibus tamen certis sacre scripturæ testimoniis, magis iste sensus placet, quia dudum in celo damnationis æternæ sententiam accepit. Et hæc est in capite isto plaga gladii & mortis. Ille namque homo peccati, filius perditionis, non simpliciter homo, verum etiam diabolus erit, & aduentus eius operatio satanæ, operatio erit erroris. Diabolus, inquam, siue satanas, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ira ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sui Deus. Quando iste propter superbiam de celo cecidit, procul dubio plagam gladii, plagam mortis accepit, sicut apud Ezechielum dicitur in eum sub nomine Assur iuxta Pharaonis. Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam, in medio inuinculorum dormies, cum his qui interfecisti sunt gladio. Quomodo autem sanata est plaga mortis eius? Quomodo & plagam habet tamen gladii & vixit. Falsò nimirum sanata est plaga eius, & falsò vixit. Plagæ eius curatio, culpa est defensionis, & in plaga gladii viuere, hoc illi in ipsa poena superbiere. Hoc quippe in isto dicto est admiratio & prosumptoris execratio, quod cum percussus sit & factus diabolus, extollitur & ostendit se tanquam sui Deus. Cum enim diabolus vult se ostendere Deum, quid nisi mortuus contendit se esse viuus? Exemplum miraculi huius sumere licet de quolibet imitatore eius. Cum enim quis pro culpa sua iusto iudicio de ecclesia pellitur, & tunc in superbiam elatus & defendens opera sua, iudices quoque criminatur, quod illi iniustus, ipse autem sit iustus. Nimirum plaga eius infeliciter sanata est, & mendaciter viuus, quia Dei iudicio iniustus, suo autem iustus est.

Caput illud esse Antichristum, cui draco dederit vires suas, & potestatem magnam. CAPVT XI.

VERBA non sufficiunt ad rem consequendam, maxime ubi audimus, quia dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. Quid enim hoc sibi vult? Quo tendit etiam in isto diabolus? Nō pro hoc altissimo simile se fore arbitrat? Altestimus namque antiquus dierum, ubi (sicut apud Danielem legimus) thronis positus sedet, & ecce in nubibus celi quasi filius hominis veniebat, & vique ad ipsum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum. Num peruersus imitator dando illi bestie siue homini peccati virtutem suam & potestatem magnam, dicit, adhuc similis ero altissimo, id est, sicut legit Deus quod suum erat in Christo, satiam & ego quod meum est in Antichristo. Ecce quis animaduertens non admiretur, qualem vique in finem siue consummationem de genere humano processerit, hinc bonum propositum Dei, inde malum oppositum aduersantis diaboli. De vna eademque materia vnus exurexit, qui Deus & homo est, & alius qui diabolus & homo erit, venturus est. In isto bonitas prædicatur Dei, in illo peruersitas agnoscitur diaboli. Isto namque nihil melius, illo nihil deterius. Iste enim Deus super omnia benedictus, ille diabolus infra omnia maledictus. In isto sibi Deus complacuit, & in æternum complacit: in illo sibi diabolus complacens, postquam eleuatus fuerit in sublime, sicut uterque apparebit. Iste de celo descendit, & de humilibus ascendit sicut virgultum, & sicut radix de terra sitienti. Ille de celo cecidit, & de cunctis superbiis filijs ascendet tanquam bestia de mari.

Quid sit illud Apostoli, & nunc quid detineat scitis, ut reueletur suo tempore. Et de sacramento mulieris bestia insidentis.

CAPVT XII.

NON sua voluntate moratur diabolus aut venire tardat Antichristus, sed contra suū velle detinetur, cū sit in omne malum pronus ac festinus. Et nunc quid detineat scitis, ait Apostolus: Quid est illud? Videlicet quia nondum venit tempus eius? Quia tempora non in istius, siue cuiuslibet alterius, sed in sua solius potestate posuit Deus. Hoc oportet subintelligere. Sequitur enim, Ve reueletur in suo tempore. Quod idem est, ac si dicat: quia superna potestas impatientem moræ, iamque volentem reuelari detinet, ut non reueletur nisi in suo tempore. Nā vt scias quomodo inuitus detineatur, quem propter vellet reuelari: inquit mysteriū operatur iniquitatem, subauditur quantum potest, videlicet maxime per seruitum Neronis, qui quāuis fuerit malignus, minus tamē in illo diabolus potuit, quā in isto poterit, in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Et quantum differretur, vel quod signum temporis eius: Tantum, ait, ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Cum Apostolus hæc

N IN scri

Anticri-
stus non
vna per-
sona.
Apo 17.

scriberet Thessalonicensibus, quis tenebat, & quid tenebat? Nimirum Romanus rex siue Cæsar orbis imperium tenebat, non dicit de vnica persona hominis, verbi gratia, Neronis, sed de cunctis regibus Romani imperij, qui quamvis plures numero, vnus tamen fuit imperio. Hic & vnus non solum ratione, verum etiam constat auctoritate. Nam post aliqua eidem Iohanni angelus dicit: Quæse miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris & bestie, quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinque ceciderunt, & vnus est, & alius nondum venit, & cum venerit, oportet eum breue tempus manere. Bestia namque septem capitum, & hic vbi mulier, id est, cupiditas sedet super bestiam, & illic vbi bestia de mari ascendebat, vniuersitas est imperiorum. Sicut iam superius siue hætenus in dracone septem capitum longo tractatu est demonstratum: septem capita septem regna, per quæ iacet bestia siue draco vim suam exigit contra promissionis verbum. Cum igitur dicit septem capita, & septem reges sunt, quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit. Septem reges, cunctos, eorundem regnorum reges intelligi oportet, siue pro ipsius septem regnis scriptum esse, septem sunt reges, quorum quinque ceciderunt, alii scilicet Aegyptius, Israeliticus, Babilonicus, Persicus, Macedonicus. Et vnus est, qui & sextus, videlicet Romanus, & alius nondum venit, ipse erit Antichristus.

Quare Apostolus tam obscure dixit: Tantum qui tenet, teneat,
donec è medio fiat. CAPVT XIII.

Itaque & sapientibus fati dictum, tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat, & insipientibus data oeculio non est, quam nasci potuissent, si ita manifestus dixisset, Roma quæ nunc tenet, siue Romanum imperium, quod nunc tenet, sub breues gentes teneat, donec de medio fiat, siue donec discessio fiat. Superbia namque hominum Rogam volebat esse urbem æternam, & æternum Romanorum imperium, ac proinde nusquam serè religiosus quis impatientius audiret blasphemiam in Deum, quam Romani principes siue milites siue Romani imperij per Christi prædicari euangelium. Satis nimirum offenderunt eos euangelij prædicatores, etiam nemini dantes vllam offensionem, quanto magis si iam publicè discessionem illam futuram prædicarent? Hæc pro difficultate apostolicæ locutionis breuiter dicta sint: porro quando qui tenet, nunc tenere debeat, vel quàm multos post annos de medio fieri, vel discessio venire debeat, maxime propter eandem cautelam scribere non debuit, fortassis nec ipsi reuelatum fuit, quidò vel hoc fieri, vel quot post annos ille iniquus debeat reuelari, sicut nec Danieli, cui dicitur ad verum, qui indutus erat lineis: Viquequo finis horum reuulium erit? Itemque: Domine mi, quid erit post hæc? non fuit responsum quod quærebat, sed hoc audiuit: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatiq; sermones vsq; ad tempus præfinitum. Ad discipulos quoque de temporibus quærentes, loquitur saluator ipse: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.

Dani. 12.

Matt. 24.

Quantam iram draco excitaturus sit per Antichristum, & quòd dominus Iesus interfecurus sit ipsum spiritu oris sui.

CAPVT XIII.

Matt. 24.

Victoria
verbi dei

Ibidem.

2. Th. 2.

Esa. 11.

IRam draconis, quam exercerebatur per illum hominem peccati, per illum filium perditionis, iratus in mulierem sæpeditam, & adiciens bellum facere cum reliquis de semine eius, frustra laborat quis sufficientibus declamare verbis. Maior enim res erit sermone, imò & cogitatu hominis, præsertim cum ipse dominus ore proprio prædixerit. Erat enim, inquit, tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neq; fiet, & nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fuisset salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. Proinde quoniam sermo quoque prolixior habitus iam ad finem tendit, & sollicitudo deesse non debet loquenti aut scribenti ne forte nimietatem fastidium generet legenti siue audienti, veniendum est ad id, in quo est conclusio summario denari certaminis, consummatio victorie verbi Dei. Quid est illud? profectò destructio illius iniqui, & ludicrarum sedes siue sessio filij hominis Iesu Christi, quem admodum ipse post prænuntiationem illius magnæ tribulationis breuiter inuuit: Et tunc, inquit, videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & maiestate, cum virtute multa & gloria. Qualis ergo erit destructio illius iniqui? Dominus Iesus, inquit Apostolus, interficiet eum spiritu oris sui, quoque modo per prophetam fuerat prædictum: Et spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et quidem multos interfecisse legitur dominus, sed de nulla persona nunc occurrit memoris sic esse dictum, quòd interfecerit spiritu oris sui, siue spiritu labiorum suorum, præter illum impium, iniquum. Num ergo propter singularè illius magnitudinem, nimiamque fortitudinem spiritus sanctus, qui est spiritus domini Iesu, mittendus erit contra eum, nec alio inter ille iniquus poterit interfici, nisi per semetipsum iratus super eum spiritus domini. At ille spiritus sanctus, spiritus domini Iesu, non ad mortificandum solet emitti, non nisi ad viuificandum conuenit

confuevit immitti. Nec enim in ipſo mors eſt, cum ipſe potius vita ſit. Aliter igitur intelligendum eſt hic de ſpiritu oris ſiue labiorum domini Ieſu, & hoc fiet commodius, ſi illud quoque propheticum in præſens adducatur vox dicentis: Clama: & dixi, quid elamabor. Omnis caro ſcenum, & omnis gloria eius quali ſlos agri. Excitatum eſt focnum, & ſlos cecidit, quia ſpiritus Dei inſufflauit in eo. Omnis homo viuus: & quid, rogo, tibi eſt facilis quàm ſufflare: quod inſirmum rogo, coram te, quàm illud quod ſufflido potes deicere? Igitur per tuimet exemplum animaduertere promptum eſt, quàm verè fortis ſit dominus Ieſus, cuius nomen verbū Dei, verbū deus, & quàm verè vniuerſa vanitas erit etiam ille homo viuus, totius generis humani tyrannus maxime, tyrannus diabolicus, quia quàm facile tibi eſt ſufflido diſſipare ſilum telorum araneæ, tam facile, imo ſcilicet erit & illum iniquū interficere, multis conſecturis, quæ hinc ſolēt fieri. Per hunc ſenſum aribror quæmpiam poſſe liberari.

Interfecto Antichriſto, conſummatam eſſe Victoriam Verbi Dei.

CAPVT XVI

In interfecto Antichriſto, paucis, id eſt, quadragintaquinque diebus (vt ex Danielis viſione cõlicitur) interiectis, veniet in maiestate ſua dominus, & nouiſſima omnium inimica deſtruetur mors. Quomodo deſtruetur, ipſe dominus (alt Apoſtolus) in iuſſu, & in voce archangel, & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgēt primi, deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & licet ſemper cum domino erimus. Illa deſtructio mortis, cõſummatio erit victorie verbi Dei, cõſummatio propoſiti Dei, cum hoc dicto verbi Dei triumphatur: Venite benedicti patris mei, poſſidete parati vobis regnū à conſtitutione mundi. Quod dicit à conſtitutione mundi, hoc eſt, adeo tempore vel die, quo conſtituebatur mundus in creatione generis humani, quando creatis duobus primis: Creſcite, ait, & multiplicabimini, & replete terram. Cum enim duo tantū eſſent, dicendo illis, creſcite & multiplicabimini, illam attendebat multiplicatam, quæ ſtabit à dexteris, & tunc parabat illis regnum præſinitum habens numerum quatuor conceptus rursus. Eris igitur oportuna cõmemoratio conſtitutionis mudi, & benedictionis, qua omnes fuos electos benedixit, dicendo: Creſcite & multiplicabimini, magnaque & ineffabilis eſt materia laudis, & angelis, & hominibus ſandis in eodem dicto triumphatoris: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnū paratum vobis à conſtitutione mundi. Tunc verè in domino laudabitur omnis anima, & tunc audietes manſueti, lætabuntur, & lætantes admirabuntur, quòd illa benedictio prima inter tot maledictionū ſpiritus, de quibus vel contra quas præſens opusculo tractauimus, perire aut exinaniri non potuit, videntes nullum de eſſe ex omnibus electis Dei per curam atque providentiã eius, qui illos præſciuit, atque prædeſtinauit, vocauit atque iuſtificauit, & magnificauit per gratiam eiſdem filii ſui, per incarnationem, paſſionem, & reſurrectionem eiſdem verbi ſui, cuius imaginis conſormes prædeſtinati ſunt fieri.

Quid ſit quod ad beatum Iob dictum eſt: Ecce ſpes eius fruſtrabitur eum.

CAPVT XVI.

Tunc verum apparebit dictum illud ad beatum Iob de dracone illo rotis nominato: Ecce ſpes eius fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabit, ſimulque omnes impij præcipitabuntur cum eo, dicente triumphatore & iudice his qui erunt à ſinistris eius: Ite maledicti in ignem æternum, qui parati eſt diabolo & angelis eius. Quomodo illos præcipitabit? Nimirum quod de vno homine peccati filio perditionis Antichriſto Apoſtolus dixit: Dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui, hoc eſt de diabolo & angelis eius, & de cunctis impijs hominibus, & ſi verbi vel ſyllabis eiſdem non dixit, vult nihilominus & oportet intelligi, quia præcipitabit eos ſpiritu oris ſui, id eſt, tam facile, vt tu ſufflido exiguum quid pulueris, aut ſummi in auram diſpergis. Nam ſicut iam ſupra dictum eſt, pro facilitate omnipotentis, qui non laborat agido quid, & Apoſtolus dixit, quòd illum iniquū dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & propheta dixerat, ſpiritu labiorū ſuorū interficiet impij. Quòd ſi auctoritas quæ rursus decem ſtorū impiorū damnatione, quòd præcipitandi ſunt eadē facilitate. Ecce & alius propheta dixit, quod iam ſupra cõmemoratu eſt. Omnis caro focnū, excitatum eſt ſcenū, & cecidit ſlos, qui ſpiritus Dei ſufflauit in eo. Et in Iob ſcriptū eſt: Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatē, & ſeminat dolores, & metunt eos, ſtante deo perille, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos.

Quid ſit ſpiritu oris domini aliquid fieri.

CAP. XVII.

EAdem quidem facilitate omnia bona quoque fecit, & facit omnipotens verbum, & ipſam facit reſurrectionem mortuorum, ſed in huiusmodi dictionem ſtandi vel exufflido

Exo. 15. sanctus scripturæ spiritus proferre non consuevit. Contra superbiam solet taliter edicere, vt illic: Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare. Quod si quis obicit, & illud scriptum esse: Flauit spiritus eius, & fluen. aquæ. Cito respondetur, non esse hoc dictum de spiritu ira, sed de spiritu gratiæ. Et quibus facile sit Deo peccatoris cor compungere, non tam propter facilitatem eiusmodi dictum esse: Flauit spiritus eius, quàm propter inuandam diuini ignis dulcedinem, quod cum frigidum cor aspirando tetigerit, ita temperat & emollit, sicut glaciem calidus auferat sol. Præmiserat enim: ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit? Scitimus subiunxit: Emitte verbum suum, & liquefaciet ea: Flauit spiritus eius, & fluen. aquæ.

Quàm facile omnia possit Verbum Dei, exemplum probat.

CAPVT XVIIII.

Verbo dei omnia facta. **Q**uid, tanquàm de facilitate quisquam dubitet, plura loquimur: Iudicandus sufficientia dedit argumenta, quàm facile facturus sit quæ dicta sunt, veniens iudex in maiestate sua. Primum de facilitate resurrectionis mortuorum, hoc argumentum est: Lazarus in sepulchro quadriduanus erat, & vnàm tantum vocem emisit: Lazare inquit veni foras, & statim prodit qui fuerat mortuus. Quando vel quali habitu prodit? Ligatus pedes & manus inlitis, & facies eius sudario ligata erat. Oportune Euangelista hoc præscripsit, & ad hanc intentionem nostram non nihil facit, quia videlicet cõsequitur in illius vocantis voce vim facillimam extitisse, quæ illi pariter & viuificauit, & de monumento expulit, quia cõ esse ligatus pedes & manus inlitis, neque pedibus neque manibus prorepere potuit. Quod si de remissione quoque peccatorum, quæ prima resurrectio est, quæ ritur experimentum, quàm facilis factus sit idem verbo, sicut illo Dei, Filio hominis Iesu Christo tam præsentem, quàm in futuro seculo. Ecce apparet in forore eiusdem Lazari Maria Magdalene, quam itidem adhuc mortuam, adhuc iudicandus mortuam in anima, iamque sortentem infamiam, de sepulchro malæ conscientie produxit: nullam saltem vocem emittens, quali Lazarum de monumento vocauit, imò & corpore absens illi. Nisi enim de sepulchro quæ fuerat mortua prodisset, ante præsentiam eius illo miro modo non venisset. Et de illa vbi dixit ei: Fides tua te salu fecit, vade in pace. Continuo dixit euangelista, quod dæmonia septem exiissent de ea. Quomodo ergo pro facilitate operandæ salutis, & agendi iudicii mentionem fecimus, cum suffragio sanctæ scripturæ de verbo exufflationis, nonne & hoc rectè dixerim, quia septem illa dæmonia exufflando, id est quàm facillimè de illa, eiecit, cum adhuc esset iudicandus homo passibilis & mortalis. Propter eandem facilitatem delendi peccata totius ecclesiæ, cuius illa typum gessit arbitrari licet, quia resurgens ex mortuis, & stans in medio discipulorũ insufflauit, dicens continuo: Accipite spiritum sanctum, quorum remissionis peccata, remittuntur eis. Neque enim non sine insufflatione spiritum sanctum dare poterat, sed opus erat omnipotentis suæ, verbum Deus studiosè illo quoque modo significabar, semper & vbiq; intendens adimplere, & verum comprobare quicquid in scripturis sanctis de ipso prædictum fuerat. Nonne & hoc in persona eius apud Esaiam prædictum fuerat: Seruus meus es tu Israel, ne obliuiscaris mei, deleui vt nubes iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua. Quomodo enim nubes aut nebula deletur, nisi facillimè transcurrente serenioris auræ flatu? Nonne igitur ociosè insufflauit dando spiritum sanctum discipulis in peccatam remittendi peccata, nec inaniter discipuli vel ministri eius baptizandò insufflant, sicut habet consuetudo ecclesiastica, sed ogerosum præbent illi ministerium, quatenus per hunc illorum actum quod prædicat, nunc quoque vniciuque renascenti dicat: Deleui vt nubem iniquitates tuas, & nebulam peccata tua.

Ioan. 11.

Lucæ 7.

Ioan. 20.

Esa. 44.

Quanta facilitate sinistros cum diabolo & angelis eius præcipitatus sit.

CAPVT XIX.

Job. 40.

Porro, de præcipitatione qua sinistros, id est, impios præcipitabit, cum diabolo & angelis eius, de quo (vt iam dictum est) ait dominus ad beatum Iob: Et videntibus cunctis præcipitabitur, quod factum tam facilis est sit, vt significat verbum insufflationis. Item, illud pro vero argumento est, quod adhuc passibilis & mortalis, continuo vocem passurus & moriturus, cohortem prædidit armatam, pontificumque & Pharisæorum ministros solo inritu deiecit. Vt enim dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Sed forte dicat quis, quia pauci erant. In resurrectione autem mortuorum, quando iudicabit seculum, in inritu multitudines erunt. Nū ergo tam facile cunctos tunc præcipitabit, quæ facile paucos illos deiecit? Huiusmodi suggestio si quem tægit, rectè arguitur nimis vanitatis. Est aut vtriusque rationis simile, si dominus salte manu iniecta, cohortem illam deiecit, vel tale quid faciendo, quale fuit illud, quod vnus homo Sampson in mādibula asini percussit ac deiecit mille viros armatos ac fortes. Nunc aut vbi deiecit eos, tantummodo dicendo: Ego sum, ratio consentit, totum mundum tantum valere

contra

contra illum, quantum cohortem illam, siue hominem vnum. Quod si de diabolo quoque & angelis eius quaeritur, quale dederit experimentum adhuc mortalis & iudicandus, quod eos eadem qua & homines facilitate sit in Infernum praecipitaturus, Ecce illa legio pro argumento satis est, quae vnum possidens hominem, rogabat eundem dominum ne ab ipso torqueretur, neve imperaret illis, vt in abyssum irent. Eadem nimirum facilitate super cunctas legiones dæmonum, super diabolum & super angelos eius peraget iudicium, nec latem rogare vacabit eis, ne mittantur in abyssum, siue in Infernum, quia constructos velociter praecipitabit eos omnipotens verbum.

Quid sit quod dictum est apud Esaiam: Et erit lux luna sicut lux solis, & lux solis septemplex, sicut lux septem dierum.

CAPVT XX.

Quid post hæc erit, nisi sempiterna festiuitas triumphi, & nunquam habitura finem lætitia Dei, lætantis in openibus suis? Qualis autem erit lætitia siue festiuitas illius triumphi? *Festiuitas triumphi verbi Dei sempiterna.* Qualis triumphator, Deus, verbum, Deus & homo Iesus Christus in maiestate sua sedens, *bi Dei sempiterna.* qualis circa illum procerum eius, militum eius emeritorum conuersus erit? quali splendore tota triumphalis eius curia splendebit? quis nobis habebit illum nunc saltem ad modicum annunciare possit, nisi scriptum reuelans per prophetas verbum domini? Ecce quiddam de reuelationibus eius propheticis ad præsens occurrit, consonans cunctis præconis illius æternæ beatitudinis, beatæ æternitatis, quæ succedit illi iudicio magno & terribili, perpetua semper mansura regi illo Deo & homini, cunctisque angelis & hominibus per ipsum conlocatis apud Esaiam præmissis: Quia Deus iudicij dominus, beati omnes qui expectant eum, post pauca sic dictum est: *Esa. 30.* Et erit lux luna, sicut lux solis, & lux solis septemplex sicut lux septem dierum, in die qua alligabit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit. Quid, rogo, est vulnus populi domini, & quid percussura vel plaga eius, nisi vulnus mortis animæ, id est, peccati, & percussura vel plaga corporeæ mortis, qua de corpore anima recedit, & illius mortis vulnus? Et huius mortis plagam siue percussuram, tunc dominus ad perfectum sanabit, quando dicit: Venite benedicti patris mei, possidere paratum vobis regnum à constitutione mundi. Tunc erit lux *Matt. 17.* lunæ sicut lux solis: Luna ecclesia, sol ipse Christus est. Nunc in præsentis seculo, non est lux lunæ sicut lux solis, id est, non est claritas ecclesiæ sicut claritas Christi, quia videlicet sol Christus, *Christus sol Ecclesia luna.* semper & indeficienter suo lumine fulget. Luna autem ecclesia non proprium, sed à sole Christo lumen habens martyrum, nunc incrementis gaudet, nunc defectum sustinet: tunc autem semper fulgebit, quia Christum in manifesta visione semper habebit, hoc erit esse lucem lunæ sicut est lux solis. Scimus enim (inquit Iohannes) quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videmus eum sicut est: Quanta autem erit lux solis? Nam ne parua videatur esse promissio lunæ, in eo quod dixit: Lux eius erit sicut lux solis. Sciendum est quanta futura sit lux solis, dixit ergo: Et lux solis septemplex sicut lux septem dierum? Qualis vel quanta est lux septem dierum? Omnia (inquit Evangelista) per ipsum facta sunt: omnia (inquam) bona valde, quæ septimo die completa sunt. Tanta tunc erit lux solis, quia tunc manifeste patebit quale sit verbum, per quod Deus omnia sex diebus fecit, & in septimo die requieuit.

Finunt hic tredecim libri de victoria verbi Dei, per reuerendum patrem, dominum Rupertum Abbatem Tuitiensem (qui sub Henrico quinto, Anno Domini, M. C. x x i i i i. floruit) compositi.

